

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Ženské přílohy velkých deníků v době první republiky

Bc. Markéta Jadrníčková

Diplomová práce

2017

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Markéta Jadrníčková**
Osobní číslo: **H13585**
Studijní program: **N7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Kulturní dějiny: Gender history**
Název tématu: **Ženské přílohy velkých deníků za první republiky**
Zadávající katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce bude vyhodnocení role ženy za první republiky na základě informací dostupných z dobového tisku, především z tzv. ženských příloh velkých politických listů celého politického spektra. Sledovány budou rovněž proměny tohoto "ženského diskursu" v závislosti na demografických, ekonomických, sociálních a politických změnách. Práce by měla odpovědět na otázku, jakými strategiemi se tisk snažil ovlivňovat dobové genderové konstrukty.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

Milena Lenderová a kol.: Žena v českých zemích od středověku do 20. století. Praha 2010.

Lyn Abramsová: Zrození moderní ženy. Evropa 1789 ? 1918. Praha 2005.

Jana Burešová, Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století, Olomouc 2001.

Jitka Malečková: Úrodná půda. Žena ve službách národa. Praha 2002.

Dana Musilová: Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky. 1918 - 1939. Hradec Králové 2007.

KÁRNÍK, Zdeněk. České země v éře První republiky. Vyd. 2., opravené. Praha: Libri. ISBN 80-727-7195-7.

KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. Dějiny českých médií 20. století. Vyd. 1. Praha: Portál, 310, xxxii s. příl. ISBN 978-807-3676-988.

MALÍŘ, Jiří, Pavel MAREK a Petr ORSÁG. Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004. Vyd. 1. Brno: Doplněk, 2010, 1021 s. ISBN 80-723-9180-1.

Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků: výstava k dějinám českého tisku na území České republiky : Státní ústřední archiv v Praze - Archivní areál Chodovec 12. listopad - 15. prosinec 2002. [Praha: Státní ústřední archiv, 2002.

BERÁNKOVÁ, Milena. Dějiny československé žurnalistiky. Praha, 1981.

Vedoucí diplomové práce:

prof. PhDr. Milena Lenderová, CSc.

Ústav historických věd

Datum zadání diplomové práce:

30. dubna 2014

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2015

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2014

Prohlášení

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Lanškrouně 10.2.2017

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především vedoucí mé diplomové práce prof. PhDr. Mileně Lenderové CSc. za trpělivost, cenné rady a připomínky. Dále bych ráda poděkovala své přítelkyni Mgr. Kristýně Holubové, která mi byla velkou oporou a podporou při tvorbě této práce. A v neposlední řadě patří dík všem, jež mě celou dobu studia podporovali.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá ženskými přílohami umístěnými na stránkách prvorepublikového tisku z hlediska genderového aspektu. Zkoumanými publikacemi jsou troje odlišné noviny *Národní listy*, *Lidové noviny*, *Rudé právo – Ženské listy*, *Komunistka*, *Rozséváčka*. Cílem práce je snaha o ucelený přehled zkoumaných novin, kde bude hlavní pozornost věnována nejčastěji se objevujícím tématům. Dále se práce zabývá i celkovým vývojem a strukturou jednotlivých deníků.

Klíčová slova

ženy, ženské přílohy, první republika, noviny, *Lidové noviny*, *Národní listy*, *Komunistka*, *Rozséváčka*

Annotation

This thesis explores the gender aspect in women's supplements found among the pages of newspapers published during the First Czechoslovak Republic. The newspapers examined include three different publications: *Národní listy*, *Lidové noviny*, *Rudé právo*—*Ženské listy*, *Komunistka*, *Rozséváčka*. The aim of this thesis is to provide a comprehensive overview of these newspapers, paying particular attention to their most frequently recurring topics. Furthermore, this thesis is concerned with the overall development and structure of the individual newspapers.

Key words

women, women's supplements, The First Republic, newspapers, *Lidové noviny*, *Národní listy*, *Komunistka*, *Rozséváčka*

Obsah

Úvod	1
1. První republika	7
1.1 Kultura v meziválečném Československu	9
1.2 Žena v meziválečném období	11
2. Média a tisk v období první republiky	15
2.1 Zákony a legislativa.....	15
2.2 Denní tisk	16
2.3 Časopisy a revue	18
2.4 Typologie časopisů.....	19
2.5 Časopisy určené ženám	21
2.6 Vydavatelské koncerny meziválečného období.....	22
2.7 Reklama	25
2.7.1 Žena v reklamě.....	27
2.8 Ženy jako novinářky/redaktorky	28
2.9 Deníkové rubriky pro ženy	29
3. Politické strany a jejich stranické noviny	31
3.1 Československá národní demokracie (ČSnD)	31
3.1.1 Národní listy.....	33
3.1.2 Rubriky pro ženy v Národních listech.....	34
3.1.2.1 Heda – Františka Heda Tůmová (Svobodová)	35
3.1.2.2 Svěrázná Milena Jesenská.....	35
3.1.2.3 Marta Russová.....	39
3.2 Nestranický tisk.....	41
3.2.1 Lidové noviny	42
3.2.2 Rubriky pro ženy.....	46
3.2.2.1 Richard Weiner jako Šeherezáda/ Filipína.....	46
3.2.2.2 Marie Fantová.....	48
3.2.2.3 Změny v redakci	50
3.2.2.4 Milena Jesenská pro Lidové noviny	52
3.3 Komunistická strana Československa (KSČ)	54
3.3.1 Rudé právo	56
3.3.2 Ženský list.....	57
3.3.3 Komunistka.....	60

3.3.4	Rozsévačka	63
3.3.4.1	Marie Majerová	66
3.3.4.2	Helena Malířová	69
3.3.4.3	Jožka Jabůrková.....	71
4.	Komparace tří vybraných publikací a jejich ženských příloh dle zvolených témat.....	74
4.1	Móda a odívání.....	74
4.2	Krása a hygiena	80
4.3	Domácnost a kuchyně.....	82
4.4	Rodina a děti	85
4.5	Pro děti.....	87
4.6	Dům, byt a zahrada.....	90
4.7	Sport, volný čas a cestování.....	92
5.	Vzhled a struktura rozebíraného tisku	95
	Závěr	101
	Summary	110
	Seznam pramenů a literatury.....	111
	Seznam obrazových příloh.....	115
	Obrazové přílohy	116

Úvod

Pro svou diplomovou práci jsem si zvolila téma zaměřující se na ženské rubriky umístěné na stránkách velkých deníků v období první republiky. Hlavním cílem diplomové práce bude prozkoumání jednotlivých publikací, pozornost budu věnovat nejčastěji se objevujícím tématům a celkovému vývoji daných deníků.

Literaturu na téma ženské rubriky v první republice, která by nám nastínila nejen dobový kontext, ale především nás přímo zavedla do děje ženských rubrik první republiky, bychom hledali těžko. V podstatě žádná taková publikace, která by shrnovala vývoj ženských rubrik, jejich autorky a obsahovou stránku není. Obecně jsou prvorepubliková média v českém prostředí opomíjeným tématem, prozatím se jim plně nikdo nevěnoval. Stále ještě nebyly vydány publikace, které by spolehlivě a především do hloubky napomohly čtenáři k představě prvorepublikových médií všeho druhu.

Svou práci jsem rozdělila na dvě pomyslné části, první z částí se zabývá teoretickou rovinou, kde se jednotlivé kapitoly zabývají důležitými jevy, jež nám utvářejí celkový kontext meziválečného období. Vymezila jsem si tak striktně období první republiky, které pro mne bylo ve výzkumu ženských rubrik prioritní. Ženské rubriky neboli módní hlídky byly právě v tomto meziválečném období na vzestupu a dovoluji si říct, že právě tehdy sklidily největší věhlas. Abychom se lépe vžili do dobového kontextu první republiky, největším pomocníkem mi bude především třídílná publikace s názvem *České země v éře první republiky (1918-1938)*¹ od historika Zdenka Kárníka. Nejen Kárník, ale i Věra Olivová se věnovala ve své knize *Dějiny první republiky*² dobovému kontextu, který je pro nás velmi důležitým k pochopení celého politického a kulturního dění.

V dalších kapitolách se zaměřím se na podrobný popis médií, která se na našem území objevovala a byla spojena jakýmkoliv způsobem se ženami. Jedná se tedy o rozbor a typologii publikací, dále reklam, jež se objevovaly na stránkách ženských rubrik a celkově časopisům určeným ženským čtenářkám. Co se týká otázky médií, zde již nalezneme poměrně větší množství publikací věnujících se právě tomuto tématu. Nápomocná byla především publikace od kolektivu autorů v čele s Petrem Bednaříkem příhodně nazvaná *Dějiny českých médií – Od počátku do současnosti*.³ Velmi podobnou a prakticky stejně psanou publikací na poli

¹ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938)*. Praha: Libri, 2000. Dějiny českých zemí. ISBN 80-7277-027-6.

² OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-791-7.

³ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8.

mediálním je kniha *Dějiny českých médií 20. Století*,⁴ o kterou se postaral kolektiv autorů v čele s Jakubem Končelíkem. Co se týče přesného zaměření na dané deníky, velice užitečnou publikací byla kniha *Osobnosti Lidových novin – Životní příběhy lidí, kteří vytvářeli nejstarší český deník (1893-1989)*⁵ od stejnojmenného vydavatelství *Lidových novin*. Nestranný deník *Lidové noviny* a zmínky o něm nalezneme i v publikaci s názvem *Dějiny žurnalistiky na Moravě – První století českých časopisů 1848-1948*⁶ od autora Jaromíra Kubíčka. Tato publikace mimo jiné obsahuje i kapitoly věnované *Rudému právu* a jeho vývoji na poli meziválečné první republiky. Další zajímavou publikací, která se mi dostala do rukou, byl *Jubilejní sborník Národních listů*⁷ vydaný k slavnostnímu datu 80. let vydávání předního pravicově zaměřeného deníku v Československu.

Co se týká periodik, pro svou diplomovou práci jsem zvolila tři zásadní deníky, dva stranické a jeden nestranný. Tyto deníky byly vybrány záměrně se snahou o jasné vymezení ženských rubrik a jejich postoj k ženám, který skrze stránky přinášely. Deníky jsou zvoleny především z hlediska politického zaměření na pravici, zde se předním stranickým deníkem staly *Národní listy*, které měla pod záštitou Československá národní demokracie. *Národní listy* jsou k nahlédnutí přes systém Kramerius spadající pod Národní knihovnu České republiky. Mnou potřebné ročníky, jsou digitalizovány a jsou tak volně k nahlédnutí. Jako nestranný tisk jsem vybrala *Lidové noviny*, které se celé období první republiky hlásily ke své nestrannosti, ač jejich výroky často směřovaly spíše k pravici. I tento deník nalezneme plně digitalizovaný v Národní knihovně České republiky a jejím systému pro digitalizaci publikací Kramerius. Naopak na levé straně čili levici jsem vybrala deník s názvem *Rudé právo*, které bylo pod vedením Komunistické strany Československa. Právě tento deník se značně odlišoval od již zmíněných *Národních listů* a *Lidových novin* a to z toho důvodu, že jako jediný ze zkoumaných publikací vytvořil samostatný prostor věnovaný ženám na poli jednotné publikace. Publikace s vývojem měnila často svůj název, nejdříve ji nalezneme pod názvem *Ženské listy*, od roku 1922 jako *Komunistku* a poslední přejmenování proběhlo roku 1926 na název *Rozséváčka*. Pro podrobné bádání mi posloužila knihovna Moravské zemské knihovny v Brně, kde jsou ročníky uloženy.

⁴ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8.

⁵ ZÍDEK, Petr a Zdeněk HAZDRA. *Osobnosti Lidových novin: životní příběhy lidí, kteří vytvářeli nejstarší český deník (1893-1989)*. Praha: Knižní klub, 2014. Universum (Knižní klub). ISBN 978-80-242-4507-2.

⁶ KUBÍČEK, Jaromír. *Dějiny žurnalistiky na Moravě: první století českých časopisů 1848-1948*. V Brně: Muzejní a vlastivědná společnost, 2013. Vlastivěda moravská. ISBN 978-80-7275-095-5.

⁷ *Národní listy 1861-1941: jubilejní sborník*. V Praze: Tiskem a nákladem Pražské akciové tiskárny, 1941.

Meziválečné období bývá velmi často označováno za vzestup ženské emancipace, která měla bezpochyby velký vliv na prezentaci ženy jako takové. Díky přibývajícím možnostem se i ženy mohly více zapojovat do veřejné sféry, jež byla doposud brána jako ryze mužská. Změny začínáme zaznamenávat již před obdobím první republiky a to za doby pádu Bachova absolutismu, kdy se ženy začaly aktivně zapojovat do různých hnutí pro ženy, ale také začaly vycházet jedny z prvních ženských publikací. Ženy se tak dostávaly do popředí společnosti a kultury, ve které se angažují. Mezi publikace, jež nám přinášejí ucelený pohled na dobovou situaci z hlediska žen jsou například knihy Jany Burešové *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*⁸ a dále také syntéza od kolektivu autorů v čele s Milenou Lenderovou *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*.⁹

Povolání novináře bylo do této doby považováno za spíše mužskou sféru dění. Ač první ženy novinářky nacházíme již v šedesátých letech 19. století. Emancipované a vzdělané ženy chtěly přispět do kulturního a žurnalistického dění a právě díky změně témat objevujících se na stránkách velkých deníků první republiky jim to bylo umožněno. Právě z tohoto důvodu byly ženy přizvány do všech možných redakcí, kde měly za úkol vést ženskou rubriku, často nazývanou také jako módní. Nebylo však vždy pravidlem, že to byly právě ženy, které stály u zrodu ženských rubrik. Například v *Lidových novinách* začínal s ženskou rubrikou paradoxně muž, jednalo se o sociálně demokratického novináře Richarda Weinera, který svými příspěvky přispíval ze zahraničí a to Francie. Jeho články se velmi často věnovaly právě módě a odívání ve Francii. Dále už vedly rubriky převážně ženy, které se pro tento úkol v rámci dobového nahlížení hodily lépe. Pro větší přehlednost se tomuto tématu budu věnovat v jednotlivých kapitolách přiřazených ke zkoumaným publikacím. Vzhledem ke sledovanosti ženských rubrik a také jejich redaktorek jsem věnovala podstatnou část svého bádání i jejich bibliografiím. Nejvíce publikací bylo věnováno Mileně Jesenské, která se i po tak dlouhé době stále drží na redaktorském výsluní, ať už díky svému pestrému životnímu stylu, osudovým mužům, kam spadal i známý Franc Kafka, ale především díky svému vytříbenému stylu psaní, který okouznil mnohé. Milena Jesenská se tak stala jakousi ikonou meziválečné redaktorské tvorby, nejvíce psala do *Lidových novin*, *Národních listů*, ale ani volnočasovým publikacím se nevyhýbala. Mezi publikace, které jsem prostudovala o Mileně

⁸ BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0248-3.

⁹ LENDEROVÁ, Milena, ed. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Česká historie, sv. 21. ISBN 978-80-7106-988-1.

Jesenské, můžeme jmenovat například knihy *Milena Jesenská*¹⁰ od spisovatelky a publicistky Aleny Wagnerové, *Adresát Milena Jesenská*¹¹ od její dcery Jany Černé, nebo kniha *Kolem Mileny Jesenské*¹² od autorky Jaroslavy Vondráčkové. Nejen knihy o Mileně, ale i knihy, které napsala sama, nám dotváří obraz významné autorky prvorepublikových publikací. Mezi takové řadíme například *Člověk dělá šaty*¹³ z roku 1927, *Cesta k jednoduchosti*¹⁴ z roku 1926 a mnoho dalších zajímavých publikací a článků, jež měla Milena na svědomí. Ani komunistické redaktorky nezůstávají pozadu a množství bibliografických publikací je rozsáhlé. První redaktorkou, jíž jsem se zabývala ve své práci, byla Marie Majerová, o které se můžeme dozvědět mnohé z publikace Jaromíry Nejedly *Marie Majerová - Odkazy pokrokových osobností naší minulosti*¹⁵ nebo z pera Jiřího Hájka *Marie Majerová aneb román a doba*.¹⁶ Zajímavou tvář na poli proletářského tisku byla Jožka Jabůrková, které byla věnována kniha s názvem *Komunistická novinářka Jožka Jabůrková*¹⁷ od autorky Boženy Holečkové-Dolejší.

Cílem práce bude pozorovat a zkoumat všechny tři mnou zvolené deníky, jejich vývoj a postupné ucelení v jednotnou ženskou rubriku. Každá rubrika se vyvíjela rozdílně, budeme tedy hledat jak podobnost, tak i rozdílnosti ve vývoji jednotlivých rubrik. Největší rozdílností, jež je patrná na první pohled, nacházíme u *Komunistky* později přejmenované na *Rozsévačku*, kde se jednalo o samostatně vydávanou publikaci, která byla vedena pod záštitou Komunistické strany Československa. Naopak *Lidové noviny* a *Národní listy* si jsou velmi podobné v tom, že se jedná pouze o přílohy uvedených deníků. Část určená ženám se tak objevovala právě na vyhrazeném prostoru deníku.

Další částí diplomové práce je část praktická, ve které jsem se zaměřila na přesné zkoumání tří vybraných publikací – *Národní listy*, *Lidové noviny* a v neposlední řadě také *Rudé právo* a s ním spojenou *Komunistku* později přejmenovanou na *Rozsévačku*. Jako hlavní cíl mé diplomové práce jsem si zvolila vymezení a následné prozkoumání nejčastěji se

¹⁰ WAGNEROVÁ, Alena. *Milena Jesenská*. Vydání druhé, v Argu první, doplněné a upravené. Přeložil Alena BLÁHOVÁ. Praha: Argo, 2015. ISBN 978-80-257-1485-0.

¹¹ ČERNÁ, Jana. *Adresát Milena Jesenská*. 3. české (2. dopl.) knižní vyd. Praha: Torst, 2014. ISBN 978-80-7215-481-4.

¹² VONDRÁČKOVÁ, Jaroslava. *Kolem Mileny Jesenské*. Praha: Torst, 1991. ISBN 80-900149-2-5.

¹³ JESENSKÁ, Milena. *Člověk dělá šaty*. Praha: F. Topič, 1927. Žena.

¹⁴ JESENSKÁ, Milena. *Cesta k jednoduchosti*. Praha: F. Topič, 1926. Žena.

¹⁵ NEJEDLÁ, Jaromír. *Marie Majerová: [studie s ukázkami z díla a korespondence a s výběrem kritického ohlasu]*. Praha: Melantrich, 1986.

¹⁶ HÁJEK, Jiří. *Marie Majerová, aneb, Román a doba*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1973. Monografie (Československý spisovatel).

¹⁷ HOLEČKOVÁ-DOLEJŠÍ, Božena. *Komunistická novinářka Jožka Jabůrková*. Praha: Novinář, 1978. Osobnosti české a slovenské žurnalistiky.

objevujících témat ženských příloh. Tyto přílohy jsem rozdělila na sedm nejčastěji publikovaných témat a snažila se tak vytvořit názornou komparaci nejčastějších témat.

Přední místo zde zaujme téma s názvem Móda a odívání, kde se seznámíme s nejnovějšími módními typy meziválečného období, projdeme si také módní střihy, látky a především zahraniční inspiraci, kterou redaktorky často čerpaly především z Francie. Témata zabývající se módou se stala velmi oblíbenou rubrikou a trvalo dlouho, než se na stránky ženské rubriky dostanou také jiné články, jež neobsahovaly módu nebo odívání. Móda se tak stala prioritním tématem, objevujícím se na stránkách všech ženských publikací nebo příloh. Její pozice se v průběhu let postupně mění, avšak musíme poznamenat, že právě móda a odívání se na stránkách ženských příloh objevovaly vždy.

Jak samy uvidíme, k tématu Móda a odívání neodmyslitelně patří Krása a s ní spojená hygiena. V této kapitole se dozvíme, co módní redaktorky radí svým čtenářkám jako nejvhodnější variantu péče o pleť nebo následné líčení a zkrášlování sama sebe. Dříve si ženy myslely, že malování ubírá na ženské přirozené kráse a obdivovaly pouze pleť, která byla prostá všeho umělého. Vzhledu každé ženy tak napomáhal čistý a upravený zevnějšek.

Dalším tématem, jež se velmi často objevovalo na stránkách prvorepublikových příloh, ale i samostatných publikací, je téma Domácnost a kuchyně. V těchto článcích mohly čtenářky nalézt ty nejchutnější recepty pro svou domácnost, dále také týdenní jídelníčky, které jim leckdy usnadnily práci s organizací kuchyně nebo rady a tipy pro každou hospodyňku nebo služku. Do tohoto tématu jsem zařadila také nově se objevující rubriku na stránkách ženských příloh, a to rubriku s názvem Zahradničení.

Následuje téma s mnou zvoleným názvem Rodina a děti, které nám přinese řadu probíraných témat od výchovy dítěte po různé životní situace. Rodina byla vždy velmi důležité téma, ať už na stránkách ženských rubrik tak všeobecně. Proto se i u tohoto tématu můžeme setkat s Právní poradnou, která měla za cíl pomoci čtenářkám, které si nevěděly rady s jakoukoliv životní situací.

Zajímavými články, jež se nacházely na stránkách jak příloh, tak i samostatného vydání publikace, byly články určené dětem. Jednalo se převážně o větší část ženské rubriky, kde našly matky mnoho zajímavých povídek, říkanek nebo i rébusů pro své děti. Redaktorky nezapomínaly ani na mladé čtenáře, které zapojily do pravidelného čtení a tak jim často připravovaly nejrůznější ankety, hádanky nebo kvízy. Správnou odpověď mohli mladí čtenáři zasílat do redakce novin, která pak vyhlášovala správné odpovědi a leckdy odměňovala i správné soutěžící. Tomuto úkolu se věnovaly rubriky určené právě dětem, u

Národních listů tak nalezneme rubriku s názvem Neděle našich dětí, u *Lidových novin* Lidové noviny dětem a ani *Rozsévačka* nezůstávala pozadu.

Dalším tématem objevujícím se na stránkách ženských rubrik byly články o architektuře, designu a bydlení, které se začaly objevovat stále více s příchodem redaktorky Mileny Jesenské. Právě ona se snažila svým čtenářkám přinést ty nejnovější bytové doplňky, nápady a tipy na lepší uspořádání domů, bytů ale i zahrad. Často se objevovaly i články s podrobnými ilustracemi a nákresy jednotlivých bytů a domů prvorepublikového bytového interiéru.

Zajímavým a také posledním tématem je Sport, volný čas a cestování. Díky rozkvětu prvorepublikových aktivit se na stránkách začaly objevovat články, které nabádaly své čtenářky ke zvýšené sportovní aktivitě. Nejoblíbenější se tak stala například kondiční cvičení, gymnastika nebo také takzvané bílé sporty – lyžování a tenis. Pro dělnické ženy pak byly ideální časté procházky a aktivity na čerstvém vzduchu.

Další část bude věnována komparaci vzhledu a struktury zkoumaných periodik z jednoho zásadního důvodu, a to že právě díky vývoji ženských rubrik se jejich vzhled měnil. Noviny velmi často začínaly pouze s jedním prostým článkem umístěným v nedělních přílohách. Avšak s rostoucí poptávkou vznikala také nabídka, která měla za úkol uspokojit své čtenářky, díky tomu se začaly módní rubriky vyvíjet a rozšiřovat. Právě kvůli postupnému vývoji je zcela zřetelná také struktura a obsahová forma zkoumané publikace.

K již zmíněným tématům patří i ilustrace, které se objevovaly společně na stránkách ženských publikací a příloh. Ty měly za úkol dokreslit celkový dojem z publikovaného článku. Nejprve se jednalo o ilustrace, později ale přišly také fotografie, které mnohdy vypočetnily daný předmět přesněji. Nejčastěji se objevovaly u článků s tématy, jako byla Móda a odívání, kde se čtenářky mohly setkat i s přesnými návrhy nebo dokonce i střihy daného oděvu. Ženy tak měly možnost vytvořit si podle svého časopisu nové nebo velmi často přešívané oděvy. Ilustrace nenalezneme pouze u témat týkajících se módy, ale i u rubrik věnovaných dětem. Stejně jako tomu bylo u oblíbené rubriky Neděle našich dětí, jež pravidelně vycházela na stránkách *Národních listů* od roku 1933. Pro děti byly připraveny zajímavé obrázky, které tak obohatily dětskou rubriku plnou povídek, hádanek a říkadel.

Ke své diplomové práci jsem připojila také obrazovou přílohu, která bezpochyby patří na stránky této diplomové práce, díky níž se nám celkový kontext daného tématu a doby zcela dokresluje. Blíže si tak můžeme představit podobu zkoumaných publikací.

1. První republika

„Čas se naštěstí neměří jen podle počtu let, ale podle intenzity dění a významu. První republika trvala zhruba jedno dvacetiletí, což měřeno bezmála celým moderním stoletím, není právě dlouhá doba. Přesto je první republika v našich dějinách pojem základním, neboť je mírou naplněného času.“¹⁸

Roku 1915 zuří v Evropě válka, které se později bude říkat První světová válka. Češi v ní nasazovali své životy za habsburského císaře Františka Josefa I. a ač byli v monarchii nespokojeni, jen málokoho napadají myšlenky na samostatnost. Jen hrstka vyvolených se nebála své vize a nápady pomalu, ale jistě začít realizovat. Monarchie se tak snaží své odpůrce a narušitele zastavit, mezi předními osobnostmi poslanými za mříže jsou Alois Rašín a Karel Kramář, kteří jsou odsouzeni za rozvracení monarchie a odsouzeni tak na smrt. Eduard Beneš a Tomáš G. Masaryk poté prchli ze země, kde se k nim ve Francii přidal Milan Rastislav Štefánik. Právě tyto muži byli hlavními hybateli společného nápadu o vzniku nového, demokratického státu Čechů a Slováků. Největší tíha však ležela na Masarykovi, který přišel s geniální myšlenou na svou dobu geniální a nečekanou. Spojením českých zemí a Slovenska v nezávislém Československém státě. Masaryk se orientoval na spolupráci s dohodovými organizacemi, jeho zpravodajská spolupráce později přerostla ve spolupráci vojenskou, z čehož poté vyústilo formování československých legií. Naopak na české půdě působila takzvaná „Mafie“, která byla sdružením nejvýznamnějších českých radikálních politiků, kde na jejím základě vyrostl Národní výbor Československý. Všechny historické okolnosti nasvědčovaly k velké změně, takže v takzvaném „Českém klubu“ v Obecním domě podepsali „muži 28. října“¹⁹ první dokument československého státu, jež Národní výbor přejímal moc. Koncipoval jej narychlo a v podstatě provizorně Alois Rašín. Politický systém byl tvořen většími i menšími politickými stranami, avšak nejvýznamnější byli liberálové, sociální demokraté, katolíci, agrárníci a národníci. Roku 1916 umírá František Josef I. a jeho nástupcem se tak stává Karel I., který má k Čechům mnohem přívětivější postoj.²⁰

Období první republiky bylo vymezeno nepřilíš dlouhým trváním mezi dvěma světovými válečnými katastrofami, které velmi ovlivnily celé historické dění českých

¹⁸ UCHALOVÁ, Eva. *Česká móda 1918-1939: [elegance první republiky]*. Praha: Olympia, 1996. ISBN 80-7033-424-X. s. 5.

¹⁹ František Soukup za sociální demokracii, Alois Rašín za Mladočechy, Antonín Švehla za Agrárníky, Jiří stříbrný za Národní socialisty a za Slováky to byl Vavro Šrobar.

²⁰ František I. vydá rozkaz na propuštění Rašína s Kramářem z vězení.

zemích.²¹ Československá republika vznikla 28. října 1918, kdy se její lidé ráno probudili jako poddaní rakouského císaře a večer usínali už jako občané nové Československé republiky. První republika tak vznikla jako nástupnický stát Rakouska Uherska a zanikla s příchodem druhé světové války.

Republika se skládala z českých zemí a Slovenska, po roce 1919 k nim přibyla ještě Podkarpatská Rus. Byla zde jasná vize o vytvoření jednotlivého demokratického státu, založeného na „čechoslovakismu“ v čele s Českem a Slovenskem. Nápad na vybudování nového státu pocházel ze zahraničního odboje v čele s předními představiteli, vedený Tomášem Garriguem Masarykem, Edvardem Benešem a Milanem Rastislavem Štefánikem. Naplnila se tak slova profesora Masaryka „*Nebát se obětí, zadarmo bez našeho přičinění nám samostatnost nikdo nedá.*“

V popředí se držely právě tyto dvě země Česko a Slovensko, těmito jazyky se na území první republiky mluvilo, ovšem nalezneme zde další půl tucet dalších nářečí, byly zde i jiné menšinové jazykové větve - jako maďarština, polština, rusínština a jiné.

Nejen Amerika, ale také Evropa prožívala období od 60. let 19. století obrovský hospodářský, sociální a kulturní rozmach. České země v tomto období nezůstávaly rozhodně pozadu, ba naopak stály v popředí a mohly se stavět na roveň ostatním zemím vyspělé Evropy.

Mohlo by se zdát, že život v Československu byla jedna velká idyla, ovšem nesmíme opomenout ani hospodářské krize, které Československo také zasáhly. Po roce 1929 ekonomika úspěšně rostla a nikdo žádné problémy neviděl, až 24. října náhle přišel krach na New Yorské burze a nastartoval tak světovou hospodářskou krizi. Skončila tak dlouhá léta prosperity skutečnou hospodářskou katastrofou. Celá ekonomika se začala pomalu, ale jistě propadat. Trh se ostře propadl, výroba začala prudce klesat a tím pádem začali být propouštěni zaměstnanci závodů. Díky tomu vznikla i malá kupní síla a nebylo tak pro koho vyrábět. Zkrachovaly tak i miliony bank, kde měli lidé uloženy své veškeré úspory, o které samozřejmě také přišli. Peníze tak začaly ztrácet svou hodnotu a inflace prudce stoupala nahoru a tím pádem i celková nezaměstnanost. V době vrcholné hospodářské krize bylo v Československu až milion nezaměstnaných jak v průmyslu, tak v zemědělství. To se stalo živou půdou pro extremisty jak zleva tak zprava. Na jedné straně budující komunismus na straně druhé snaha vše svést na židovské obyvatelstvo. Teprve až roku 1934 se začala ekonomika pozvolna dostávat z hospodářské krize.

²¹ OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-791-7. s. 7.

1.1 Kultura v meziválečném Československu

V letech před vznikem samostatné republiky byla kultura do určité míry pod rakouským vlivem. Teprve v námi sledované době se jí podařilo vymaňovat se z tohoto vlivu. Za první republiky došlo k mimořádnému hospodářskému, společenskému i kulturnímu vzestupu. Co se týká kultury, zde byl rozvoj v každém směru, česká a slovenská kultura se tak stala pojmem evropského formátu. Nový stát se tak stal vhodným pro rychle se rozvíjející kulturní dění. Lidem také přibývalo čím dál tím více volného času a s tím i možností jak ho příjemně trávit. Demokratičnost státu umožňovala svobodné vyjádření umělců k současným převratným změnám a široce otevírala dveře novým uměleckým směrům.

Ani literární tvorba nezůstávala pozadu, významnou osobností spojenou právě s obdobím první republiky byl Karel Čapek. Dalšími významnými literárními tvůrci byli například Karel Poláček, Eduard Štorch, Vítězslav Nezval nebo Jaroslav Seifert. Důležitým a rozvíjícím se směrem byla také levicová avantgarda sdružená v uměleckém směru Devětsil, kam patřil například Vladislav Vančura nebo Karel Teige. Zde také vznikl nový básnický směr – poetismus,²² jenž ovlivnil prošli Vladimíra Holana, Jaroslava Seiferta, Františka Halase nebo jeho zakladatele Vítězslava Nezvala. Lidé díky těmto umělcům na stáncích nacházeli stále častěji kvalitní literaturu a poezii. V meziválečném období dosáhla literatura významné úrovně. Ohlas 1. světové války byl natolik silný, že dal vzniknout novému doposud neznámému termínu, válečný román, válečná próza. Válka se tak stala velkým inspirativním zdrojem mnoha spisovatelům, umělcům. Byla tak východiskem pro ujasnění jasných životních priorit a hodnot, smyslu života člověka a jeho postavení ve světě. Jedním z předních literárních děl meziválečného Československa byla kniha Jaroslava Haška Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války.

Mezi kulturním vyžitím nově vzniklé první republiky bylo také divadlo. Lidé ho vyhledávali poměrně často²³ a především s jasným záměrem, a to pobavit se. Předešlá léta 1. světové války pro ně byla velmi decimující a po psychické stránce dokonce katastrofální. Z nejnavštěvovanějších divadel můžeme jmenovat například Národní divadlo, divadlo Na Vinohradech, ale vznikala také nové neoficiální divadla zaměřené na lidové publikum, jako byly kabarety a avantgardní divadla, jako bylo například Osvobozené divadlo. Kabarety²⁴

²² Poetismus nevyjadřoval žádné politické myšlenky, jeho předním cílem bylo „umění žít a užívat“, metoda jak nahlížet na svět mu byla velmi blízká.

²³ I z důvodu levných vstupenek, viz V roce 1919 stál lístek 0,6K, což bylo v přepočtu cena jednoho vejce.

²⁴ Kabaret vznikl v 80. letech 19. století ve Francii, jako prostor pro lidovou zábavu. Členité představení střídající se recitace s pěveckými výstupy a krátkými scénkami.

měly za první republiky velký věhlas. Jejich tvorba poskytovala umělcům vyjádření každodenního dění, s trochou nadsázky a použití společenské a politické satiry. Nejvěhlasnějším českým kabaretem, který vznikl roku 1910, byl pražská Červená sedma. Nejen divadlo, ale také nově vznikající film se na přelomu 20. a 30. let s nástupem zvuku dostal do popředí kulturního dění a stal se tak velmi oblíbeným. K nejvýznamnějším režisérům této doby patřili bezesporu Karel Lamač²⁵ nebo Martin Frič,²⁶ kteří se zasloužili československou filmovou tvorbu. Pro nově vznikající filmy byly také potřeba nové hvězdy filmového plátna. Těmi se bezesporu staly známé herečky, jako byly například Adina Mandlové, Lída Bárová, Nataša Gollová z herců to byli Oldřich Nový, Hugo Haas, Vlasta Burian, Jaroslav Marvan a jiní.

Hudební styl stále nesl znaky hudebního stylu z předešlých let doby rakousko-uherské monarchie. Z této doby jsou známí Antonín Dvořák nebo Bedřich Smetana. Dalšími nezapomenutelnými umělci jsou Bohuslav Martinů, Leoš Janáček z moderních například Jaroslav Ježek či Jiří Suk. Předním střediskem české hudby v meziválečném Československu byla Česká filharmonie. Asi nejslavnější česká polka je pro každého Čecha Škoda lásky, která byla napsána právě v časech meziválečných.

Vedle literatury, divadla, hudby se také rychle rozvíjela architektura charakterizována především nástupem moderny. Předními uměleckými směry architektury byly především funkcionalismus a konstruktivismus. Jejich zástupci jsou například známý Josef Gočár,²⁷ Josip Plečnik²⁸ či František Lydie Gahura²⁹ s jeho návrhem Zlína nebo Baťova památníku. Dalšími uměleckými směry na poli meziválečného Československa byla dozínající secese v čele s Alfonsem Muchou, kubismus prezentovaný Emilem Fialou³⁰ a Josefem Čapkem. Postupem času nastupuje na pole umění také surrealismus se svou snahou o osvobození vnitřní mysli a zdůraznění podvědomí.

Nejenom kulturní obohacení, ale také sportovní vyžití lidé stále častěji vyhledávali ve svém volném čase. Mezi takzvaně novými sporty se objevil například tenis, který se stal velmi oblíbeným ve vyšších vrstvách obyvatelstva. Dalšími sportovními aktivitami bylo lyžování, bruslení, plavání, ale také automobilismus a jiné. Nebylo snad sportovního odvětví, kde by se lidé rádi neodreagovali nebo nezasoutěžili. Takzvanou světovou velmocí se stalo

²⁵ Karel Lamač (1887-1952) byl režisérem prvního zvukového československého filmu – Dobrý voják Švejk z roku 1926.

²⁶ Martin Frič (1902-1968) by autorem filmů – Revizor, Tři vejce do skla, To neznáte Hadimršku, Škola základ života nebo velmi oblíbený Kristián.

²⁷ Areál Bohdanečských lázní, regulační plán Hradce Králové, Legiobanka v Praze.

²⁸ Pražský hrad.

²⁹ František Lydie Gahura (1891-1958) byl český funkcionalistický architekt a sochař.

³⁰ Emill Fiala (1882-1953) byl český kubistický malíř.

Československo mimo jiné ve stolním tenise, kde zabodovaly také i ženy. A právě ženy se zde snažily vyrovnat mužům, tak začaly sportovat ve svém volném čase.³¹

1.2 Žena v meziválečném období

„Třebaže se ženy podílely na všech lidských aktivitách stejnou měrou jako muži, již v nejstarších společnostech jim bylo přiděleno podřadné postavení, které bylo ospravedlňováno jako přirozený důsledek jejich psychické a fyziologické odlišnosti, která z nich údajně činila téměř jiný biologický druh.“³²

S příchodem nové první republiky nastaly pro ženu velké změny. Jednalo se především o společenské postavení ženy. Ještě v 60. letech 19. století se stále setkáváme se zastaralými generovými stereotypy, že žena patří pouze do rodinného kruhu a muž naopak zastupuje rodinu a svou ženu navenek, jedná se tak o takzvanou vnější sféru muže a vnitřní sféru ženy. *„Žena zůstávala dlouho bytostí patřící jednoznačně do privátní sféry. A navíc ani dáma urozená, ani měšťanka se nemohla podílet na nejtýpčtějším projevu české sociability celého 19. století – na rokování o politice, literatuře či národnostní otázce, jenž se odehrával v pražských hospodách, hospůdkách či kavárnách (...). Kavárny a restaurace byly čistě mužskou záležitostí stejně jako svět novin a časopisů. Debaty se odehrávaly v doutníkové atmosféře. Když se tam objevila žena, tak většinou cestující cizinka a musela se vypořádat s velmi nepříjemnými pohledy.“³³*

Změny začaly přicházet s ženským vzděláním, které se dralo dopředu. Napomáhaly tomu například různé spolky, které mohly ženy navštěvovat a sebevzdělávat se. Žena tak dostala úplně jiný pohled na svět/společnost, už to nebyla jen pouhá loutka, jejíž povinností je jen domácnost, výchova dětí a zase jen domácnost. Její role se pomalu, ale jistě začala posouvat na úroveň mužskou. Sebevzdělání dalo ženám mnohé. Kolem 70. - 80. let 19. století zaznamenáváme velké množství neprovdaných žen, což bylo do této doby nezvyklé.³⁴ Právě tyto ženy se musely o sebe postarat samy, byly tak nezávislé na muži, ale i to přinášelo různá

³¹ Př.: Eliška Junková-Khásová (1900-1994) byla první československá závodnice. Ve 20. letech byla nejrychlejší ženou světa. Dokázala se vyrovnat konkurencí mužů na Grand Prix.

³² BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0248-3. s. 21.

³³ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k molitbě: žena v minulém století*. Praha: Mladá fronta, 1999. Kolumbus. s. 173.

³⁴ BAHENSKÁ, Marie, Libuše HECZKOVÁ a Dana MUSILOVÁ. *Ženy na stráž!: české feministické myšlení 19. a 20. století*. Praha: Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, 2010. ISBN 978-80-86495-70-5. s. 12.

úskalí. K seberealizaci mladých žen dopomáhaly různé spolky a ženské hnutí. Ty se především zaměřovaly na spolkovou činnost charitativní, dobročinné, kulturní a především vzdělávací. Mnoho známých osobností se zasloužilo o rozvoj dívčího vzdělání.³⁵

Společenské postavení ženy prošlo asi tou největší proměnou právě v období mezi koncem 19. a počátkem 20. století. Zaznamenáváme zde velký rozvoj ženské emancipace, který takzvaně změnil celkový pohled na ženu jako takovou. Ještě před vznikem první republiky mohly ženy studovat na středních školách.³⁶

Důležitým mezníkem ve vývoji vzdělanosti společnosti je především Hasnerova reforma (neboli Hasnerův zákon), která byla přijata v platnost 14. května 1869 a tím navazovala na Předlitavský říšský zákon z 28. května 1868. Ta přinesla možnost vzdělání širším vrstvám obyvatelstva.³⁷ Díky vzdělání se ženy mohly více podílet na společenském životě, mohly pracovat a především se mohly rovnat mužům.³⁸

„Studované ženy pronikaly do lépe placených pozic, měly více volného času na spolky, četbu, cestování. I vdané ženy se více věnovaly veřejnému životu, protože méně rodily (...). A na hradě sídlil prezident aktivně podporující myšlenku úplné rovnosti žen ve společnosti.“³⁹

Dalším významným krokem k emancipaci žen je získání volebního práva českými ženami v roce 1920. *„Ústava ČSR z roku 1920 zaručila sice ženám stejná politická a občanská práva jako mužům, ovšem tato zákonem daná rovnoprávnost hned nepřešla důsledně do každodenní životní praxe.“⁴⁰*

Právě tímto pro ženy tak důležitým mezníkem se ne vše změnilo hned, ale byl očekáván postupný vývoj ženy jako takové. Ženy získaly volební právo a s ním i možnost volit, což se dalo využít při volbách, čehož si byli aktéři jednotlivých politických stran velmi dobře jisti. V této době byly ženy nazývány jako „pokrokové“ nebo „emancipované“. Mnoho žen začalo vstupovat do politických stran, jejich snahy byly především angažování se ve prospěch ženských zájmů. Největší počet žen nalezneme ve straně národně socialistické, dále pak v národně demokratické, i ve straně agrárníků ženy nebyly výjimkou a také ženy ze

³⁵ Jmenovat zde můžeme například: Vojtěcha Náprstka, Boženu Němcovou, Karolínu Světlou, Elišku Krásnohorskou, Františka Ladislava Riegra a jiné.

³⁶ Roku 1863 vznikla první česká Měšťanská vyšší dívčí škola v Praze, později přejmenovaná jako Městské reálné dívčí gymnázium. Roku 1890 vzniklo známé gymnázium Minerva, které se stalo nejstarším dívčím gymnáziem v Rakousku-Uhersku.

³⁷ LENDEROVÁ, Milena, ed. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Česká historie, sv. 21. ISBN 978-80-7106-988-1. s. 95.

³⁸ Ženy získaly své volební právo 29. února roku 1920. Toto právo jim dávalo stejná politická a občanská práva jako měli doposud jen muži. Žena se tak stala rovnocennou muži.

³⁹ HORSKÁ, Pavla. *Naše prababičky feministky*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. Knižnice Dějin a současnosti. ISBN 80-7106-380-0. s. 117.

⁴⁰ BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0248-3. s. 40.

sociální demokracie. Levice a především komunistická strana Československa měla také své věrné příznivce ze strany žen, ovšem s těmito se liberálky nechtěly moc spojovat, ač zůstává pravdou, že pokud se jednalo o veřejná fóra týkající se boje za ženské požadavky, stály za jedno.⁴¹ Díky získání volebního práva a možnosti studování na vysokých školách se ženám naskytly ještě jiné možnosti. Zejména různé společensko-politické aktivity a veřejná činnost.

Jeden z hlavních a především zastřešujícím spolkem liberálního směru se stala Ženská národní rada,⁴² založena roku 1923 Františkou Plamínkovou.⁴³ Spolek se tak stal nepolitickým ženským zájmovým sdružením, jehož stanovy platily od 24. 2. 1923 do roku 1933, kdy prošly řadou úprav.⁴⁴ Základní snahou Ženské národní rady bylo zrovnoprávnění žen s muži jak na poli sociálním tak také pracovním. České pokrokové ženy rozhodně nesouhlasily s neinformovaností a ve své podstatě nemravnými názory mužů na ženy. Právě ženy usilovaly o respekt celé společnosti včetně mužů. Hlavní snahou bylo zveřejňování skutečností, které tradičně stavěly ženu do takzvaného genderového stereotypu, a to z pozice nerovnocenné a nerovnoprávné pozice, která byla pro širokou veřejnost tabu. *“Zároveň trvaly na svém přesvědčení, že i vdaná žena, zůstane-li v domácnosti a věnuje se rodině, musí být na určité duševní úrovni, která by jí umožnila kvalitně vychovávat novou generaci.”*⁴⁵

Velkou snahou právě v době meziválečné bylo pro řadu především volební právo, které bylo přijato 1920, s velkou zásluhou prezidenta Tomáše G. Masaryka. Tvrzení T. G. Masaryka *„Žena budiž na roveň postavena muži kulturně, právně a politicky“*, se stalo součástí Washingtonské deklarace z 18. 10. 1918 jako slib slovy: *„Ženy budou postaveny politicky, sociálně a kulturně na roveň mužů“* a prohlášeno v ústavní listině Republiky Československé z února 1920 v § 106 *„Výsady rodu, pohlaví a zaměstnání se neuznávají.”*⁴⁶ Takto se po formální stránce vyřešily věci, které byly ženám dávány v předchozím období.⁴⁷ Mezi přední představitelky Ženské národní rady se tak staly K. Červenková jako místopředsedkyně, M. Kolářová, O. Stránská Absolonová, účetní J. Bidlová, M. Žežulková,

⁴¹ BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0248-3. s. 41.

⁴² Předchůdcem byl Ženský klub český, který byl od roku 1901 centrem pokrokových českých žen, zároveň byl v roce 1905 založen Výbor pro volební právo žen.

⁴³ Františka Plamínková (1875-1942) byla česká politička, novinářka, organizátorka československého národního hnutí pro ženy a především zakladatelka Ženské národní rady.

⁴⁴ BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0248-3. s. 62.

⁴⁵ MALÍNSKÁ, Jana. *Do politiky prý žena nesmí - proč?: vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha: Libri, 2005. Gender sondy. ISBN 80-7277-295-3. s. 60.

⁴⁶ *Ústava republiky Československé z roku 1920*, Praha 1992, s. 33. Dostupné z URL: <http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html> [cit. 2017-5-1].

⁴⁷ BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0248-3. s. 59.

jednatelky A. Slavíková-Benešová, J. Hegerová, M. Kopalová, M. Berglová, pokladní M. Hlíňáková, revizorky účtů J. Číšková, O. Sedlmayerová a mnoho dalších. Již v roce 1935 měla Ženská rada 50 členských organizací liberálního zaměření v celkovém počtu 27000 členek. Rada také vydávala pravidelně⁴⁸ časopis s příznačným názvem *Ženská rada*, který byl veden na vysoké obsahové a stylistické úrovni.⁴⁹ Ženská národní rada měla pod záštitou také mimo jiné spolek - Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen, ze kterého vyšly naše přední vysokoškolsky vzdělané ženy. Sdružení bylo založeno roku z iniciativy Ph.D. Albíny Honzákové⁵⁰ po předčasném rozpuštění Spolku akademicky vzdělaných žen.⁵¹ Členkami se staly snad všechny vysokoškolsky vzdělané mladé ženy, které chtěly přispět k osvětě ženského vzdělání a s tím i přicházejícího nového sociálního postavení v meziválečném Československu. Po celá dvacátá léta usilovně bojovaly o své místo, proti bezohlednému a neoprávněnému propouštění, které nebylo chráněno definitivou.⁵² Vysokoškolsky vzdělané ženy se také aktivně angažovaly nejen ve stavovských organizacích, ale i v mezinárodní sféře, v Mezinárodním sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen.

⁴⁸ Desetkrát ročně až do roku 1938.

⁴⁹ BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0248-3. s. 42.

⁵⁰ Albína Honzáková (1870–1973) byla přední česká pracovnice ženského hnutí, editorka feministické literatury a středoškolská profesorka.

⁵¹ Který byl založen v roce 1908.

⁵² MALÍNSKÁ, Jana. *Do politiky prý žena nesmí - proč?: vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha: Libri, 2005. Gender sondy. ISBN 80-7277-295-3. s. 108.

2. Média a tisk v období první republiky

Nezastupitelnou roli na poli médií tvoří tištěná média. Ještě na počátku meziválečného období získávali lidé veškeré informace právě skrze tisk. Postupem času se na pole informovanosti lidí dostával rozhlas, ten se ovšem stal masovou záležitostí až ve 30. letech 20. století. I tak se stal svou technickou nedokonalostí a nákladností dostupným pouze vyšší a střední části vrstev.⁵³ Později i televizní vysílání, to ale v období první republiky bylo ještě v plenkách a pro mnohé často nedosažitelnou investicí. Do popředí se dral i film a také televize, ovšem toto snažení částečně přerušila německá okupace. Proto si přední místa na poli médií uhájil právě tisk. Ten se pro svou různorodost od dnešního značně lišil. Přední místa v informovanosti obsadil periodický tisk a tisk denní, vycházející každý den, v některých případech vícekrát. Jednalo se o takzvané deníky a večerníky.⁵⁴

Nástupem první republiky nastaly značné změny v tisku, a to z důvodu nárůstu kvantity tisku, ale také kvality. Se vznikem první republiky nastaly v tisku značné změny, způsobené nárůstem kvantity tisku a také jeho kvality. Příčinou byl příznivý vliv demokratické politiky nově ustanovené republiky, také otevřená a uvolněná duchovní atmosféra, kulturní a intelektuální rozmach. Na tištěná média také působily vlivy přicházející ze západu, se kterými se snažila vyrovnat. Periodický tisk byl na jednom z vrcholů svého vývoje, měl rozhodující vliv na společnost, ač mu od počátku 20. let dělalo konkurenci rozhlasové vysílání a filmové zpravodajství.

2.1 Zákony a legislativa

S obdobím první republiky přišly také značné změny, co se týče žurnalistiky. Na novinových stáncích se začaly stále častěji objevovat nové a nové tituly. Tištěná média se snažila využít svého předního zastoupení, co se týče informovanosti veřejnosti a přicházela na trh nejen s novými publikacemi, ale především se snažila oslovit i jinou část obyvatelstva. Nešlo zde už jen o politické dění, ale na stránkách novin se začala také objevovat témata pro ženy, děti a mládež. Od toho se poté odvíjela také témata obsažená v daných publikacích.

⁵³ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938)*. Praha: Libri, 2000. Dějiny českých zemí. ISBN 80-7277-027-6. s. 326.

⁵⁴ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938)*. Praha: Libri, 2000. Dějiny českých zemí. ISBN 80-7277-027-6. s. 326.

Meziválečné období zaznamenalo nejen značný nárůst publikací, ale především kvalitní literární tvorbu, která byla srovnatelná se zahraničními tiskovinami.

Co se týče legislativy, moc se toho pro redaktory a vydavatele nezměnilo, avšak jisté změny zaznamenáme i v tomto období. Nově vzniklá republika přejala zákonem z 28. října 1918 prozatím zákony habsburské monarchie a ani nová ústava z roku 1920 nepřinesla, v rámci tisku převratné změny. Zásadní změny nalezneme na poli tiskové svobody, kterou tento zákon zaštiťoval. Ten zakazoval předběžnou cenzuru. „*Legislativu upřesňoval zákon o mimořádných opatřeních č.300/1920 Sb., který v případě války nebo vnitřního ohrožení státu předpokládal suspendování (tj. dočasné omezení) občanských svobod včetně svobody tiskové.*“⁵⁵

Za celou dobu nebyl vytvořen žádný jednotný tiskový zákon, proto se státní úřady řídily třemi zákonnými normami, které si první republika odnesla ještě z dob Rakouska-Uherska. Jednalo se o rakouský tiskový zákon z roku 1862, rakouský trestní řád pro řízení ve věcech tiskových z roku 1873 a uherský zákon z roku 1914.

Změny nenacházíme ani v cenзуře a svobodě slova, znovu se vše točilo kolem zákoníku uvedeného výše. Zákonu na ochranu republiky z roku 1923, tak značně omezoval právě komunistický tisk. Cenzurou byly nejvíce postižené právě komunistické tiskoviny, které se potýkaly s častými pokutami a zákazy, popřípadě „bílymi odstavci“. Bílé odstavce se tak objevovaly poměrně často, byly to takzvaná prázdná místa, kde se předtím nacházel text, který nemohl být otištěn. Bylo tomu tak například v publikaci *Rozséváčka* vydávanou komunistickou stranou Československa, kde byla zabavena celá titulní strana.⁵⁶ Právě časopis *Rozséváčka* a *Komunistka* se často potýkal s konfiskací článků. Není tedy výjimkou, že právě zde nacházíme prázdná místa opravdu často.

2.2 Denní tisk

V době první republiky byly ze všech dostupných tiskovin nejvlivnější právě deníky, které přinášely vždy aktuální zpravodajství z domova i ze zahraničí. Dále zde nalezneme také obdeníky a týdeníky, ty byly spíše brány jen jako okrajová varianta ústředních deníků. Většina publikací vycházela dvakrát denně, jednalo se o ranní vydání a poté se na novinových stáncích v odpoledních hodinách objevovaly i takzvané večerníky, které neobsahovaly příliš vážná témata, ale zaměřovaly se více na bulvár a jiné záležitosti. Struktura novin byla skoro u

⁵⁵KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8. s. 33.

⁵⁶ *Rozséváčka*, 25. října, 1928, číslo 43, titulní strana.

všech publikací skoro stejná, lišily se jen jemnými nuancemi, které udávali redaktoři a vydavatelé daného deníku. Na titulní straně čtenáři většinou našli takzvaný úvodník, zde se snažila redakce zmínit svůj názor na aktuální dění. Co se týče druhé a většinou třetí stránky deníku, zde se nacházely nejaktuálnější zprávy z domova, většinou vnitropolitického charakteru. Dále následovaly zprávy ze zahraničí, spolkové aktuality, kulturní dění, dopisy čtenářů, inzerce a na posledních stránkách se často objevoval sport.

„Na obsahu prvorepublikového tisku byl znát proces specializace profese novináře, stejně jako posílení universálního záběru ve volbě témat. Noviny přinášely zpravodajské a publicistické texty z oblasti vnitřní i zahraniční politiky, ekonomiky, společenské problematiky, kultury, sportu stejně jako ze svého regionálního zázemí.“⁵⁷

Postupem času se deníky začaly zaměřovat i na přílohy, které vycházely obvykle v neděli. Přílohy se lišily podle toho, komu byly určeny, nalezneme zde literární přílohy, studentské, přílohy k určitému významnému datu, přílohy pro ženy a jejich ratolesti a jiné. Je tedy zřejmé, že se deníky snažily dát prostor nejen politice a aktuálním děním, ale cílily také na zájmy svých čtenářů.

Nemalou váhu měly také ženské přílohy při velkých denících, které doplňovaly každodenní dění na svých stránkách o různé zajímavosti. Přílohy se lišily podle deníku, ale také podle rozebíraného tématu. Redakce deníků věděly, že právě přílohy jim mohou zvýšit publicitu u svých čtenářů, ale především přitáhnout nové čtenáře. A to se deníkům a jejich redaktorům a nakladatelům povedlo na výbornou.

Důležité je zde zmínit, že deníky byly napojeny na politické strany, které většinou poskytovaly novinám finanční zázemí na oplátku „tiché“ propagace dané politické stany. Na rozdíl od západní Evropy, kde většina vydávaných publikací patřila soukromým vlastníkům.⁵⁸ Proto se tato situace vyřešila následovně, začalo se s takzvaným budováním tiskových podniků, kde rozhodující postavení náleželo stranickým funkcionářům. Politické stany první republiky nebyly právními subjekty, takže nemohly vystupovat ani jako vlastníci tiskáren nebo vydavatelství.

⁵⁷ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8. s. 37.

⁵⁸ Tamtéž. s. 35-36.

2.3 Časopisy a revue

Vedle klasických novin a jejich odnoží v podobě večerníků přinášely informace také časopisy a revue, které byly svým obsahem různorodější nežli deníky.⁵⁹ Ty se dostaly na novinové stánky stejně rychle jako klasické deníky. Meziválečná tisková situace byla v době první republiky hustá a nabídka periodik často překračovala poptávku. Vedle široké škály deníků se na novinových stáncích nacházela také kvalitní časopisecká produkce. V roce 1920 vycházelo přibližně 2250 periodických titulů, v roce 1930 to bylo již téměř 4000.⁶⁰ Jejich zaměření bylo různé, záleželo především na čtenáři daného časopisu. Některé se zabývaly politikou, jako tomu bylo například u politické revue *Přítomnost* Ferdinanda Peroutky⁶¹, která vznikla roku 1924 a publikovala až do roku 1939. Právě *Přítomnost* se stala vzorem nezávislého časopisu, který se snažil analyzovat zásadní otázky společnosti, ekonomiky, politiky, kultury a jiných zajímavých témat. Zajímavostí také zůstává složení redaktorů a publicistů, kteří postřehy a snahou odpovědět na všechny podstatné otázky přispívali. Mezi významné představitele můžeme jmenovat například bratry Čapkovi, Zdeňka Smetáčka, Alfréda Fuchse a mnoho dalších.⁶²

Některé časopisy/periodika byly většinou propojeny jak ideově tak organizačně s některou z politických stran, která se tím snažila o jakousi nevinnou propagandu politické organizace. Nejen politické strany, ale také katolickém prostředí vydávalo své vlastní publikace. Mezi takové můžeme zařadit například publikace jako *Akord*, *Rozmach*, *Řád* a jiné, nutno ovšem poznamenat, že ač se jednalo o náboženské časopisy, tak právě tyto publikace vynikaly svou vysokou literární úrovní zájmem o širokou problematiku se spojením náboženského smýšlení.

Na stránkách novin, ale i časopisů se postupně začaly objevovat obrázky a ilustrace, později i fotografie. Právě jedním z významných časopisů, který se mohl pyšnit svými ilustracemi, byl týdeník *Pražský ilustrovaný zpravodaj*, který si čtenáři mohli zakoupit na novinových stáncích již od roku 1920. Mimo jiné sem patřila také i *Hvězda*, jež vznikla roku

⁵⁹ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938)*. Praha: Libri, 2000. Dějiny českých zemí. ISBN 80-7277-027-6. s. 334.

⁶⁰ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8. s. 41.

⁶¹ Ferdinand Peroutka (1895 -1978) byl novinář, politický publicista, spisovatel, dramatik, redaktor deníku *Tribuna*, politickými příspěvky přispíval do *Lidových novin* – viz. BEDNARÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8. s. 162.

⁶² KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938)*. Praha: Libri, 2000. Dějiny českých zemí. ISBN 80-7277-027-6. s. 340.

1925. Dalšími zajímavými týdeníky byl také týdeník *Salon* (od 1922-1925 brněnská redakce, pražská redakce 1925-1929). Jmenované týdeníky byly velkým lákadlem pro čtenáře, poskytovaly totiž zcela jiný pohled na žurnalistiku. Svým čtenářům přinášely na stůl informace ze světa kulturního dění jak z domácího tak ze zahraničního prostředí, dále se zaměřovaly na takzvanou vyšší společnost, svůj prostor zde našli i celebrity, které pomalu, ale jistě vyvstávali na pole kulturního dění skrze rodícího se filmového průmyslu. Nejen kulturní dění, ale také příroda, sport a mládež, byla tématy pro ilustrované týdeníky, v tomto případě tomu bylo například u publikace redaktora Vladimíra Peroutky s názvem *Ahoj na neděli* (1923-1929).

Každý týdeník či deník si našel své čtenáře, protože každý se zaměřoval na jiné téma a jiný okruh čtenářů, ať už se jednalo o politicky zaměřené publikace, kulturní a umělecké, sportovní a volnočasové nebo publikace určené dětským čtenářům. Nejen malé děti, ale i mládež se mohla vzdělávat skrze jejich oblíbené časopisy. Mezi nejznámější prvorepublikové časopisy určené dětem patřily například *Punt'a*, *Malý čtenář*, *Srdíčko*, *Malý svět* a jiné. Zajímavými tématy se staly také takzvané westernovky a dobrodružné příběhy oblíbené zejména chlapci, které vycházely v časopisech *Rozmach* nebo *Rodokaps*. Známou dětskou publikací se také byl *Mladý hlasatel*, ve kterém se angažoval a své dobrodružné příběhy publikoval Jaroslav Foglar a jeho známé *Rychlé šípy*. Ten se snažil využívat jiného stylu ilustrace, než tomu bylo doposud, a to právě skrze komiksové ztvárnění příběhu.

Další skupinou čtenářů byly ženy, jejichž postavení ve společnosti se začínalo v meziválečné době pozvolna měnit. V mediální sféře tento jev můžeme zaznamenat zvýšeným důrazem na časopisy určené ženám.

2.4 Typologie časopisů

Postupem času se novinové přílohy a časopisy začaly objevovat i na novinových stáncích. Mezi známé a velmi oblíbené časopisy se řadil například čtrnáctideník *Eva*, který vydávalo nakladatelství Melantrich⁶³ v letech 1928-1943 vždy dvakrát do měsíce. Již první číslo vydané 15.11. 1928 s příhodným podtitulem „*Časopis moderní ženy*“ upoutalo své čtenářky. Časopis *Eva* patřil ve své době k jednomu z nejmodernějších časopisů. Svým čtenářkám nabízel vysoký komfort v podobě inteligentních článků doplněných kvalitními

⁶³Melantrich bylo české nakladatelství a vydavatelství, působící od roku 1898 nejprve pod titulem Tiskařské družstvo Národně socialistické strany. V meziválečném Československu se stal Melantrich jedním z nejvýznamnějších polygrafických podniků v Čechách. Jeho působení trvalo až do roku 1999. Dostupné z URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Melantrich> [cit. 2016-16-6].

ilustracemi a fotografiemi. Na stránkách *Evvy* se nacházely i velmi oblíbené romány na pokračování. Dalším časopisem vydávaným také nakladatelstvím Melantrich byla publikace s názvem *Hvězda československých paní a dívek*, která začala být vydávána dva roky po *Evě*. Obsahová tvorba a důraz na publikum vzdělaných žen byl v obou publikacích zřetelný. Zajímavá byla také témata zaměřující se na architekturu a bytovou designovou tvorbu. Publikací pro ženy byl také například *List paní a dívek* vydávaný nakladatelstvím Rodina, které si kladlo za hlavní cíl oslovení žen středních a nižších tříd už kvůli své ceně byl velmi příznivou volbou pro každou ženu. Jeho cena činila 1Kč, oproti tomu například za *Evu* si čtenářky připlatily další 2Kč.⁶⁴ Zajímavostí byla především rozdělenost časopisu podle místa určení. V Praze vycházel *List paní a dívek* s podtitulem *Pražanka*, pro Moravu to byla *Moravanka* a pro Slovensko mutace s názvem *Slovenka*.

Právě tyto časopisy pro takzvané široké publikum se snažily od sebe navzájem odlišit, a to zejména namícháním specifické základní skladby témat. Každý časopis se zaměřoval na něco trochu jiného než ostatní. Časopisy se zaměřovaly především na módu, tipy a rady pro domácnost, recepty, romány na pokračování.

Ženské žurnály vycházely nejprve v cizích zemích a pro české ženy byly často naprosto nedosažitelnými, a když už se do českých zemí dostaly tak pouze v jazykové mutaci. Jednalo se například o časopisy *Vogue*, který vycházel od roku 1892 nebo *Haarpes Baazar* (1867).⁶⁵

V Českých zemích to byly například *Nové pařížské módy: list paní a dívek českých*, vydávaný od roku 1888. Periodika byly velmi kvalitně ilustrované s velkým množstvím fotografií, ale i s podrobnými návody/vzory pro tvorbu vlastního oblečení. Období první republiky patří v našich dějinách mezi významné období v oblasti módy. Ženy měly za své módní vzory Francouzky, muži naopak Angličany. Móda se tak stala vyjádřením osobitého stylu každého člověka, inspiraci lidé mohli čerpat právě ze stránek tisku. Zajímavým časopisem byl například časopis *České módy*, který v Praze vydával Karel Ločák a vedoucí redaktorkou se stala Libuše Žižková. Dalším časopisem s podobným názvem byly *Dámské módy*, vycházející jako čtrnáctideník. Mezi další módní časopisy můžeme zařadit například *Vkus*, který si v meziválečném Československu získal přední místo. Časopis *Vkus* byl vydáván také nakladatelstvím Melantrich.

⁶⁴ Dostupné z URL: http://cs.wikipedia.org/wiki/List_paní_a_dívek [cit. 2016-16-6].

⁶⁵ PENKALOVÁ, Lenka. *Rubriky pro ženy v denním tisku 20.let 20.století a jejich autorky: Olga Fastrová, Marie Fantová, Milena Jesenská, Staša Jilovská a Zdena Wattersonová*. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, 2011. s. 20.

Nejen ženy, ale i muži měli vlastní módní časopis s titulem/názvem *Gentleman: revue moderního muže*, jenž vycházel v letech 1924-1929. I muži tak byli v meziválečném Československu informováni skrze svou revue, která se nezabývala pouze módou, ale spojovala moderní způsob života s literaturou, politikou, cestováním, sportem, motorismem, turistikou a jinými tématy, patřící ke každodennosti moderního muže. „*Takový časopis byl u nás novinkou, společnost první republiky se zde ukazuje v plném lesku.*“⁶⁶ Revue tak vytvářela jasný model moderního prvorepublikového muže, muže elegantního, mužného, vzdělaného, tělesně zdatného, sportovně založeného.⁶⁷ Jako tomu bylo například v článku Mileny Jesenské - Švihák a elegán umístěného v *Národních listech* roku 1923.

2.5 Časopisy určené ženám

Odjakživa byla žurnalistika ryze mužskou záležitostí, ať už se jednalo o redaktory tak i o samotné čtenáře. Vše se zde přizpůsobovalo mužům jako například témata obsažená na stránkách publikací. Ženy zde byly vždy spíše v pozadí, role redaktorů náležela mužům a ženy si musely své místo na výsluní žurnalistiky teprve vydobýt. Co se týče žen jako čtenářek, u nich je to podobné, ne všechny měly možnost se dostat k dennímu tisku či dokonce časopisům. Souviselo to především i s ženskou gramotností, která byla většinou něco pozadu nežli u mužské části obyvatelstva. Teprve s nárůstem vzdělání žen a jejich snahou o samotné vzdělání se začaly plnit novinové stánky deníky, kde se na stránkách začaly objevovat nejdříve jen malé články určené ženám, později se však zájem o ženské čtení natolik rozrostl, že se ženy nespokojily jen s malými odstavci na konci deníků, ale chtěly více. Proto nastal zlom, kdy i samotní redaktoři uznali, že je potřeba ženu vtáhnout do světa žurnalistiky, začaly se tedy tvořit přílohy určené jen ženám, které se staly oblíbeným ženským čtenářským. A později tomu nebylo naopak ani u časopisů, které ženám dávaly možnost svobodné seberealizace.

Hlavním důvodem rozmachu ženských časopisů tak i novinových příloh, byla především zvýšená vzdělanost žen. Během meziválečného období se objevují také vzdělané ženy, které mohly nově studovat na vysokých školách. Právě z tohoto důvodu došlo k výraznému posílení postavení žen ve společnosti za první republiky. Jejich zájem o každodenní dění, kulturu, umění, ale i politickou situaci v poválečném Československu

⁶⁶ UCHALOVÁ, Eva. *Česká móda 1918-1939: [elegance první republiky]*. Praha: Olympia, 1996. ISBN 80-7033-424-X. s. 8.

⁶⁷ ZAMAZALOVÁ, Michaela. *Obraz ženy v tištěných médiích v meziválečném Československu*. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, 2014. s. 104.

pomalu, ale jistě sílil. V novinách a časopisech žena nacházela nejen každodenní nebo každotýdenní přehled, který byl a stále je velmi důležitým, ale především vlastní potěšení, rady a tipy, romány na pokračování a jiné. Ženy zde kolikrát nacházely takový svůj malý kousek odpočinku, radosti v každodenním shonu každé ženy.

Již v období mnohem dříve než nastala éra první republiky, byly publikace zaměřené právě na ženu. Už kolem poloviny 18. století se na poli ženského tisku začaly vyskytovat první zahraniční publikace. Ve Velké Británii to byl například časopis s názvem *The Lady's Magazine*, který začal vycházet roku 1731, další neméně významnou publikací určenou ženám byl *Female Spectator*, vydávanou od roku 1744.⁶⁸ Nejen v Evropě, ale také v Americe se začaly objevovat časopisy s ženskou tematikou například *Ladys Magazine*, vycházející od roku 1792. Nejdříve mohlo vypadat, že nejde jen o ryze ženské publikace, na stránkách se totiž objevovaly nejen tipy a rady do domácnosti, ale také seznamy zemřelých a narozených, seznamy svateb a jiné. Postupem času začaly tyto časopisy psát o ryze ženských tématech, zaměřovaly se více na krásu, módu, věnovaly místo i návodům na vyšívání, zdokonalování ženských šatů a jiné.

Následně se začaly ženské tiskoviny zdokonalovat a jejich vzestup počtu vydaných publikací se pomalu, ale jistě zvyšoval.⁶⁹ Bylo tak tomu i v Československu, kde se časopisy rovněž začaly zdokonalovat a začínaly být srovnatelné se zahraničím, co se týče jejich obsahového i výtvarného ztvárnění.

2.6 Vydavatelské koncerny meziválečného období

Abychom lépe poznali situaci vydavatelství v období první republiky, musíme se nejdříve seznámit s jednotlivými vydavatelskými koncerny, které působily na našem území. Nejprve je na tomto místě třeba zmínit největší tiskový koncern meziválečného Československa - Melantrich, který vznikl roku 1898. Právě v tomto roce bylo založeno Tiskařské družstvo České strany národně sociální, které v březnu začalo vydávat deník České slovo. Melantrich vydával zejména tisk Československé strany sociálně demokratické. Vedle mnoha novin a deníků vydávalo nakladatelství také řadu knižních publikací, sebraných spisů významných osobností, naučnou literaturu i poezii nebo historické publikace. Bezespornu

⁶⁸ LENDEROVÁ, Milena, ed. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Česká historie, sv. 21. ISBN 978-80-7106-988-1. s. 528.

⁶⁹ PENKALOVÁ, Lenka. *Rubriky pro ženy v denním tisku 20. let 20. století a jejich autorky: Olga Fastrová, Marie Fantová, Milena Jesenská, Staša Jilovská a Zdena Wattersonová*. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, 2011. s. 20.

nejoblíbenějším vydávaným tiskem se tak stal ústřední tiskový orgán Národních socialistů *České slovo* a poté i jeho *Večerní České slovo*, které přinášelo neméně záživnější stranické informace, ale především také kulturní a sportovní zpravodajství, soudní rubriku a i velmi oblíbené romány na pokračování, rubriky pro ženy a děti. *Večerní České slovo* se tak stalo již ve 20. letech 20. století nejrozšířenějším deníkem v Československu. Jeho denní náklad činil až 500 000 výtisků. Dalšími publikacemi vydávanými právě Melantrichem byly *Telegraf*, *A-Zet*, *List paní a dívek*, *Telegraf*, *Eva*, *Vkus*, *Ahoj na sobotu* a jiné. Do čela byl dosazen ředitel Jaroslav Šalda, díky němuž se stal Melantrich nejvýznamnějším a největším tiskařským koncernem první republiky, a jedním z největších podniků tohoto druhu ve střední Evropě.⁷⁰

Československá akciová tiskárna (ČAT) byla založena roku 1911 a po několika stěhování se nakonec usídlila v novém tiskovém ústředí v Praze na Karlově náměstí č. 5, které bylo propojené s tiskárnou ve Václavské ulici. Tiskárna tak byla pod záštitou Lidové strany, která zde vydávala svůj stranický deník *Lidové listy*⁷¹, který se roku 1934 sloučil s deníky *Lid* (1918) a *Pražským večerníkem*. Nejen *Lidové listy*, ale také mnohé další deníky vydával ČAT jako například brněnský *Den*, olomoucký *Našinec* nebo týdeník *Obnova*. ČAT se také zaměřoval na široké portfolio katolických časopisů. Ty se obvykle zaměřovaly spíše na čtenáře z malých měst a vesnic.⁷²

Listy Československé sociálně demokratické strany dělnické pak vydávala Lidová tiskárna Antonína Němce.⁷³ Tiskárna sídlila v Praze v Hybernské ulici č. 7. Jako ústřední tiskový orgán si Československá sociálně demokratická strana zvolila deník *Právo lidu* a *Večerník Právo lidu*. *Právo lidu* začalo vycházet roku 1893 jako místní sociálně demokratický časopis. V roce 1897 se pak stalo *Právo lidu* oficiálním ústředním tiskovým orgánem Československé sociálně demokratické strany. Od roku 1928 se pak mohly noviny pyšnit přílohami nedělního *Práva lidu* *Pestré květy*, ty vycházely jako obrázkový zábavný týdeník.⁷⁴

Druhým nejsilnějším vydavatelským koncernem první republiky byly tiskařské a nakladatelské podniky Novina, které byly vlastnictvím Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu, čili agrárníků. Ústředním tiskovým stranickým orgánem pak byl deník

⁷⁰ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8. s. 165.

⁷¹ *Lidové listy* začaly vycházet roku 1922.

⁷² BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8. s. 168.

⁷³ 1858-1926 byl český novinář, politik a poslanec Národního shromáždění republiky Československé.

⁷⁴ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8. s. 169.

Venkov. Nakladatelské podniky Novina vydávaly celou řadu dalších titulů, jako byly například regionální týdeníky *Cep*, *Moravský venkov*, *Selské noviny* nebo *Rozkvět*.

Další z vydavatelských podniků byl podnik Čechie, který vydával tisk živnostenské strany. Vydávali deníky, jako byly *Národní střed*, *Československý deník* vycházející v Olomouci nebo *Nový večerník*.⁷⁵ Vydavatelství akciové společnosti Pokrok vydávalo deník *Národní osvobození*, který vznikl roku 1924 sloučením *Času*, *Československých novin* a *Legionářského směru*. V čele vedení byl dlouhou dobu šéfredaktor Lev Sychrava.

V Československu se v této době také nacházela i soukromá nakladatelství a jejich publikace, byl to například brněnský podnik Bohumila Pištěláka zvaný Globus, který měl významné zastoupení na Moravě, kde vydával své deníky – *Moravská orlice*, *Moravské noviny*.⁷⁶ Nebo také Vaňousovo novinové a knižní vydavatelství Rodina, které se převážně zaměřovalo na ženu, vydávalo časopis *List paní a dívek* s mnoha mutacemi – *Pražanka*, *Moravanka*, *Slovenka*.⁷⁷ V neposlední řadě také bychom měli jmenovat vydavatelství Politika vydávající *Národní politiku*⁷⁸ (vydávány v letech 1883-1945). *Národní politika* vynikala svým solidním a v maximální míře objektivním zpravodajstvím a snahou nemísit se do politických půtek mezi danými stranami. Zřejmě i tyto aspekty vedly k vysokému počtu nákladů.⁷⁹ Své čtenáře si také získala díky rozsáhlé inzertní rubrice *Malý oznamovatel*.⁸⁰ Vycházelo zde i několik nezávislých nadstranických deníků, jako byly například nejvýznamnější *Lidové noviny*, vydávané od roku 1892 v Brně.⁸¹ Do deníku pravidelně přispívaly také osobnosti, které si hned získaly svou oblibu u čtenářů, patřili sem například Karel Čapek a jeho fejetony, Eduard Bass, úvodníky Ferdinanda Peroutky, literární kritiky Arne Nováka nebo články Josefa Čapka. „Mezi stálé odběratele náležela kulturně emancipovaná část národa, učitelé a ti, kteří měli blízko k Hradu.“⁸² Další publikací, která byla nezávislá na politických stranách bylo *Národní osvobození*, vydávané českým svazem bojovníků za svobodu společně s Československou obcí legionářskou. Noviny vycházely od roku 1924 pod vedením

⁷⁵ Tamtéž. s. 170.

⁷⁶ Tamtéž. s. 171.

⁷⁷ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8. s. 172.

⁷⁸ Ač by se z názvu mohlo zdát, že se jedná o politický deník. Bylo tomu naopak, *Národní politika* samu sebe označovala za nepolitický deník. Ač se ke konci první republiky řadila spíše ke konzervativním směrům, v posledních letech dokonce i k fašismu.

⁷⁹ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938)*. Praha: Libri, 2000. Dějiny českých zemí. ISBN 80-7277-027-6. s. 331.

⁸⁰ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8. s. 170.

⁸¹ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8. s. 36.

⁸² KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938)*. Praha: Libri, 2000. Dějiny českých zemí. ISBN 80-7277-027-6. s. 332.

šéfredaktora Lva Sychravy.⁸³ Zajímavou avšak v celku krátkou historií prošla také publikace *Tribuna*, která vycházela od roku 1919 do 1928. Pod snahou mít alespoň jedny kvalitní nezávislé noviny s nezkreslenými informacemi. *Tribuna* se také mohla pyšnit pravidelnými přílohami – *Módní revue*, *Filmová tribuna*, *Tribuna filatelistů*.

Modernizace tisku se dotkla i vybavení jednotlivých nakladatelství a vydavatelství, která se snažila vyrovnat zahraničí. Začalo postupné vybavování redakcí elektrickým osvětlením, používání telefonického spojení a psacích strojů. Noviny začaly vycházet v tzv. středoevropském formátu, o rozměrech přibližně 45x30cm. Počet stran byl obvykle ve všední den 8-12 a v neděli a ve svátcích se zvyšoval až na 20, také díky přílohám.⁸⁴

2.7 Reklama

V meziválečném Československu se bylo možné setkat hned s několika druhy reklam, nejčastěji to byly vývěsní štíty, plakáty a jiné. S vzestupem tisku šel ruku v ruce i vzestup reklamy v něm umístěné, která obsahovala inzerci všeho druhu. Do popředí v rámci prvorepublikových novin se tak dostala také reklama.⁸⁵ Nejen že zajišťovala redakci určitou částku výdělku použitého na vydávání novin, ale především zaujala samotné čtenáře. Jednalo se o takzvaný „výměnný obchod“ mezi redakcí a proklamovaným zbožím. Díky tomu, že noviny i různé publikace četli gramotní lidé právě, proto se mediální komunikace zaměřila právě na ně. Na stránkách novin se pomalu začaly objevovat nejdříve malé odstavce lákající svého potencionálního zákazníka na svůj výrobek. Časem tento trend přerostl a stal se opravdu masovou záležitostí. Jak se vyvíjela společnost tak se také vyvíjel i trh a sním i způsob výroby. Sériová výroba předběhla výrobu rukodělnou, s pronikáním množství nových výrobků na trh souvisela tak s vyšší potřebou reklamy. Nabídka časem přesáhla poptávku a tak začal takzvaný boj o zákazníky, který měl za úkol oslovit potencionálního zákazníka a vzbudit tak zájem o nabízený výrobek v řadě dalších konkurenčních produktů stejné funkce.⁸⁶ V podstatě v každé publikaci našel čtenář alespoň jednu stránku vymezenou právě inzercí. Nejednalo se vždy však o stránky jim přímo určené, ale také o nenápadné reklamy koukající skrze každé stránky.

⁸³ Lev Sychrava (1887 – 1958) byl novinář, právník a politik. Dále byl také spisovatelem, redaktorem *Českého slova*, *Pokrokové revue* a *Československé samostatnosti*. Stal se prvním diplomatickým zástupcem ve Francii.

⁸⁴ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8. s. 30-38.

⁸⁵ Slovo reklama pochází z francouzského *réclame* – hlasitě, volat, odporovat, vábit. Nejen z francouzštiny, ale také v latině nalezneme jeho význam, *reklamare* – znovu volati, křičeti.

⁸⁶ KOMÁRKOVÁ, Olga. *Genderové stereotypy v reklamních textech*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2006. ISBN 80-7308-148-2. s. 31-32, 44-45.

Na začátku tištěných médií nebylo běžné, aby se na stránkách objevovala nějaká ilustrace, jednalo se spíše o pár stran hustě potištěných textem s nejaktuálnějšími informacemi z domova i ze světa. Z počátku tento text nepodléhal ani žádné výjimečné stylistické úpravě. Pro čtenáře byl vždy zcela prioritní obsah daného deníku, nikoliv jeho stylistická a grafická stránka. Ovšem postupem času a společenským vývojem začaly být potřeba jiné a doposud nové grafické úpravy, které by přilákaly další potencionální čtenáře. Na přelomu 19. a 20. století už můžeme zaznamenat na stránkách deníků a publikací postupnou přicházející vlnu reklamy a s tím i spojenou ilustraci později i fotografie. Jednu z prvních grafických složek deníků a publikací tvořila právě reklama. Později se obrazový materiál začal objevovat nejen v reklamě, ale také v ostatních sloupcích a článcích nebo v přílohách. Obrazový materiál byl velmi důležitý, dodával danému textu jakousi hloubku, čtenář si tak mohl lépe představit co má zrovna redaktor na mysli. Ilustrace a později fotografie se lišily podle toho, kde se nacházely a k jakému textu byly přiřazeny. V letech 1918-1938 se staly nejdůležitějšími prostředky reklamy a jejího výtvarného zobrazení právě: kresba, styl písma, barevná kompozice, malba, grafické techniky, poměr bílé a potištěné plochy, velikost dané inzerce a jiné.⁸⁷ Postupem času patřila se česká typografie v 20. a 30. letech k jedné z nejlepších v Evropě. Díky své kvalitě, kvalitnímu zpracování a grafické tvorbě ovlivnila podobu deníků, novin, ale i různých zájmových žurnálů.

Fotografie je další pojem, který utváří kompatibilní celek k inzerci. Fotografie se začíná objevovat na přelomu 20. a 30. let 20. století. Její úkol je jasný, zaujmout diváka natolik, že si dále přečte, co mu daný inzerát nabízí a uvažuje o případné koupi daného výrobku. Zajímavostí je, že se velmi málo používal klasický formát fotografie a to obdélníkový, častěji se objevoval v podobě výřezů, koláží, fotomontáží a jiných zajímavých prvků úpravy fotografie. Dalším zajímavým prvkem v reklamě bylo takzvané typofoto, které vzniká montáží fotografie a písma v jednotný výtvarný celek.⁸⁸

Nesmíme opomenout ani barevné rozlišení celých deníků, novin a žurnálů. Barva se začala na stránkách novin objevovat od 20. let 20. století, kdy byla používána spíše v jemných tónech, jasné barvy se začaly teprve formovat. Co se týče barevné typologie, nejčastější barvou byla odedávna samozřejmě bílá a černá, k té se později přidala barva červená, která vedle těchto dvou nejlépe vynikala. Další oblíbenou barevnou kombinací prvorepublikových

⁸⁷ ADLEROVÁ, Alena. *České užité umění 1918-1938*. Praha: Odeon, 1983. Užití umění. s. 18.

⁸⁸ Podrobněji k fotomontáži a typofotografii: TOMAN, Jindřich, PRIMUS, Zdenek, ed. *Foto/montáž tiskem: Photo/montage in print*. Praha: KANT, 2009. Moderní česká kniha. ISBN 978-80-86970-92-9. s. 250-258.

tiskovin se stala barva modrá a zlatá, ty se ovšem objevovaly spíše na větších plochách, na rozdíl od červené.⁸⁹

Na stránkách ženských časopisů se objevovaly reklamy na nový prací prášek, který zaručeně vypere i to nešpinavější oblečení; také reklamy na parfém, kterým žena okouzlí kdejakého muže nebo nový psací stroj. Tak jako tomu bylo v meziválečném období tak tomu je i dodnes. Stále se setkáváme s reklamami na novinových stránkách, v podstatě každý den aniž bychom to nějak výrazně zaznamenaly.

2.7.1 Žena v reklamě

Reklamní společnosti často cílily právě na ženy, které se snažily „nachytat“ kvalitním výtvarným zpracováním s lákavými slogany. Vždyť první vyobrazení ženy v tištěných médiích se pravděpodobně objevilo právě v reklamě. S proměnou postavení ženy ve společnosti se měnilo i vyobrazení ženy v reklamních ilustracích, později fotografiích. Žena už nebyla jen ženou v domácnosti, ale stále se snažila využít svůj volný čas a najít si i jiné záliby nežli péči o domácnost. Avšak přes veškeré sociální a společenské změny ženy první republiky, zůstává žena stále starající se o nákup. Reklamy byly také rozděleny velmi příhodně z hlediska toho, kde byly umístěny. Malé „štítky“ reklam nacházíme pod ženskými přílohami nebo články poměrně často. Pokud se článek určený ženám týkal právě módy, s jistotou nalezneme na stejné stránce také reklamu například na kožešiny, nové punčochy,⁹⁰ nebo kvalitní obuv od značky Baťa. Naopak článek věnovaný mladým maminkám si hned vysloužil reklamu na dětské kočárky a úplné vybavy.⁹¹

Postupem času bylo potřeba většího prostoru určeného právě inzerci a reklamě, proto se stále častěji začaly objevovat celé stránky věnované právě této záležitosti. Například v *Národních listech* se začal objevovat Malý oznamovatel. Ten byl uspořádán poněkud jinak než ostatní rubriky věnované inzerci, byl seřazen vždy podle oborů. Důležité je také zmínit, že si zde inzerce svého potenciálního kupce nehledala, nýbrž zákazník hledal vhodný výrobek z velké nabídky. Inzerát je zde zcela jasný a v celku i stručný, oddělený vždy čarou, řazený do mnoha úzkých sloupců.

V první republice, ale i dnes se setkáváme s genderovými stereotypy, které nás ovlivňují. Postavení ženy v této době bylo určeno v domácnosti, proto byla reklama cílená v mnohých případech právě na ženu jako na potenciálního spotřebitele. Mezi hlavními

⁸⁹ ROSSMANN, Zdeněk. *Písmo a fotografie v reklamě*. Olomouc, Index 1938, str., 19-20

⁹⁰ *Národní listy*, 6. dubna, 1924, s. 10.

⁹¹ *Národní Listy*, 1. října, 1923, číslo 275, s. 5.

genderovými stereotypy nacházíme ženu jako hospodyňku, která má jasné priority: za nejdůležitější pokládá, aby měla vždy navařeno, naklizeno, nakoupeno a postaráno o své ratolesti. Na tento typ žen nejvíce platily reklamy na prací prostředky, vynikající kávu, čisticí prostředky a jiné vymoženosti pro lepší chod domácnosti. Žena jako hospodyňka zde bývá často vyobrazována při domácích činnostech, hraní si s dětmi, vaření, úklid a jiné každodenní činnosti každé ženy. Přesto je vždy ilustrace doplněna o jakýsi pocit vyobrazené ženy, obvykle je zobrazována jako žena utrápená, strhaná, nemající čas na děti, ale po použití nového produktu/výrobku se jí rozsvítí oči a vše jde hned mnohem snáze nežli před tím.

Dalším typem ženy v reklamě je žena marnivá, ta která chce být za všech okolností krásná okouzlující a vždy vypadat skvěle, nebo lépe než její kamarádka. Sem patří reklamy na různá zkrášlovadla a doplňky, které udělají ženu krásnější a mladistvou.

Nesmíme také opomenout další stereotyp, který se objevuje v reklamách, a to je nový typ ženy, žena nezávislá. Tento druh ženy se začal formovat se stále rozvíjejícími se potřebami žen a sociálním postavením. Zaznamenal tak velký rozkvět právě v době první republiky. Ženy se tak stále častěji začaly stylizovat do role řidiček automobilů, hráček tenisu nebo například cestovatelek. Přesto se tento typ žen zobrazoval častěji na stránkách volnočasových žurnálů, nežli na stránkách stranických deníků.

Pokud se zaměříme na reklamy v časopisech v meziválečném Československu z pohledu, kdo v nich má hlavní roli zda muž nebo žena, žena zde jednoznačně vyhrává. Ženě zde může konkurovat už jen daný produkt, na který je reklama určena. Muži se většinou vyskytovali na reklamách s propagací nového automobilu, radiového přijímače nebo sportovního vybavení.

„Získat ženské zákaznice, které obstarávaly většinu běžných domácích nákupů, bylo – jak všichni věděli – zejména pro tzv. detailní obchod často životní otázkou“⁹²

2.8 Ženy jako novinářky/redaktorky

Pokud zabrousíme až k počátkům ženské žurnalistiky a k počátkům obsazování pozice novinářky či snad redaktorky, musíme si uvědomit, že i na poli žurnalistiky byla podobná situace jako v jiných profesích. I zde vládla hierarchie mužů nad ženami, vše bylo ovlivněno genderovými stereotypy. Vše bylo ovlivněno trvalým obsazením mužů v rámci veřejného prostoru a určováním postavení žen do domácího prostoru. Co se týče žurnalistiky a vším s ní spojené nebylo tomu jinak. Žena se v redakci nevyskytovala, a pokud ano jednalo se o zcela

⁹² VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. *Zlaté časy české reklamy*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-715-1. s. 85.

výjimečný a neobvyklý jev. Celá redakční práce tak byla v kompetenci mužů, od zadávání článků šéfredaktory, tak jejich tvorbu, tisk a v neposlední řadě také distribuci na novinové stánky potencionálních kupců. Žena v tomto směru neměla jistou část historie co nabídnout a když ano stejně nebyla vyslyšena a mnoho takových muselo psát pod šifrou mužského jména. Ženy se dostávaly na pole žurnalistiky velmi složitě, a to především díky rodinným vazbám. Šlo většinou o převzetí podniku po zesnulém muži, kdy ženě v podstatě nic jiného nezbylo, většinu věcí uměla díky denní pomoci a proto se tak mohla ujmout sama do té doby ryze mužské sféry zaměstnání. Mimo české území můžeme například uvést britskou redaktorku Harrietu Martineausovou, která si svou práci redaktorky vydělávala na živobytí už ve 20. letech 19. století. Co se týče amerického prostředí, zde považujeme za první novinářku Floru Shawovou, která od roku 1892 byla zaměstnankyní *The Times*.

Co se týče témat, ženy byly vždy odkazovány na takzvaně volná témata, jako byla například móda, kulturní přehled nebo tisk pro děti. Muži zda zastávali roli nejdůležitějších redaktorů, kteří měli na starosti serióznější a výše ceněná témata dne, politiku, ekonomiku, hospodářskou situaci, noviny z domova i ze světa a mnoho dalších. Nejen témata, ale i obsazení na předních pozicích v redakci plně náleželo právě mužům, kteří se své dlouho vytvářené funkce nechtěli jen tak vzdát. Tento model můžeme uvést na příkladu Edwarda Boka, který byl hlavním editorem ženského časopisu *Ladies Home Journal*: „*Dívka nedokáže pravidelně sedávat v uvolněné atmosféře redakce nebo dělat práci reportéra, aniž by utrpěla její přirozené ženské vlastnosti nebo její zdraví*“⁹³ Ženy se tak objevovaly jen jako redaktorky feministických novin nebo redaktorky a dopisovatelky ženských rubrik deníků. Své místo na výsluní žurnalistického světa si teprve musely vydobýt. Pokud se žena rozhodla pro žurnalistiku takzvaně serióznějších zpráv, které doposud dělali pouze muži, byla obvykle označována za mužatku, která se staví proti přirozenému stavu věcí a své společenské roli.

2.9 Deníkové rubriky pro ženy

Myšlenka nabídnout ženám stálý prostor na stránkách vydávaných deníků byla zcela nová a proto si své místo musela tvrdě vybojovat. První myšlenka se objevila v druhé polovině 19. století v Americe, v souvislosti s novou žurnalistikou (New Journalist). Jednalo se především o spojení doposud nespojených proudů žurnalistiky, jako byla seriózní a bulvární. Známa jména vydavatelů, která stála u zrodu tohoto nového proudu, byla Joseph

⁹³ DOLEJŠÍ, Vojtěch. *Noviny a novináři: z poznámek a vzpomínek*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1963. s. 268.

Pulitzer a William Randolph. Díky tomuto nevšednímu spojení vznikl nový typ deníků, které se díky své specializaci, živějšímu a zajímavějšímu stylu psaní, pestřejšímu grafickému ztvárnění a nízké ceně stal zajímavým pro obrovskou masu nových čtenářů, většinou z nižších vrstev, kteří si doposud tisk běžně nekupovali. Deníky byly často kritizovány za svou nepřesnost a neobjektivnost za strany redaktorů, ovšem i zde uspěl a na novinových stáncích se začal objevovat stále častěji. Zásadní změnu můžeme přiřknout právě Pulitzerovi, který poskytl nový a stálý prostor určený jen ženským čtenářkám. Jednalo se o pravidelnou rubriku s názvem *womenspage* (ženskou stránku), která se začala objevovat na stránkách publikací roku 1894,⁹⁴ pod vedením zkušené redaktorky Jane Cunninghamové Crolyové,⁹⁵ známé pod pseudonymem Jenni June. Právě díky tomuto doposud nepoznanému žurnalistickému zvratu nastal takzvaný boom na poli ženské rubriky. Postupně nejen ve Spojených státech, ale i na území dnešního meziválečného Československa se začaly v časopisech objevovat rubriky věnované ženám.

V meziválečném Československu se pomalu začaly prosazovat takzvané „módní hlídky“, nebyl to ovšem přesný název dané rubriky. Jak redaktorsky, vydavatelé, tak i čtenáři si tento pojem rychle vryli do paměti a začali ho používat. Je pravdou, že pojem „módní hlídka“ se objevoval i v některých publikacích. V rámci žurnalistiky najdeme mnoho hlídek z tohoto období, například filatelistické hlídky, automobilové, sportovní a jiné. Všechny tyto „hlídky“ vycházely v denících v týdenní periodicitě, v rozšířeném víkendovém vydání.

Například *Lidové noviny* vydávaly svojí módní hlídku pod názvy *Módní týden*, *Móda a společnost*, *Domov móda a společnost*. Dále Tribuna si zvolila své názvy, jako byla například *Móda*, poté Tribuna vyčlenila zvláštní přílohu s názvem *Módní revue*. *Národní politika* v čele s Olgou Fastrovou si svou módní hlídku pojmenovala jako *Módní přehled*, v polovině 20. let už psala pod tituly *Pro ženy* nebo *Pro ženy*. *Národní listy* nejprve nepoužívaly žádný specifický název pro svou rubriku, až později přešly k názvu *Žena, domácnost a rodina*.⁹⁶

Tištěná média a publikace později sehrála významnou roli na poli vzdělanosti a emancipaci žen.

⁹⁴ SLOAN, W. David a Lisa Mullikin. PARCELL. *American journalism: history, principles, practices*. Jefferson, N.C.: McFarland a Co., c.2002. ISBN 978-0786413713. s. 89.

⁹⁵ Jane Cunninghamová Crolyová (1829-1901) byla spisovatelka, učitelka žurnalistiky a zakladatelka prvního novinářského klubu (1889).

⁹⁶ PENKALOVÁ, Lenka. *Rubriky pro ženy v denním tisku 20.let 20.století a jejich autorky: Olga Fastrová, Marie Fantová, Milena Jesenská, Staša Jilovská a Zdena Wattersonová*. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, 2011. s. 34.

3. Politické strany a jejich stranické noviny

V meziválečném období každá politická strana disponovala svým stranickým tiskem, kterým ovlivňovala své čtenáře. Státotvorné politické strany, které se staly takzvanými mluvčími celých politických stran prvorepublikové politiky a většinou také mocenských koalic, hrály ve sféře stranickopolitického tisku nejdůležitější úlohu. Stranický tisk tak zaplňoval 9/10 trhu s tiskovinami. Mezi hlavními můžeme jmenovat živnostenskou stranu, národně socialistickou stranu, sociální demokracii, agrární stranu, národní demokracie a lidová strana.⁹⁷

Zaměříme se tedy na stručný výčet všech stranických politických stran včetně jejich vydávaných publikací, na pomyslné linii budeme postupovat zprava doleva.

Ve svém bádání se zaměřím na tři přední meziválečné české stranické tisky, které podrobně rozeberu z pohledu ženských příloh. Výběr byl v tomto případě jednoduchý, hlavními kritérii byly především rozdíly mezi ženskými rubrikami, z toho vyplývá i jasné vymezení ženské stránky na poli stranického tisku. Tři přední stranické tisky byly vybrány také podle politické orientace, aby zde byly co nejlépe patrné patřičné rozdíly orientovanosti strany. Z pravice jsem zvolila Československou národní demokracii v čele s *Národními listy*, pro „střed“ pomyslné politické linie *Lidové noviny* a naopak na straně levé *Rudé právo* zastupující Komunistickou stranu Československa.

3.1 Československá národní demokracie (ČSnD)

Strana s názvem Československá národní demokracie vznikla roku 1918 v únoru, a to sloučením České strany státoprávně pokrokové, Národní strany svobodomyslné, moravské Lidové pokrokové strany a větší části České strany pokrokové, takzvané realistické. Později se k nim připojila také i Národní strana (Staročechi). Na valném sjezdu roku 1919 25. Března byla strana přejmenována na Československou národní demokracii.

Důležité bylo pro stranu především obsazení předních politických míst svými představiteli, na místo premiéra zasedl Karel Kramář, ministerstvo obchodu Adolf Stránský a na místo ministra financí převzal Alois Rašín. Začátky se mohly zdát pro Československou národní demokracii těžké z pozice obyvatelstva, které bylo stále postižené válkou, a většina se

⁹⁷ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. s. 43.

spíše přikláněla k socialismu.⁹⁸ Důležitým krokem pro stranu bylo zavedení měnové reformy a změnění měny, díky tomuto aktu z roku 1919 pod vedením Aloise Rašína se stala československá měna jednou z nejstabilnějších v Evropě a díky tomu se stala i vzorem pro ostatní země.⁹⁹

Mezi hlavní ideové myšlenky patřily především konzervatismus a český nacionalismus, který byl zřejmý z řádků předního stranického tisku národní demokracie – *Národních listů*. Strana také vyznávala tezi stavění českých takzvaně československých zájmů nad zájmy na zájmy stavovské a skupinové.

Mezi hlavní představitele Československé národní demokracie patřil Karel Kramář, který se stal jejím předsedou a byl jím až do zániku. Kramář patřil do takzvané poslední prorakouské generace. Za první světové války se Kramář zapojil do domácího odboje zvaného – mafie. Za tuto činnost byl v roce 1915 zatčen a během dlouhého procesu byl dokonce odsouzen k trestu smrti.¹⁰⁰ Právě v této době se stal jakýmsi symbolem pro český národ, takzvaným mučedníkem za národní věc. Díky tomu se těšil veliké oblibě a přízni občanů. Jeho velký den přichází 14. listopadu, kdy zasedá v čele revolučního národního shromáždění, které jej volí jako takzvaného šéfa první československé vlády národní jednoty. Již počátkem roku 1919 se Kramář stává předsedou vlády a vyzdvihován jako idol mučedníka, vůdce lidu. Naopak na konci roku 1919 se stává už „jen“ pouhým politikem.

Dalšími představiteli politické strany byli JUDr. Jaroslav Budínský, JUDr. Antonín Hajn, JUDr. Alois Rašín, Karel Sokol, Adolf Stránský, Antonín Kalina, Jan Herben, Viktor Dyk, prof. Alois Jirásek, JUDr. Přemysl Šámal a jiní.¹⁰¹

Konec národní demokracie způsobila až přílišná pravicovost, která postupem času stále více radikalizovala. Problém nalezneme především v izolaci strany, kterou možné neúmyslně způsoboval její předseda Karel Kramář. Strana vynikala svým odporem k levici, ale také osobním sporem mezi Kramářem a prezidentem Masarykem, proto také začala spolupracovat s takzvanými s malými politickými subjekty balancující na hraně s extrémismem.¹⁰²

⁹⁸ HARNA, Josef, Jaroslav VALENTA a Emil VORÁČEK. *Československo 1918-1938*. Praha: Historický ústav AV ČR, 1999. ISBN 80-85268-99-x. s. 19.

⁹⁹ RAŠÍN, Alois. *Paměti dr. Aloise Rašína ; Z otcových zápisků sest. Ladislav Rašín*. 2. vyd. Brno: Bonus A, 1994. Memorabilia. ISBN 80-901693-4-1. s. 10.

¹⁰⁰ Ten byl později zmíněn a nakonec byl Kramář amnestován.

¹⁰¹ Dostupné z URL: <http://narodnidemokracie.cz/strana/odkaz-karla-kramare/> [cit. 2016-15-6]

¹⁰² CABALA, Ladislav a David ŠANC. *Český stranický systém ve 20. Století*. Plzeň: Vydatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-50-4. s. 62.

3.1.1 Národní listy

Ústředním tiskovým orgánem Národní demokracie se staly *Národní listy*, kdysi vzorový liberální list druhé poloviny 19. století.¹⁰³ *Národní listy* začaly vycházet roku 1861, kdy byly založeny Julie Grégrem.¹⁰⁴ Zájem a snaha o založení politického deníku přichází už v 50.- 60. let 19. století, kdy si řada lidí uvědomuje význam denního tisku. V roce 1860 se rozhodla řada předních českých významných osobností¹⁰⁵ realizovat svůj záměr a podali tak žádost o koncesi, tu by měl ovšem dostat někdo jiný, ne politicky angažovaný a proto byl zvolen právě Julius Grégr, který se své nové role zhostil na výbornou a vedl deník do roku 1894. První číslo *Národních listů* tak bylo vydáno 1. ledna 1861 v nákladu 7000 výtisků.¹⁰⁶ Zlomem v *Národních listech* byla změna majitele z Julia Grégra na Pražskou akciovou tiskárnu, kterou řídili Alois Rašín a Karel Kramář.

Do roku 1919 byly brány *Národní listy* za nejvýznamnější český deník, které byly považovány za oficiálního mluvčího politických a hospodářských zájmů české národní buržoazie v Rakousku-Uhersku. Právě na svou tradici z 19. století sázeli i u svých čtenářů. Od roku 1918 do 1938 se staly *Národní listy* ústředním orgánem Národní demokracie. Mezi vnitropolitickými a zahraničními rubrikami, vynikali také svou kulturní částí, národohospodářskou rubrikou a jinými. Náklady *Národních listů* nebyly převratné, pohybovaly se kolem 30 000 výtisků, zajímavé však zůstává, že mezi odběrateli bylo nemálo příslušníků politických stran a hospodářské elity a tím pádem nebylo myslitelné, aby vydávání tisku zaniklo.¹⁰⁷

Politickou stránku deníku si vzal na starosti Karel Kramář, který držel takzvanou politickou linii.¹⁰⁸ Prosazoval prvky takzvané přímé demokracie – „Pravdou proti všem!“. Významným úvodníkářem se stal Viktor Dyk,¹⁰⁹ který udával tón *Národních listů*.

¹⁰³ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8. s. 43.

¹⁰⁴ Julius Grégr (1831-1896) byl především český novinář, politik, zakladatel Národní strany svobodomyslné (mladočeši).

¹⁰⁵ Mezi předními byli především: František Palacký, František Ladislav Rieger, František Šimáček, Eduard Grégr, Emanuel Tonner, Jan Evangelista Purkyně a další.

¹⁰⁶ Dostupné z URL: < https://cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%A1rodn%C3%AD_listy > [cit.2016-19-6].

¹⁰⁷ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938)*. Praha: Libri, 2000. Dějiny českých zemí. ISBN 80-7277-027-6. s. 328.

¹⁰⁸ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8. s. 44.

¹⁰⁹ Viktor Dyk (1877-1931) byl významný český básník, prozaik, publicista, dramatik a nacionalistický politik, později nacionalisticky orientovaný autor.

Dalšími významnými představiteli *Národních listů* jako autoři nebo přispěvateli byli jména budící úctu, Vincenc Červinka, Josef Hudec, Alois Rašín, Antonín Pimper, Karel Kramář, Emanuel Poch, Milena Jesenská, Arne Novák, Otakar Fischer a mnoho dalších.¹¹⁰

Národní listy byly proslulé svou kvalitou tisku, ale především svým nacionalismem, který takzvaně čísel z listů publikace. Ten se začal objevovat kolem roku 1919, kdy se noviny staly předním orgánem Národní demokracie, právě v této chvíli odcházejí známé osobnosti, jako byli bratři Čapkové, Jaroslav Durych a další, kteří nesouhlasili s vedením deníku a především jeho nacionálním smýšlením. Dá se říci, že právě sílící nacionalismus a protihradní zaměření později¹¹¹ až šovinismus a protifašistické názory oslabily jejich pozici.

Straně Národní demokracii ovšem nenáležely jen *Národní listy*, ale i jiné publikace. Mezi ně řadíme listy *Národ* (populárnější večerník), *Role*, *Český deník* (Plzeň), *Moravskoslezský deník* (Moravská Ostrava).¹¹²

3.1.2 Rubriky pro ženy v Národních listech

Roku 1912 první rubriku určenou ženám začala psát Františka Svobodová Tůmová pro stranický tisk Československé národní demokracie, *Národní listy*. Rubriky nejdříve nebyly označeny vůbec, jednalo se spíše o malý odstavec, který měl sloužit pro ženské čtenářky. Později se však i on dočkal svého titulu, který pojmenovali Žena, domácnost a rodina, a to ale až ve druhé polovině 20.ých let. Počátkem dvacátých let začala přispívat svými články také Růžena Jesenská,¹¹³ ta přivedla roku 1921 do redakce *Národních listů* svou neteř Milenu. Ta se stala stálou módní redaktorkou až v roce 1923, kdy převzala redaktorské žezlo ženských rubrik právě po Hedě.

Vrátíme-li se na úplný začátek rubrik pro ženy v *Národních listech*, vrátím se před rok 1912, kde se můžeme nepravidelně setkávat s módními referáty. Tyto referáty byly autorstvím francouzské dopisovatelky Madelaine Chaumont a vycházeli od roku 1910. Francouzské řádky byly pak přeloženy do českého jazyka a otištěny v nedělních přílohách, vzhledem k tomu, že se v redakci nenacházela žena, musel toto břímě převzít muž. Tím se stal referent

¹¹⁰ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938)*. Praha: Libri, 2000. Dějiny českých zemí. ISBN 80-7277-027-6. s. 328.

¹¹¹ 30. Léta.

¹¹² KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938)*. Praha: Libri, 2000. Dějiny českých zemí. ISBN 80-7277-027-6. s. 327.

¹¹³ Růžena Jesenská (1863 -1940), byla česká spisovatelka, redaktorka, učitelka a básniřka, tetou Mileny Jesenské.

zahraniční politiky Cyril Žďárský¹¹⁴ ten se „*chce nechtě musil zajímat o museliny, krepy a tafety a pečlivě sledovat všechny „poslední výkřiky“ módy.*“¹¹⁵

3.1.2.1 Heda – Františka Heda Tůmová (Svobodová)

Františka Tůmová se narodila za Rakouska Uherska a o roku 1896 v Plzni. V roce 1913 se stala první módní referentkou rubriky pro ženy v *Národních listech*, psala také do *Plzeňských listů* nebo do časopisu *Plzeňská beseda*.¹¹⁶ Nebyla pouze redaktorkou, ale také filmovou publicistkou. Zajímavostí zůstává také její vášeň k filmu, roku 1921 byla pověřena vést rubriku *Večerníku Národních listů* o filmu a filmové kritice. Stala se tak uznávanou publicistkou a kritičkou českého filmu. Pseudonymy používala často, proto jí v *Národních listech* nalezneme pod pseudonymem Heda nebo také jako F.H.Š. Sv., při psaní do *Plzeňských listů* pak používala přezdívku Orion.¹¹⁷

Heda o svých článcích píše „*A přišly doby, kdy se věru těžko psalo o módě. Koncem světové války a první léta po ní byla velká většina žen ráda, že vůbec měla co na sebe, tedy se módou mnoho neřídila. Přes to si ženy rády přečetly módní referát, který nešetřil ironií, jestliže kreace módní byly příliš divoké. A pokud vím, právě ta ironie se čtenářstvu líbila.*“¹¹⁸

3.1.2.2 Svérázná Milena Jesenská

Milena Jesenská byla česká spisovatelka,¹¹⁹ vynikající překladatelka a především novinářka. Přispívala svými články do *Tribuny*, kde měla na starosti také Módní revue. Do *Národních listů* nastoupila jako redaktorka ženských rubrik, které převzala po své předchůdkyni Hedě. Začátky byly pro Milenu těžké. Do redakce nastoupila s velkým svérázem a dalo by se říci i drzostí vůči svým kolegům a nadřízeným. Dlouholetému

¹¹⁴ V době dovolených a zastupování Cyrila Žďárského se stal jeho pomocníkem v luštění francouzských textů také sportovní redaktor *Národních listů* Henry.

¹¹⁵ *Národní listy 1861-1941: jubilejní sborník*. V Praze: Tiskem a nákladem Pražské akciové tiskárny, 1941. s. 131.

¹¹⁶ Františka Tůmová Svobodová působila pro *Národní listy* jako plzeňská dopisovatelka.

¹¹⁷ Dostupné z URL <http://www.fdb.cz/lidi-zivotopis-biografie/397617-frantiska-heda-tumova.html> [cit. 2015-13.5].

¹¹⁸ *Národní listy 1861-1941: jubilejní sborník*. V Praze: Tiskem a nákladem Pražské akciové tiskárny, 1941. s. 131.

¹¹⁹ V nakladatelství Františka Topiče vydala během čtyř let šest titulů – *Cesta k jednoduchosti* (1926), *Člověk dělá šaty* (1927), *Šťastnou cestu* (1927) a jiné.

redaktorovi *Národních listů* Karlu Scheinpflugovi¹²⁰ pak například s klidem napsala „*Přijedu asi za týden do Prahy, obrátit redakci a hlavně tiskárnu nohama vzhůru.*“¹²¹ Řídit redakci na dálku, pro ni bylo zcela nové, stále ještě neměla utvořený kruh externistů, který by jí mohl přispívat do ženských rubrik. Právě v této době nacházíme módní sloupky na stránkách *Národních listů* až dvakrát týdně, a to ve čtvrtek a klasicky v nedělní příloze jako součást Vzdělávací přílohy. Nedělní sloupek byl vždy důkladněji připraven, Milena si na něm dávala opravdu záležet, sloupek byl teď rozsáhlejší nežli čtvrteční a jeho grafické ztvárnění, které měla na starosti kreslířka módních skic Mirina Suchardová¹²² a celková stylistická úprava dala článku jiný rozměr a především ihned zaujala svého čtenáře.

Milena byla svým vytříbeným vkusem na výběr témat pro své články zcela nezaměnitelnou redaktorkou. Neváhala najít jiná a doposud nepoznaná témata, která zařazovala na stránky *Národních listů*. Její čtenářky se tak mohly každou neděli těšit na zásobu nových článků týkajících se nejen nejnovějších módních trendů, ale také o kultuře, architektuře, výchově dětí, anket určených právě pro děti a jiné zajímavé články. Právě proto byla Milena Jesenská jiná nežli ostatní meziválečné redaktorky. Své poznatky a dojmy vkládala s důvtipem a lehkostí do svých článků, inspirovala se všude kolem sebe, například nápad na zrození nové rubriky zvané Jak zacházeti s dítětem¹²³ našla u svých přátel Otta Růhle a jeho manželky Alice Gerstelové.¹²⁴ Právě časté debaty s Ottem a mnoho načtených knih a článků na téma sociální psychologie vnukly Mileně nápad na zrod nového, v té době stále opomíjeného tématu na novinových stránkách, a to právě dítěti a jeho vývoji. Děti pro ni byly velkým tématem, kterému se také mnoho redaktorek v první republice nevěnovalo. Milena se snažila zaujmout právě i dětské čtenáře, vymýšlela pro ně různé ankety (První anketa pro děti),¹²⁵ a zábavné povídky. Své snahy psát o dětech a jejich výchově se zintenzivnily, když byla těhotná se svou dcerou Janou (přezdívanou Honzou). Do svého redakčního týmu externistů zahrnula i Išu Beránkovou, která měla na starosti seriál s názvem Radánkův rok, který vycházel od roku 1927 nejen v *Národních listech*, ale také v *Pestrém týdnu*.

¹²⁰ Karel Scheinpflugl (1866–1948) byl český spisovatel, redaktor, novinář a šéfredaktor *Národních listů* a *Lidových novin*.

¹²¹ JESENSKÁ, Milena a Alena WAGNEROVÁ. *Dopisy Mileny Jesenské*. Praha: Prostor, 1998. ISBN 80-85190-91-5. s. 70.

¹²² Mirina – Miroslava Suchardová (1889–1965) byla česká kreslířka, loutkářka, učitelka, mimo jiné přispívala svými skici do *Módní revue*.

¹²³ První vydání článku s názvem Jak zacházeti s dítětem nacházíme na stránkách *Národních listů* v únoru roku 1925.

¹²⁴ Alice Gerstelová – Růhle (1894–1934) byla spisovatelka, publicistka a feministka a především propagátorka individuální psychologie.

¹²⁵ *Národní listy*, 1. února, 1925

Milenu neovlivňovali jen inspirativní lidé a přátelé, ale i rodina, zde se pro ni stal hlavním zdrojem nápadů právě její manžel Jaromír Krejcar.¹²⁶ Krejcar byl český architekt, výtvarník a návrhář nábytku. Právě díky němu Milena začala ženskou rubriku směřovat i jiným směrem, a to právě směrem architektury. Čtenářky se tak na stránkách *Národních listů* dozvídaly jak správně uspořádat byt, jaké záclony se hodí do kuchyně, jak vybrat správnou stolní lampu nebo o textilu pro dětský pokoj.¹²⁷

Milena tak dokázala vybudovat skvělý tým redaktorek a dopisovatelek přispívající právě do ženských rubrik *Národních listů*. Byla to například Jaroslava (Sláva) Vondráčková,¹²⁸ která měla na starosti rubriku o textilu a nejnovějších trendech, přispívala také svými články z cest například z Paříže a Londýna. Jarmila Fastrová,¹²⁹ Jaroslava Vondráčková, Oldřiška Zemanová¹³⁰ a Růžena Neumannová se často zabývaly ve svých člancích domácností, kuchyní a vařením. Zemanová vedla dokonce rubriku s příhodným názvem Domácnost od roku 1926.

Nalezneme zde i zahraniční dopisovatelky ženské rubriky z Říma se hlásila se svými články autorka dívčích románů Máša Broftová,¹³¹ z Velké Británie Marie (Mica) Weatherallová¹³² nebo Nast'a Papáčková,¹³³ do redakce se dostávaly i dopisy se články z větších dálek jako byly například Spojené státy, odsud psala například Rokyta Illnerová-Kučerová,¹³⁴ Zdenka Wattersonová¹³⁵ a Jiřina Hamáčková.

Díky obsáhlému a všestrannému týmu se podařilo Mileně vytvořit nový prostor určený ženám na stránkách stranického deníku, což doposud nebylo obvyklé. Milena také vynikala svou rolí rádkyně, do které se převtělovala právě na řádcích ženských rubrik. Nechtěla ovšem pouze memorovat, ale chtěla své čtenářky poučit jako žena ženu a předat jim své vědění o ženském světě. A to se jí povedlo na výbornou viz Jaroslava Vondráčková: „*A tak jsme lehounce psaly o životě, probíraly pražské problémy těla, duše i bytu.*“¹³⁶ Stejně tak jí vidí ve

¹²⁶ Jaromír Krejcar (1895–1949) byl architekt, výtvarník, designér nábytku a vysokoškolský profesor.

¹²⁷ Články o nábytku, designu nebo samotné architektuře začínáme nacházet na stránkách koncem roku 1923.

¹²⁸ Jaroslava (Sláva) Vondráčková (1894–1986), byla majitelkou textilního salonu spolu s Boženou Pošepnou, věnovala se sbíráním lidového textilu a v pozdějších letech se účastnila na sběru biografie Mileny Jesenské

¹²⁹ Jarmila Fastrová (1899–1968) byla česká překladatelka z francouzského a anglického jazyka, dcera Olgy Fastrové.

¹³⁰ Oldřiška Zemanová (?–1940) ve svých člancích se převážně zabývala domácností a vařením.

¹³¹ Máša Broftová – Millerová (1902–1974) byla česká autorka oddechového čtiva.

¹³² Marie (Mica) Weatherallová (1897–1972) byla redaktorka, dopisovatelka, překladatelka do anglického jazyka, věnovala se například překladu bratří Čapků, přispívala svými články do mnoha publikací a to i v Anglii.

¹³³ Nast'a – Marie Papáčková byla překladatelka, novinářka. Od roku 1929 byla také redaktorkou časopisu *Eva*.

¹³⁴ Rokyta Illnerová-Kučerová (1903–1987).

¹³⁵ Zdenka Wattersonová (1890–1980) byla česká novinářka, překladatelka a publicistka.

¹³⁶ VONDRÁČKOVÁ, Jaroslava. *Kolem Mileny Jesenské*. Praha: Torst, 1991. ISBN 80-900149-2-5. s. 77.

svých vzpomínkách Růžena Grebeníčková¹³⁷ „Milena... sama o sobě říká, že píše neobyčejně snadno. Ta snadnost je přece z jejích článků zjevná, představují tzv. ženské psaní. To, co se však na německém výboru z Jesenské tolik líbí, je tento styl ženských a módních časopisů, ohebný, přizpůsobivý, bez odstupu, zahlcující svou spontaneitou.“¹³⁸

Dalším zlomem v Milenině redakční tvorbě byl rok 1928, kdy poprvé vyšla rubrika s podtitulem Žena, domácnost a rodina.¹³⁹ O tu se zasloužil nový šéfredaktor *Národních listů*, kterým se stal Antonín Pimper,¹⁴⁰ dlouholetý redaktor *Národních listů*. A právě zde se setkáváme s rozporů mezi Milenou a Pimprem. Milenino spíše levicové zaměření bylo čím dál tím více silnější, oproti tomu stál Pimper směřující k pravici, později až k vyhrčenému nacionalismu. Milena se proto snažila nalézt novou práci redaktorky, kde by její pisatelské dovednosti ocenili. Ucházela se proto i o místo redaktorky v jiných novinách i v sociálně demokratickém deníku *Právo lidu*. Přes veškerou snahu o získání nového místa nastal v jejím životě další zlom, po porodu a následné nemoci byla Milena připoutána na celý půlrok na lůžko. Na místo hledání nového místa, které by bylo pro ni ideální, a mohla se v něm dále realizovat, musela řešit jak vést rubriku nyní, když nemůže docházet do redakce pravidelně a především na vše dohlížet. Svou rubriku proto prozatím svěřila své redaktorce Nastě Papáčkové, která měla nyní na starost vedení ženské rubriky *Národních listů* místo Mileny. Bohužel se však nejednalo o příliš dobrou volbu a ženská rubrika se tak začala pomalu, ale jistě hroutit, Milena neměla sílu ani čas se věnovat své rubrice naplno a Nastě chyběl ten správný styl a potenciál psaní. Věrné čtenářky a příznivkyně Mileny se začaly shánět po své spisovatelské múze, proto se také Nastě Papáčková k dané situaci vyjádřila v redakční poznámce z 23. října následovně: „Všem čtenářkám, které se nás dotazovaly po pí. Mileně, sdělujeme, že musí mít ještě nějaký čas strpení, protože paní Milena stůně. A zato je mladou maminkou roztomilé holčičky, kterou byste jí mohly všechny závidět“. Bohužel postupem času začala chybět další jména redaktorek ženských rubrik na stránkách *Národních listů*, na které byly čtenářky zvyklé, v redakci tak zůstaly, francouzská dopisovatelka Madelaine Chaumout, která měla stále na starosti dopisy Pařížanky, zůstala také Oldřiška Zemanová se svou oblíbenou rubrikou Domácnost a v neposlední řadě již zmiňovaná Nastě Papáčková. Čtenářky ovšem nemusely být smutné, protože se na stránkách *Národních listů* začaly objevovat nové redaktorky a dopisovatelky, které obohatily stávající redakční kolektiv

¹³⁷ Růžena Grebeníčková (1925-1997) byla česká literární historička, překladatelka.

¹³⁸ BUBER-NEUMANN, Margarete. *Kafkova přítelkyně Milena*. 2. vyd. Praha: Mladá fronta, 1992. s. 223.

¹³⁹ Tato příloha poprvé vyšla 1928 koncem května.

¹⁴⁰ Antonín Pimper (1884-1959) byl český redaktor a šéfredaktor, zabývající se politickými a ekonomickými zprávami, jeho stranická orientace byla krajně pravicová až antisemitská.

Národních listů. Do redakce tak nově patřily redaktorka ČTK Věra Rosenbergová-Janáčková, dále senátorka Anna Vetterová-Bečvářová,¹⁴¹ nebo Božena Cikhartová.

Milena se ovšem stále potýkala s problematickým vedením ženské rubriky, to byl jeden z důvodů (pokud nepočítáme rozdílné politické vyznání Mileny a redakce) rozhořčenosti redakce *Národních listů* na Milenu. Nyní už nepřemýšlela pouze Milena jak se dostat z *Národních listů*, ale i redakce jak se „zbavit“ Mileny a najít za ní adekvátní ne-li lepší náhradu.

Tým *Národních listů* začátkem roku 1929 fungoval v celku jako obvykle, do redakce se znovu vrátily staré známé redaktorky a dopisovatelky ženské rubriky. Jaroslava Vondráčková, Máša Broftová, Iša Beránková¹⁴² nebo Hana Šklíbová,¹⁴³ a tak se znova vrátila čtenářkami známá a oblíbená rubrika i se svými věrnými redaktorkami. Redakce zařadila na stránky ženských rubrik i nové články/seriály, ženy zde našly například rubriku s názvem Žena v umění, kam pravidelně přispívaly redaktorky Božena Jelínková, tanečnice Milča Mayerová¹⁴⁴ nebo výtvarnice Minka Podhajská.¹⁴⁵ Milena ovšem ne se vším co se v redakci dělo souhlasila a tak se začala bránit skrze články, které umísťovala právě na stránky ženských rubrik, články ovšem nebyly zcela podle představ redakce a proto se stále více vyhrocovala situace mezi redakcí a Milenou. Redakce *Národních listů* se tak shodla na propuštění Mileny Jesenské a tak její poslední článek byl vydán koncem března roku 1929 s názvem Vzkříšení na horách tak vyšel 31.3.1929. Poté už články, které příslušely právě vedoucí ženské rubriky, napsala Molly Soukenková. Redakci bylo jasné, že takto dál fungovat nemůže, pokud chce svým čtenářkám přinášet to nejlepší z ženské rubriky, jako tomu bylo na začátku Mileniných zlatých let, proto se rozhodla hledat náhradu.

3.1.2.3 Marta Russová

Redakce hledala novou posilu do pozice vedoucí redaktorky ženské přílohy a to se jí také podařilo, další redaktorkou po Hedě a Mileně se tak stala Marta Russová. Na stránkách

¹⁴¹ Anna Vetterová-Bečvářová (1884 -1968) byla československá politička a poslankyně, která bojovala za lidská práva. V letech 1919-1921 zastávala funkci šéfredaktorky ženského týdeníku *Nová síla*. Od roku 1921 byla rovněž stálou spolupracovnicí deníku *Národní listy*.

¹⁴² Iša Beránková, byla autorka sloupku Radánkův rok, který vyšel i knižně roku 1931.

¹⁴³ Hana Šklíbová (1897-1987) byla učitelka, později se stala redaktorkou, která působila v baťovských časopisech *Zlín* a *Výběr*, později působila i v *Národních listech* a *Svobodném zítřku*.

¹⁴⁴ Milča – Milada Mayerová (1901-1977) byla česká avantgardní tanečnice a choreografka. Manželka architekta Jaroslava Fragnera.

¹⁴⁵ Minka Podhajská (1881-1963) byla česká výtvarnice, grafička a umělecká návrhářka hraček.

ženské rubriky *Národních listů* se tak poprvé objevila 28. dubna 1929, kdy vyšel její první článek s názvem *Laciné vzrušení*,¹⁴⁶ podepsaný pod pseudonymem Maru.

Marta Russová měla bezesporu velmi zajímavý život a pozdější kariéru. Narodila se roku 1888 ve Skutči do rodiny řídícího učitele Jana Jadrného a jeho manželky Marie, která napsala několik divadelních her. Začátkem 20. století strávila několik let v dívčí rodinné škole Pottingeum¹⁴⁷ v Olomouci. Po studiu v Olomouci se rozhodla pro studium na Dámské akademii v Mnichově. Se vznikem nové Československé republiky se stala pracovnící generálního konzulátu v Paříži na ministerstvu zahraničí.¹⁴⁸

Její zájem o psaní a následnou žurnalistiku okoukala nejen od své matky, ale především od své o dva roky starší sestry spisovatelky a redaktorky Marie Tippmannové.¹⁴⁹ Marta Russová ovšem do *Národních listů* nepřinesla žádné zcela převratné změny od dob populární Mileny Jesenské. Jak sám uvádí její kolega z *Národních listů* její práci v *Národních listech*: „Po Mileně Jesenské ujala se v dubnu r. 1929 značně rozšířené hlídky pro ženy pí Marta Russová. Za jejího vedení stala se z dvousloupečkové a někdy i kratší rubriky, která bývala věnována dříve téměř výhradně otázkám módy, rozsáhlá příloha, jenž vycházela zprvu pod názvem *Žena-domácnost a rodina*, nyní *Rodina-společnost*. Russová píše své články většinou pod zkratkou Maru nebo -r-, nebo Marka. I feuilletony a kursivy rázu buď humorného, nebo satirického píše často kromě své rubriky.“¹⁵⁰

Russová se od Jesenské lišila převážně výběrem témat, které byly následně umísťovány na stránky *Národních listů*. Jak si možná všichni mylně domnívají Jesenská se nezabývala pouze módou, spíše se jí snažila vyhnout, za dob jejího vrcholné redaktorské dráhy v *Národních listech* se snažila ženám ukázat něco jiného než jen samotnou módu, svými články se snažila zaujmout všechny ženy čtoucí ženskou rubriku. Články se pak zabývaly především architekturou, designem, ženou vzdělanou nebo také pedagogikou a psychologií.

Oproti tomu právě Russová psala převážně o módě a módních trendech, péči o zevnějšek a o domácnost. Russová si tak našla svou linii, které se při tvorbě svých článků

¹⁴⁶ *Národní listy*, 24. dubna, 1929, s. 15.

¹⁴⁷ Škola byla založena roku 1895 šlechticem a katolickým knězem Emanuele Potting-Persingem, škola byla určena mladým dívkám.

¹⁴⁸ PENKALOVÁ, Lenka. *Rubriky pro ženy v denním tisku 20. let 20. století a jejich autorky: Olga Fastrová, Marie Fantová, Milena Jesenská, Staša Jilovská a Zdena Wattersónová*. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, 2011. s. 87-88.

¹⁴⁹ Marie Tippmannové (1886-1965), byla česká spisovatelka, redaktorka mnoho ženských časopisů – *Hvězda*, *List paní a dívek*. Dále také přispívala do deníků *Tribuna* nebo *Venkov*. Byl také spolupracovnící Mileny Jesenské a její ženské rubrice *Národních listů*.

¹⁵⁰ *Národní listy 1861-1941: jubilejní sborník*. V Praze: Tiskem a nákladem Pražské akciové tiskárny, 1941. s. 109.

držela, což se líbilo především redakci, která s ní byla spokojená. Russová tak změnila ženskou rubriku ve smyslu výběru témat, díky její zkušenosti s módní hlídkou se ženská rubrika začala ubírat směrem, kde ženy naleznou volnočasové a zábavné čtení. Do ženských rubrik na stránkách *Národních listů* psala takzvaně lehce, ale Russová byla velmi schopnou novinářkou, která uměla psát inteligentně a zároveň tak zaujmout čtenáře, avšak tento styl psaní si nechávala na jiné noviny, například na týdeník *Přítomnost*.

Témata na stránkách ženské přílohy se lišily jak z pohledu kulturního, tak z pohledu politického a sociálního. Nahlédneme-li do *Národních listů* a zaměříme se například na rok 1918, nalezneme jasné a neměnné místo na stránkách *Národních listů*. Jednalo se vždy o nedělní přílohu, jejíž autorkou byla Heda, malý článek se vždy nacházel dole na stránce a byl oddělen čarou spolu s rubrikou „týdenní táčky“, jehož autorem byl Zevloun. Co se týče grafického ztvárnění a případných grafik se zde ještě nedočkáme. Tyto prozatím malé odstavce se celý rok týkaly pouze módy a od toho jasně vyplývá i její název Módní hlídka. V článkách se vždy nejednalo pouze o jedno rozebírané téma, ale redaktorky se snažily i na tento malý redakční vymezený kousek napsat co nejvíce informací ohledně módy. Pokud zde uvedeme příklad stylistického ztvárnění stránky, vypadal by název ženské rubriky zhruba takto Módní hlídka a pod tím podnadpis Klobouky jarně letní. - Dostatek tagalu. - Velký výběr tvarů. - Opatrně!¹⁵¹

3.2 Nestranický tisk

Politické strany měly své stranické orgány v podobě deníků, ale na novinových stáncích se objevovaly i jiné noviny nežli stranického zaměření, a to noviny nestranné, které nepůsobily pod patronátem žádné z politických stran. Politické strany pomocí svého tisku vystupovaly do volebních bojů s jasným cílem, získat co největší zastoupení ve všech možných správních orgánech. Díky tomu se by se mohly podílet na zákonodárné moci a prosazovat své politické idea a vize. Více se ale začaly objevovat nestranné tiskoviny, jež prohlašovaly, že jsou nezávislé a k žádné z politických stran se nehlásí. Takovéto noviny byly v meziválečném Československu odznačovány za takzvaně nestranické. Přesto mnoho z nich mělo velice významný podíl na vývoji celé žurnalistické společnosti a společnosti vůbec. Jednalo se především o *Národní politiku*,¹⁵² *Lidové noviny* a postupem času se k nim přidal deník s názvem *Tribuna* (1919-1928) a v neposlední řadě také *Národní obrození* (1924-1939).

¹⁵¹ *Národní listy*, 31.března, 1918, číslo 74, s. 4.

¹⁵² *Národní politika* měla denní náklad kolem 120 ti tisíc výtisků.

Avšak nemůžeme zde mluvit o úplné politické nestrannosti, každý z deníků se ať chtěl nebo ne stejně přikláněl k jedné z politických stran a jejich zájmům. Například *Národní politika* tíhla více ke straně národních demokratů, *Tribuna s Lidovými novinami* se přikláněly k názorům prezidenta T. G. Masaryka a hradu a co se týče *Národního obrození*, to se přiklánělo na stranu legionářů, státních zaměstnanců a učitelů.¹⁵³

3.2.1 Lidové noviny

Vedle stranických tisků vycházely také takzvané bezbarvé noviny, které byly nestranné, lépe řečeno „nezávislé“. Právě takovými se staly *Lidové noviny*, které začaly vycházet v Brně 16. prosince 1893. *Lidové noviny* tak jsou nejstarším konsolidovaným deníkem na českém území. Noviny byly vlastněny rodinou Stránských, založil je Adolf Stránský.¹⁵⁴ Stránský odešel v roce 1880 do Brna, kde od roku 1889 vydával *Moravské listy*, které později v prosinci 1893 úspěšně přetvořil na nový nezávislý deník *Lidové noviny*.¹⁵⁵

Stránskému bylo jasné, že vycházející *Moravské listy* nemají naději na přežití vzhledem k tomu, že vycházely dvakrát až třikrát týdně a to jen pro určitý počet věrných čtenářů. Proto se rozhodl změnit deník na masovou mediální záležitost se čteností po celé zemi. Stránský tak odkoupil časopis *Pozor* vycházející v Olomouci od vydavatele Bohumíra Knechta a spojil jej s *Moravskými listy* v nový deník.¹⁵⁶ Díky tomuto činu se podařilo Stránskému vytvořit nový tiskový fenomén s názvem *Lidové noviny*. Na policejním ředitelství v Brně byl „politický deník“, který bude obsahovat, zapsán následovně: „*články politické, články národopisné a odborné, živnostenské a spolkové. Krom toho bude časopis tento přinášeti přehled politických událostí, dopisy z kraje, národního hospodáře, zprávy liberální, beletristické články a konečně inseráty ze všech oborů.*“¹⁵⁷

Lidové noviny vycházely stejně jako většina stranických meziválečných deníků dvakrát denně,¹⁵⁸ vždy v podobě deníku a večerníku. Jak jsem již zmínila, list se považoval za nezávislý, nestrannický, objektivní, sloužící zejména inteligenci. Je ovšem pravdou, že se ze

¹⁵³ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. s. 161.

¹⁵⁴ Adolf Stránský (1855-1931) byl přední český novinář, politik, poslanec Moravského zemského sněmu a Říšské rady, předákem moravských staročeků, po vzniku první republiky ministr obchodu a především zakladatel *Lidových novin*.

¹⁵⁵ ZÍDEK, Petr a Zdeněk HAZDRA. *Osobnosti Lidových novin: životní příběhy lidí, kteří vytvářeli nejstarší český deník (1893-1989)*. Praha: Knižní klub. s. 9.

¹⁵⁶ Tamtéž. s. 10.

¹⁵⁷ Tamtéž. s. 10.

¹⁵⁸ Vyjma nedělí a svátků.

začátku svého vývoje stavěl spíše za názory levicové národních demokratů a po rozpuštění Národní strany práce se ve třicátých letech sblížily s politikou národně sociální.¹⁵⁹

„Z novin, které zpočátku konkurence označovala za „surově stranické“¹⁶⁰, se však postupem času stal uznávaný liberální deník, který usiloval o nezávislou a nadstranickou žurnalistiku.“¹⁶¹

Mezi základními tezemi *Národních listů* bylo především ostré označení pro všechny, jež byli považováni za nepřítel svobodomyslné politiky, útok proti staročechem, politickému klerikalismu a německým stranám a jejich germanizačním snahám.¹⁶²

Právě v období první republiky zažívají *Lidové noviny* svůj největší rozkvět a vřel. Na přelomu 19. a 20. století se Stránský setkával s jedním úspěchem za druhým, výhradním majitelem *Lidových novin* se stal 1. června 1898, ale i to mu bylo málo, aby snížil provozní náklady na tisk *Lidových novin*. V roce 1907 koupil¹⁶³ budovu, kde zřídil tiskárnu a vydavatelství v jednom. Jednalo se o velice moderní tiskárnu Polygrafii s novinovou vrtačkou. Díky tomu se staly *Lidové noviny* jedním z největších deníků s denním nákladem¹⁶⁴ z brněnských listů. Ve dvacátých letech získaly *Lidové noviny* nakladatelství Borový a v roce 1936 Topičovo nakladatelství, čímž rozšířily své impérium. Redakce tak získala lukrativní adresu.¹⁶⁵ V roce 1936 pak vznikla knihovna, která vydávala sešitové vydání beletrie. Deník se tak stal „respektovaným deníkem s celostátní působností, s širokým zahraničním rozhledem, se svérázným hospodářským názorem a značným kulturním významem.“¹⁶⁶ Další filiálky pomalu začaly vyrůstat v dalších českých městech, Liberci, Znojmě, Českých Budějovicích, Plzni, Českém Těšíně, Olomouci, Jihlavě, Bratislavě, Košicích a Užhorodě.

Lidové noviny vynikaly svou propracovaností a originalitou, jako jedny z prvních uvedly na svých stránkách politické karikatury. Noviny povinně obsahovaly fejton.¹⁶⁷ Tisk se vyznačoval svou vytříbeností řeči, střídavě úpravě textů a titulků, čistotou a výrazností

¹⁵⁹ KUBÍČEK, Jaromír. *Dějiny žurnalistiky na Moravě: první století českých časopisů 1848-1948*. V Brně: Muzejní a vlastivědná společnost, 2013. Vlastivěda moravská. ISBN 978-80-7275-095-5. s. 149.

¹⁶⁰ Jako „surově stranické“ je nazval například deník Moravská orlice 31. října 1984.

¹⁶¹ ZÍDEK, Petr a Zdeněk HAZDRA. *Osobnosti Lidových novin: životní příběhy lidí, kteří vytvářeli nejstarší český deník (1893-1989)*. Praha: Knižní klub. s. 7.

¹⁶² Tamtéž. s. 10-11.

¹⁶³ Stránský koupil budovu za jeden a čtvrt milionu Kč.

¹⁶⁴ Náklad se pohyboval ve dvacátých letech kolem 65 až 80 tisíc výtisků, ve třicátých letech potom přesahoval mírně nad 1000 výtisků (počítáme náklady obou vydání-deníku i večerníku).

¹⁶⁵ Národní třída č. 9.

¹⁶⁶ KUBÍČEK, Jaromír. *Dějiny žurnalistiky na Moravě: první století českých časopisů 1848-1948*. V Brně: Muzejní a vlastivědná společnost, 2013. Vlastivěda moravská. ISBN 978-80-7275-095-5. s.149.

¹⁶⁷ V redakci používaný pod pojmem besídka.

stylu psaní.¹⁶⁸ Vypělá byla také vizuální podoba stránek a jejich obrazový doprovodný materiál v podobě ilustrace později fotografiemi.

Právě díky svému rozhledu a tiskařské vybavenosti nakladatelství se kolem novin začal tvořit významný okruh osobností, které se podílely na jejich vydávání. Přední osobností *Lidových novin* byl jejich šéfredaktor Arnošt Heinrich,¹⁶⁹ který byl na své místo přijat roku 1904 a během následujících let dokázal okolo sebe shromáždit mnoho významných osobností nejen z meziválečného Československa, ale také dopisovatele a redaktory ze zahraničí.

*„Lidové noviny schopností získat renomované spolupracovníky, nabídnout nejnovější zpravodajství a formovat kulturní život dosáhly vysoké novinářské profesní úrovně a právem patřily k nejvyhledávanějším listům první republiky, a to nejenom v kruzích tehdejší inteligence.“*¹⁷⁰

Mezi redaktory deníku patřili například Jaroslav Stránský, bratři Čapkové, Ferdinand Peroutka, který se stal hlavním úvodníkářem *Lidových novin*, Karel Poláček, Karel Zdeněk Klíma, Eduard Valenta, Hubert Ripka, S. K. Neumann, Fráňa Šrámek, Marie Fantová, Milena Jesenská, Viktor Dyk, František Gellner a mnoho dalších. Zajímavostí také je, že nejen spisovatelé a redaktoři, ale také oba úřadující prezidenti sem přispívali svými články. Externí pracovníci byli jedním z důležitých pojmů celé redakce. Z Paříže psal Richard Weiner, z Vídně Eugen Erdély a z Berlína Egon Erwin Kisch. Nejen redaktoři, ale také kreslíři a ilustrátoři dotvářeli ráz *Lidových novin*, mezi takové patří například Hugo Boettinger, Eduard Miléna, Zdeněk Kratochvíl, Stanislav Lolka, Ondřej Sekora a v neposlední řadě Karel Čapek.

Heinrich považoval za základ kvalitních novin také preciznost a nejaktuálnější zprávy z domova i ze světa. Byl velký perfekcionista, co se týče gramatiky a stylu psaní, proto se snažil všechny předešlé nešvary zcela vymýt z redakce *Lidových novin*. Byl známý svým řevem v redakci, který byl slyšet až ven na ulici *„Chlapi zatracený, kdybych v redakci nekřičel, měl bych v ní ledva bordel.“*¹⁷¹ Ale především to byl šéfredaktor – inovátor, který se snažil neustále vymýšlet nové a nové nápady, kterými by noviny přilákaly co nejvíce nových čtenářů a zařadily se tak na přední příčky čtenosti. Mezi jeho inovátorské počínání řadíme například zcela nové a doposud pro *Lidové noviny* neznámé, entrefilety, které si můžeme

¹⁶⁸ KUBÍČEK, Jaromír. *Dějiny žurnalistiky na Moravě: první století českých časopisů 1848-1948*. V Brně: Muzejní a vlastivědná společnost, 2013. Vlastivěda moravská. ISBN 978-80-7275-095-5. s. 149.

¹⁶⁹ Arnošt Heinrich (1880 - 1933) byl klíčová osobnost české žurnalistiky a šéfredaktor *Lidových novin* a to v letech 1919-1927 a 1930-1933 (mezitím pracoval jako šéfredaktor deníku *Tribuna*), hlavní redaktor časopisu *Studentské směry*, od roku 1902 redaktor deníku *Čas*, roce 1918 se stal poslancem revolučního Národního hnutí.

¹⁷⁰ KUBÍČEK, Jaromír. *Dějiny žurnalistiky na Moravě: první století českých časopisů 1848-1948*. V Brně: Muzejní a vlastivědná společnost, 2013. Vlastivěda moravská. ISBN 978-80-7275-095-5. s. 151.

¹⁷¹ ZÍDEK, Petr a Zdeněk HAZDRA. *Osobnosti Lidových novin: životní příběhy lidí, kteří vytvářeli nejstarší český deník (1893-1989)*. Praha: Knížní klub. s. 68.

představit jako malý článek ohraničený z obou stran tenkou čarou.¹⁷² Zavedl také veršované úvodníky, nebo vtipné rozhlásky, dále se také zasloužil o vznik nových zájmových rubrik, kterými obohatil dosavadní obsah *Lidových novin*. Jednalo se především o rubriky o automobilismu, zahradničení nebo módě, které si hned získaly řadu čtenářů. Heinrich také stál u zrodu nové humorné rubriky s názvem Pražský film vedenou Vojtěchem Mixou, K. Z. Klímou a Eduardem Bassem.¹⁷³ Právě tato rubrika spolu se sportovní měla za úkol nejen informovat své čtenáře o nejnovějších sportovních utkáních a zpráv ze světa filmového plátna, ale příslušela jim také funkce zaplňovací, zejména v pondělním vydání, které se často potýkalo s malým odbytem. *Lidové noviny* si snažily udržet svou politickou nestrannost, ale především kvalitní a bezchybný tisk meziválečného období. Snažil se to popsat i jeden z kmenových redaktorů *Lidových novin* Bedřich Golombek¹⁷⁴ „*Zásady, kterými se řídil obsah tehdejších Lidových novin, byly ovšem už vytyčeny naprosto přesně. Všichni v redakci věděli především, že spolupracují na zpravodajském listě nikoli politickém orgánu a nástroji některé politické strany. Důraz byl položen tedy především na zpravodajství. Kulturní částilistu bylo popřáno tolik místa, kolik jí neposkytl ani jediný jiný list. Další zásadou bylo usilovat o to, aby Lidovky byly listem dobré pohody. Aby v nich čtenář našel každý den něco, čemu se zasměje*“¹⁷⁵

Jako druhým šéfredaktorem *Lidových novin* se stal Eduard Bass,¹⁷⁶ kterého si sám vybral Heinrich, v letech 1933-1938 a poté v roce 1945. Rozpětí Eduarda Basse bylo obdivuhodné, literární talent by mohl rozdávat. *Lidové noviny* tak získaly nejen kvalitního redaktora, reportéra, ale organizátora. Právě proto byl skvělou volbou na místo šéfredaktora nestranných *Lidových novin*. „*Literární talent Eduarda Basse, jeho invence, hýření aktivitami a humorem při zachování tvůrčí disciplíny a smyslu pro systematičnost a organizaci práce byly šťastným spojením pro něho i jeho kolegy.*“¹⁷⁷

¹⁷² Podobný je například fejtonu nebo rozhlásku. Jeho hlavním cílem je především upoutat čtenářovu pozornost. Pod takovýmto článkem se obvykle autoři nepodepisovali.

¹⁷³ Rubrika Pražský film byla začleněna na stránky *Lidových novin* roku 1920.

¹⁷⁴ Bedřich Golombek (1901-1961) byl český spisovatel, prozaik a novinář. V *Lidových novinách* působil již od svých osmnácti let. Nejprve referoval o případech ze soudní síně později se stal hlavní redaktorem nedělních příloh *Lidových novin* a poté i šéfredaktorem odpoledních příloh. Vystupoval převážně pod pseudonymy Karel Hrozek a Vladimír Choleva.

¹⁷⁵ GOLOMBEK, Bedřich. *Dnes a zítra: k padesátce Lidových novin*. V Brně: Lidové noviny, 1944. Knihovna *Lidových novin* (Brno). s. 79.

¹⁷⁶ Eduard Bass (1888-1946) byl český novinář, kabaretní zpěvák, herec a autor, vydavatel satirických časopisů *Leták a Šibenický*, a především člen a šéfredaktor redakce *Lidových novin*. Známí byl tak pro své nezapomenutelní literární dílo Klapzubova jedenáctka (1922), román Cirkus Humberto (1941) nebo Lidé z maringotek (1942).

¹⁷⁷ ZÍDEK, Petr a Zdeněk HAZDRA. *Osobnosti Lidových novin: životní příběhy lidí, kteří vytvářeli nejstarší český deník (1893-1989)*. Praha: Knižní klub. s. 165.

3.2.2 Rubriky pro ženy

Nejen *Národní listy* měly své rubriky určené pro ženské čtenáře, *Lidové noviny* se snažily o totéž a bezesporu se jim to povedlo. Právě ženská rubrika byla žánrem, který Arnošta Heinricha velice zajímal, a proto se rozhodl o jeho inovaci. Kvalitně vedená ženská rubrika na stránkách stranického deníku dokáže přilákat další čtenáře v tomto případě čtenářky, což pak zvýší oblíbenost a především prodej tisku. Proto byl jako prvním dopisovatelem zvolen dlouholetý pařížský dopisovatel Richard Weinerer.

3.2.2.1 Richard Weiner jako Šeherezáda/ Filipína

Richard Weiner byl český básník, publicista, prozaik a dopisovatel *Lidových novin*. Narodil se 6. 11. 1884 v Písku a zemřel 3. 1. 1937 v Praze. Díky svému otci, který vlastnil továrnu na cukrovinky, se na jeho přání vydal na studium chemie. Ovšem zvrát v jeho životě zapříčinily články-básně, které zaslal Weiner F. X. Šaldovi, který je otiskl a nastartoval tak tím jeho literární dráhu.¹⁷⁸

Jeho dosavadním zaměřením byly především zprávy ze zahraniční a to z Francie. Od roku 1919 zastával post francouzského dopisovatele *Lidových novin*, který měl na starosti psát nejnovější poznatky z Francie týkající se aktuálních vládních a parlamentních postojů, hospodářství, kulturního dění a celkového životního stylu Francouzů. Dalšími tématy, kterými se zabýval, byly každodenní život, móda, sport, jídlo, cestování a jiné zajímavé zprávy.¹⁷⁹ Weiner se tak stal díky svému přispěvatelskému počínání jedním z nejdůležitějších redaktorů *Lidových novin*. Z Francie psal po dobu 23 let a za tu dobu napsal více než tři tisíce článků a příspěvků.¹⁸⁰ Díky svému dlouhodobému pobytu ve Francii a kontaktu s francouzskými umělci a spisovateli, kteří na něho měli nezapomenutelný vliv, mohl do svých článků vkládat nejen svůj osobní postoj a názor, ale především kus Francie, kterou vnášel přímo na stránky *Lidových novin*.¹⁸¹ Do novin psal Richard Weiner: „Svérázným stylem, snad poněkud tékavým, ale neobyčejně sdělným a živým. Nehlásal žádné velkolepé ideje, jimiž by se snažil

¹⁷⁸ ZÍDEK, Petr a Zdeněk HAZDRA. *Osobnosti Lidových novin: životní příběhy lidí, kteří vytvářeli nejstarší český deník (1893-1989)*. Praha: Knížní klub. s. 283.

¹⁷⁹ LANGEROVÁ, Marie. *Weiner*. Brno: Host, 2000. Studium. ISBN 80-86055-97-3. s. 5.

¹⁸⁰ ZÍDEK, Petr a Zdeněk HAZDRA. *Osobnosti Lidových novin: životní příběhy lidí, kteří vytvářeli nejstarší český deník (1893-1989)*. Praha: Knížní klub. s. 280.

¹⁸¹ Tamtéž. s. 281.

formovat veřejnou scénu, zato vynikal pronikavým postřehem a vytříbeným smyslem pro skrytou výmluvnost zdánlivých banalit.“¹⁸²

Právě takovýto dopisovatel, který měl vynikající pozorovatelský talent, se skvěle hodil do Heinrichových plánů o vytvoření nové ženské rubriky o módě. Problém, ale nastal s věrohodností dopisovatele z Francie a zároveň módní redaktorky v jedné osobě, proto bylo rozhodnuto, že se pod ženskou rubrikou bude podepisovat pod pseudonymem, aby nevzbudil vlnu nevole. Proto se musel začít podepisovat ve svých článcích pod ženským jménem a to jako Šeherezáda, poté od roku 1921 až do poloviny třicátých let používal také pseudonym Filipína. První vydaný článek na stránkách *Lidových novin* s podpisem Šeherezáda tak vyšel roku začátkem roku 1919 v nedělním vydání s názvem *Moda a společnost*.¹⁸³ Důležitá byla stylizace Weinera do ženského pohlaví, jeho úkolem nebylo pouze vystupovat v ženském rodě, ale pokusit se tak i uvažovat a právě tím se přiblížit čtenářkám, které neměly ani potuchy, že Šeherezáda nebo snad Filipína je muž. Utajit totožnost redaktorky módních článků se snažila bezesporu i redakce *Lidových novin*, která se tak snažila o jakousi mystifikaci čtenářek. O tom se zmiňovala i Marie Fantová, které popisovala své setkání s pařížskou dopisovatelkou jako „*Viš, že vypadá právě tak, jak jsme si ji vždycky představovaly: štíhlá, ó můj bože, jak štíhlá! Pařížanka, v krátkém persiánovém kožíšku, s hedvábnými punčochami, černá vlna jí vyčuhuje zpod klobouku... pusu má namalovanou do srdíčka a možno s ní tak příjemně breptat, jako bys jí znala celý život.*“¹⁸⁴ Weiner se tak stal nejen pařížským dopisovatelem, ale také kvalitním redaktorem ženských článků, avšak s postupem času a s přibývajícími čtenáři v tomto případě čtenářkami bylo nutné sehnat i redaktorku či dopisovatelku z Čech. Redakce tak chtěla dát rubrice pro ženy jasný řád a stylistickou stránku, ještě v roce 1921 vycházely články velmi zmateně jednou v nedělní příloze, jindy zase úterním nebo čtvrtečním vydání *Lidových novin*. I to bylo potřeba urovnat tak, aby se čtenářky mohly těšit na svou denní dávku svého čtení v daný den a ne zbytečně ji hledat v každém vydání *Lidových novin*. Již od roku 1922 začaly pravidelně vycházet dva sloupce s názvem *Módní sloupek*, které byly umístěny pravidelně v nedělním vydání.

Po dlouhém přemýšlení jak nejlépe obsadit místo redaktora ženské rubriky *Lidových novin* bylo rozhodnuto, že nejlepší volbou bude žena. Toto místo zaujala Marie Fantová. I po příchodu nové posily *Lidových novin* na pozici redaktorky ženské rubriky, byla Filipína stálou přispěvatelkou. Její články se tak nacházely vždy v úterním vydání a poté i v nedělních

¹⁸² ZÍDEK, Petr a Zdeněk HAZDRA. *Osobnosti Lidových novin: životní příběhy lidí, kteří vytvářeli nejstarší český deník (1893-1989)*. Praha: Knižní klub, s. 281.

¹⁸³ Později se rubrika jmenovala *Moda a společnost* v Paříži.

¹⁸⁴ „V revíru Filínině“, *Lidové noviny*, 11. ledna, 1925, s. 14.

přílohách, kde vypomáhala právě Marii Fantové. Filipína se tak stala nejstálější přispěvatelkou *Lidových novin*.

3.2.2.2 Marie Fantová

Nástupcem Weinera se stala Marie Fantová, která nastoupila do redakce v roce 1922.¹⁸⁵ Její první otištěný článek na stránkách *Lidových novin* s názvem Kamarád jumper tak vyšel 22. 10. 1922, poté následovala malá odmlka a čtenářky si musely počkat na nový článek až na prosinec téhož roku. Pod svůj první článek módní rubriky se podepsala pod šifrou Kří, kterou později vyměnila za námi již známou šifru Ma-Fa.¹⁸⁶ Na konci roku 1922 začala pravidelně vycházet rubrika s názvem Móda a společnost, kterou od teď měla na starosti právě Fantová.

Marie Fantová se narodila 6. listopadu roku 1893 do rodiny architekta Josefa Fanty¹⁸⁷ a jeho manželky Julie,¹⁸⁸ kde získala patřičné vzdělání a vydala se tak na cestu překladatelky z anglického jazyka a novinářky. Její rodina patřila do takzvané pražské smetánky a stýkala se tak s kulturně vlasteneckými rodinami nejen v Praze, ale i v Brně, kde její matka dlouho žila. Marie se tak již od dětství pohybovala díky svému otci mezi výtvarníky, spisovateli a umělci všeho druhu. Rodina se snažila svým dětem dát to nejlepší vzdělání, a proto poslala Marii na studia dívčího gymnázia Minerva, dále v roce 1912 zahájila studium historie a germanistiky, kterou ovšem nedokončila a začala se živit jako překladatelka na volné noze. Po práci v Tribuně a později ve věhlasných *Lidových novinách* se vrhla plně na překladatelskou práci. Bohužel poúnorový režim jí v této práci dosti omezoval. Jako takzvaně nepohodlná osoba tak musela nastoupit na půl roku nucených prací. Zajímavostí zůstává její milostný román s Janem Masarykem, který jí podal pomocnou ruku při její cestě do Ameriky v roce 1914.¹⁸⁹

Ma-Fa tak začala vést svou rubriku určenou pro ženy v *Lidových novinách* od roku 1922. Nebyla pouze spisovatelka a redaktorka, ale své články obohacovala svými ilustracemi, které můžeme nalézt na stránkách *Lidových novin* obvykle u jejích článků. S příchodem nové redaktorky získala rubrika úplně nový kabát a to nejen ten vizuální, ale především ten obsahový. Fantová byla skvělá redaktorka a do svých článků vkládala kousek sebe samotné.

¹⁸⁵ Její předešlá redaktorská zkušenost byla z konkurenčního deníku *Tribuna*.

¹⁸⁶ Šifra Ma-Fa se tak stala její vlastní značkou, podepisovala tak všechny své články, fejetony, překlady a knihy. Jako Ma-Fa ji poté oslovovali i její přátelé a nejbližší.

¹⁸⁷ Josef Fanta (1856-1954) je autorem vstupní haly Wilsonova nádraží v Praze.

¹⁸⁸ Její matka Julie Fantová stála u zrodu první pokračovací školy na Moravě, velmi se angažovala v řadě ženských spolků.

¹⁸⁹ ZÍDEK, Petr a Zdeněk HAZDRA. *Osobnosti Lidových novin: životní příběhy lidí, kteří vytvářeli nejstarší český deník (1893-1989)*. Praha: Knížní klub, 2014. s. 93.

Její témata se značně lišila od předešlého dopisovatele Weinera, a to nejen z důvodů, že on byl muž a přece jenom ať už chceme nebo nikoliv, Fantová jako žena rozuměla ženám více a dokázala jim lépe naslouchat a poté i přinášet články, které si čtenářky přály. Články se lišily svým obsahem, Fantová se snažila svým čtenářkám přinášet nejen nejnovější trendy ze světa módy, ale především se jim snažila ukázat i jiná témata, jako byla manželství, rodina, vztahy, cestování. Změna nastala především ve změně tématu a nezaměřování se již jen na jedno jediné téma, a dále na obrazový doprovodný materiál. V tomto ohledu zde můžeme vidět podobu s Milenou Jesenskou, která se také snažila svým čtenářkám přinést něco jiného, ne jen strohou módu. Marie Fantová si články psala výhradně sama aspoň ve svých začátcích v *Lidových novinách*. Na její bedra tak byl naložen náklad v podobě dvousloupcové rubriky, jako svou přispěvatelku měla stále Fantová k ruce Filipínu, která se tak stala pravidelnou přispěvatelkou na stránkách ženském rubrik v *Lidových novinách*. Až do roku 1923 psala všechny články, které byly otištěny na stránkách *Lidových novin* zcela sama, jednalo se o 10 až 15 článků, týdně pak zveřejnila dva články pro módní rubriku a další v průměru dva články, které vycházely na běžných zpravodajských stranách jako fejetony, sloupky, entrefilety.¹⁹⁰

Stále ale rostl větší počet věrných čtenářek, které prahly po obsáhlejší části módní rubriky, kterou si natolik oblíbily. Roku 1923 se tak musel rozsah ženské rubriky na stránkách *Lidových novin* rozšířit, aby uspokojil své čtenářky. Z klasických dvou sloupců se tak ženské rubrika rozšířila až na půl stránky. Byla zde i potřeba nových zajímavých a kreativních přispěvatelů, kteří by obohatili ženskou rubriku o své poznatky a články. Redakce proto musela rozhodit své sítě a najít nové přispěvovatele na stránky ženských rubrik. Jeden z prvních článků napsaný právě novým přispěvovatelem *Lidových novin* se tak stal článek s názvem Pražský týden a byl napsán pod šifrou Justýnka. Nejen noví redaktori, ale také nové rubriky a náměty na články se stále často objevovaly na stránkách ženské rubriky. Bylo to například zavedení rubriky s příhodným názvem Domácnost,¹⁹¹ sem psala jak Fantová, tak další přispěvatelky. Vytvoření nové rubriky a její umístění na stránky ženské části, bylo v meziválečném Československu nezbytností, která doprovázela všechny noviny, jež se pyšnily ženskými stránkami, ale i volnočasové magazíny. Ženy tak stále častěji nacházely nové typy a rady ohledně domácnosti, vaření, bydlení a jiné nezbytné rady pro každou vzornou hospodyňku, manželku a matku. V rubrikách se setkáváme i nově s recepty, které

¹⁹⁰ PENKALOVÁ, Lenka. *Rubriky pro ženy v denním tisku 20.let 20.století a jejich autorky: Olga Fastrová, Marie Fantová, Milena Jesenská, Štaša Jílovská a Zdena Wattersonová*. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, 2011. s. 108.

¹⁹¹ Rubrika s názvem Domácnost poprvé vyšla 30. 9. 1923.

měly za úkol pomoci každé domácnosti si přesně naplánovat nákup dle toho, jaký bude jídelníček další týden. Na své stránky také zařazovaly redaktorky recepty ze zahraničí a novinky ze světa kulinářství. Ovšem ne všechna témata Fantové svědčila, její doménou byly spíše články zabývající se „hlubšími tématy“ a proto přenechala svou rubriku Domácnost dalším redaktorkám působícím v *Lidových novinách*, jednalo se o redaktorky píšící pod v té době velmi oblíbenými šiframi, Aba, B.B.

Mezi stálé přispěvatelky patřily například Marta Russová, Růžena Jelenová nebo Staša Jílovská.¹⁹² Která přispívala do *Lidových novin* převážně v letech 1926 až 1927 a to právě v období mezi jejím odchodem z deníku *Tribuna* a novým zaměstnáním v *Hvězdě* a *Petsrém týdnu*. Další zajímavou redaktorkou působící na stránkách pro ženy *Lidových novin* byla Olga Vojáčková.¹⁹³ Která tak působila v deníku od roku 1927 až do příchodu Mileny Jesenské v roce 1929. Na stránkách *Lidových novin* se začalo stále častěji objevovat jméno Marji Boučkové,¹⁹⁴ která se ujala psaní příspěvků do rubriky domácnost.¹⁹⁵

Do redakce nepřispívaly svými články pouze ženy, ale výjimkou se nestali ani muži, kteří se také podíleli na tvorbě ženské přílohy *Lidových novin*. Marie Fantová se totiž snažila psát nejenom o ženské módě, ale neopomíjela ani na muže, kterým věnovala čas od času zajímavý článek. Právě s těmito články jí pomáhal například spisovatel a libertista Jaroslav Gallat.¹⁹⁶ O trendech v mužské módě referoval například i Jan Werich, který působil pod šifrou HoWe (HOnza WERich). Právě tento pseudonym se na stránkách *Lidových novin* objevoval v letech 1926 až 1927.¹⁹⁷

3.2.2.3 Změny v redakci

Fantová se už dlouhou dobu snažila o prosazení nových žánrových článků. Jak již jsem zmínila Ma-Fa nechtěla zahrnout své čtenářky pouze nejnovější módou, ale chtěla je

¹⁹² Staša Jílovská (1898-1955), (rozená Stanislava Procházková) byla česká novinářka, překladatelka z anglického a francouzského jazyka. Působila jako redaktorka *Pestrého týdnu*, kde redigovala *Módní revue* společně s Milenou Jesenskou. V letech 1928 až 1936 byla hlavní redaktorkou čtrnáctideníku *Eva*. Dále také pracovala jako redaktorka Osvobozeného divadla *Vest Pocket Revue*.

¹⁹³ Olga Vojáčková (1897-?), (rozená Olga Jančová) byla novinářka a redaktorka. Působila například v týdeníku *List paní a dívek*, *Módní svět* nebo *Salon*.

¹⁹⁴ Marja Boučková byla novinářka a autorka kulinářských knih.

¹⁹⁵ PENKALOVÁ, Lenka. *Rubriky pro ženy v denním tisku 20.let 20.století a jejich autorky: Olga Fastrová, Marie Fantová, Milena Jesenská, Staša Jílovská a Zdena Wattersonová*. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, 2011. s. 111-112.

¹⁹⁶ Jaroslav Gallat (1855-1932) byl český spisovatel a humorista, který pocházel z Chrudimi.

¹⁹⁷ PENKALOVÁ, Lenka. *Rubriky pro ženy v denním tisku 20.let 20.století a jejich autorky: Olga Fastrová, Marie Fantová, Milena Jesenská, Staša Jílovská a Zdena Wattersonová*. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, 2011. s. 112.

také obohatit články o cestování, romány, fejetony nebo články o vztazích. Právě toto se nelíbilo původnímu vedení *Lidových novin*. Vedení zastávalo názor, že ženské rubrika má být právě o módě, domácnosti a vše s nimi spojené. Právě zde se názory šéfredaktorky ženské rubriky a vedení *Lidových novin* naprosto názorově rozchází.

V redakci *Lidových novin* nastaly změny, téměř po deseti letech opustil post šéfredaktora Arnošt Heinrich.¹⁹⁸ Na jeho místo byl dosazen Karel Zdeněk Klíma, který měl jasnou vizi jak bude vedení novin vypadat. Nastalo tak období změn, nás budou zajímat, ale změny týkající se pouze ženské rubriky. Klíma měl jasnou představu a nechtěl se jí vzdát. Fantové články se mu tolik nezamlouvaly a tak hledal náhradu v Mileně Jesenské, tak ovšem na jeho nabídku roku 1927 zprvu odmítla. Proto musel vzít vedení ženské rubriky do svých rukou. Jako prioritní viděl změnu názvu rubriky a pro jí v roce 1927 změnil z *Móda a společnost* na *Společnost a móda*.¹⁹⁹ Právě tato záměna dvou slov měla znamenat pro rubriku především větší rozsah obsahových témat, více stránek určeným ženám, ilustrací a grafiky. Co se týká nově zvolených témat jako byly fejetony, zprávy ze zahraničních cest, divadlo, film právě tyto články měly za úkol žánrově zvýraznit a podpořit ženskou rubriku *Lidových novin*. Rubrika se změnila i po vizuální stránce, například číslo z 6.dubna 1927 vyšlo v rozsahu až tři stran, což bylo doposud nové.²⁰⁰ Ovšem ani tyto změny Klímovi nestačily a tak přizval ke spolupráci další redaktorku Olgu Vojáčkovou, která často psala pod šifrou O-Ja. Jejím úkolem byl klasický denní chod redakce, vymýšlení témat, spolupráce s externisty, sledování termínu, ale také se začala sama angažovat jako plnohodnotná redaktorka. Bohužel ani tento pokus o obnovu ženské rubriky nebyl ten pravý, jak již o tom vypovídá dopis od Mileny Jesenské adresovaný Miroslavu Ruttemu „*Ty dvě ženské stránky v Lidovkách dělá paní Vojáčková. Prý špatně.*“²⁰¹ Fantová v tomto období měla pevné místo, nemusela se o něj bát. Ani tyto změny ze strany nadřízeného Klímy nebyly ty pravé. Fantová se stále věnovala příliš laxe ke své práci, což bylo velkým problémem. Klíma očekával od Fantové větší nadšení pro svou práci a především větší oddanost. Počet jejích otištěných článků šel rapidně dolů z dvou až tří článků týdně se stalo jen pár měsíčně. To ženské rubrice také nepomohlo a proto ani sdílené sympatie ohledně výběru témat neustály odchod Marie Fantové z *Lidových novin*. Otázkou, ale bylo,

¹⁹⁸ Jeho odchod souvisel se sporem o nezávislost novin.

¹⁹⁹ Pod tímto názvem vyšla rubrika poprvé 20.2.1927.

²⁰⁰ Doposud vycházela ženské rubrika v rozsahu pouze stránky a půl.

²⁰¹ JESENSKÁ, Milena a Alena WAGNEROVÁ. *Dopisy Mileny Jesenské*. Praha: Prostor, 1998. s. 130.

kdo se zhostí role Ma-Fy a převezme tak chod ženské rubriky. Pro tyto účely byla zvolená součastnice Marie, a to Milena Jesenská.²⁰²

Vztah Mileny Jesenské a Marie Fantové byl velmi zajímavý. Znaly se již ze školních let, kdy studovaly společně na jedné škole - Minervě. Marie byla starší o tři roky než-li Milena. Ve škole se sice potkávaly, ale nebyly zrovna velké kamarádky, respektovaly se. Jejich styl psaní se diametrálně lišil, každá byla jiná, každá byla originál. Zatímco Fantová se snažila být především zábavná pro své čtenářky, Jesenská se neustále snažila o jakousi osvětu a kolikrát vše brala až příliš vážně. Snažila se svým čtenářkám a čtenářům přinést, co nejvíce z moderní estetiky, architektury, designu a módy. Byla to mladá žena zapálená pro svou práci a snahu o získání něčeho nového doposud nepopsaného. Zatímco Fantová brala svou práci jako koníček a zábavu, to ovšem neznamená, že by se jí málo nebo snad špatně věnovala. Byla to vynikající novinářka, která dávala do svých článků humor a vtip. Její články se ač tomu tak chtěla redakce nebo ne stáčely stále více k fejetonům, glosům, cestování nebo vztahům. Jasně vymezené mantinely ženské rubriky se jí zdály až příliš úzké. Nedokázala stále dokola psát jen o nových šatech na ples nebo bramborové polévce. Potřebovala se realizovat ve větším měřítku nabízených témat.

Právě tato odlišnost obou spisovatelek zapříčinila výměnu Marie Fantové za Milenu Jesenskou. Jesenská se ještě skrze dopisy tázala Fantové, zda by jí nevadilo, kdyby nastoupila na její místo. Odpověď přišla záhy s velmi zajímavou odpovědí, Fantová byla totiž ráda, že se může zbavit vedení ženské rubriky, které podle svých slov nerozumí a nemá ráda. Bylo to pro ní jakési vysvobození.²⁰³ Klíma tak získal novou redaktorku ženské rubriky *Lidových novin*.

3.2.2.4 Milena Jesenská pro Lidové noviny

Nastává tedy nové období ženské rubriky *Lidových novin* pod vedením Mileny Jesenské. První článek pro *Lidové noviny* byl tak otištěn 14.dubna 1929 s názvem Pro koho píšeme o módě můžeme vysvětlit proč. Z článku bylo zřetelné, že je autorka levicově zaměřená a právě i své přesvědčení se snaží vepsat do řádků svých článků. Bohaté zde popisuje jako ztělesnění nevkusu, hlouposti a lenosti naopak chudší vrstvu zde popisuje jako inteligentní, kultivované a vynalézavé lidi. „Bylo by nesmyslné vypravovat v módní hlídce

²⁰² PENKALOVÁ, Lenka. *Rubriky pro ženy v denním tisku 20.let 20.století a jejich autorky: Olga Fastrová, Marie Fantová, Milena Jesenská, Staša Jílovská a Zdena Wattersonová*. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, 2011. s. 113-114.

²⁰³ Z dopisu Mileny Jesenské Miroslavu Rutterovi z 24.4.1929. : JESENSKÁ, Milena a Alena WAGNEROVÁ. *Dopisy Mileny Jesenské*. Praha: Prostor, 1998. s. 130-131.

*v novinách o věcech, které si nikdy nemůžeme dopřát a které bychom si ani nechtěly dopřát, kdybychom na to měly. Nemá smysl se opičit po lidech, jejichž zevnějšek předpokládá zcela jiné životní podmínky než máme my. Módní hlídka v novinách je proto, aby vybírala nejlepší, aby radila, usměrňovala a předpisovala, aby dala širokému čtenářstvu k dispozici svůj vkus, aby radila a nikoli referovala. Nepomůže vám dovědět se, jaké kožichy se v létě nosí. Ale bude vás asi zajímat, jak se oblékneme v létě vedle těch lidí, kteří mají letní kožichy, abychom nevypadali o nic hůře a abychom snad podle zákonů ducha vypadaly lépe nebo alespoň stejně dobře jako oni. Běží o to vzácné umění bez mnoha peněz a mnoha vydání vypadat jako dobrý lidský exemplář na svojí vlastní pěst a cestou dobré životní organizace.*²⁰⁴

Milena Jesenská po ukončení práce pro *Národní listy* se přehoupala do *Lidových novin*. Její styl psaní a vedení redakce šel ovšem s ní. Tak jako působila v *Národních listech* tak se snažila i v nové práci pro ženskou rubriku *Lidovek*, pracovat stejně se stejným západem. Přivedla si s sebou i mnohé přispěvovatele, které jsme mohli zaznamenat i právě na stránkách *Národních listů*. Nově se zde začaly objevovat články o tělovýchově a pohybu od Milči Mayerové, které se už v *Národních listech* činily velké oblibě u čtenářek. Do noviny si tak přizvané velké množství svých známých přispěvovatelek a dopisovatelek s nimiž byla již v budoucnu velmi spokojená a jejich vzájemná spolupráce přinášela kvalitní články módní hlídky. Byly to například Hana Šklíbová, Ema Řezáčová,²⁰⁵ Jaroslava Vondráčková nebo její dobrá přítelkyně Mica Weatherallová. Další změnou na stránkách určených ženám byly různé ankety a soutěže, které již psala do *Národních listů*. Na stránkách se stále častěji začaly objevovat články věnované architektuře,²⁰⁶ sportu, kultuře a jiné.²⁰⁷

Milena na tom ovšem nebyla dobře, co se týká zdravotní stránky. Proto začátkem května odjíždí do lázní v Piešťanech, odkud řídí redakci na dálku. To ale nebylo pro rubriku přínosné a neslo s sebou mnoho komplikací. Po návratu z lázní se vše vrací do zaběhnutých kolejí, přispěvovatelky a dopisovatelky se již naučily přispívat svými články pravidelně a Milena tak mění ráz původní ženské stránky. Co se týká jejího zdraví, to zůstává chatrné a často je odkázána i na tlumící léky na bolesti, přesto pracuje dál.

Nastávají ovšem další změny v *Lidových novinách*, a to výměna šéfredaktora. Na místo pana Klímy tak znova roku 1929 nastupuje všem známy Arnošt Heinrich. Který

²⁰⁴ „Pro koho píšeme o módě do novin“, *Lidové noviny*, 14.dubna, 1929, s. 24.

²⁰⁵ Ema Řezáčová (1903-1997) byla spisovatelka a publicistka. Manželka spisovatele Václava Řezáce.

²⁰⁶ K architektuře tíhla Milena Jesenská velmi jak je již vidět, z počtu otištěných článků. Ale také z důvodů, že její manžel Jaromír Krejcar byl architekt a proto se stala architektura jejich společnou vášní.

²⁰⁷ PENKALOVÁ, Lenka. *Rubriky pro ženy v denním tisku 20.let 20.století a jejich autorky: Olga Fastrová, Marie Fantová, Milena Jesenská, Staša Jílovská a Zdena Wattersonová*. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, 2011. s. 123-124.

opuštění deníku *Tribuna*²⁰⁸ byl na volné noze. Heinrich má na vedení novin ovšem opačný názor než jeho předešlý nástupce Klíma. Celé divadlo výměny redaktorek a většinu změn považuje za zbytečné. Milena Jesenská tak ztrácí svého „ochránce“ a dostává se tak do rozepře. Heinrich se chtěl zbavit chyb, jenž nepáchal jako předchůdce a za jako první požaduje odejití Mileny Jesenské z novin. Sám to rozebírá i v dopise pro Eduarda Basse „... s pí Milenou jsem odhodlán se v příštím kvartále rozloučit. Nevím, proč by jí měli LN, platil pensi za práci, kterou vykonala pro Národní listy. Ať si jí vezme Klíma.“²⁰⁹ Definitivní rozhodnutí měl Heinrich roku 1930, kdy se s Milenou Jesenskou rozloučil. Nebyl spokojen s její prací, považoval její činnost v *Lidových novinách* za stejnou jako u *Národních listů*, a to nebylo pro noviny dobré. Poslední článek Jesenské se objevil 1.června 1930 s názvem Dvě radosti letních prázdnin. Na pozici tak byla dosazená nová redaktorka Míla Tilschová,²¹⁰ která se snažila o rozjetí nové rubriky s názvem Pro módu, společnost, domácnost, děti, auta, cesty, šachy a jiné věci, na které se o všedních dnech nedostaneme.

3.3 Komunistická strana Československa (KSČ)

Již po vzniku Československé republiky se v tradiční sociálnědemokratické straně začala čím dál tím více prosazovat právě marxistická levice, v té době vedená Bohumírem Šmeralem.²¹¹ Dne 5. září 1920 ve velkém sále Národního domu v Karlíně došlo k významnému kroku, kdy byla přijata komunistická internacionála, s jednadvaceti podmínkami nutnými k vstupu,²¹² která usilovala o uskutečnění socialistické revoluce v Československu po vzoru sovětského svazu. Postupem času došlo ve straně k rozkołu a následné vystoupení z vlády. Po 13. sjezdu Komunistické strany Československa došlo k ustanovení Československé sociální demokratické strany dělnictva.²¹³ S více jak 300 000 členy se tak stala Komunistická strana třetí nejsilnější v Evropě hned po Rusku a Německu. Již v roce 1925 se stali druhou nejsilnější stranou hned po agrární straně, a svou přední pozici si dál udrželi po celou dobu trvání první republiky. Ve dnech 18.- 23. února 1927 se konal již pátý sjezd Komunistické strany Československa, na kterém zvítězila marxisticko-leninská

²⁰⁸ Deník *Tribuna* zanikl roku 1928 z ekonomických důvodů.

²⁰⁹ Nedatováno, pravděpodobně červen 1930. Dopisy Arnošta Heinricha. fond Eduarda Basse, LA PNP v Praze.

²¹⁰ Psala od pseudonymem I.t.

²¹¹ Bohumír Šmeral (1880-1941) byl Československý spisovatel, politik a především zakladatel Komunistické strany Československa.

²¹² Takzvaná „Třetí internacionála“ je mezinárodní organizace komunistický stran, založená roku 1919 v Moskvě.

²¹³ KUBÍČEK, Jaromír. *Dějiny žurnalistiky na Moravě: první století českých časopisů 1848-1948*. V Brně: Muzejní a vlastivědná společnost, 2013. Vlastivěda moravská. s. 113.

linie, která měla jasný cíl a to komunistickou revoluci. Do čela komunistické strany se dostal Klement Gottwald, který stále více prosazoval agresivní bolševizaci. Právě čím dál tím více stupňovaná agresivní bolševizace v čele s komunistickou internacionálou odradila věrné voliče, ti chtěli od komunistické strany pouze sympatizovat s demagogickými rovnostářskými hesly, nikoliv s rozvrácením republiky. Právě těmito názory utvrdil Klement Gottwald své bývalé voliče „... *A my, my jsme stranou československého proletariátu a naším největším revolučním štábem je skutečně Moskva. A my se chodíme do Moskvy učit, víte co? My se od ruských bolševiků do Moskvy chodíme učit, jak Vám zakroutit krk. A víte, že ruští bolševici jsou v tom mistři.*“²¹⁴

V politických stranách a především v jejich volebních programech byl velký rozdíl. Zatím co politické strany měly jako přední program vztah národu, opakem se stala Komunistická strana Československa, které se snažila aplikovat komunistickou internacionálu na domácí podmínky. Pro komunisty se stal nepřítelem každý kapitalista, strana dále odmítala soukromé vlastnictví výrobních prostředků a vykořisťování člověka člověkem. Komunistická strana nabízela „socialistický a ve vývojové logice splnění k spravedlivé společnosti pak kvalitativně dokonalejší komunistický řád.“²¹⁵ Snaha ze strany komunistů zde byla jasná - zrušení kapitalismu a postupně přejítí moci na proletariát. Snaha a cíle komunistické strany se ovšem byly v rozporu se zákony a cenzurou. Proto se stranický tisk komunistů stále více setkával s častými cenzurami, konfiskacemi, ale také s různými zákazy. Do roku 1923 cenzura nebyla, ta přišla až s vydáním zákona na ochranu republiky, který byl vydán po atentátu na ministra financí Rašína.²¹⁶ Stále častěji se začala na stránkách stranického tisku komunistické strany objevovat takzvaná bílá místa, právě tyto části prošly cenzurou a nesměly být publikovány. Komunisté to ovšem brali s jakousi nadsázkou a hrdostí a bílá místa nechávali schválně, s pomyslným podtitulem „*Zde se pásla cenzurova koza*“. Kolem třicátých let 20. století se začalo více psát o nezaměstnanosti, srážek nezaměstnaných s četnictvem a jiné články vycházející z hospodářské krize první republiky. Právě zde se začala cenzura stupňovat a vyhrocovat, noviny už nemusely mít jen bílé sloupce, ale mohly být i dočasně zastaveny na dobu zpravidla tři měsíců.²¹⁷

²¹⁴ Dostupné z URL < http://www.totalita.cz/vysvetlivky/s_ksc_02.php > [cit. 2016-15-2].

²¹⁵ KUBÍČEK, Jaromír. *Dějiny žurnalistiky na Moravě: první století českých časopisů 1848-1948*. V Brně: Muzejní a vlastivědná společnost, 2013. Vlastivěda moravská. s. 113-114.

²¹⁶ Atentát se stal 5. ledna 1923 mladým anarchokomunistou Josefem Šoupalem, který ho zasáhl kulkou do obratle, po dlouhých 6 týdnech utrpení zemřel.

²¹⁷ KUBÍČEK, Jaromír. *Dějiny žurnalistiky na Moravě: první století českých časopisů 1848-1948*. V Brně: Muzejní a vlastivědná společnost, 2013. Vlastivěda moravská. s. 114.

3.3.1 Rudé právo

Jako přední stranický tisk si Komunistická strana Československa zvolila *Rudé právo*, které bylo založeno roku 1920 a na politické úrovni sehrálo nemalou roli v propagandě režimu. První číslo *Rudého práva* se na novinových stáncích poprvé objevilo 21. září 1920. *Rudé právo* tak navazuje na *Právo lidu*, což je patrné i ze stylistiky daného tisku. V zápatí vlevo se vedle čísla 1 uvádí v závorce také pořadové číslo 214 (uveden ročník *Práva lidu*). „Nemůžeme-li vydávat *Právo lidu*, vadí-li pánům od soudů a policie také *Staré právo lidu*, budeme od pondělka nazývat ústřední orgán strany *Rudým právem*.“²¹⁸ *Rudé právo* mělo za cíl spojení všech proletářů v boji za občanská a sociální práva. Proto se vyskytovalo, všem známé motto: „*Proletáři všech zemí, spojte se!*“, které můžeme naleznout v hlavičce úvodní strany. Právě díky tomuto „zvolání“ se strana jasně hlásí k internacionalistickému přesvědčení.

Autorem názvu *Rudého práva* se stal dlouholetý redaktor *Práva lidu* Jan Skála. V době první republiky stály noviny na straně takzvaných neprivilegovaných vrstev společnosti. Díky poměrnému rozdělení první republiky, co se týče politických stran, si *Rudé právo* našlo rychle své příznivce. Deník tak plnil od svého vzniku stále stejně významnou roli jasně zaměřeného listu všech proletářů v boji za občanská práva pracujícího lidu. Stranický deník Komunistické strany Československa se tak stal důležitým zdrojem informací o všeobecném dění pro dolní čili dělný lid. Šéfredaktorem se stal Bohumír Šmeral, který byl záhy vystřídán Filipem Dobrovolným, dále Vlastimil Borek, Jan Šverma, Václav Kopecký, Karel Konrád a od roku 1929 Julius Fučík.

Tradice uspořádání deníku se příliš neměnilo, co se týče grafického uspořádání, byly vždy články řazeny do sloupců odděleny vvislou čarou. Za nadpisy článků se vždy psala tečka. Titulní strana se nepříliš lišila v obsahové části od ostatních stranických novin, klasicky obsahovala to nedůležitější, nejzávažnější a nejaktuálnější témata, pokud nestačila přední strana, text pokračoval na dalších stránkách. Mezi dalšími rubrikami nacházející se na stránkách tisku byly například, Domácí politika, Národní hospodář, Soudní síň, Právní rádce, Různé zprávy, Zprávy ze zahraniční, Zprávy ze strany a jiné. Mezi takzvaně oddychové patřil například Sport, Hlídka mládeže (později Komunistická mládež), Literatura, Hlídka cyklistů a jiné. Zajímavostí právě tohoto deníku je především fakt, že podléhal zahraničnímu vedení. Svou inspiraci hledal právě v Sovětských zemích, kde vycházel z revoluce v Rusku v roce 1917.

²¹⁸ Soudy a policií proti "Právu Lidu" in *Staré Právo lidu*. 19.září, 1920, číslo 222, s.1-2.

Komunistická strana přikládala velký význam jazykové úrovni a obsahové stránce svého stranického tisku. Je to velmi příhodné právě pro tuto stranu, které právě svým jazykový a obsahovým materiálem ovlivňovala masu svých čtenářů. Velkou váhu jazykové úrovni právě přikládali klasikové marxismu a leninismu, jakožto nástroj myšlení a dorozumění v důsledcích nástroji boje za společný pokrok. Právě proto považovalo vedení stranického tisku za velmi důležité, aby se v redakcích objevovali jen ti nejlepší, přední slovesní umělci. Mezi ně řadíme například Ivana Olbrachta, Marii Majerovou, Vladislava Vančuru, S.K. Neumana a jiné.

Od roku 1928 až do roku 1934 vycházel také vedle dosavadního tisku ranního vydání další komunistická tiskovina s názvem *Rudé právo-večerník* (1920-1928) později jako *Rudý večerník* (1928-1934), ty ovšem vycházely každý den kromě neděle. V pondělí pak vycházelo pouze *Rudé právo* večerník. Již v druhé polovině třicátých let se stalo *Rudé právo* tribunou široké veřejnosti proti fašismu a následné obraně republiky. Zastaveno bylo až po Mnichovu, 20. 10. 1938, avšak *Rudé právo* si našlo svou cestu jak se dostávat dále do rukou svých věrných čtenářů, a to ilegálním způsobem nepravidelným způsobem bylo *Rudé právo* vydáváno za celou dobu nacistické okupace.

3.3.2 Ženský list

Roku 1891 se konala první schůze dělnických žen, která se uskutečnila v Praze a právě tato schůze položila základní kámen k založení sociálně-demokratického ženského tisku.²¹⁹ S ženským tiskem je možné se setkat již v roce 1892, kdy začal vycházet známý *Ženský list*. Ze začátku ovšem panovaly jisté obavy z právě vybraného názvu nového časopisu, a to z toho důvodu, že se na novinových stáncích už jedeny *Ženské listy*²²⁰ objevovaly. Ten ovšem vedla Eliška Krásnohorská, která měla oprávněné obavy, že by si čtenáři mohly časopis díky názvu lehce zaměnit. Další časopis se stejným názvem vycházel také i v Chicagu. Ten byl věnován místní komunitě žen a byl redigován Josefínou Humpál-Zemanovou.

Na setkání brněnských žen přišla Mína Hybešová s nápadem vydávat vlastní ženský časopis „*Co myslíte holky, my bychom mohly mít také ženský český časopis. Vždyť ta Vídeň je tak daleko a naše ženský ji ani hrubě neznají. Která umí německy, ať si bereš časopis vídeňský a my si vydáváme náš v Brně.*“²²¹

²¹⁹ HOLEČKOVÁ, Božena. *Komunistická novinářka Jožka Jabůrková*. Praha: Novinář, 1978. Osobnosti české a slovenské žurnalistiky. s. 40.

²²⁰ *Ženské listy* byly vydávány od roku 1873.

²²¹ KRČKOVÁ, Věra. *Jak byl založen Ženský list, Ženské noviny 1937*, č.26, s.5.

Ženské listy začaly vycházet dvakrát do měsíce, vždy po šesté hodině každou druhou a čtvrtou středu.²²² Noviny byly velice skromné, měly obvykle osm stran a velikost odpovídala A4. Hned od prvního čísla byla hlavička časopisu doprovázená ilustrací znázorňující ženu obklopenou dětmi, která sedí na malé zeměkouli a drží nápis „*Za pravdu a právo.*“²²³ Další známkou časopisu se stal podtitul listu: „Časopis pracující třídy ženského pohlaví“ a motto listu: „I ženy žádají svou důstojnost lidskou.“ První rok svého vydávání začal časopis používat třísloupcového lámání textu, to se ovšem roku 1893 změnilo a redakce začala tisknout dvousloupcově. S tím je spojena i velikost písma, nyní větší byla pro mnohé mnohem lépe čitelnější.²²⁴ Tisk byl na ostatní ilustrace poměrně chudý, vycházel vždy v černobílém provedení vyjma prvomájového vydání, které bylo tištěno barevně.²²⁵ Sídlo redakce a expedice bylo v Josefově č. 21 v Brně, což bylo mimo jiné také sídlo časopisu *Rovnost*. Později se redakce přestěhovala na novou adresu – Cejl 57, Brno a nakonec do Prahy roku 1900. První zodpovědným redaktorem se pro nový ženský časopis stal Josef Malát, který byl však již v dalším čísle *Ženského listu* nahrazen Františkem Hořákem. V redakci byli zastoupeni nejen muži, ale i ženy a to rovným dílem. První z redaktorek, jež se ujala *Ženských listů*, byla Vilemína Hybešová,²²⁶ kterou čtenářky znaly spíše pod přezdívkou Mína. Mezi první redaktorky a dopisovatelky patřily Máří Hergetová, Karla Kostecká,²²⁷ Marie Vašíková, Božena Toužilová,²²⁸ Josefina Škaloudová a jiné. Z redaktorů můžeme jmenovat například Františka Komprdu, který byl mimo jiné redaktorem a spoluzakladatelem *Rovnosti* a publikace *Rašple*, dále politika Aloise M. Šperu, Davida Vildu nebo Františka Holáčka. Do publikace přispíval také mimo jiné i Tomáš Garrigue Masaryk. Nutno ovšem poznamenat, že všichni již zmínění vedli časopis s láskou a bez jakéhokoliv nároku na honorář. Vedení časopisu nemělo mnoho peněz nazbyt, od toho se také odvíjel počet výtisků. Často sami redaktori hradili předplatné, které sami připravovali ve vlastních bytech. *Ženský list* tak mířil na novinové stránky, ale také do rukou kolportérům, kteří hráli v propagaci časopisu velkou roli. Odběratelé tak byli nejen fyzické osoby, ale i různé spolky a jednoty.

²²² MARSOVÁ, Dominika. *Vznik a vývoj Ženského listu (1892-1914)*. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, 2013. s. 37.

²²³ Ilustrace se změnila pouze jednou a to z jedné ženy a dav dělnických žen, které jsou vedeny ženou - bohyní, kterou můžeme svým vypoodobněním přirovnat k soše Svobody v New Yorku.

²²⁴ MARSOVÁ, Dominika. *Vznik a vývoj Ženského listu (1892-1914)*. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, 2013. s. 25-26.

²²⁵ Titulní strana tak byla natištěna na růžový papír nebo se častěji objevovala červená barva.

²²⁶ Vilemína Hybešová (1849-1927) byla manželkou Josefa Hybeše, který se stal významným brněnským politikem a redaktorem *Rovnosti*.

²²⁷ Karla Kostecká (1853-1920) byla učitelka, spisovatelka a propagátorka sociálně demokratického hnutí žen.

²²⁸ Božena Toužilová (1886-1968).

Ženský list měl za úkol jediné, prosazování sociální demokracie, která se již v této době o ženskou otázku zajímala. Snaha zaujmout co největší počet potencionálních čtenářek byl pro časopis prioritní. Časopis si tak vzal za úkol také naučit ženy číst politické články a především jim porozumět a od toho se právě odvíjela výchovná funkce *Ženského listu*. Hlavní úkol byl naučit ženy číst politické články a především takovýmto článkům porozumět. List ale nechtěl působit na širokou veřejnost feministicky nebo snad protimužsky, jak by se z názvu mohlo zdát, ale snažil se především ženám ukázat, že mají stejná práva jako muži. A zapomenout tak na předešlé zažité genderové stereotypy, že je žena něco méně než-li muž. Avšak *Ženský list* hovořil ke svým čtenářům v rodě ženském, oslovoval tak potencionální čtenáře jako „soudružky“ nebo „čtenářky“. Důvod byl zcela jasný, hlavními odběrateli *Ženského listu* byly právě ženy.

Na prvních třech stránkách se objevovaly články na téma emancipace, ženské otázky nebo volebního práva žen. Další stránky plnily články o politice, zprávy ze světa, informace o stávkách a různých akcích. V *Ženském listu* nechyběla ani kulturní část, kde mohly čtenářky nalézt nejčastěji básně, fejetony nebo aforismy, které se velmi často týkaly právě emancipace nebo povzbuzení dělnických žen. Na posledních stránkách se často objevovaly různé zajímavosti, administrativní záležitosti nebo například dopisy čtenářek.

Jelikož se jednalo o list politický a hlavně sociálně-demokratický, cenzuře se nevyhnul. Při vydávání *Ženského listu* bylo nutné vždy doručit nové číslo státnímu zastupitelství, které rozhodovalo o vhodnosti článků. Z archivních záznamů z policejního ředitelství v Brně je zcela zřejmé, že cenzura se týkala *Ženského listu* v průměru šestkrát za rok, ale nacházíme i výjimky roků, kde cenzura nebyla zapotřebí.²²⁹ Pokud došlo k nějaké cenzuře, na stránkách publikace se tak objevilo prázdné místo s nápisem „Zabaveno“ nebo „Konfiskováno“. Cenzura poškozovala list nejenom v projevu slova, ale také z finanční stránky. List musel jednotlivé konfiskované číslo vícekrát tisknout, což bylo pro malou redakci s ročními výtisky kolem 2500, značně náročné. Konfiskovaná čísla publikace nesměla být kolportována, což je hlavní důvod, proč se s nimi dnes nesetkáme.

S příchodem první světové války nastaly změny i v redakci a to především díky přijetí zákona o dočasném zrušení tiskové svobody. Mnoho novin a časopisů z řad sociálně demokratického a národně sociálního vyznání bylo pozastaveno, mezi takové patřily například publikace jako: *Sborník mládeže*, *Záře*, *Tělovýchovný ruch* a již zmiňovaný *Ženský list*, který byl zastaven 7. srpna roku 1914. Zastavení publikace ovšem nezabránilo několika

²²⁹ Jednalo se o ročníky 1895, 1897 a 1898.

oddaným redaktorům a redaktorkám, aby ve svém počínu pokračovali dál i přes období války. V letech 1914-1918 tak nacházíme články vedené redaktory *Ženského listu* v publikaci s názvem *Zájmy žen*. Je nutno ovšem poznamenat, že žádné přímé pokračování *Ženského listu* v období první světové války nebylo. Po vzniku Československé republiky a následném rozkolu uvnitř dělnické strany se vydavatelé klonili spíše k radikálnější politické linii.²³⁰ Tisková svoboda se uvolnila a list mohl dál pokračovat, avšak už pod jiným názvem – *Ženské noviny*. První číslo *Ženských novin* tak vyšlo na novinové stánky 1. ledna roku 1919. Šéfredaktorkou se po Karle Máchové²³¹ stala redaktorka Marie Majerová. Změny nastaly také při rozkolu Československé sociálně demokratické strany, v tu chvíli se Majerová společně s jí nově svěřenou publikací přiklonila na stranu levice. Název *Ženské noviny* ovšem časopisu nevydržel příliš dlouho a byl přejmenován zpět na *Ženský list*. Co se týká vzhledu novin, i zde nastaly změny, list se ze čtyřstránkového rozšířil na šesti až osmi stránkový, velikost na A3 z A4 a častěji se začaly objevovat ilustrace. Ani podtitul časopisu nezůstal stejný a změnil se na „*Komunistický týdeník*“, zde již bylo zjevné, že se publikace veřejně hlásí k levicové straně. Tisk se postupem času proměňoval v návaznosti na dění levicové strany. Snaha vedení *Ženského listu* byla zcela jasná, přilákat co nejvíce komunistických žen a budoucích voliček. *Ženský list* byl úspěšný, ale pro ještě větší popularitu se po třiceti letech své existence přejmenoval na *Komunistku* a dále tak pokračoval jako ženský list komunistické strany.

3.3.3 Komunistka

První číslo s novým názvem vyšlo 29.června roku 1922. O změně názvu z *Ženského listu* na *Komunistku* se zmínila také komunistka Anna Křenová ve svém článku: „*Zastavení Ženského listu, který třicet let byl věrným druhem dělnickým žen a vydáváním místo něho Komunistky překračuje poslední mezník, který nás dělí od starých tradic sociálně demokratických k novému boji a novému životu. Zavíráme jeden list dějin našeho ženského hnutí, abychom na novém listě psali novou silou, novou odvahou. Hájí zájmy utlačovaných, byl velikým žalobcem porobených žen, byl buditele, učitele a těшитelem v našich nejhorších*

²³⁰ ŠÁMAL, Petr. *Beletrie, ženský komunistický tisk a problémy kontinuity (na příkladu Rozsévačky)*. In: Povídka, román a periodický tisk v 19. a 20. století. Sborník příspěvků ze symposia pořádaného oddělením pro výzkum literární kultury ÚČL AV ČR v Praze 13. – 14. Října 2004/Praha : ÚČL AV ČR, 2005 s. 145.

²³¹ Karla Máchová (1853-1920) byla šéfredaktorka *Ženského listu*, kam publikovala jako Karla Kostecká.

*dobách. Učil nás znáti se vzájemně, přemýšleti, organizovati se, znáti svou sílu a bojovnost...*²³²

List *Komunistka* byl velmi skromný, počet stránek tak nepřesahoval více jak 8 až 12 stran a cena jednoho výtisku činila 50 haléřů.²³³ Pod titulem se pyšnilo heslo dělného lidu „*Proletáři všech zemí spojte se!*“²³⁴ A v tiráži se nacházel podtitul „*Ústřední list československých komunistek.*“ Díky tomuto rčení bylo zcela jasné, komu časopis patří. Časopis byl vydáván nejprve v zastoupení Tiskového výboru Komunistické strany Československa Václavem Šturcem později Antonínem Zápotockým a nakonec se toto místa ujal Josef Haken. Časopis se mohl pyšnit i velkým počtem dopisovatelek, které svou „práci“ dělaly rády a bez jakýchkoliv nároků na honorář.²³⁵ Do publikace tak přispívaly také dělnické a rolnické dopisovatelky (tzv. děldopky²³⁶ a roldopky²³⁷), právě pro ně byla v časopise vyhrazena rubrika s názvem Listy dělnic.²³⁸ Majerová se svou nástupkyní Helenou Malířovou a S. K. Neumannem se především snažili o „*Povznesení lidí produktivně pracujících, ale kulturně zanedbaných.*“²³⁹ Tomu se věnovala rubrika s názvem Románová příloha. Právě do Románové přílohy se snažili redaktoři začlenit autory, o nichž byly známy jejich sympatie k revolučnímu socialismu. Bohužel tomu nepomohla ani Románová příloha, která byla zařazená na stránky *Komunistky*, kde jí byla vyhrazena jedna celá stránka časopisu. Čtenářky tak měly možnost si Románovou přílohu vystříhnout a vytvořit si z ní samostatný románový sešit.²⁴⁰ Stále ale chyběla takzvaná praktická témata, která by přinášela komunistickým ženám rady, recepty, módní střihy, romány na pokračování, články o rodině a vztazích a jiné zajímavé články, jež byly zcela běžné u ostatních ženských publikací. Navzdory tomu ani apel ze strany komunistické strany na získání nových čtenářek a navýšení nákladů na tisk nebyl pro časopis dobrý.²⁴¹ Ani období tomu moc nepřispívalo, jednalo se totiž o velmi plodné roky, co se týče nových ženských zábavních publikací. Na novinové stánky se tak dostaly dvě nové

²³² HOLEČKOVÁ, Božena. *Komunistická novinářka Jožka Jabůrková*. Praha: Novinář, 1978. Osobnosti české a slovenské žurnalistiky. s. 36.

²³³ HOLEČKOVÁ, Božena. *Komunistická novinářka Jožka Jabůrková*. Praha: Novinář, 1978. Osobnosti české a slovenské žurnalistiky. s. 37.

²³⁴ Jednalo se tři jazykové mutace-německou, francouzskou a českou.

²³⁵ HOLEČKOVÁ, Božena. *Komunistická novinářka Jožka Jabůrková*. Praha: Novinář, 1978. Osobnosti české a slovenské žurnalistiky. s. 35-36.

²³⁶ Dobrovolná dopisovatelka komunistického tisku, která jinak pracovala jako dělnice.

²³⁷ Dobrovolná dopisovatelka komunistického tisku, která jinak pracovala jako rolnice.

²³⁸ ŠÁMAL, Petr. *Beletrie, ženský komunistický tisk a problémy kontinuity (na příkladu Rozsévačky)*. In: Povídka, román a periodický tisk v 19. a 20. století. Sborník příspěvků ze symposia pořádaného oddělením pro výzkum literární kultury ÚČL AV ČR v Praze 13. – 14. Října 2004/Praha : ÚČL AV ČR, 2005 s. 146.

²³⁹ Tamtéž. s. 163.

²⁴⁰ ŠÁMAL, Petr. *Beletrie, ženský komunistický tisk a problémy kontinuity (na příkladu Rozsévačky)*. In: Povídka, román a periodický tisk v 19. a 20. století. Sborník příspěvků ze symposia pořádaného oddělením pro výzkum literární kultury ÚČL AV ČR v Praze 13. – 14. Října 2004/Praha : ÚČL AV ČR, 2005 s. 147.

²⁴¹ Tamtéž. s. 147.

ženské revue *List paní a dívek* i s jeho regionálními mutacemi – *Pražanka*, *Moravanka* a *Slovenka*, a také revue *Hvězda československých paní a dívek*.²⁴² Obě dvě revue si záhy získaly velký počet čtenářek právě proto, že se zabývaly ženou, která si chce u čtení především odpočinout a dozvědět se něco zajímavého, nového. Dominantou se zde stala praktická témata, jako byly módní střihy, výchova dětí, recepty, informace o známých osobnostech a jiná. Počet výtisků tak prudce stoupal, například u časopisu *Hvězda* se počet výtisků vyšplhal z 100 000 na rovných 400 000, což bylo bráno za velký úspěch publikace.²⁴³ Naopak čtenářek *Komunistky* bylo po málu, zhruba 10 000. Počet čtenářek se také přisuzoval kvalitě tisku, když porovnáme právě *Hvězdu* nebo *List paní a dívek* s *Komunistkou* vidíme jasné rozdíly hned na první pohled. Zábavné revue pro ženy byly plné praktických článků, módy, románů a to všechno dokreslovaly svým čtenářkám krásné ilustrace a fotografie, které tak vytvářely celý vzhled časopisu. Takovéto časopisy si kupovaly převážně městské ženy. Naopak pokud se koukneme na *Komunistku*, vidíme především agitátorský časopis pro komunistické ženy. I toto byl jeden z důvodů malého prodeje časopisu.

Časopisy se také snažily reagovat na zájmy adresátek, a to i vzájemnou komunikací, proto se vytvořila řada takzvaných listáren, kam mohly čtenářky psát své názory a připomínky. Samy čtenářky se tak začaly obracet na redakci s prosbou o zařazení praktických článků a beletrie na stránky *Komunistky*. Jedny zastávaly názor, že by *Komunistka* měla zůstat stejná a jako její hlavní úděl považovaly agitační a vzdělávací články doplněné značnou měrou politiky. Na stránkách *Komunistky* se tak objevila debata vyvolaná funkciónářkou Annou Křenovou,²⁴⁴ která se již zasloužila o přejmenování *Ženského listu* právě na *Komunistku* a tak i radikálnějšímu profilování ženského časopisu. Vyslovila se, že je nutná změna ve vedení časopisu. Základním údělem mělo být přilákání většího počtu indiferentních čtenářek a následně je získat pro ideu komunismu.²⁴⁵ Tento článek vyvolal u čtenářek *Komunistky* značný rozruch a rozdělil tak čtenářky na dva tábory. Jeden se hlásil k názorům Křenové, byly to především čtenářky ideově vyspělé, které nechtěly uvolnit místo pro něco tak podřadného jako byla beletrie nebo snad móda a recepty. Své takzvané ústupky tak označily jako zradu vůči komunistickému ideálu. Uvědomělé komunistky tak navrhovaly buď jasné oddělení politické části od části „zábavné“ nebo vznik nového samostatného agitačního časopisu. Naopak na druhé straně stály ženy, které neustála agitace a politika na stránkách

²⁴² Tamtéž. s. 148.

²⁴³ Tamtéž. s. 148.

²⁴⁴ Anna Křenová byla od roku 1924 členkou KSČ, reprezentovala tak radikální levicové křídlo strany.

²⁴⁵ ŠÁMAL, Petr. *Beletrie, ženský komunistický tisk a problémy kontinuity (na příkladu Rozsévačky)*. In: *Povídka, román a periodický tisk v 19. a 20. století. Sborník příspěvků ze symposia pořádaného oddělením pro výzkum literární kultury ÚČL AV ČR v Praze 13. – 14. Října 2004/Praha : ÚČL AV ČR, 2005 s. 149.*

Komunistky nudila, proto i ony zasáhly do debaty. Právě tyto kolportérky apelovaly na vedení časopisu častokrát s prosbou o dosazení praktických článků a beletrie na jejich oblíbený časopis. Často tak chodily dopisu typu: „*Co se týče zábavného čtení, neopomíňte zase nějaký pěkný románek (...), neboť znám ženy které v první řadě hledají románek.*“²⁴⁶ Nejasnosti ohledně vedení časopisu mezi dvěma tábory žen rozsekl až muž Josef Guttman,²⁴⁷ který vystupoval jako stranický řečník a zajímal se především o otázky propagandy komunistické strany. V tomto případě dal ovšem za pravdu právě Křenové. Podle jeho názoru bylo nutné rozšířit záběr časopisu a získat tak nové čtenářky. Zazněly tu i náměty na změnu jména časopisu jako byly například *Nespokojená*, *Rozsévačka* nebo *Pracující žena*.²⁴⁸ Jeho snaha zde byla jasná vnášet ideologii mezi širší masy žen, které se tak stávaly potencionálními voličkami. Časopis se tak nezaměřil na agitaci a politiku, jak tomu bylo doposud, ale na funkci výchovně-vzdělávací. Na stránkách *Komunistky* se ale objevovaly i články, které měly za úkol pomoci každé ženě, která si neví rady nejen s praktickými otázkami, ale měly jí pomoci i s tím, co se týká právní osvěty. Proto se zde začaly objevovat články se zákony především takovými, které se týkaly právě žen nebo dětí.²⁴⁹ Na stránkách časopisu se objevovaly kromě jmen jako Majerová, Malířová a Jabůrková také Antonín Zápotocký, Anna Křenová, Jaromír Dolanský, Julie Prokopová, senátor Nedvěd a jiní.²⁵⁰

3.3.4 Rozsévačka

Následovalo další přejmenování původní publikace *Ženský list* na nový titul *Rozsévačka*. Pod tímto názvem vyšel časopis poprvé v podvečer prvního května roku 1926. První číslo s novým názvem vyšlo k prvnímu květnu a díky tomuto datu se snažilo i o jasnou výzvu svým čtenářkám: „*Ukažte, kolik je nespokojených v republice! Braňte se! Podejte si práci ztvrdlé ruce a spojte jimi města s venkovem! Jednotnou frontou všech pracujících proti útokům kapitalistů! Nemáte co ztratit, získat však můžete svět.*“²⁵¹ Nezůstalo jen u změny jména, publikace se také dočkala nového vzhledu. Pravdou ovšem zůstává, že se stále

²⁴⁶ V. H. Suché Vrby: in „K diskuzi o tisku“, *Komunistka* 5, 28.1.1926, č.4, s.4

²⁴⁷ Josef Guttman (1902-1958) byl členem KSČ, šéfredaktorem *Rudého práva*, ve třicátých letech patřil mezi kritiky moskevských procesů.

²⁴⁸ ŠÁMAL, Petr. *Beletrie, ženský komunistický tisk a problémy kontinuity (na příkladu Rozsévačky)*. In: Povídka, román a periodický tisk v 19. a 20. století. Sborník příspěvků ze symposia pořádaného oddělením pro výzkum literární kultury ÚČL AV ČR v Praze 13. – 14. Října 2004/Praha : ÚČL AV ČR, 2005 s. 150.

²⁴⁹ HOLEČKOVÁ, Božena. *Komunistická novinářka Jožka Jabůrková*. Praha: Novinář, 1978. Osobnosti české a slovenské žurnalistiky. s. 46.

²⁵⁰ Tamtéž. s. 47-48.

²⁵¹ HOLEČKOVÁ, Božena. *Komunistická novinářka Jožka Jabůrková*. Praha: Novinář, 1978. Osobnosti české a slovenské žurnalistiky. s. 49.

nemohla rovnat s ostatními ženskými zábavnými publikacemi. Do prvních publikací pod novým jménem zařadila Malířová román Viktora Huga Devadesát tři, který přeložila a upravila podle svého. Jednalo se tak o jakousi adaptaci, kterou chtěla Malířová svým čtenářkám přiblížit problém ženské rovnoprávnosti.

Nejen Viktor Hugo plnil stránky *Rozsévačky*, ale na stránkách se začaly objevovat i nově anonymní články nebo také články z vězení a jiné. Malířová nepřispívala do časopisu jen sama, za *Rozsévačkou* stojí velká řada redaktorek a dopisovatelek, které se snažily o její rozkvět. Patřila sem například Bedřiška Sůvová, Nina Neumannová, Marie Pitelková nebo jako pseudonym Z. G. Petr, Hans Otto Henel. V tomto případě bylo nutné mít dopisovatele a kolportáž, která zajišťovala *Rozsévačce* přísun článků a tvořila tak celkovou podobu novin. Spolupracovnice našla redaktorka především mezi vedoucími funkcionářkami dělnického hnutí. Jabůrková si tak dokázala získat přesně takové dopisovatelky, které jí zásobily zajímavými články a postřehy. Pro kulturní rubriku našla známou novinářku Jarmilu Haasovou-Nečasovou,²⁵² která svou práci vykonávala ze svého bytu, protože v redakci pro ní nebyl stůl. V redakci jí také pomáhala Věra Lahůlková-Faltysová, která se zaměřovala na články týkající se výchovy proletářských dětí. Později Věra odjela s rodinou do SSSR, ale přesto dál působila jako dopisovatelka časopisu. Kdo všechno *Rozsévačku* píše, se mohly čtenářky dočíst v redakčním článku č. 9 z roku 1930: „*Naše Rozsévačka má kromě jediné redaktorky sta spolupracovnic – nezištných, neznámých, které posílají zprávy ze všech koutů republiky. Do naší redakční rady chodí dělnice z továren, které nám radí, jak psát, jaké obrázky dávat, aby list vyhověl probouzejícím se proletářkám. Nejvíce nás mrzí, když musíme zprávy pro nedostatek místa odložit do příštího čísla. Počítáme s každým kousíčkem místa, měříme, co vše by se tak mohlo vejít do skvostných osmi stránek.*“²⁵³ Články dopisovatelek tak byly velmi častým jevem časopisu a redaktorka se nebála kvalitní články otisknout i jako titulní. Příspěvky dopisovatelek se tak objevovaly na kterékoliv stránce časopisu, nebylo jim vyhrazeno speciální místo. Dopisovatelky tak psaly o všem, co je napadlo: o životě svobodných matek, o těžké práci, o sociální situaci, o dětech, receptech nebo o stávkách.²⁵⁴ V době vedení Jožky Jabůrkové měla redakce jen jednu malou místnost v budově sekretariátu ÚV KSČ v ulici Královská č. 13 v Praze – Karlíně.

²⁵² Jarmila Hassová Nečasová (1896-1990) byla novinářka, překladatelka a editorka. Působila v *Rozsévačce* mezi lety 1935-1946, byla také redaktorkou časopisu *Československá žena* a později v letech 1947-1948 vedoucí rubriky pro ženy *Rudého práva*.

²⁵³ HOLEČKOVÁ, Božena. *Komunistická novinářka Jožka Jabůrková*. Praha: Novinář, 1978. Osobnosti české a slovenské žurnalistiky. s. 98.

²⁵⁴ HOLEČKOVÁ, Božena. *Komunistická novinářka Jožka Jabůrková*. Praha: Novinář, 1978. Osobnosti české a slovenské žurnalistiky. s. 99-100.

Stránky zaplňovaly články o organizaci nejrůznějších shromáždění, nejen politických, ale také zájmových jako byly například výlety s dětmi, tábory, tělovýchovné cvičení a jiné. Pro děti zde byla vyhrazena jedna celá stránka, která se vždy nacházela na pravé straně časopisu. Rubriky se jmenovaly Rozsévačka dětem, Veselý koutek a Dětský koutek. Příloha tak přinášela matkám malých ratolestí počtení, říkanky, pohádky a samozřejmě často i mravní ponaučení svých dětí. Redaktorka Jabůrková ač byla celý život bezdětná, tak přesto milovala děti a snažila se jim dát všechnu svou lásku. Ve svém volném čase se velmi ráda věnovala právě dětem a jejich výchově. Pro děti se tak snažila vždy přijít se zajímavou povídkou nebo říkankou, právě její články si děti rychle oblíbily. Jožka ale nemohla psát jen o všem dobrém, ale musela děti a jejich matky připravit na opravdový život, proto se na stránkách objevovaly i články jako byl například článek s názvem *Chlebiček spí: „Maminko, dej nám ještě kousíček, prosívaly děti před spaním a v bříšku jim kručelo. Nemohu, děti – chlebiček spí. Všichni večer spí, chlebiček taky. Kdybychom ho vzbudily, třeba by se rozhněval a docela od nás utekl.“*²⁵⁵

Rozsévačka spolu se svými komunistickými příznivkyněmi veřejně bojovala za práva žen, a to i v případě potratového zákona.²⁵⁶ Na území Československé republiky bylo trestné jakýmkoliv způsobem přerušovat těhotenství, proto se mnoho žen dostávalo do svízelných situací. Právě *Rozsévačka* se snažila v mnoha svých vydáních k této otázce vyjádřit nejen prostřednictvím příběhů chudých žen, které musely své nenarozené děti „dát“ pryč, často za velmi nelidských podmínek. Chudé matky svým dětem nemohly leckdy dát ani to nejnutnější, proto se uchýlovaly k těmto hrůzným činům.²⁵⁷

Postupem času se na stránkách *Rozsévačky* začaly objevovat i nové rubriky jako byla například rubrika s názvem Pro naše hospodyně. Tato rubrika se věnovala právě praktickým radám okolo domácnosti, ale nejen domácnost i módní střihy se objevovaly pod recepty na tzv. vodňanku a jiná jídla pro chudé. Musíme ovšem připomenout, že se zdaleka nejednalo o hezké a barevné ilustrace (později fotografie) jako tomu bylo v jiných publikacích. Ale spíše o malý obrázek, který měl své čtenářce pomoci při lepší představě například o daném oděvu.

Rok 1929 se stal pro Komunistickou stranu Československa zásadní, v tomto roce totiž vyvrcholila vnitrostranická krize. Ve straně šlo především o zachování bojovného charakteru strany a překonat tak těžkosti souvisejících s upevněním mocenských pozic

²⁵⁵ In *Rozsévačka* č. 23, 1931, také jedna ze scén filmového ztvárnění životopisu Jožky Jabůrkové - Zastihla mě noc (1986).

²⁵⁶ Potratový zákon byl u nás přijat až v roce 1958.

²⁵⁷ HOLEČKOVÁ, Božena. *Komunistická novinářka Jožka Jabůrková*. Praha: Novinář, 1978. Osobnosti české a slovenské žurnalistiky. s. 51-52.

buržoazie.²⁵⁸ Tato změna se netýkala jen politiky, ale i literatury, která je spojována s prohlášením „sedmi spisovatelů“. ²⁵⁹ Z tohoto důvodu byla Helena Malířová s okamžitou platností odejita z listu *Rozséváčka*.²⁶⁰ Po pátém sjezdu KSČ tak byla pověřena Jožka Jabůrková novou šéfredaktorkou časopisu *Rozséváčka*. Důležitý zde byl odklon od komunistického ženského tisku od přímočaré agitace strany a především posílení nových témat jako byly praktické rady ženám nebo beletrie.

Komunistický časopis působil do roku 1938, kdy byl úředně pozastaven. Návrat nastal až roku 1952, ale pouze na chvíli, roku 1954 totiž skončilo vydávání publikace *Rozséváčka* nadobro.²⁶¹

3.3.4.1 Marie Majerová

Marii Majerovou známe především jako spisovatelku, komunistickou novinářku, překladatelku a prozaičku. Ovšem často se zapomíná na její novinářskou a politickou činnost, která pro ní znamenala především prostředek navázání kontaktu s dělným lidem, jejich mentalitou, problémy a historickými nadějemi té doby.²⁶² Její literární dílo je úzce spjata s proletariátem a komunistickým hnutím u nás.²⁶³ Snaha zachytit lidské osudy prostých lidí a na jejich příkladu ukázat, že i oni mají právo na kvalitní život, nacházíme na stránkách jejich titulů běžně.

Marie Majerová se narodila 1. února roku 1882 osmadvacetileté Barboře Jarošové a Josefu Bartošovi. Její otec záhy tragicky zemřel, a proto se Marie s matkou přestěhovala k sestře na druhý konec Prahy. Dvoučlenná rodina ovšem nezůstala dlouho sama, matka se zanedlouho provdala za Aloise Majera. Nový otec ale neměl štěstí na profesní uplatnění a tak se celá rodina musela často stěhovat za prací. Nakonec se rodina usídlila v Kladně, kde otec dostal práci jako noční hlídač a teprve za čas se stal valcářem.²⁶⁴

²⁵⁸ HOLEČKOVÁ, Božena. *Komunistická novinářka Jožka Jabůrková*. Praha: Novinář, 1978. Osobnosti české a slovenské žurnalistiky. s. 53.

²⁵⁹ Manifest podepsali: Stanislav K. Neumann, Vladislav Vančura, Marie Majerová, Helena Malířová, Josef Hora, Jaroslav Seifert, Ivan Olbracht.

²⁶⁰ *Rozséváčka*, 4. dubna, 1929, číslo 14, s. 3 - se objevila zpráva: „Helena Malířová není více redaktorkou našeho listu“

²⁶¹ MARSOVÁ, Dominika. *Vznik a vývoj Ženského listu (1892-1914)*. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, 2013. s. 52.

²⁶² HÁJEK, Jiří. *Marie Majerová, aneb, Román a doba*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1973. Monografie. s. 59.

²⁶³ NEJEDLÁ, Jaromíra. *Marie Majerová: [studie s ukázkami z díla a korespondence a s výběrem kritického ohlasu]*. Praha: Melantrich, 1986. s. přebal knihy.

²⁶⁴ NEJEDLÁ, Jaromíra. *Marie Majerová: [studie s ukázkami z díla a korespondence a s výběrem kritického ohlasu]*. Praha: Melantrich, 1986. s. 14.

Právě období strávené v Kladně poznamenalo Majerovou a její tvorbu. Život na Kladně nebyl jednoduchý pro nikoho, těžká manuální práce, chudoba. Marie si zde těžko zvykala na nový život, přece jenom to bylo městské děvče, které tento svět nikdy dříve nevidělo. Místní děti se jí často smály za její šaty, klobouky a jiné. Časem si ale Marie na místní poměry Kladna a nové kamarády zvykla a zanedlouho byla k nerozeznání od kladenských proletářských dětí. Jako patnáctiletá odjela poprvé na zkušenou k vzdáleným příbuzným do Budapešti, kde pracovala jako pomocnice v domácnosti. Po návratu do Prahy se nechala zaměstnat jako písarka. Po večerech se vzdělávala na Dělnické akademii a zároveň studovala také obchodní školu. Jako děvče toužila potom stát se učitelkou, novinářkou a především pracovat v osvětovém hnutí. Už jako malá vedla se svým bratrancem školní časopis, organizovala divadelní mládežnickou činnost a recitovala své vlastní verše. Stala se také cvičitelkou dělnických tělovýchovných jednot.²⁶⁵ Majerová začínala jako agitátorka, na tyto léta vzpomíná následovně: „jsme chodili od bytu k bytu, dávali si nadávat...házeli nám agitační číslo Dělnických listů na hlavu a byli by nejraději shodili i agitátora či agitátorku ze schodů“.²⁶⁶ Na počátku dvacátého století hojně přispívala do *Dělnických novin* svými lyrickými a satirickými verši.²⁶⁷ Po vydání její první povídky s názvem *Nový život* roku 1902 bylo jasné, že právě próza bude jejím hlavním stylem psaní. Literární činnost²⁶⁸ Majerové zde šla ruku v ruce s jejím politickým myšlením, které se promítá v její celoživotní tvorbě.

Na konci první světové války pod vlivem Říjnové revoluce se pomalu začíná formovat sociálně demokratická levice. A právě zde se Majerová stává jedním z prvních zakládajících členů Komunistické strany Československa. Byla také první ženou, která vstoupila v roce 1919 do sboru přísedících někdejšího zemského výboru, kde setrvává jako členka KSČ. Jejím hlavním úkolem se stává zdravotnictví, dozírá tak na správu více jak devadesáti nemocnic.²⁶⁹ Majerová se jako první hlásila ke Komunistické internacionále a roku 1921 se stala řádnou členkou komunistické strany. Její politická a zároveň novinářská činnost umožnila Majerové další vzdělání a to nejen jazykové, ale také poznávat nová místa a země. Majerová tak navštívila například Dalmácii, Itálii nebo severní Afriku, v období války i Washington.²⁷⁰

²⁶⁵ HÁJEK, Jiří. *Marie Majerová, aneb, Román a doba*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1973. Monografie. s. 57.

²⁶⁶ Z fejetonu v *Dělnických listech*, cit.z autorčina osobního archivu – Marie Majerová – viz. HÁJEK, Jiří. *Marie Majerová, aneb, Román a doba*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1973. Monografie. s. 57-58.

²⁶⁷ NEJEDLÁ, Jaromír. *Marie Majerová: [studie s ukázkami z díla a korespondence a s výběrem kritického ohlasu]*. Praha: Melantrich, 1986. s. 17-18.

²⁶⁸ Díla: *Panensství* (1907), *Červené kvítí* (1912), *Siréna* (1935), *Povídky z pekla a jiné* (1907) a mnoho dalších.

²⁶⁹ HÁJEK, Jiří. *Marie Majerová, aneb, Román a doba*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1973. Monografie. s. 58.

²⁷⁰ Z období pobytu v USA vzniká knížka reportáží *Dojmy z Ameriky* (1920).

Roku 1924 byla zvolena delegátkou III. sjezdu komunistek v Moskvě na konferenci komunistický žen, která se tehdy konala v Brně. Konečně tak mohla poznat zemi vítězné revoluce a dále tak prohlubovat svoje zájmy týkající se komunistický žen a jejich osvěty. Po návratu se stává jednou z prvních zakládajících členů Společnosti pro kulturní styky s novým Ruskem. Dvacátá léta tak pro Majerovou znamenají každodenní politickou agitaci. Politika pro ni byla stejně důležitá jako její psaní a právě proto jí natolik zasáhlo vyloučení ze strany v roce 1929 v souvislosti s podepsáním manifestu sedmi předních komunistických spisovatelů. Majerová manifest podepsala z obavy před nebezpečím podlomení útočné síly proletariátu společně s Neumannem, Olbrachtem, Malířovou, Horou, Vančurou a Seifertem.²⁷¹

Marie byla velmi vnímavá a citlivá a právě proto si z každého nového zážitku odnášela cenné poznatky. Ty jí ovlivňovaly natolik, že jsou často velmi znatelné v její literární tvorbě, která byla v jejím podání velmi zajímavým přínosem pro každého čtenáře. Postavy jejích děl byly převážně ženy, které byly ovšem úplně jiné než bychom mohli očekávat. Některé z nich neměly ani sebemenší sklony k emancipaci, jejich touha se ubírala jiným směrem, a to především k naplnění svého milostného údělu. Za příčinou jejich nešťastného osudu nestáli jen muži, ale mohly si za to i samy. Ženy i muži zde byli ovlivněni společenskou morálkou, která limitovala jejich životní postoje a hodnoty.²⁷² Marie měla vyhraněné jasné názory a dovedla je vždy energicky prosadit. Již od malička se u ní projevovalo bytostné zaujetí pro spravedlnost a pořádek. Jejím hlavním osobním posláním bylo pomáhat prostým lidem od sociální nerovnosti a chudoby.²⁷³

Nejen knihy obklopovaly její svět, ale právě skrze noviny se snažila Majerová o svou komunistickou osvětu. Dlouhou dobu tak působila právě jako redaktorka a přispěvatelka různých novin. Největší význam ovšem pro ni měl deník *Rudé právo*, kde působila od roku 1920 jako redaktorka ženské přílohy. Pod rukama Majerové došlo k transformování časopisu z „žen sociálně-demokratických“ na „komunistický týdeník“.²⁷⁴ Za svého působení v *Rudém právu* a jeho *Ženských listech* se snažila o jakousi osvětu mladým pracujícím ženám. Její články a texty často směřovaly k proletářským autorům. Často vyhledávala témata obsahující výchovné příběhy o těžce pracujících ženách, ženách samoživitelkách, služkách a jiných. Postupem času se ale začaly objevovat i silně politické články, které nabádaly ženy ke

²⁷¹ HÁJEK, Jiří. *Marie Majerová, aneb, Román a doba*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1973. Monografie. s. 59-60.

²⁷² Tamtéž. s. 25-26.

²⁷³ NEJEDLÁ, Jaromíra. *Marie Majerová: [studie s ukázkami z díla a korespondence a s výběrem kritického ohlasu]*. Praha: Melantrich, 1986. s. 18.

²⁷⁴ S tímto podtitulem vyšel poprvé 19. května 1921.

komunistické osvětě. Tento dojem vyvolal nejen obsah a téma, jemu zvolené, ale také nový název *Ženských listů* a to přízračně *Komunistka*. Pod tímto názvem začal časopis vycházet od června 1922.

Roku 1925 od 15tého čísla jí jako redaktorku vystřídala Helena Malířová. Obě redaktorky *Komunistky* se v návaznosti na pokyny komunistického ústředí snažily především publikovat proletářské autory.²⁷⁵

3.3.4.2 Helena Malířová

Helena Malířová se narodila 31. října roku 1877 do rodiny Josefa Noska, který byl bezesporu jejím velkým vzorem. Otec působil v mnoha povolání od kontrolora po úředníka pražského magistrátu. Jako literárně činný často přispíval svými články, povídkami a romantickými texty do publikací jako byly *Květen* nebo *Lumír*. Josef Noska psal pod pseudonymy Vysocký,²⁷⁶ Sonek, Ryba nebo Metař. Jeho zálibou byla maďarská literatura, kterou přednášel v odboru Umělecké besedy. Helena měla i mladší sestru Růženu Naskovou, která se v pozdějších letech prosadila jako herečka Národního divadla v Praze. Vztah se sestrou byl velmi intenzivní a pevný o tom svědčí i jejich přezdívky Bibi a Lili, kterými se oslovovaly i v dospělosti. Obě dívky byly velmi umělecky nadané, nejspíše po otci. Avšak právě otec nebyl rád, když jeho dcery rozvíjely své vlohy - Helena k psaní a Růžena k divadlu. Až po otcově smrti se mohly konečně dívky plně věnovat svým uměleckým zájmům.²⁷⁷

Helena byla od malička vedena k profesi učitelky, byla velmi sečtělá a pečlivá ve svém studiu. Osud tomu chtěl jinak a Malířová se po smrti svého otce, který jí v tomto směru velmi ovlivnil, začala prosazovat jako novinářka a spisovatelka. Sestry Noskovy byly po smrti otce aktivní ve všech možných spolcích a stýkaly se tak s předními intelektuály své doby jak byl F. X. Šalda, František Xaver Svoboda nebo Kamila Neumannová. Zavítaly také mimo jiné do Dělnické akademie, kde se Marie díky své mladší sestře seznámila s Igorem Kutlíkem, studentem technických studií a především vyznavačem otázky ženské rovnosti. Právě přes Igora se dostaly až do pověstné olšanské vily S. K. Neumanna. Právě zde se Helena utvrdila ve svých názorech a naplno se tak u ní rozvinuly proletářské tendence jejího díla. Zde se

²⁷⁵ ŠÁMAL, Petr. *Beletrie, ženský komunistický tisk a problémy kontinuity (na příkladu Rozsévačky)*. In: Povídka, román a periodický tisk v 19. a 20. století. Sborník příspěvků ze symposia pořádaného oddělením pro výzkum literární kultury ÚČL AV ČR v Praze 13. – 14. Října 2004/Praha : ÚČL AV ČR, 2005 s. 146.

²⁷⁶ Tento pseudonym svého otce si později ve svých dílech propůjčila i Malířová.

²⁷⁷ KUCHAROVÁ, Jaroslava. *Helena Malířová, typ emancipované spisovatelky*. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze, 2010. s. 39.

mimo jiné setkává i s Marií Majerovou, ze kterých se staly stejně smýšlející kamarádky a spolupracovnice.

Nejen přítelkyni, ale i svého budoucího manžela, studenta práv a bohéma Jana Malíře²⁷⁸ potkává právě zde. Ještě jako přítelkyně živila svého partnera s bohémským stylem života, poté co dostal místo úředníka se vzali. Bohužel jejich sňatku nebyla příliš nakloněna matka Heleny, ale i její mladší sestra. Právě sňatek roku 1904 se zahořklým a nemocným Malířem způsobil ochabnutí vztahů Heleny a matkou i sestrou.²⁷⁹ Vztah s Malířem byl bezdětný nejspíše z důvodu manželovi pohlavní choroby a následné Heleniny neplodnosti.²⁸⁰ Podpory v psaní a tvorbě svých děl se od svého manžela bohužel nedočkala, ten na ní žárlil a jako spisovatelku jí podceňoval. Jejich manželství nebylo růžové a již tři roky po svatbě se objevila nevěra, Janova byla všeobecně známá, ale i Helena sklouzla, jak již sama popisuje ve své autobiografii Popel. Manželství netrvalo dlouho, roku 1909 Jan Malíř umírá na tuberkulózu a syfilis.

Po smrti manžela nastal Heleně jiný a nový život, který neznala, ztratila milovaného manžela, matka zemřela rok před Janem a mladší sestra žila vlastní život v Lublani, kde působila jako herečka. Právě v tuto chvíli začala pro Malířovou nová etapa života. Bezprostředně po smrti manžela si začíná užívat nový život svobodné ženy. Odjíždí tak roku 1910 do Francie, kde se chce zdokonalit v jazyce a naučit se žít sama se sebou, cestou zpět se vrací přes Belgii a Holandsko.²⁸¹ Dalším mužem, jenž vstoupil do života Heleny, byl básník Otokar Theer,²⁸² jejich vztah byl intimní, nikomu se s tím netajili, nicméně každý si žil svým životem, pouze se navštěvovali.²⁸³ Později podniká další cestu do zahraničí, a to na Balkán jako ošetřovatelka zraněných²⁸⁴ první světovou válkou. Cestou domů se ve Vídni seznámila s dalším mužem, který vstupuje do Helenina života jako nový životní partner Ivan Olbracht, který jí provázel společným životem až do roku 1935.²⁸⁵ Právě nový vztah a nový partner na ní měly velký vliv z hlediska proletářského cítění. Svá díla tak více zasazovala do dělnického prostředí. Později se stává i jednou z prvních zakládajících členů strany KSČ. Roku 1929

²⁷⁸ Jejich vzájemné soužití popisuje ve svých dílech Popel a Deset životů jako Eva.

²⁷⁹ KUCHAROVÁ, Jaroslava. *Helena Malířová, typ emancipované spisovatelky*. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze, 2010. s. 47.

²⁸⁰ O tomto těžkém životním období se náznakem zmiňuje ve svém románu Popel.

²⁸¹ KUCHAROVÁ, Jaroslava. *Helena Malířová, typ emancipované spisovatelky*. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze, 2010. s. 57.

²⁸² Otokar Theer (1880-1917) byl český prozaik, básník, překladatel.

²⁸³ KUCHAROVÁ, Jaroslava. *Helena Malířová, typ emancipované spisovatelky*. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze, 2010. s. 58.

²⁸⁴ Působila pod organizací Červený kříž. Starala se převážně o duševní zdravý raněných vojáků.

²⁸⁵ V roce 1935 jí Olbracht opouští, kvůli své manželce Jaroslavě Kellerové.

podepsala manifest sedmi a byla tak vyloučena ze strany. Roku 1940 umírá na srdeční chorobu.

3.3.4.3 Jožka Jabůrková

Třetí a zároveň poslední komunistickou novinářkou a redaktorkou řídící časopis *Rozséváčka* byla právě Jožka Jabůrková. Stejně jako Majerová prožila chudé dětství provázané těžkou prací. Narodila se 16. dubna roku 1896 jako nemanželské dítě švadleně Anežce Řehové. Dvoučlenná rodina žila v malém sklepním bytě ve vítkovické Idině ulici. Byla to ulice opravdu těch nejchudších, a ve které by chtěl bydlet jen málokdo. Matka se stranila do ústraní, a to nejen proto, že vychovávala svou dceru sama, ale především kvůli jejímu „poklesu“ před společností. Jako matka byla velmi přísná a odměřená, přesto se dostalo Jožce lásky a proletářské výchovy. Později matka onemocněla nemocí chudých – tuberkulózou a záhy zemřela. Mladá Jožka tak zůstala úplně sama a musela se postavit na vlastní nohy. Ve Vítkovicích si našla práci, nejprve jako chůva v bohaté rodině později pracovala ve Vítkovických železárnách v kanceláři, ke konci války pracovala v nemocnici jako pomocná síla.²⁸⁶ Právě nelehké životní osudy jí zavály k třídnímu boji a politickému smýšlení, které jí provázelo celý život. Už jako děvče byla vychovávána v katolickém duchu a proto měla smysl pro spravedlnost a pravdu, a tak velmi vnímala všechny rozpory kolem sebe.²⁸⁷ Často se tak účastnila nejrůznějších revolučních vystoupení, stávek dělnictva a jiných politických akcí, kde nejdříve naslouchala a později už i sama řečnila.

Po válce se odstěhovala do Prahy, kde si našla svého prvního manžela, funkcionáře dělnického tělovýchovného hnutí Stanislava Jabůrka. Jejich manželství se však záhy rozpadlo. Jožka si však Prahu velice zamilovala, působila zde jako dělnice ve filmových ateliérech a jiných továrnách. Již od dětství byla ráda obklopena lidmi a především dětmi, které sama bohužel nikdy neměla. Proto se rozhodla vstoupit do Dělnické tělovýchovné jednoty, kde se věnovala práci s dětmi. Snažila se děti vést nejen k pohybu, ale také je i vychovávala, vštěpovala jim do hlavy lásku k vlasti, čestnost, pravdu a vysoké mravní hodnoty.²⁸⁸ Po rozpadu dělnického tělovýchovného hnutí přešla Jožka do Federace dělnických tělovýchovných jednot, kde pokračovala ve své práci dál. A právě jako funkcionářka Federace

²⁸⁶ HOLEČKOVÁ, Božena. *Komunistická novinářka Jožka Jabůrková*. Praha: Novinář, 1978. Osobnosti české a slovenské žurnalistiky. s. 8-9.

²⁸⁷ Tamtéž. s. 9.

²⁸⁸ HOLEČKOVÁ, Božena. *Komunistická novinářka Jožka Jabůrková*. Praha: Novinář, 1978. Osobnosti české a slovenské žurnalistiky. s. 12-13.

tělovýchovného hnutí byla poslána na vysokou školu tělovýchovy do Moskvy.²⁸⁹ Zde dostala možnost získat vzdělání, které jí bylo díky jejím sociálním poměrům odepřeno.

Po návratu do Prahy, kdy v KSČ začal otevřený boj v čele s Klementem Gottwaldem proti pravicovému oportunismu, se Jabůrková postavila na stranu bolševického křídla. Byla jí svěřena důležitá pozice redaktorky komunistického časopisu *Rozséváčka*, který redigovala až do roku 1938, kdy byla publikace po mnichovské dohodě úředně zastavena. Nejen redakce, ale i KSČ jí plně zaměstnávala hlavně v pracích mezi pracujícími ženami. Bojovala tak hrdě za ženská práva, snažila se agitovat co nejvíce pracujících žen na stranu právě komunismu. „*Nekompromisně vystupovala proti všem jevům měšťáckého feminismu, jehož falešnost ukazovala pracujícím ženám.*“²⁹⁰ Snažila se tak všem dokázat, že ženy samy nemohou vybojovat svá práva, na které mají nárok, pokud nebudou bojovat ve společném boji proti buržoazii. A právě buržoazní feministky nazývala „amazonkami“.²⁹¹ V roce 1931 se objevila na kandidátce KSČ a následně byla zvolena do zastupitelstva města Prahy. Její hlavní náplní byly nejen ženy, ale také děti, pro které se snažila zajistit nové jesle, školky, jídelny a také především kvalitní zdravotní péči pro děti dělníků a nezaměstnaných, která byla v té době v tomto směru nedostačující.

Jabůrková svou práci směřovala k vizi Klementa Gottwalda, který zastával heslo „Čelem k masám“ a právě i tak se snažila Jožka vést. Tohoto pomyslného úkolu se zhostila na výbornou, ač jí v této situaci rozhodně nebylo co závidět. Nová redaktorka tak musela zaujmout celou masu komunisticky smýšlejících žen. Byly to nejen pracující ženy, ale také ženy nezaměstnané nebo ženy v domácnosti, kterých bylo dost. Všem těmto ženám se snažila vstřípnat alespoň malou část z programu KSČ a přiblížit jejich snahu o spravedlivém životě pro všechny. Cíl byl jasný, zaujmout potencionální čtenářky články ne o krásných zkrášlovadlech, luxusních róbách a receptech na nadívanou husu, ale o článcích hlásajících pravdu a rovnost všem.²⁹²

Za působení šéfredaktorky Jožky Jabůrkové se zlepšila i obrazová stránka publikace, začaly se tak častěji objevovat obrázky a fotografie, které znázorňovaly ženy a jejich obyčejný život. V pozici vedení časopisu se velmi často objevovala i jako redaktorka a ne

²⁸⁹ Tamtéž. s. 13.

²⁹⁰ Tamtéž. s. 15.

²⁹¹ Tamtéž. s. 15.

²⁹² HOLEČKOVÁ, Božena. *Komunistická novinářka Jožka Jabůrková*. Praha: Novinář, 1978. Osobnosti české a slovenské žurnalistiky. s. 54.

jednoho článku, obvykle se tak objevovaly články dva až tři. Svá díla tak podepisovala jako J. J., Ada, Ida Ostravská²⁹³ nebo jednoduše jako Jabůrková.²⁹⁴

Ze stránek *Rozsévačky* na nás dýchají neustále politická témata, objevovaly se zde ale nejen články o stávkách dělníků, o hospodářské krizi, ale velký podíl obsazovaly také články o SSSR, které bylo pro komunisty a komunistky jakousi modlou. Sama Jabůrková se tak často stává autorkou článků o Leninovi²⁹⁵ nebo Leninovy smrti.²⁹⁶

Její život byl po materiální stránce chudší, než-li u redaktorek *Národních listů* nebo *Lidových novin*, ale přesto byl bohatý na zážitky a chvíle strávené její milovanou prací – psaním. Jožka milovala knížky, zajímala se o divadlo, výtvarné umění nebo poezii.

Další muž, jenž vstoupil do Jožčina života, byl komunistický funkcionář Alexandr Bubeníček,²⁹⁷ jejich vztah byl jako souznění dvou revolucionářů stejných názorů a myšlenek. Nicméně ani tento vztah netrval dlouho, přesto ale zůstali přáteli. Druhým manželem se tak stal funkcionář Josef Paleček.²⁹⁸

Roku 1939 jí gestapo „sebralo“, Jožka se pro ně sama odsoudila svým výrokem, že „*je a vždy bude komunistkou*“. Po tomto výroku byla deportována do koncentračního tábora v Ravensbrücku, kde jako politická vězenkyně bojovala dál za práva nejen žen. Založila zde ilegální organizaci, kterou se snažila vést jako antifašistka. Měla velký vliv na ostatní vězenkyně, proto pokračovala ilegální skupina až do konce války. Jožka Jabůrková tak zemřela 31. července roku 1942 po mučení ve vězeňské cele.²⁹⁹

²⁹³ Pod pseudonymem Ida Ostravská napsala romány na pokračování.

²⁹⁴ HOLEČKOVÁ, Božena. *Komunistická novinářka Jožka Jabůrková*. Praha: Novinář, 1978. Osobnosti české a slovenské žurnalistiky. s. 55-56.

²⁹⁵ Článek se jmenuje – O člověku, který nám dal slunce. In *Rozsévačka* č. 3, 1930.

²⁹⁶ Článek se jmenuje – Je prostý jako pravda. In *Rozsévačka* č. 4, 1936.

²⁹⁷ Alexandr Bubeníček (1899-1938) byl vedoucí tajemník KV KSČ v Ostravě. Byl publicistiky činný, přispíval do mnoha komunistických publikací, např.: do mezinárodního listu *Komenterny* a *Komunistické revue*. Zemřel na frontě občanské války ve Španělsku.

²⁹⁸ Josef Paleček, byl druhým manželem Jožky Jabůrkové. Člen ÚV KSČ, vedoucí tajemník KV KSČ a významný pracovník ÚV.

²⁹⁹ Čerpáno z filmu – Zastihla mě noc (1986).

4. Komparace tří vybraných publikací a jejich ženských příloh dle zvolených témat

Ve své práci jsem se zaměřila na ženské přílohy velkých deníků v meziválečném období. Nejprve bylo nutné vymezit si pole zkoumání, zvolila jsem proto tři velké deníky, které se ve svých výtiscích snažily zaujmout ženy a vytvořily jim tak jejich vlastní kousek prostoru na jejich stránkách. Publikace jsem zvolila následovně *Lidové noviny*, *Národní listy* a v neposlední řadě také komunistický tisk a jeho *Komunistku* později přejmenovanou na *Rozsévачku*. Co se týká *Lidových novin* a *Národních listů*, nacházíme zde častou podobnost, oproti tomu stojící komunistický tisk s názvem *Komunistka* a *Rozsévачka* je zcela odlišný. A to nejen tím, že nevycházel jako příloha novin, ale jako samostatný časopis pod záštitou Komunistické strany Československa. Zároveň je jiný také svým obsahem a zvolenými tématy objevujícími se na jeho stránkách. I z tohoto důvodu je velmi zajímavé porovnání jednotlivých publikací jako celku. Najdeme zde podobnosti v mnoha směrech, ale dozvíme se i rozsáhlé rozdílnosti vybraných prvorepublikových novin. Pro prozkoumání všech mnou zvolených novin, jež jsem si pro svou diplomovou práci zvolila, jsem si vymezila témata, která se objevovala na stránkách ženských rubrik nejčastěji.

4.1 Móda a odívání

Témat, jež se objevovala na stránkách ženských rubrik nejčastěji bylo mnoho, ale přece jenom móda měla své prioritní místo u mnohých publikací. Právě móda a s ní i spojená krása měla vždy k ženám velmi blízko. Již od pradávna se snažily ženy být krásné a atraktivní. Rády se hezky oblékaly a vypadaly upraveně. Móda tak byla projevem životního stylu a stala se reálným vyjádřením těchto hodnot.³⁰⁰ V každé historické epoše dotvářelo každodenní odívání společenský i pracovní kontext každého člověka. Po období první světové války nastaly změny také v módním odvětví. Na ženu se začalo nahlížet jako na emancipovanou mladou ženu a s tím úzce souviselo také postavení ženy ve společnosti. Byla to skutečnost, která se dostala i na stránky ženských rubrik. Ženy změnily své vnímání a s tím se změnily i požadavky na odívání žen. Nová žena tak potřebovala nový oděv, a to v podobě

³⁰⁰ BURIANOVÁ, Miroslava. *Móda v ulicích protektorátu*. Praha: Národní muzeum, 2013. s. 40.

pohodlného, střídmeého, praktického a také ekonomického oděvu.³⁰¹ Začala tak nová éra oblékání, na ulicích se začaly objevovat jednoduché střihy, radikální bylo také zkracování sukní, ale i rukávů. Díky zkráceným sukním tak více vynikla dámská obuv, proto i té bylo věnováno více kreativity. Změny se netýkaly ovšem pouze oděvu, ale také módních doplňků jako byly například klobouky nebo jiné pokrývky hlavy. Honosné klobouky, ale i dlouhé vlasy těžce spletené do nejrůznějších účesů vystřídaly ve dvacátých letech jednoduché střihy mikád s decentními kloboučky nebo čelenkami do vlasů. Ani korzety již nebyly v módě, nyní již nebyla potřeba zdůrazňovat ženské křivky, ale naopak je spíše potlačit. Místo korzetů tak vystřídaly podprsenky a spodní kalhotky nebo takzvané kombiné. „*Všechny úctyhodná a důstojná solidnost naprosto vymizela, dlouhé záhyby neprůsvitných látek změnilly se v kousíček průhledného hadříčku. Američanky například nenosí už vůbec košilky v celku, ale nosí to, co nosí žačky Milči Mayerové v cvičební hodině – podprsenky a kalhotky.*“³⁰²

Móda žádala lehkost, vzdušnost, jednoduchost, střídmost tvarů a střihů. Střídmost se nevyhnula ani ve výběru barev nejčastějšími barvami používanými na šaty byly tóny béžové, šedivé, hnědé, černé, cihlově červené nebo také nefritově zelené. Ke správnému střihu jsou potřeba především kvalitní látky, ve dvacátých letech nejčastěji nacházíme splývavé materiály jako byl satén, mušelin nebo krepdešín, které byly ideální pro jednoduché střihy. Často se také šilo z tvídu, žoržetu nebo úpletu. Po první světové válce nastalo období chudší na módní kousky, ale naopak se stalo velmi kreativním období, co se týče množství přešívání šatů. Kombinovaly se tak látky lesklé a matné, těžké a lehké, vzorované a jednobarevné a vznikaly tak nové velmi nápadité modely. Kombinování a přešívání ze starých šatů na nové již nebylo pouze záměrem, ale stalo se jakousi nutností módního světa. Na toto téma se zaměřovala i publikace *Rozsévačka*, která se snažila svým čtenářkám přinést zajímavé návody na přešití starých šatů na nové, jak tomu bylo například v článku Šatečky ze zbytků.³⁰³ Redaktorka Sláva B. se zde snažila svým čtenářkám ukázat, jak se dají ušít hezké věci pro jejich malé děti. Článek doprovází malá ukázka ilustrace tří malých děvčátek každé v jiných šatech a také střih s přesnými rozměry daného oděvu. Ve všech článcích týkajících se právě módy se čtenářka *Rozsévačky* mohla těšit na postup, jak si právě daný oděv sama ušít doma, třeba i za použití starších látek. Články jsou z velké části publikované vždy s obrázkem, ať už v podobě ilustrace nebo fotografie a dotvářejí obraz daného oděvu.

³⁰¹ PENKALOVÁ, Lenka. *Rubriky pro ženy v denním tisku 20.let 20.století a jejich autorky: Olga Fastrová, Marie Fantová, Milena Jesenská, Staša Jílovská a Zdena Wattersonová*. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, 2011. s. 163.

³⁰² *Lidové noviny*, 8.prosince, 1929, číslo 617, s. 20.

³⁰³ *Komunistka*, In příloha *Popelka* 13.července, 1922, číslo 3, s. 10

Redaktorky byly velmi kreativní a tak se snažily svým čtenářkám přinášet poznatky ze zahraničí módy, jako tomu bylo například u velmi populární rubriky Dopis Pařížanky *Národních listů*.³⁰⁴ Tuto rubriku měla na starosti dopisovatelka Magdeleine Chamont. V Dopisu Pařížanky s názvem Nové vzory³⁰⁵ Magdeleine, přinášela nejnovější trendy Francie, které si mohly čtenářky zakoupit nebo přešít ze svých starších šatů. „*Nynější móda je velmi zábavná svou rozmanitostí. Ovšem to způsobuje, že často je jeden model úplným opakem druhého. Ale nás to těší a baví, poněvadž nic nevyvolává tak brzo nudu a omrzelost, jako uniformita.*“³⁰⁶ Magdeleine Chaumont přinášela své Dopisy Pařížanky pravidelně a to i za působení Marty Russové. Pařížanka byla i velmi praktická, to již sama předvedla v článku s názvem Věci praktické, kde vysvětluje nutnost mít pracovní nebo jinak řečeno vycházkový šat „*Vycházková a tím i pracovní móda je skvělá. Není na ní jediné zbytečnosti, jediného nepraktického detailu. Žádné skládání, které se mačká, žádná ozdoba, která se špiní a nedá se snadno vyměnit. Není tu překážející šíře, není těsnosti bránící pohybu.*“³⁰⁷ Dopis Pařížanky vždy doprovázela krásná ilustrace, která dodávala celému článku celistvost. Redaktorky také psaly o důležitosti množství šatů v šatníku každé ženy. A jak sám článek vypovídá, nebylo jich třeba mnoho, každá šikovná žena si mohla svůj šat přetvořit k obrazu svému díky různým doplňkům. „*Nepotřebujeme vlastně mnoho šatů, ale potřebujeme nutně iluze, že jsme jinak oblečeny. Připravujeme si tuto iluzi více méně uměle a složitě, jedním nebo několika detaily, změnou a obměnou šatových doplňků, spojením různých barev, jenž nás nebo naše šaty obrátí na ruby.*“³⁰⁸

Zajímavosti z ciziny nacházíme i v publikaci *Rozsévačka*, kde se redaktorky inspirovaly například u Francouzek a jejich časopisu věnovanému pracujícím ženám – *Femmes*. Na stránky *Rozsévačky* tak přinesly obrázek přejatý z již zmiňované francouzské publikace, doufajíc, že se to zalíbí nejen Francouzským, ale i mladým českým dívkám a ženám. Článek byl i zde doplněn ilustracemi podrobného střihu s přesnými rozměry a druhem látky a celkovou kresbou šatů. Šaty nejen do domácnosti a do práce byly tématem pro komunistické ženy například v příloze Pro naše hospodyně, umístěnou v *Rozsévačce*. Kde mimo jiné nacházíme dvě názorné fotografie modelek s krátkými plesovými šaty. Článek s názvem K plesovému období³⁰⁹ obsahuje v podstatě dosti podrobný popis jak tyto krásné šaty ušít i doma. Další z rubrik byly rubriky s názvem Domáci šatna nebo Pro naše

³⁰⁴ Viz obrazová příloha č. 1.

³⁰⁵ *Národní listy*, 13. února, 1927, číslo 43, s. 15.

³⁰⁶ *Národní listy*, 13. února, 1927, číslo 43, s. 15.

³⁰⁷ *Národní listy*, 22. října, 1933, číslo 290, s. 1.

³⁰⁸ *Lidové noviny*, 31. května, 1931, číslo 271, s. 3.

³⁰⁹ *Rozsévačka*, 19. ledna, 1928, číslo 3, s. 10

hospodyně³¹⁰, kde si mohly čtenářky přečíst jak si správně ušít nebo přestít nové šaty i doma. Jak je tomu i v článku *Rozsévačky* z roku 1931, kde autorka přináší svým čtenářkám podrobný popis, co vše budou potřebovat k ušití vyobrazených spodních košilek. Článek je doplněn podrobnými obrázky, mírami a cenami potřebných látek.³¹¹

Lidové noviny měly svou módní rubriku velmi dobře zpracovanou, jejich články nepostrádaly názorné ilustrace nebo přímo střihy daného oděvu.³¹² Stejně tomu bylo i v článku *Moda a společnost v Paříži*, kdy dopisovatelka Filína přináší svým čtenářkám tři krásné ilustrace oděvů včetně podrobného popisu. „*Domácí úbor z fialového hedvábného mušelínu. Střižený velmi přiléhavě. Zapíná se po straně motivem posamenterie s těžkými kovovými štrápci.*“³¹³ Pro mnoho periodik se tak stala právě francouzská móda velice inspirativní a proto se i české redaktorky nebály zařadit francouzskou módu na své stránky ženských příloh.

S příchodem Marie Fantové do *Lidových novin*, začala nová éra psaní ženských rubrik. Ma-Fa psala velmi lehce a s jakýmsi nadhledem a vtipem stejně jak tomu je i v jednom z jejích prvních článků o módě. „*Anglický kostým čili kus věčnosti. Nejkrásnější je z černošedé látky, z níž se dělají pánské obleky, říká se jí, tuším marengo. Byl stejně krásný před lety, jako bude po pěti letech. Je však naprosto nevyhnutelné, abyste si jej daly šít u výborné švadleny nebo krejčího. Anglický kostým, spíchnutý lehce a ledabyly nějakou domácí švadlenou, je jednou z nejtrapnějších věcí na světě, vypadá asi jako těžkopádná pruská matrona, která chce napodobit půvab pařížské grizetky.*“³¹⁴

Móda vždy nepatřila pouze ženám, ale i muži byli v zajetí módy.³¹⁵ Proto ani zde redaktorky novin neztrácely čas a věnovaly tak kousek vyhrazeného místa ženské rubriky právě mužům. Například v *Národních listech* se toho redaktorka Maru zhostila na výbornou, jejím vtipem a šarmem dokázala psát o mužích s jakýmsi nadhledem. Tak tomu bylo i v příloze pro muže z roku 1933, kde jim byla vyhrazena celá stránka, což nebylo doposud tak obvyklé. Na mužské čtenáře čekal zajímavý článek, který mužům vysvětluje, proč s nimi ženy nejsou spokojeny – a důvod? Muži by o sebe měli více dbát a lépe se oblékat. Redaktorka Maru se do nich s náramnou vervou pustila: „*Pánové – povívejte se – jste statní, hezcí, zajímaví, vážení, duchaplní – buďte přitom ještě všichni trošičku, jen tak, aby se neřeklo, pěstění, dobře oblečení, učesání, oholení (zvláště po charakteru a mravech – neboť to bývá*

³¹⁰ Viz obrazová příloha č. 2.

³¹¹ *Rozsévačka*, 5. února, 1931, číslo 3, s. 12.

³¹² Viz obrazová příloha č. 3.

³¹³ *Lidové noviny*, 8. února, 1922, číslo 69, s. 11.

³¹⁴ *Lidové noviny*, 10. prosince, 1922, číslo 618, s. 15.

³¹⁵ Viz obrazová příloha č. 4.

*někdy pichlavě ježaté) a pak buďte nejen pány tvorstva, ale jak se sluší i s tvorstva nejdokonalejší. Takové skvělé jádro a taková nedokonalá skořápka ho někdy halí! – Že vám to samotným není líto!*³¹⁶ Stránka obsahovala ilustrace elegánů nebo také reklamu na automobil Škoda Superb. Redaktorky *Národních listů* neztrácely vtip ani v případě všetečného dotazu od pana H. – „Co nosí muži na pláži?!“. Pan H. byl totiž velmi zvědavý muž a nebál se zeptat na své otázky právě redaktorky ženské rubriky Mileny Jesenské, která se snažila velmi vtipně reagovat na zajímavý dotaz právě od muže. „*Milý pane H.! Posíláte mi dotazník na šesti hustě popsaných stránkách. Vašich otázek je všeho všude sedmnáct a rozpadají se na odvětví a,b,c,d,e,f,g. Někdy i,h,ch. Přejete si, abych Vám odpověděla dopise, ale žádáte, abych otázek nepopletla. Abych odpověděla pěkně popořadě. Ve čtvrtek dopoledne musí být dopis na Žižkovské poště, poste restante, protože odjíždíte. Ohhh milý pane H.T. Kdyby jste si přál zlaté hodinky nebo vodotrysk do zahrádky pod okny, napište mi, prosím. Nezapomeňte do kdy ho nejdéle potřebuje. Jsou vodotrysky se žlutými a červenými lampičkami. Hodinky se všelijakými přívěskami! Prosím, vyberte si.*“³¹⁷

Aby se čtenářky mohly inspirovat nejnovějšími módními trendy, přinášely redaktorky *Národních listů* také pozvánky a zprávy z nejružnějších módních přehlídek, jako tomu bylo například v článku s názvem *Módní přehlídka Hany Podolské*³¹⁸ nebo zpráva z módní přehlídky převážně kožešinového zboží Grand-Atellieru.³¹⁹ Nejen *Národní listy*, ale také *Lidové noviny* nezůstávaly se zprávami o módních přehlídkách pozadu. Stejně tomu bylo i v článku z rubriky *Moda a společnost - Modní přehlídka v Brně*, kde redaktorka nebyla spokojena s organizací módní přehlídky v Besedním domě. „*Návštěva ukázala, že by Brno mohlo uspořádat pěkné modní přehlídky, muselo by se však účastnit ve všech oborech několik firem konkurenčních a přehlídka by musela mít lepší pozadí, osvětlený sál, trochu zelené dekorace a zrcadla. Páteční uspořádání modní nebylo.*“³²⁰ Redaktorky navštěvovaly i zahraniční módní přehlídky, o kterých poté referovaly svým čtenářkám. Jako tomu bylo u francouzského módního návrháře Paula Poireta³²¹ a jeho salonu,³²² který jako jeden z prvních návrhářů propagoval sukně s rovným střihem, volnost a uvolněnost oděvu. Jeho módní přehlídky s sebou nesly vždy velké ohlasy, jeho nevšednost a okázalost mnohé návštěvníky uchvátila. Stejně jako redaktorku *Lidových novin* Marii Fantovou, která o této módní

³¹⁶ *Národní listy*, 21.dubna, 1935, číslo 111, s. 13.

³¹⁷ *Národní listy*, 20.červenec, 1924, číslo 199, s. 10.

³¹⁸ *Národní listy*, 23.prosince, 1923, číslo 352, s. 3.

³¹⁹ *Národní listy*, 11.března, 1923, číslo 68, s. 4 – *Moda – První jarní přehlídka firmy „Grand Atellier“*.

³²⁰ *Lidové noviny*, 30.září, 1923, číslo 489, s. 13.

³²¹ Paul Poiret (1879-1944) byl módní návrhář pocházející z Paříže.

³²² 1903-1929.

přehlídce napsala „*Všechno bylo tak dokonale nad naše střízlivé, měšťansky solidní a skromné poměry, že – i kdyby bylo zač musely bychom se ještě ptát: nač, kam, kdy a pro koho bychom mohly využít těchto fantastických krásných a extrenticky nápadných úborů? Jak by se vyjímal v pražském blátě a mlze kostýme ze světle modrého sametu s bluzou ze zlatého brokátu bez rukávů, na němž jsou zlaté šňůrky a kožešina z leoparda?*“³²³

Když už měly čtenářky návody a tipy na nejnovější módní kousky, musely si také někde zakoupit látky a vše potřebné k šití. Toho právě využívaly módní domy a na stránky *Národních listů* takticky umístily své reklamy na ty nejlepší látky, například jako pod rubrikou *Dopis Pařížanky*, kdy se snažil obchodní dům Barhoň zaujmout svou reklamou a nabídnout tak čtenářkám jejich zboží. I s nabídkou zaslání vzorků ke čtenářkám domů. „*Na pláště a kostymy doporučuji: Homespuny-Shettlandy, šíře 130cm v cenách od 55kč do 130kč, Covertcoaty-Ripsy-Kasha.*“³²⁴ Inzerce se nevyhnula ani publikaci *Rozsévačka* a právě na jejích stránkách nacházíme reklamy na koupi oděvů. Tak tomu bylo například v článku *Nejlevněji se ošatíme...*³²⁵ Právě zde nalezneme výčet oděvů jak dámských tak pánských velmi příznivých cen (například: módní látky na dámské šaty 3m za 35kč, sukně za 12kč, 14kč, 16kč a mnoho dalšího).³²⁶ Na konci inzerce nacházíme zajímavý dovětek nabádající potencionální zákazníky takto: „*Čtenářům Rozsévačky zvláštní cena... Získáte-li nám 5 nových zákazníků, obdržíte 3m pěkné vlněné látky na pánský oblek zdarma.*“³²⁷ Reklama tak byla nedílnou součástí velkého množství publikací a novin a proto se ani zde neskryla ba naopak. Z mnou prozkoumaných publikací pro diplomovou práci, musím podotknout, že právě na stránkách *Lidových novin* a především námi zkoumané části ženských rubrik, se nacházejí inzerce nejčastěji. Stránky tak doplňovaly redaktorky právě vhodnými inzeráty, které měly přilákat mnohé čtenářky.

Každá kvalitní módní rubrika spolupracovala s mnoha dopisovateli a dopisovatelkami, kteří zásobovali redaktory svými články. Tito lidé stáli za zrodem každého nového výtisku ženské přílohy. Například k redakci *Národních listů* neodmyslitelně patří francouzská dopisovatelka Magdeleine Chamout, která přispívala svými články z Francie. Její články byly velice kvalitně zpracované a nechyběla ani přesná ilustrace, která dotvářela celistvost článku.

Aby byly články o módě kompletní, dotvářely je ilustrace a každá redakce měla své kresliře a ilustrátory. *Lidové noviny* zdobily obrázky například od Zuzy Rotterové, Růženy

³²³ *Lidové noviny*, 8.prosince, 1923, s. 13.

³²⁴ *Národní listy*, 1.května, 1927, číslo 119, s. 11.

³²⁵ *Rozsévačka*, 22 března, 1928, číslo 12, s. 12

³²⁶ *Rozsévačka*, 22 března, 1928, číslo 12, s. 12

³²⁷ *Rozsévačka*, 22 března, 1928, číslo 12, s. 12

Jelenové,³²⁸ Huga Boettingra³²⁹ nebo Pavly Pitschové.³³⁰ Později s příchodem nové redaktorky ženské přílohy *Lidových novin* Míly Tischové³³¹ se začaly pomalu, ale jistě objevovat i fotografie. První fotografie umístěné na stránkách ženských příloh nalezneme od roku 1931. Fotografie ač černobílé tak dodávaly ještě větší představu svým čtenářkám, než-li tomu bylo u předešlých ilustrací.

4.2 Krása a hygiena

S módou jde v ruku v ruce také krása a péče o ní, proto i tomuto tématu věnovaly redaktorky *Národních listů* dostatečnou část článků stránek ženské rubriky. O nejnovějších trendech pak referuje článek s názvem: Co mají dámy vědět, který se zabývá trendy v oblasti voňavek. „*Nevypočitatelným rozmarům paní Mody nepodléhají pouze toalety a všechno, co k nim patří, nýbrž i kosmetické přípravky zejména voňavky. Minulostí náleží doba, kdy převládaly květinové vůně. Dnes libuje si Moda v parfumech exotických a fantastických, kombinovaných z bůhví kolika vůní.*“³³² V článku s názvem Koupelna, tělo a elegance³³³ se Milena Jesenská rozepisuje o zdravém těle a o tom jak by každé ženě stačila pouze voda a pobyt na čerstvém vzduchu, aby byly krásné a zdravé. „*Nevěřím v mnoho pěstění salónů krásy. Příliš se zabývají umělými prostředky a málo vodou. Nepopírám, že elektrická masáž obličejů a rukou jsou neobyčejně příjemné, zdravé a dobré věci. Zdá se mi však, že jen náhražkou pro ty, kdož neznají masáže větrem a deštěm. Nic neprospěje kůži tak, jako vystavení slunci vzduchu a vodě.*“³³⁴ Mnoho malování tak ubírá na ženské přirozené kráse. Na stránkách komunistických ženských publikací se velmi zřídka setkáváme právě s tématem zkrášlovadel. Idol krásy byl pro prosté ženy vždy ukryt v duchu ženy a jejího vyznání. Co ovšem svědčilo a napomáhalo krásnému vzhledu každé ženy, byl čistý a upravený vzhled doplněný milý úsměvem, ten přece nestál nic na rozdíl od líčidel. Samotná líčidla zavrhoval i článek s názvem *Laciná krása*,³³⁵ který se snažil ženám ukázat návod, jak být krásná, když se na líčidla a různá zkrášlovadla nedostávalo. Jak již bylo zmíněno výše, hlavním znakem krásy byla zdravá a čistá pleť „*Svěží pleť bývá přední podmínkou pěkného vzhledu*“. Následuje

³²⁸ Růžena Jelenová (1894-1936) byla česká malířka malířka. Působila jako ve 20. letech v redakcích zaměřených na módu (*Módní revue*, *Prager Presse*).

³²⁹ Hugo Boettinger (1880-1934) byl malíř, grafik, ilustrátor a karikaturista.

³³⁰ Pavla Pitschová byla módní ilustrátorka, své ilustrace dodávala převážně do časopisu *Salón*.

³³¹ Míla Tischová (1895-1963) byla novinářka. Po válce publikovala v časopise *Vlasta*.

³³² *Národní listy*, 15. prosince, 1923, číslo 348, s. 4.

³³³ *Národní listy*, 23. ledna, 1923, číslo 335, s. 4.

³³⁴ *Národní listy*, 23. ledna, 1923, číslo 335, s. 4.

³³⁵ *Komunistka*, 13. července, 1922, číslo 3, s. 3-4.

jakýsi návod jak udržovat pleť zdravou a čistou, hlavním „*pravidlem je denně se omývat, nejlépe rejžákem určeným k mytí těla, denně není třeba používat mýdla pouze na obličej ano.*“³³⁶ Po důkladném omytí, jeli to možno, celého těla, můžou ženy nanést malé množství glycerinové pasty, je-li jejich pokožka nějak poškozena nebo popraskaná. Článek končí větou: „*Jen tu pleť lze nazvat krásnou, která vyniká přirozeným zbarvením a jest prosta všeho umělého.*“³³⁷

Za první republiky se pomalu začaly objevovat také salóny krásy a i trh se zkrášlovadly se pomalu začal rozrůstat. Přesto zůstávala ženská krása spojená především s přirozeným vzhledem. Musíme ovšem poznamenat, že to byla právě móda, která byla upřednostňována, její články se objevovaly častěji, než-li tomu bylo u tématu krásy.

Z porovnání je zřetelné, že *Lidové noviny* a *Národní listy* měly ve svých ženských rubrikách k módě a kráse velmi blízko. Dalo by se říci, že právě toto téma tvoří hlavní díl ženské rubriky, který byl doplněn jinými tématy. Ovšem co se týká komunistické *Rozsévačky*, zde je tomu naopak. Téma móda a krása se na stránkách komunistických deníků také objevovala, ovšem ne v takovém měřítku jako tomu bylo například u ženských příloh jiných publikací. Dost o tom svědčí i titulní strana *Rozsévačky* s vyobrazením mladé usmívající se ženy, pod kterou se pyšní text: „*Obličej volné sovětské dělnice, zářící nikoliv vyumělkovanou krásou barviček a trvalé ondulace, ale odvahou a vůlí vybudovat nový svět. V pozadí není vábivý budoár jako u zhýčkaných krasavic kapitalistických zemí, nýbrž železná klenba nové továrny...*“³³⁸ Pro mnohé dělnické ženy byly věci jako různá zkrášlovadla a luxusní róby naprosto tabu, proto by bylo naprosto bezpředmětné o takových věcech i psát. A přesto se objevily články, které nejnovější módní trendy svým čtenářkám přinášely, jako tomu bylo v článku Míly Kubíkové s názvem: Co je moderní?. Autorka článku ho však pojala podle svého a na řádcích tak svým čtenářkám vysvětluje co je podle ní moderní avšak zbytečné. „*Jsou moderní střevíčky z krokodýlí kůže s nemožně vysokými podpatky, které jsou nejen nevkusné, ale i nezdravé, jsou moderní zase krajkoviny, různé korále a tretky, ozdobné šátky, kabelky a klobouky. Ano, jsou mnohdy velice nevkusné, nepohodlné a bezúčelné věci, ale ani ty věci, které jsou nutné k ošacení, nemůže si koupit proletář. Pro proletáře neexistuje móda, ba ani to, co nutně k životu potřebuje.*“³³⁹ Nicméně nesmíme *Ženský list*, *Komunistku* ani *Rozsévačku* podceňovat, redaktorky totiž věděly, že články o módních trendech jsou u jejich

³³⁶ *Komunistka*, 13. července, 1922, číslo 3, s. 3-4.

³³⁷ *Komunistka*, 13. července, 1922, číslo 3, s. 3-4.

³³⁸ *Rozsévačka*, 10. září, 1931, číslo 8, s. 13.

³³⁹ *Rozsévačka*, 1. května, 1932, číslo 17, s. 12.

čtenářek také žádané. Proto se snažily na stránky publikace zařadit vždy alespoň malý článek o módě. Nebylo to ovšem v takovém měřítku, jako u námi zkoumaných publikací.

4.3 Domácnost a kuchyně

Téma domácnost se stala ve 20. letech nedílnou součástí každé ženské publikace či rubriky. Byla hned druhým nejčastějším tématem po módě. Musíme ovšem poznamenat, že se množství a frekvence otištěných článků na stránkách ženských rubrik mění s ohledem na danou skupinu čtenářek. Více prostoru rubrice domácnost tak poskytovaly publikace, které byly čteny venkovskou nebo nižší třídou čtenářek jako tomu bylo například i u proletářské *Rozsévачky*. Jak je již známo právě ženy z nižších vrstev musely všechnu práci kolem domácnosti vykonávat samy, naopak u mnoha rodin středních a vyšších vrstev mělo stále ještě v období první republiky služku či pomocnici do domácnosti. Dalším důvodem je především to, že prvotní impuls při začátcích ženských rubrik byla právě móda. A proto se mnoho nejen ženských rubrik, ale i časopisů jako tomu byla například *Hvězda*, zabývalo prioritně módou.

Například v *Lidových novinách* byla rubrika s názvem Domácnost zařazena na stránky ženské přílohy až roku 1923.³⁴⁰ Když redakce s touto novinkou přišla, okomentovala to následovně „*Otevíráme tuto novou rubriku, aby nikdo nemohl vyčítat Lidovým novinám, že se v nich ženy více zabývají tím, co na sebe, než co do sebe. Kuchyně a domácnost zůstanou přese všechny proměny času a převraty názorů přece vždy hlavní doménou ženy. Ale změněné poměry a způsoby života mají velký vliv i na toto tradiční ženské zaměstnání.*“³⁴¹ *Lidové noviny* přišly s další novinkou v oblasti vaření, a to byly rubriky s přesným týdenním jídelníčkem včetně postupů na přípravu jednotlivých pokrmů. Novinka na stránkách ženské rubriky byla uvedena svým čtenářkám článkem s názvem Co budeme vařit?. „*Budeme občas přinášeti návrh jídelního lístku na celý týden na žádost z řad našich abonentů. Bude to jídelní lístek pro domácnost ze středních vrstev se zřetelem na vaření podle ročního období, na účelné střídání pokrmů, na vaření luštěnin a zeleniny, na stravu dětskou a na zužitkování zbytků.*“³⁴²

Na stránkách *Národních listů* se hlavní redaktorkou spojenou s domácností stává Oldřiška Zemanová, která zásobuje ženskou přílohu pravidelně svými články s recepty a

³⁴⁰ 30.zář 1923.

³⁴¹ *Lidové noviny*, 30.zář 1923, s. 13.

³⁴² *Lidové noviny*, 7.června 1925, s. 12.

radami pro domácnost pro každou hospodyňku. Stejně tomu je i v článku s názvem Domácnost. - Strava pro nemocné, kde se Oldřiška Zemanová snaží svým čtenářkám přiblížit, jak správně dbát na stravu nemocného „*Pravidlem je, přinést nemocnému raději méně jídla, ale dobře, chutně upraveného, aby pojedl opravdu a s chutí a do jídla se nenutil. Přičiníme-li se, aby jídlo vynikalo vůní, chutí i úpravou svého předložení, máme velikou zásluhu o zotavování se pacientovo, neboť je fyziologicky dokázáno, že vzhled a vůně jídla má velký vliv na výkon žaludečních šťáv i na chuť k jídlu.*“³⁴³ Rubrika Domácnost se stala velmi oblíbenou a od roku 1926 pravidelnou. Její hlavní redaktorkou se byla Oldřiška Zemanová. Domácnost se zaměřovala i na zahraniční pokrmy³⁴⁴ a jejich přípravu jako tomu bylo například u rubriky s názvem Z cizích kuchyní.³⁴⁵ Zajímavý článek na přípravu raků nalezneme v *Lidových novinách*, kde se nám redaktorky snaží ukázat množství možných receptů právě na tohoto pro nás leč možná ne tak častého pokrmu. Nalezneme zde recept na přípravu račí polévky, salátu nebo raka vařeného ve slané vodě.³⁴⁶

Ani komunistický tisk nezůstával pozadu ba naopak. Díky hospodářské krizi, která se dotkla většiny prostých rodin, bylo nutné upravit i jídelníček připravovaných pokrmů. Do redakce tak přinášely své články i obyčejné ženy-čtenářky, které rády přispěly svými novými poznatky a nápady na lepší pokrmy. Nejen finanční situace každé rodiny, ale i roční období byly hlavními ukazateli připravovaných jídel. Některé články byly doplněny i názornými situacemi, například v článku Letní kuchyně se dočteme, že právě letní období je pro kuchařku to nejhorší „*Sálavé teplo sporáku žehne, vysouší v hrdle, pálí do tváře...*“³⁴⁷ Následují recepty na houbovou polévku, bílou koprovou omáčku, kapustové karbanátky nebo zavařený květák.

Redaktorky přinášely svým čtenářkám i celé jídelníčky, které tak mohly být inspirací nejedné hospodyňce. Zajímavé také byly cenové kalkulace jednotlivých jídel, které byly uvedeny vedle receptu, například gulášová polévka vyšla hospodyňky na 1,40Kč a kapusta s uzeným a bramborem na 6,30Kč.³⁴⁸ Takovéto jídelníčky můžeme nalézt v každé z mnoha zkoumaných publikací.

Je tedy jasné, že v dělnickém ženském listě asi stěží nalezneme recepty na pokrmy vyšších vrstev. Redaktorky a dopisovatelky se především snažily uveřejňovat vždy zdravé a cenově dostupné recepty. Dopisovatelka dělnice z Feiglovky napsala o bídě článek s názvem

³⁴³ *Národní listy*, 23.ledna 1927, číslo 22, s.10.

³⁴⁴ Viz *Obrazová příloha* č.5.

³⁴⁵ Jednalo se o novou rubriku vydávanou od roku 1925.

³⁴⁶ *Lidové noviny*, 30.září 1923, číslo 489, s. 13.

³⁴⁷ *Komunistka*, 13. července, 1922, číslo 3, s.

³⁴⁸ *Rozsévačka*, 16. února, 1938, číslo 7, s. 11.

Tři vuřty k obědu.³⁴⁹ Vuřty, párky nebo salám se stával obvykle stravou dělnic, ty měly v některých závodech nárok na obědy, ale pro většinu se jednalo o nedostupnou investici, když oběd na den stál 5Kč za týden tedy 30Kč a týdenní plat činil 50-80Kč.³⁵⁰ Proto se hodně dělnic muselo spokojit jen s tím nejlevnějším, což byly kolikrát právě vuřty, tři stály pouze 1,80Kč a tak zbylo i na to nejpotřebnější jako byla domácnost, ošacení a ostatní. Avšak maso a uzeniny zdražily, což bylo pro mnohé dělnice neúnosné. A právě na to se snažila dopisovatelka poukázat „*A proto dnes všichni protestujeme proti zdražení všeho masa a uzenin i veškerých potřeb.*“³⁵¹ Na stránkách komunistického tisku se velmi často objevovaly také články s recepty na vodové polévky,³⁵² jako tomu bylo i v čísle 3. publikace *Rozsévačka*. „*Chlebová, takzvaná žebrácká. Zbytky okoralého nebo zcela ztvrdlého chleba dáme do studené vody zcela rozvařit na kaši. Kdo nemá rád kousky, procedí jí. Chleba musí být tolik, aby byla polívka dostatečně hustá. Přidáme k ní kmín a pepř a jakýkoliv omasek. Nechceme-li jí mít „žebráckou“ tedy do hotové přidáme v hrnečku kyselého mléka, rozkloktaný žloutek a kousek čerstvého másla.*“³⁵³

Že byla žena součástí své domácnosti, svědčí i otištěné reklamy na stránkách *Lidových novin* „*Vdaná žena, prožije v kuchyni polovinu svého věku. Prakticky a moderně zařízená kuchyně dá jí polovinu volného času, po němž touží.*“³⁵⁴ Takto lákal své potencionální zákaznice podnik J. Neff, který dodává, že u něj nalezneme vše „*Od vidličky až ke sporáku.*“³⁵⁵ Reklamy zařazené na stránky námi rozebíraných novin, svědčí o snaze přilákat nového zákazníka právě na inzerované zboží. Samy redaktorky se snažily zboží leckdy i vyzkoušet a poreferovat tak právě svým čtenářkám. Jako tomu bylo v článku s názvem *Dobrá rada hospodyňkám*, jak si bez výloh usnadnit vaření, kde se redaktorka zabývá přípravou jíšky a možného nahrazení domácí jíškou za již předem připravenou. „*V obchodech se objevily úhledné balíčky, podobné balíčkům čokolády a nesoucí nápis Parato-Original-jíška. Ano, je to jíška. Hotová jíška. Každá hospodyňka ví, co znamená slovo jíška: zlost, ztrátu času, zkaženou chuť jídel. Teď tak všechno odpadne. Parato-Original-jíška stojí stejné peníze, jako doma připravovaná jíška, avšak máte záruku, že tato hotová jíška není připálená a nezkaží dobré chuti pokrmů.*“³⁵⁶

³⁴⁹ *Rozsévačka*, 10. září, 1931, číslo 8, s. 5.

³⁵⁰ *Rozsévačka*, 10. září, 1931, číslo 8, s. 5.

³⁵¹ *Rozsévačka*, 10. září, 1931, číslo 8, s. 5.

³⁵² Viz *Obrazová příloha* č. 6.

³⁵³ *Rozsévačka*, 5. února, 1931, číslo 3, s. 11.

³⁵⁴ *Lidové noviny*, 8. prosince 1929, číslo 617, s. 20.

³⁵⁵ *Lidové noviny*, 8. prosince 1929, číslo 617, s. 20.

³⁵⁶ *Lidové noviny* 17. listopadu 1929, číslo 578, s. 22.

Do tématu Domácnost můžeme zařadit i novou rubriku, která se právě objevila na stránkách *Národních listů* v sekci ženské přílohy, a to Zahradničení. Poprvé tuto rubriku nacházíme v červnu roku 1925. Rubrika se dočkala pozitivního ohodnocení svými čtenářkami a tak v listopadu téhož roku začíná nová rubrika s názvem Zahradnická hlídka. Rubrika se shledala s velkým zájmem čtenářek. V Zahradnické hlídce³⁵⁷ se čtenářky dozvídaly jak správně pěstovat květiny doma i na zahrádce, jak a kdy sklízet úrodu a jiné zajímavé a důležité rady. Tyto rady dávala rubrika především svým mladým zahradnicím. K nově vzniklé rubrice také přibyla listárna pro zahrádkáře.³⁵⁸ Listárna dávala svým čtenářkám odpovědi a rady na jejich dotazy. Třeba například jako tomu bylo v ročníku číslo 43, kde se redaktorka snaží ukázat hezký nápad na dárek - „*Dárek*“ *Ted' je doba hyacint. Opatřete si nějaký pěkný porculánový květináček značky Míšeň neb Vídeň, dejte si do něj vsadit temně modrou hyacintu „King of the Bleus“ a máte krásný dárek.*“³⁵⁹

A nejenom *Národní listy*, ale i *Rozsévačka* se zabývala tématy okolo domácnosti, jako byly například rady a tipy pro hospodářství, které přinášely svým čtenářkám. Rady jak se vypořádat s mechem na zdech, jak se starat o ovocné stromy a jiné zajímavosti.³⁶⁰ Další rady na bělení prádla nebo jak se zbavit lesku na látce, si mohly čtenářky přečíst na stránkách *Rozsévačky* a její rubriky *Rady pro domácnost*.³⁶¹

4.4 Rodina a děti

Dalším tématem, které se často objevovalo na stránkách ženských rubrik, byla rodina s ní spojené děti. Co se týká vztahů a jakési pomyslné intimity tak právě tato témata velmi pomalu pronikala na stánky ženském rubrik. Důvodů bylo několik, nejprve nikdy dříve se o tom veřejně nepsalo v novinách a za další, stále se jednalo o téma, které budilo v dobových konvencích spíše ostych. Redaktorky a novinářky se ovšem i s těmito tématy u své práce setkávaly, ale spíše v listárnách konkrétních novin, kde se snažily svým čtenářkám odpovídat na jejich převážně anonymní dotazy. Takovéto dotazy nacházíme například i v právní poradně *Národních listů*. Aby redaktorky usnadnily životy svým čtenářkám hledající správnou odpověď na jejich potíže, zařadily do ženské rubriky také Právní poradnu. Zde se snažily svým čtenářkám odpovědět na všechny jejich otázky, jež docházely pravidelně do redakce.

³⁵⁷ Viz Obrazová příloha č.7.

³⁵⁸ Listárna zahradnické hlídky

³⁵⁹ *Národní listy*, 13. února 1927, číslo 43, s. 15.

³⁶⁰ *Rozsévačka*, 23. srpna, 1928, číslo 34, s. 5.

³⁶¹ *Rozsévačka*, 16. srpna, 1928, číslo 33, s. 5.

Na stránkách se tak začaly objevovat malé sloupečky s právními radami a typy „*Nárok na výbavné*“ *Možno žádati po uzavření sňatku. Zákon stanoví omezení co do opožděného požadování (promlčení). Pojištění má trvati po celou zák. stanovenou čekací lhůtu.*³⁶² Na dotazy odpovídaly přímo právničky, jako tomu bylo i v případě advokátky JUDr. Marie Mikulové.³⁶³ Dotazy čtenářek se týkaly například i dětí „*Dítě*“ *Výživné pro nezletilé dítě manželské při rozvodu manželů určuje poručenský soud (okresní soud podle pobytu). Podejte tam žádost a uveďte okolnosti, které se týkají majetkových poměrů otce dítěte, příp. písemné doklady nebo jména osob, které mohou vaše tvrzení podepřít.*³⁶⁴

Redaktorky neopomíjely ani budoucí maminky, jak tomu bylo v článku od Mileny Jesenské, nebo také v rubrice Jak zacházet s dětmi, která začala vycházet roku 1925 v *Národních listech*. Právě Milena Jesenská se z redaktorek nejvíce zajímala výchovou dětí a také jí věnovala nejvíce času ve svých pracích. Můžeme to přičítat nejspíše jejímu přátelství s manželi Růhlovými, kteří byli přesvědčení socialisté a snažili se tak o výchovu a zformování nové soběstačné generace. Vydávali také knihy na toto téma, právě zde našla Milena zalíbení ve stejných názorech na výchovu dětí. Dítě má být ve stejné rovině jako jejich rodiče nebo vychovatel, nemělo by docházet k utlačování dítěte a jeho prostoru, ba naopak, mělo by se dítěti dát volnost a podpora v jeho zájmech. Tuto teorii se snažila Jesenská vnést skrze své články na stránky jak *Národních listů*, tak i *Lidových novin*. Nejenom Jesenská, ale také pozdější redaktorky *Lidových novin* jako byla Věra Fellerová. Která se snažila ve svých článcích čtenářkám ukázat jak se správně starat o své dítě a jak je naučit základním hygienickým návykům „*Prvním úkolem maminky je zvyknout dítě důslednému umývání ruček před každým jídlem. Po příchodu ze školy je dobře omýti si i obličej a nyní v době nakažlivých nemocí vykloukati v ústech.*“³⁶⁵

Na stránkách *Rozsévačky* se objevovaly i články o dětské práci, dětském zdravotním stavu, dětské bídě, ale i o dětském vzdělání.³⁶⁶ Právě Jožka Jabůrková se při své práci na tato někdy možná opomíjená témata zaměřila, a to především z důvodu pomoci ženám. Snažila se tedy o jakousi osvětu ženského a dětského světa. Například v jednom z čísel *Rozsévačky* nalezneme článek, který vyzývá ženy a jejich děti k lékařské prohlídce a také informuje o založení nového chorobince v Praze. Dále se v článku čtenářky dozvídají o takzvané poradně

³⁶² *Národní listy*, 24. února 1935, číslo 55, s. 13.

³⁶³ *Národní listy*, 8. prosince 1935, číslo 336, s. 14.

³⁶⁴ *Národní listy*, 17. února 1935, číslo 48, s. 14.

³⁶⁵ *Lidové noviny*, 24. února, 1935, číslo 100, s. 3.

³⁶⁶ HOLEČKOVÁ, Božena. *Komunistická novinářka Jožka Jabůrková*. Praha: Novinář, 1978. Osobnosti české a slovenské žurnalistiky. s. 94-95.

pro ženy, která se koná vždy každou sobotu od 4 do 5 hodin pod vedením MUDr. Otty Helera.

Dalším zajímavým tématem objevujícím se na stránkách ženského dělnického časopisu byl zákon o umělém přerušení těhotenství. V článku Landové-Štychové se snaží redaktorka ukázat, proč KSČ má zájem o novelizaci zákona. A to z jasných důvodů jako jsou: zdravotní (slabost ženy, náchylnost k chorobám, tuberkulóza...), eugenické (výskyt dědičných chorob u matky nebo otce nenarozeného dítěte, alkoholismus, idiotismus, šílenství nebo zločinnost...), sociální (chudoba, neschopnost pracovat, nezaměstnanost nebo ztráta příjmů a zhoršení finančního stavu rodiny...). Článek hlásá: „*Za svobodné mateřství, proti paragrafům 144-48, za zvýšenou péči o matku a dítě bojují jen komunisté!*“ Tomuto tématu se ženský časopis nevěnuje naposledy, články tohoto typu se objevují poměrně často. A nejen na poli komunistického tisku nacházíme tyto články, ale i ve zbylých dvou zkoumaných periodících.

K tomuto tématu se organizovaly i různé ankety, které měly za úkol ukázat všem, co si ostatní o paragrafu 144-48 myslí. V anketě tak bylo zjištěno následovně „*Z dosud došlých statisticky zpracovaných odpovědí bylo zjištěno, že jen 4% lékařů doporučuje dodržení nyní platného paragrafu, kdežto 96% považuje platný paragraf za stálý pramen sociální nespravedlnosti a nebezpečí pro zdraví širokých vrstev lidových.*“³⁶⁷ Podle dotázaných lékařů má tak žena právo rozhodovat o osudu svého těhotenství.

4.5 Pro děti

Další částí, jež se nacházela na stránkách ženských rubrik, byly články pro děti. Redaktorky tak chtěly zpříjemnit čas i dětem svých čtenářek a proto na ně čekala hezká povídka, říkanka nebo například rébus. Redaktorky *Národních listů* se snažily navázat kontakt s dětmi a zapojovaly je pomocí různých anket do čtení s matkami. Nejprve se začaly objevovat malé články, ale později se stala neděle dnem dětí. A tak se mohly děti vždy těšit na rubriku s příznačným názvem – Neděle našich dětí.³⁶⁸ První vydání bylo 1. ledna 1933, kdy byla rubrika představena „*Milé děti! Zavádíme pro Vás tímto číslem v „Národních listech“ přílohu „Neděle našich dětí“. Váš velký zájem o hádanky, pohádky a povídky v obrázkové „Neděli Nár. listů“ projevovaný každého týdne ve stech dopisech pilných luštitelů, způsobil, že bylo rozhodnuto, věnovati vám místo necelé mnohdy poslední stránky v obrázkové*

³⁶⁷ *Rozsévačka*, 6. července, 1932, číslo 27, s. 10.

³⁶⁸ Viz. Obrazová příloha č. 8.

„Neděli“ plné čtyři stránky, upravené tak, abyste si je mohli vystřihovati a uschovávat po celý rok! Kdo z vás tak bude činiti, obdrží k příštím vánočním svátkům na „Neděli našich dětí“ pěkné desky.“³⁶⁹ Děti se tak mohly pravidelně těšit na říkadla, pohádky na pokračování nebo hádanky a rébusy, které když vyluštily, mohly zaslat zpět do redakce se správnou odpovědí. Správné odpovědi a výherci pak byly obvykle otisknuti na další stránce rubriky pro děti.

Na stránkách ženských rubrik a jejich částech určených právě dětem se objevovaly mimo jiné i ankety. Takovéto ankety se snažila připravit pro své malé čtenáře i Milena Jesenská s hlavním úkolem přitáhnout děti k čtení a především k rozvinutí jejich samostatného úsudku. Ankety se pak týkaly různých témat, jako byly například jak vidí maminku nebo o jejich nejkrásnější cestě. Děti tak dostaly prostor se vyjádřit a projevit svůj vlastní názor.

Články pro děti nesměly chybět ani v komunistickém tisku *Rozsévačka*. Co se týká dětí i zde se objevovaly rubriky určené právě jim, například *Rozsévačka dětem*.³⁷⁰ Obvykle se snažily redaktorky vyčlenit svým malým čtenářům a jejich matkám celou jednu stránku. Avšak ne vždy to bylo pravidlem, občas se i stávalo, že na děti nezbylo v časopise místo a tak se musely redaktorky dětem omlouvat, jako tomu bylo například v čísle *Rozsévačky*, kdy bylo místo pro děti vyplněno jinými články. Proto se redaktorky rozhodly, umístit alespoň obrázek slona s názvem *Vysavač má rýmu*, ke kterému měly děti napsat svůj vlastní příběh a zaslat ho do redakce. Nejlepší povídka pak získala knížku. Alespoň tímto způsobem se snažila redakce dětem zpříjemnit chvíle čekání na další vydání *Rozsévačky*.³⁷¹ Dětem vyhrazené místo bylo doplňováno ilustracemi a fotografiemi, vždy ale černobílými. Na vrchu stránky se obvykle objevoval obrázek hrajících se usměvavých dětí. A nechyběly ani obrázky k jednotlivým povídkám, říkankám a pohádkám.

Výchovu dětí si KSČ vzala za jeden z úkolů, který vyplýval i z úkolů mezinárodního dělnického hnutí. Na III. a IV. sjezdu KSČ se probíralo mimo jiné právě vzdělání a výchova dětí a tak byla uložena péče o rozvoj dětského hnutí Komunistickému svazu mládeže. Ač redaktorka *Rozsévačky* Jožka Jabůrková byla bohužel bezdětná, celý život milovala děti a trávila s nimi každý volný čas. To se odrazilo i na článcích vydávaných na stránkách *Rozsévačky*. Ale nejenom redaktorky plnily stránky časopisu, ale nabádaly také děti, aby i ony přispívaly do časopisů svými příspěvky. Často se tak objevuje žádost na děti se slovy: „*Děti*

³⁶⁹ *Národní listy*, 1. ledna, 1933, číslo 1, s. 13.

³⁷⁰ Viz *Obrazová příloha* č. 9.

³⁷¹ *Rozsévačka*, březen, 1936, číslo 10, s. 3.

piště Rozsévačce. ³⁷² Ve stejném čísle byla otisknuta i smutná básnička malé Soni Thelenové s názvem *Dítě proletáře*. Básnička byla otištěna jako fotografie dopisu, který přišel do redakce.

*„Chudák s ženou v kriminále,
dítě venku pláčící
musí žebrať u boháčů
v dešti, v mrazu, v ulici.
Když je vidí policajt
sebere je také
co teď dítě chudáka,
pláče, jen pláče,
ale náhle řeklo si:
Plakat přestanu,
budu radši bojovat
za Komunistickou stranu.“* ³⁷³

Dopisy dětí jsou zvláště charakteristické tím, že dodávají jasný pohled na výchovu dětí v komunistických rodinách. Redakce již na počátku, ještě pod vedením Marie Majerové nebo Marie Malířové plně zásobila časopis články pro děti. Děti a jejich matky tak pravidelně nacházely články, říkadla, pohádky nebo romány na pokračování. V *Rozsévačce* děti našly například příběh s názvem – *Dlouhá, Široká a Bystrozraká*, ³⁷⁴ který byl o třech mladých dívkách a jejich společném dobrodružství. Nebyly by to ale komunistické noviny, kdyby se ani v dětských povídkách a pohádkách neobjevila jakási agitace. Příběh vypráví o mladých děvčatech, která stavěla sněhuláka, ale když ho dokončila, uvědomila si, že je velmi podobný panu továrníkovi Novákovi. Povídka končí kouloučkou se sněhulákem-panem továrníkem a samozřejmě výhrou mladých bolševických dětí, jak je sám kolemjdoucí dělník nazve.

³⁷² *Rozsévačka*, 12. února, 1931, číslo.4, s. 11.

³⁷³ *Rozsévačka*, 12. února, 1931, číslo.4, s. 11.

³⁷⁴ *Rozsévačka*, 19. února, 1931, číslo.5, s. 11.

4.6 Dům, byt a zahrada

Tématem, jež není zcela klíčové, ale které se objevuje na stránkách určeným ženám, bylo zútulnění domu či bytu. Během 20. století dostává toto téma větší prostor a v novinách se tak začínají objevovat články o vybavení bytu nebo domu.

Na stránkách *Národních listů* se nově s příchodem Mileny Jesenské začaly objevovat články o architektuře a bytovém designu, který se snažila začlenit na stránky ženské rubriky. Byla to právě Jesenská, kdo přinesl do podvědomí čtenářek *Národních listů* a *Lidových novin* témata o bydlení. Formování nového stylu bydlení propagovala Jesenská díky skupině intelektuálů soustředěných kolem Adolfa Loose.³⁷⁵ Přední požadavky nového stylu taky vycházely z účelného velkého prostoru bez všelijakých zbytečností a takzvaných lapačů prachu. Zásadním obdobím byl roku 1925, kdy se Jesenská stýkala s lidmi kolem Devětsilu a žila s architektem Jaromírem Krejcarem. Redaktorka ráda navštěvovala nejrůznější výstavy, četla publikace o architektuře a diskutovala se svým partnerem. Právě proto také obhajovala práci architektů, jako práci potřebnou stejně jako ševcovinu. „*Průměrný člověk vyhledá ševce, potřebuje-li boty, a tenisového trenéra, chce-li se naučit tenisu, ale nenapadne mu, aby vyhledal odborníka, když se rozhodně postaviti si dům. Spokojí se obyčejně s názorem, že mu to stavitel také postaví, což je asi tolik, jako kdyby zubní technické prováděli operaci čelistní nebo jakoby výrobce olejové barvy namaloval obraz: hmota bez ducha. Moderní doba porazila tento názor na celé čáře: výstavy, vzorné kolonie, publikace, žurnalistika, všechno určí člověka umět bydleti.*“³⁷⁶ Ke svým článkům často přizvala také odborníky, kteří jí rádi pomohly, jako tomu bylo i u článku Provoz mezi kuchyní, kde si Milena přizvala ke spolupráci architekta Josefa Špalka,³⁷⁷ který jí pomohl namalovat i přesné půdorysy a návrhy daných místností. Na jeho návrzích vidíme přesné rozložení moderního bytu, kde neopomenul ani pokoj pro služky, který byl umístěn ze strategického důvodu hned vedle kuchyně. Dále následují obrázky s návrhy kuchyní. Například aby se mohlo servírovat jídlo do jídelny pohodlněji, byl vymyšlen takzvaný bufetový pult „*Z kuchyně podává se jídlo do jídelny, která je otvorem ve zdi spojena kuchyní. Tento otvor je na jídelním buffetu.*“³⁷⁸ Redaktorka nezapomíná ani na další praktickou část kuchyně, takzvanou umývárnu „*Vedle kuchyně je umývárna, místnost dokonale vypravená k rychlému a hygienickému mytí nádobí.*“³⁷⁹ Vše je

³⁷⁵ Adolf Loos (1870-1933) byl klasik moderní architektury, čelní představitel purismu.

³⁷⁶ *Lidové noviny*, 8.září, 1929, s. 20.

³⁷⁷ Josef Špalka (1902-1942) byl český architekt.

³⁷⁸ *Lidové noviny*, 17.listopadu, 1929, číslo 578, s. 23.

³⁷⁹ *Lidové noviny*, 17.listopadu, 1929, číslo 578, s. 23.

praktické a jednoduché a díky tomuto řešení tak služby nebo samotné hospodyňky ušetří drahocenný čas.

Články, jež se objevovaly na stránkách *Národních listů*, byly například články s názvy Stolek, jenž je současně lampou,³⁸⁰ doplněný třemi povedenými ilustracemi nebo Moderní praktický nábytek,³⁸¹ taktéž doplněn krásnými obrázky velké šatní skříně a obývacího pokoje. Články nabádaly své čtenářky, aby své obydlí zařizovaly vždy útulně a prakticky. Bydlení vypovídá o člověku, a proto se snažila i Milena své čtenáře nabádat k hezkému bydlení. Nešlo vždy však pouze o celkové vybavení domu, ale i o malé drobnosti, které utvářely útulný domov každé hospodyňky. Tak tomu bylo například v článku o Poduškách, kde redaktorka Milena Jesenská nabízí zhotovení návrhů na podušky od kreslířky sl. Anny Suchardové³⁸² za 30kč.³⁸³

V *Lidových novinách* právě při začlenění nové rubriky domácnost, vyšel článek o americké domácnosti od Marie Fantové. Zde redaktorka velebí organizovanou domácnost mladé Američanky a snaží se totéž vnuknout svým čtenářkám. „*Nevzdychajte: Copak v Americe! Ale u nás, nýbrž snažte se hned už při dnešním nedělním obědě si uvědomit, jak byste si mohly ve své kuchyni co nejvíce ušetřit času a věčného přecházení tím, že do své práce zavedete to, čemu se říká „systém“ a co je největší úsporou peněz, času, námahy zlosti a drobných útrap.*“³⁸⁴

Právě toto téma se hůře hledá na stránkách rudého tisku pro ženy. Je to především z důvodu sociálního postavení mnohých čtenářek, ale i redaktorek časopisu. Články, které jsou naprosto běžné v novinách, jako jsou *Národní listy* nebo *Lidové noviny*³⁸⁵ v *Rozsévačce* nebo *Komunistce* nenalezneme. Místo toho nacházíme články, které píšou samotné čtenářky, které jsou leckdy velmi nespokojené a právě skrze své dopisy si stěžují na aktuální bytovou situaci. Jako tomu je například v článku s názvem Byt zdarma,³⁸⁶ kde si mladá žena stěžuje na hrubé zacházení ze strany rodiny, pro kterou pracuje jako služka a kde také bydlí.

Nesmíme, ale zapomenout, že i redaktorky by snad i rády psaly o tom, jak mít krásný byt, dům nebo zahradu, ale v tomto případě nebylo moc komu to psát. Dělnické rodiny měly obvykle malé byty, které leckdy neměly ani koupelny a toalety. Nebylo ani výjimkou, že

³⁸⁰ *Národní listy*, 11.května, 1924, s. 10.

³⁸¹ *Národní listy*, 30.prosince, 1923, číslo 356, s. 10.

³⁸² Anna Suchardová (1870-1940) byla akademická malířka a keramička.

³⁸³ *Národní listy*, 20.ledna, 1924, číslo 20, s. 10.

³⁸⁴ *Lidové noviny*, 30.září, 1923, číslo 489, s. 13.

³⁸⁵ Viz Obrazová příloha č. 10.

³⁸⁶ *Rozsévačka*, 29.ledna, 1931, číslo.2, s. 7.

několik rodin bydlelo v jednom bytě společně. Šťastnější z nich měly vlastní koupelnu s toaletou, ale to už se jednalo v tomto prostředí spíše o jakýsi nadstandard.

Například v článku z roku 1929 s názvem O dětech, zelenině, moderním bytě a dějinách cukru nacházíme jakýsi výsměch časopisům, jako byly *Hvězda*, *Pražanka* a jiné. Článek se snaží čtenářkám komunistického ženského listu ukázat, co se skrývá na stránkách *Hvězdy*. Jednotlivé články *Hvězdy* tak přepíše podle svého komunistického myšlení. Co se týká právě bytu, autorka článku píše: „*Majitelky vagónových „vil“ a zahrádek bude jistě zajímat článek „Moderní byt“. Vidíte tu návrhy státní průmyslové školy i jednotlivých architektů, jak zařídit pánský pokoj, jak účelně vsadit mezi zed' kuchyně a jídelny servírovací skříň. A nejlepší čeští umělci starají se o výchovu vašeho vkusu ukázkami váz z křišťálového skla a hřejivých dutinových nebo hedvábných podušek. Tento článek je zejména vhodný pro deložované (vystěhované). Kdo pěstuje za oknem kytičky, ať si přečte článek „zahradního architekta“ o zakládání zahrad.*“³⁸⁷

4.7 Sport, volný čas a cestování

Pohyb a sport byly velmi důležité, jak se již od pradávna říká „Ve zdravém těle zdravý duch.“ A právě i z tohoto důvodu se toto téma snažily redaktorky ženských příloh zařadit na své stránky. Ve městech se stalo velmi oblíbené kondiční cvičení, mimo město pak turistika nebo také tramping. Nejenom ženy se snažily o více pohybu na čerstvém vzduchu, to bylo totiž to nejdůležitější pro zdravého člověka. A tak se na stránkách *Národních listů* začaly objevovat nové rubriky a seriály věnované právě zdravému pohybu. Této rubriky se ujala častá přispěvatelka Milča Mayerová, která vedla svou rubriku s názvem *Gymnastika doma*. K článku byly vždy připojeny názorné ilustrace jak správně provádět cvik, aniž by si mohla čtenářka ublížit. V seriálu s názvem *Ranní gymnastika* tak Mayerová radí jak správně cvičit doma. „*Míno Vám chce dneska ukázat, jak se lze příjemně protáhnout. Každé zvíře, které má v sobě jen trochu pohybové estetiky a smysl pro fyzický blahobyt, začíná boží den tím, že všechny údy pečlivě protáhne, důkladně zazívá a pak se cítí teprve schopno další existence. Proč by si tuto rozkoš neměli dopřát lidé?*“³⁸⁸ Další redaktorkou zabývající se právě sportem byla Běla Friedlandrová³⁸⁹, která přispívala svými články nejenom do *Národních listů*, ale také do *Módní revue*.

³⁸⁷ V čísle 17, 1929

³⁸⁸ *Lidové noviny*, 19.května 1929, číslo 253, s. 26.

³⁸⁹ Běla Friedlandrová (1900-1965) byla profesionální sportovkyně a autorka tělovýchovných příruček (*Příručka denního tělocviku pro ženy*. Praha 1932).

Oblíbenými sportovními aktivitami se tak staly takzvané bílé sporty, o kterých referuje redaktorka Míla „*V zimě je to lyžování, v létě tennis. Nejzdravější a nejestetičtější sporty pro ženu. Oba jsou sporty bílé, ten první terénem, ten druhý – snad, že bílé paprsky sluneční sežehují bělavou plochu hřiště, snad a hlavně proto, že bylo kdysi nepsaným a proto tak přesně zachovávaným zákonem oblékati se k tennisu bílé.*“³⁹⁰

Musíme ovšem poznamenat, že právě toto téma velmi často sklouzávalo zpět k jednomu ze stěžejních témat ženských rubrik a to módě.³⁹¹ Často se tak objevovaly články, jež ukazovaly čtenářkám, co si obléci na tenis nebo vyjížděku v automobilu. Právě automobil se stal novým, pro vyšší vrstvy dostupným dopravním prostředkem, který mohly nyní řídit i emancipované ženy. Jako to viděly i u naší automobilové závodnice Elišky Junkové, která se stala v dvacátých letech nejrychlejší ženou světa. Milena Jesenská se v *Národních listech* snaží ukázat možné varianty oděvů vhodných právě na sport. Přináší tak tři možné obleky, jeden z nich je „*Suknička-kalhoty. Pro cyklistky, totiž jsou to kalhotky tak plysované, že spadají zároveň jako sukně a uspoří tím děvčeti hodně trampoty. Je temně modrá, blůza je šedivá s černou kravatou...*“³⁹²

Co se týká *Rozsévačky*, zde hledáme tyto články obtížněji. Ale přesto nacházíme články, jež nabádají své čtenářky, aby myslely na své zdraví a snažily se více hýbat. Stejně tak jak tomu bylo v článku od redaktorky Olgy s názvem Proletářská žena a tělovýchova, který se snaží ženám vysvětlit nutnost pohybu, ač na to není prostředků „*Gymnastika je neobyčejně zdravá, neboť je to souhrn cvičení, zvláště přizpůsobených ženskému organismu. Cvičení a zvláště gymnastické cvičení osvěžuje a upevňuje celé tělo, podporuje vývin a správné umístění vnitřních orgánů a tím zmírňuje a odstraňuje všechny obtíže a nevolnosti. Jsme-li po celý den skloněny, ať již nad neckami, nad strojem, trpí naše vnitřní ústrojí, zvláště ženská, nepřírozený, násilným stlačením. A to je důvod a příčina všech nevolností, často velmi bolestivých, kterými jsou nejvíce stíženy proletářské ženy.*“³⁹³

Téma cestování, i takovéto články nacházíme na stránkách ženských rubrik, nicméně velmi sporadicky. Důvody proto byly zcela jasné, ženy z dělnických tříd na to neměly žádné prostředky, aby mohly cestovat po republice nebo dokonce do zahraničí, to pro ně bylo nedostupné. Samy redaktorky byly však vášnivými cestovatelkami a tak proto se snažily svým čtenářkám okořenit jejich ženskou rubriku i příspěvky z cest. Milena Jesenská tak referovala o pobytech ve Vídni a Marie Fantová, díky svým cestám po Evropě a dokonce dvěma pobyty ve

³⁹⁰ *Lidové noviny*, 5.května, 1935, číslo 226, s. 19.

³⁹¹ Viz *Obrazová příloha* č. 11.

³⁹² *Národní listy*, 15.června, 1924, číslo, s. 10.

³⁹³ *Rozsévačka*, 26.února, 1931, číslo 6, s. 23.

Spojených státech, začala psát série textů z Ameriky, jež začala vycházet na stránkách *Lidových novin* od roku 1925. Ani *Národní listy* nezůstávaly pozadu a tak i zde nacházíme články od Zdeny Wattersonové věnované cestovatelským reportážím. Nešlo vždy pouze o zahraniční cesty, ale také tuzemsko nezůstávalo pozadu. Na konci 19.století se velmi rozmohla turistika a následně i například tramping a skautské hnutí. Turistika se tak stala velmi oblíbeným sportem, který nebyl nikterak nákladný a dal se provozovat v podstatě kdekoliv. Sama Milena Jesenská by doporučila pohyb všem, jak píše ve svém článku s názvem *Na hory, „Kdybych byla lékařem, předpisovala bych nešťastným lidem šest hodin pravidelné chůze denně, bez zastávky, pořád dál. Strídati kraji, obzory, jen silnici si ponechat, neodbočovati na pěšiny, nepřestávat v chůzi. Udělati se strojem na šest hodin denně. Rytmus, do kterého se dostane chodcovo tělo, je samospasitelný lék na všechny černé myšlenky.“*³⁹⁴ Naopak v článku také od Mileny Jesenské se dozvídáme jak se na dovolenou řádně připravit a co si s sebou nezbytného zabalit. „*Je sto různých způsobů, jak ztráviti dovolenou. Každým rokem rostou a množí se možnosti, jak vynahraditi dlouhou pracovní dobu zimních měsíců. Dovolené časně na jaře a pozdě na podzim nejsou už dávno neštěstím, naopak umožňují nám příjemný pobyt v cizině, který je v letních parných měsících spíše namáhavý než krásný. Zkrátka, dveře do světa se otevírají, cestovní kanceláře mají plné ruce práce, plánům není konce, zaprášené kufry stěhují se s půdy.*“³⁹⁵ Redaktorka Jesenská nepropagovala pouze tuzemsko, ale svým čtenářkám přinášela články i o pobytu na pláži „*Kdo jste tam nebyly, ani si to nedovedete představit. Je to krásnější než les, než řeka, než jezero, než hory, než města. Je to krásnější než štěstí, než údiv, než radost, než veselí. Je to krásnější, než cokoli, co očima můžeme mít.*“³⁹⁶ Tímto způsobem se snažily redaktorky přiblížit pro mnohé vzdálený svět a jeho krásy.

³⁹⁴ *Lidové noviny*, 18.srpna, 1929, s. 12.

³⁹⁵ *Lidové noviny*, 9.června, 1929, číslo 290, s. 18.

³⁹⁶ *Lidové noviny*, 21.července, 1929, číslo 363, s. 18.

5. Vzhled a struktura rozebíraného tisku

Ve dvacátých letech v žurnalistice spadla do mužské sféry psaní témata o politice, sportu, hospodářství, ekonomice, naopak ženskému osazenstvu byla předurčena témata jako byla móda, krása, recepty, rady a tipy pro děti a jiné. Rozdělení sfér vlivu tak bylo zcela zřetelné. Muži si nadále stáli za názorem, že ženy mohou psát pouze o pro ně nepodstatných tématech, jako byla právě móda. Ženy jako redaktorky teprve začínaly a musely si tak své místo na výsluní novinařiny vybudovat. Muži jim v tomto cíli ovšem mnoho nebránili, a to z důvodu, že to byli právě muži, kdo nechtěli ztrácet čas zbytečnými články o módě, domácí paštice nebo plenách pro děti. Proto toto pole působnosti zůstalo v rukou žen, ač tomu nebylo vždy takto. Například v *Lidových novinách* začíná s psaním ženské rubriky paradoxně muž, a aby to nepůsobilo příliš divně, vystupuje tak pan Richard Weiner jako Sherezada nebo Filipína či Filína.

Abychom si lépe přiblížili, jak takové noviny vypadaly, pokusím se nyní nastínit jejich vzhled a strukturu. Každá módní hlídka se postupem času vyvíjela a s ní i její vzhled. Nejprve se zaměřím na v určitém směru dost podobné *Národní listy* a *Lidové noviny*. Právě tyto dva deníky si jsou v mnohém velmi podobné. Jednalo se totiž o pouhé přílohy těchto velkých deníků. Nešlo tedy o plnohodnotný časopis věnovaný ženám. Jako tomu bylo například u publikace *Komunistka*, později přejmenované na *Rozsévačku*.

Obě dvě publikace začínaly psaním pouze o módě a další témata, jež byla možná zařadit do ženských příloh, tak zůstávaly dlouhou dobu tabu. V deníku *Národní listy* se poprvé objevila ženská rubrika roku 1913 pod vedením Františky Tůmové-Svobodové, která přispívaly svými články pod pseudonymem Heda. S vedením Hedy se ženská příloha *Národních listů* začala pomalu utvářet. Články se ale objevovaly občas velmi chaoticky například na jiných místech, než-li tomu bylo u předešlého čísla deníku. Jejich pozice se často měnila v kontextu volného místa na stránkách tisku. Ženská rubrika neměla ani přesné místo, co se týká čísla stránek, ale nejčastěji jí nacházíme právě mezi třetí a čtvrtou stránkou tisku. Články se mohly občas špatně hledat ve zmeti ostatních článků, ale také z důvodu, že články byly psané ve sloupcích. Stránka byla rozdělena na obvykle tři až čtyři části rozdělené do sloupců, stejně tak své články psalo i mnoho dalších publikací jako byly i *Lidové noviny*. Později roku 1918 získala ženská rubrika své označení jako Módní hlídka, pod kterou vystupovala dále. Díky jasnému označení se u svých čtenářek utvrdila a stala se tak vyhledávanou rubrikou. S poptávkou tak rostla i nabídka a tak byly *Národní listy* nuceny poskytnout ženským čtenářkám více prostoru na jejich stránkách. Velký zlom na stránkách

ženské rubriky *Národních listech* přichází společně s novou redaktorkou Milenou Jesenskou, která se své role zhostila velmi dobře. Ihned nastávají změny především v množství věnovaného textu pro čtenářky. Změnilo se také pole působnosti ohledně zvolených témat, již se nepsalo pouze a jenom o módě, ale na stránky tak přibýly další zajímavé články jako byly recepty, domácnost, výchova dětí, byt, rodina, mužské móda a mnoho dalšího. Rubrika se rozšířila na větší část stránky a dělila se tak o své místo s inzercí nebo například sportovní rubrikou. Další změna nastává ve vzhledu stránky, nejprve se psaly pouze malé články, které byly poněkud nevýrazné ve zmeti všech ostatních článků. Ale nyní se mohly články pyšnit nejenom vyhrazeným prostorem, ale také krásnými ilustracemi, které dotvářely jejich celkový vzhled. Ilustrace se týkaly převážně článků o módě, kde se snažili ilustrátoři vykreslit co nejvěrohodněji popisovaný oděv. Objevovaly se také návrhy střihů, kdy si mohla čtenářka sama doma ušít oděv podle jejích redaktorek. Další zlom přichází roku 1925, kdy se znovu přidává ženské rubrice více prostoru, který díky velké konkurenci potřebuje. Stránka tak bývá zaplněna zhruba z poloviny články a příspěvky pro ženské čtenářky. Ženské příloha je také obohacena novými přírůstky v podobě nových článků nebo dokonce seriálů jako je například seriál *Jak zacházet s dětmi*. Dále *Z cizích kuchyní*, vyprávění na pokračování *Listy ze zapadlé Lhoty*, velmi zajímavým seriálem se stal i *Systém denního cvičení* redigovaný Bělou Friedlandrovou.

Články v *Lidových novinách* psané dopisovatelem Richardem Weinerem se ze začátku také týkaly pouze módy, a to převážně poznatky z Francie odkud redaktor přispíval. Nadpis byl také jednoduchý, jednalo se vždy o název rubriky čili - *Módní hlídka* a podnadpis, jako například *Jarní móda na ulicích*, *Deštivé počasí* nebo *Pláště ze starých nové* a jiné zajímavé módní články. Až postupem času se témata ženské rubriky začaly rozrůstat.

S rokem 1933 přichází i nové záhlaví tvořené ilustrací. Jedná se na jedné straně o dvě dámy a na druhé matku s dítětem, tato ilustrace tak dokresluje celou ženskou rubriku novin. Záhlaví se tak bude poměrně často měnit a obnovovat stejně tak jako je tomu roku 1934, kdy nastává další změna nadpis *Žena*, domácnost a rodina je podtržen vždy dvojitou tlustou čarou. V květnu roku 1937 se znovu mění záhlaví, nyní na vyobrazení dvou žen po obou stranách a uprostřed stojící prvorepublikovou vilou, stejně jako tomu bylo i s malými přestávkami v rocích 1933, 1934, 1935 a 1936. S těmito možnostmi vyobrazení záhlaví se setkáváme opravdu často. Na stránce věnované ženám se obvykle objevoval jeden hlavní článek psán většinou šéfredaktorkou rubriky, dále rubrika *Dopis Pařížanky* a rubrika určená dětem s názvem *Neděle našich dětí*, tyto tři témata tvořily z větší části ženskou rubriku. Dále se zde objevovala témata jako byla domácnost a s ní spojené recepty, právní poradna, romány na

pokračování a další zajímavé články. Následujícího roku zaznamenáváme další změnu přílohy, změnu názvu na Žena – domov – společnost. Rubrika s novým názvem se už neobjevovala vždy pouze na jedné stránce, ale na dvou. U ženské přílohy nesměly chybět ani reklamy, které měly za úkol zaujmout potenciální zájemce o daný produkt nebo službu.

Co se podobnosti týká, nejvíce se k *Národním listům* z mnou zkoumaných podobají právě *Lidové noviny*. A to především z důvodu, že se jednalo pouze o přílohy daných deníků, které vycházely vždy v neděli. Nicméně *Lidové noviny* začaly poněkud netradičně obsazením redaktora Richarda Weinera na pozici pravidelného přispěvovatele ženské přílohy. Aby Weiner vzbudil více věrohodnosti u svých čtenářek, rozhodli se společně s šéfredaktorem Arnoštem Heinrichem, že bude vhodnější, když bude své články psát pod pseudonymem. Weiner si tak pro svou práci zvolil pseudonym Seherezada (Šeherezáda), později od roku 1921 se podepisoval jako Filipína nebo také Filína. Své články a příspěvky zasílal redaktor ze zahraničí a to Francie, kde se inspiroval především módou. Články byly malé a umístěné stejně jako u *Národních listů* na stránkách, kde pro ně zbyl prostor, svou pozici si ženská rubrika teprve vytvářela. *Lidové noviny* v čele s Arnoštem Heinrichem si byly plně vědomy, že právě ženská příloha by mohla přilákat větší počet čtenářů v tomto případě čtenářek. Proto si k práci módní redaktorky přizval novou posilu a to Marii Fantovou, která napsala svůj první článek pro ženskou přílohu 22. října roku 1922. Fantová měla jiný pohled na již rozběhlou ženskou rubriku, a proto se jí snažila předělat k obrazu svému. Rubrika začala vycházet pod novým názvem Móda a společnost. Na stránkách se začaly rovněž více objevovat ilustrace, které doprovázely především módní články. S příchodem Marie Fantové se i rozsah hlavního článku rozrostl. Články byly pestřejší i co se obsahu a tématu týká, čtenářky tak měly možnost nalézt zde více, než jen módu. Oblíbenými rubrikami se staly rubriky o domácnost³⁹⁷, vaření, rodině, výchově dětí nebo například právní poradny. Následovaly další změny jako přejmenování zaběhnuté rubriky Móda a společnost na Společnost a móda. Pouhá záměna dvou slov dne 2. února roku 1927, způsobila mnohé. Na stránky ženské přílohy se tak dostaly nová témata, která oživila dosavadní rubriku. Čtenářky mohly nalézt příloze *Lidových novin* články o sportu, divadle, fejetony nebo oblíbené zprávy z cest. V této době se ujala vedení ženské přílohy Olga Vojáčková, která stále spolupracovala s Marií Fantovou. Olgu Vojáčkovou mohly čtenářky nalézt pod pseudonymem O-Ja. Změna názvu rubriky, ale i hlavní redaktorky nastala roku 1929, o níž se zasloužil šéfredaktor *Lidových novin* Heinrich. Ten se domníval, že dosavadní vedení rubriky Ma-Fou není dostačující a málo se své práci

³⁹⁷ Rubrika s názvem Domácnost se poprvé objevila 30. září 1923.

věnuje a tak tedy přizval novou redaktorku Milenu Jesenkou. Ta už měla bohaté zkušenosti z *Národních listů* a jiných publikací. Název rubriky se změnil na Domov – móda – společnost, pod vedením Mileny. Nová redaktorka nové nápady a iluze, jež se snažila aplikovat ve svém novém působišti. Jesenská tak přizvala nové přispěvatelky a dopisovatelky, které pomáhaly utvářet celkovou podobu nové éry ženské rubriky.

Třetí zkoumanou publikací byl komunistický list vycházející nejprve pod názvem *Ženské listy*, později jako *Komunistka* a v neposlední řadě jako *Rozséváčka*. V meziválečném období se časopis proměňoval v návaznosti na politické a společenské dění, ale především na kulturní politiku komunistické strany. Komunistická publikace je zcela odlišná od předešlých dvou zkoumaných periodik. Především z důvodu, že se nejedná o přílohu daného deníku, ale o samostatnou publikaci vycházející pod záštitou komunistické strany Československa. Již na první pohled je zřejmý rozdíl všech tří zkoumaných periodik. Pokud se koukneme na *Komunistku* nebo pozdější *Rozséváčku*, vidíme samostatný časopis. Nejprve vycházela publikace pod názvem *Komunistka*, časopis byl černobílý s obvyklým osmistránkovým formátem. Titulní stranu listu zdobil název publikace – *Komunistka*, psaný velkými tiskacími písmeny s podtitulem „*Proletáři všech zemí, spojte se!*“. Dále na titulní straně v záhlaví čtenářky našly vše potřebné informace týkající se ženské komunistické publikace „*Vychází každý čtvrtek. - Vydává v zastoupení Tiskového výboru Komunistické strany v Československu Antonín Zápotocký. - Administrace a expedice v Praze I. Perštýn čís.6, II. p. - Telefon čís. 30 954 - Poštovní spořitelna 3498. - Předplatné činí v Československu ročně Kč 28.60, na půl roku Kč 14.30 s poštovní zásilkou. - Redaktorka Marie Majerová v Praze ul., Pod Slovany č.4 - Tiskem Grafie, dělnické knihařství v Praze II. 1959 - Jednotlivé číslo 50 haléřů.*“³⁹⁸ Titulní strana samozřejmě uváděla také datum, číslo a ročník vydání dané publikace. Publikace se také lišila díky svému rozložení stránek, stránky byly rozděleny do pomyslných dvou sloupců, na rozdíl od předešlých *Lidových novin* a *Národních Listů*. Publikace byla jak již bylo zmíněno pod vlivem Komunistické strany Československa, což se také odrazilo na výběru publikovaných témat. Nebyla to móda, která by zaplňovala stránky novin, ale jednalo se především o politické nebo agitační články směřované k ženám. Čtenářky na stránkách *Komunistky* a později i *Rozséváčky* našly například články s názvy *K sedmému výročí ruské revoluce*³⁹⁹, *Zrození proletářovo*⁴⁰⁰, *Z Marxových dopisů*⁴⁰¹ a jiné. Snaha získání nových čtenářek a následných propagátorek komunismu, zde byla zcela jasná. Redaktorky, ale věděly,

³⁹⁸ *Komunistka*. 6.listopadu, 1924, číslo 45, s. 1.

³⁹⁹ *Komunistka*. 6.listopadu, 1924, číslo 45, s. 1.

⁴⁰⁰ *Komunistka*. 2.srpna, 1923, číslo 33, s. 2.

⁴⁰¹ *Komunistka*. 9.srpna, 1923, číslo 32, s. 4.

že pouze tyto články neuspokojí leckteré čtenářky a tak byly nuceny rozšířit své pole témat. Na stránkách tak přibyla nová rubrika s názvem Popelka, která se stala oblíbenou přílohou časopisu *Komunistka*. Příloha Popelka přinášela svým čtenářkám články ze světa módy, domácnosti, rady a tipy všeho druhu.

Co týká módy a módního světa, zde se zásadně proletářská publikace lišila od předešlých dvou zkoumaných, kde se stala móda jedním z prioritních témat celé ženské přílohy. Články na téma móda se obvykle točily kolem přešívání nejrůznějších oděvů ze starých na nové. Těžko zde budeme hledat články o pravých kožešinách, lodičkách z hadí kůže nebo snad luxusních večerních róbách. Později se objevil seriál Domácí šatna, který se objevoval nejčastěji na desáté až dvanácté stránce novin. Změnilo se mnohé od jména publikace až po jeho vedení. V redakci komunistického ženského časopisu se vystřídalo mnoho přispěvovatelek a dopisovatelek, na které redakce hodně spoléhala. Byly tak jedním z hlavních přínosů z „venčí“, dopisovatelky zásobovaly redakci svými poznatky, články, nápady a názory. A společně tak utvářely celou redakci komunistického tisku. Jak jsem již zmínila, na straně šéfredactorek se vystřídaly tři hlavní a pro nás nejdůležitější redaktorky Marie Majerová, kterou roku 1925 vystřídala Helena Malířová a poslední Josefa Jabůrková, která vedla redakci novin až do roku 1938. S každou redaktorkou přišla jiná změna, každá se snažila prosadit si svou tezi a právě díky tomu, se publikace postupem času měnila a utvářela.

V publikaci se můžeme setkat i zájmem o beletristické texty, růst publikované beletrie tak pomalu, ale jistě stoupal. Jak je i názorně vidět z množství publikovaných článků na stránkách komunistické Rozsévačky. Zatím co redaktorce Heleně Malířové, působící v redakci v letech 1926-1929, vyšlo pět próz na pokračování, její nástupkyně Jožka Jabůrková počet beletrie znásobila, kdy za jejího působení (1930-1938) vyšlo celkem devět próz na pokračování, čtyři povídky a šest románů. Změna také nastala i s výběrem publikovaných autorů, velké a populární spisovatele tak nahradili dělničtí autoři z českého, ale i německého prostředí. Romány většinou vyprávěly o ženách hrdinkách (výjimečně hrdinech), kteří přes všechny útrapy našly správnou cestu ke komunistickému světonázoru. Prostor románů bylo velmi často posazeno do současnosti dělnického lidu. Na stránky se tak zařadily romány na pokračování, jako byly *O lásce a zradě*, od komunistické dopisovatelky nebo *Dítě lásky* od Idy Ostravské.

Již na počátku se snažily redaktorky zařadit ilustrace na stránky časopisu, nejednalo se, ale vždy o pravidlo. Pokud na to byl čas a prostor, byl umístěn malý obrázek dotvářející celkový dojem z článku. Postupem času a s přibývajícím škálováním témat, rostla i snaha přinášet čtenářkám více ilustrací, které se objevovaly nejčastěji v přílohách Popelky nebo Domácí

šatny. Jednalo se převážně o ilustrace oděvů nebo přímo střihů na jejich zhotovení. Stejně jako *Lidové noviny* a později i *Národní listy* tak i *Rozsévačka* začala na své stránky umisťovat fotografie. Formátem a četností se ovšem lišila od předchozích ženských příloh velkých deníků. Díky tomu, že se jednalo o samostatný časopis, mohla být fotografie umístěna hned na titulní straně jak tomu bylo u většiny případů. Fotografie se, ale i tak dostaly na další stránky tisku, ovšem módní rubrika stále více spoléhala na kreslené ilustrace a návrhy, které byly podle redakce účelnější. Čtenářky mohly také nalézt na stránkách publikací fotografie dělnických žen, chudých matek nebo továren.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se snažila o ucelený náhled na ženské přílohy, jež vycházely na stránkách vybraných deníků meziválečného období. Pro svou práci jsem zvolila tři pro mne zásadní deníky, které jsem vybrala podle jejich příslušné politické orientace. Za úkol jsem si dala porovnání třech prvorepublikových deníků od pravice, kde jsem zvolila deník *Národní listy* přes nestranický tisk *Lidové noviny* až k extrémně levicově zaměřenému deníku a to *Rudému právu* a jeho *Komunistce* později přejmenované na *Rozsévačku*.

Hlavním cílem práce bylo co nejsrozumitelněji popsat, jak se vybrané rubriky určené ženám ve 20. letech vyvíjely. Jedním z prioritních úkolů bylo také důkladné prozkoumání nejčastěji se objevujících témat, které jsem rozdělila na sedm nejobvyklejších. Všechna probíraná témata u všech mnou zvolených deníků a publikací jsem podrobně prozkoumala a snažila jsem se o přesný náhled na danou problematiku, kterou jsem zasadila do dobového společenského a kulturního kontextu. Z mé práce vyplývá, že ženské rubriky se neustále vyvíjely a rozšiřovaly, nejen co se týká prostoru jim věnovanému, ale především širším záběrem vybíraných témat. Na stránkách časopisů a publikací se tak neobjevovaly pouze články o módě, jak tomu bylo od samého počátku, ale čtenářky si mohly přečíst i články o domácnosti, rodině, architektuře nebo se začíst do poutavého románu na pokračování, fejetonu nebo glosy. Pozadu nezůstávaly ani velmi oblíbené příspěvky přinášející nejzajímavější recepty pro každou ženu nebo hospodyňku, ale také například seriály o zdravém cvičení nebo zprávy z cest. Stránky tak zaplňovala nově přibývajících témata, přesto si ale hlavní místo uhájila móda a odívání, která byla na stránkách ženských příloh všudypřítomná.

V první kapitole mé práce jsme měli možnost se dozvědět o dobovém kontextu zkoumané doby – první republiky. Nalezneme zde také dvě podkapitoly, které nám blíže přiblížily kulturu a především postavení ženy v meziválečné době. Dozvěděli jsme se zde fakta o kulturním životě v nově vzniklém samostatném státu. Kultura v meziválečném Československu byla na vzestupu civilizační úrovně, která šla ruku v ruce s rozkvětem vědy, umění a vzdělanosti.

Ve dvacátých a třicátých letech dvacátého století byla prioritou všech emancipovaných žen jejich rovnoprávnost a získání nových možností. Československým pokrokovým ženám se tak po získání volebního práva roku 1920 otevíraly nové možnosti, které je posouvaly vpřed. Ženy měly nově možnost studovat na vysokých školách nové studijní obory, jako byla například architektura nebo právo. Angažované ženy se tak začaly více zajímat o nové

pracovní pozice, i když stále převládal takzvaný genderový stereotyp, který stavěl ženy do domácího prostoru bytí. Jejich možnosti se však začaly více rozrůstat a i díky tomuto faktu se začaly více rozvíjet ženské publikace a přílohy umístěné na stránkách dobového tisku.

Navazující kapitolu jsem věnovala prozkoumání hlubšího kontextu prvorepublikových médií. Kapitola je rozdělena na další jednotlivé podkapitoly, které utvářejí celkový kontext probíraného tématu. Nezastupitelnou roli na poli médií tvořila právě tištěná média. Se vznikem nové republiky narůstaly mnohé změny, počet vydávaných deníků se zvýšil a ani kvalita nezůstávala pozadu. Příčinou byl příznivý vliv nově ustanovené republiky a rozmach jak kulturní tak i intelektuální. Deníky se staly nedílnou součástí každodennosti mnohých čtenářů, kteří s postupem času nacházeli na jejich stránkách nejen nejnovější zprávy z politiky, hospodářství nebo ekonomiky, ale také z kultury a sportu. Pozadu nezůstávaly ani různé tematicky zaměřené přílohy, jako tomu bylo právě i u ženských rubrik, které s příchodem první republiky získaly svůj věhlas.

Ve své práci jsem nezapomněla ani na zákony a legislativu, které se týkaly vydávaných tištěných médií. Velké změny zde však nenalezneme, po vzniku první republiky se přejímají prozatímní zákony habsburské monarchie a ani nová ústava z roku 1920 nepřinesla převratné změny. Co se ovšem změnilo, byla cenzura tisku, která se u mnou zkoumaných deníků týkala především vycházejících komunistických tiskovin. Aby mohly noviny a deníky vycházet, musela existovat různá nakladatelství a vydavatelství, která se podílela na vydávání prvorepublikového tisku.

K tištěným publikacím také neodmyslitelně patří reklama, která se pomalu začala vyvíjet a plnit tak stránky svými reklamními sloupky. Také žena byla velmi často vyobrazována právě v reklamách, je ovšem důležité podotknout, že byla zde žena vyobrazována z hlediska zastaralého genderového stereotypu. Tudíž jako žena v domácnosti, u plotny, u přípravy pokrmů, u dětí nebo u zkrášlovacích prostředků.

Další úsek mé diplomové práce je část třetí, ve které jsem se snažila o komplexní představení jednotlivých politických stran, jež stály za vznikem jednotlivých zkoumaných deníků. Pro zkoumání jsem zvolila tři pro tuto práci stěžejní prvorepublikové deníky (*Lidové noviny*, *Národní listy*, *Rudé právo – Komunistka*, *Rozsévačka*), které jsem dále zkoumala a hledala v nich jednotnost i rozdílnost na poli ženských rubrik.

U každého ze tří deníků jsem věnovala velkou část také jejich redaktorům a redaktorkám, kteří se podíleli na formování meziválečné ženské rubriky. Dle mého názoru je velmi důležité představení jednotlivých redaktorek, které měly tu možnost utvářet prozatím novou rubriku objevující se na stránkách, jak politického tak i nestranického tisku této doby.

Především z důvodu přiblížení chodu deníku a samotné ženské rubriky. Díky prozkoumání bibliografie jednotlivých redaktorek a autorek článků objevujících se na stránkách meziválečného tisku, se můžeme dozvědět mnohé zajímavosti o jejich životě.

První podkapitola s názvem Československá národní demokracie nám přiblížila vznik a vývoj politické strany, která stála za zrodem, a pro mou práci stěžejním deníkem, *Národních listů*, jež se poprvé začaly objevovat roku 1861. Díky tomuto datu je můžeme označit za nejstarší mnou zkoumaný deník. Mezi vnitropolitickými a zahraničními rubrikami, vynikali také svou kulturní částí, ale také hospodářskou rubrikou a nově i ženskou přílohou umístěnou pravidelně v nedělní příloze. Ještě před začátkem období první republiky nacházíme na stránkách *Národních listů* články určené ženám, které do redakce od roku 1910 zasílala francouzská dopisovatelka Madelaine Chamount. O další články korespondované právě ženám se postarala Františka Svobodová – Tůmová pod svým pseudonymem Heda, která přispívala svými články do *Národních listů* od roku 1912.

Po Hedě se vedoucího místa redigování ženské rubriky ujala Milena Jesenská, která přinesla do redakce nová témata. Jako byla například architektura, bytový design, které mimo jiné publikovala i na stránkách *Národních listů*. Články tak obohatily předešlý stereotyp točící se pouze kolem módy a odívání. Milena si tak kolem sebe vytvořila skupinu velmi kvalitních dopisovatelek, kam patřila například Jaroslava Vondráčková, Oldřiška Zemanová nebo Růžena Neumannová, ale také zahraniční redaktorky Jiřina Hamáčková a Zdenka Wattersonová, Marie Weatherallová nebo Nast'a Papáčková. Milena Jesenská se tak snažila svým čtenářkám ukázat něco jiného, než-li samotné články o módě a odívání a právě díky tomu se stala na novinářském poli nezapomenutelnou redaktorkou.

Po Mileně Jesenské se redigování ženské hlídky na stránkách *Národních listů* zhostila Nast'a Papáčková, která však vedla rubriku pouze krátce a na její místo byla nalezena náhrada v podobě Marty Russově. Russová se poprvé objevila v ženské rubrice 28. dubna 1929. Nová redaktorka se značně lišila od předešlé Jesenské, která se snažila ženskou rubriku povznést novými tématy, které zařazovala na její stránky, naopak Russová se znovu vracela k již velmi známému a v podstatě primárnímu tématu móda a s ní spojené odívání.

Dále se dostáváme k jedinému zkoumanému nestranickému tisku a to *Lidovým novinám*. Jak jsem již zmínila, politické strany vydávaly své stranické deníky především z důvodu zviditelnění a agitace nových voličů. Naopak nestranické noviny nebyly vázané na žádnou z politických stran a snažily se tak vystupovat jako “nezávislé”. *Lidové noviny* vynikaly svou propracovaností a originalitou a právě díky tomu se okolo nakladatelství začal

utvářet kruh významných osobností, jež přispívaly na jejich stránky a utvářely tak komplexnější podobu deníku.

Ani zde nezůstala ženská rubrika pozadu. Prvním dopisovatelem se stal paradoxně muž Richard Weiner, který přispíval svými články z Francie, kde se inspiroval. Aby nebyl příliš nápadný, psal pod pseudonymem Šeherezáda nebo Filipína. Redakce chtěla dát ženské rubrice jasný směr a poslání, a proto hledala zkušeného redaktora, v tomto případě spíše redaktorku, která by vedla rubriku určenou právě ženám. Nástupcem Weinera se stala Marie Fantová, která se poprvé objevila roku 1922 se svým článkem Kamarád jumper. S příchodem nové redaktorky se mnohé pro ženskou rubriku změnilo, především obsahová a stylistická část. Co se týká obsahu a témat, Fantová nabízela svým čtenářkám něco úplně jiného, než na co byly zvyklé u předešlého redaktora. Do svých článků vkládala sama sebe a snažila se zaujmout co největší počet nových čtenářek. Na stránkách se začaly objevovat vedle článků o nejnovějších trendech články o rodině, dětech, cestování, vaření, domácnosti a jiném. Svou snahou tak chtěla ukázat ženským čtenářkám, že se dá psát i o jiných věcech než pouze o módě a odívání popřípadě kráse, jak to bylo u jiných redaktorů a redaktorek. V tomto směru můžeme vidět podobu s již zmiňovanou redaktorkou Milenou Jesenskou, která si tento nelehký úkol také vzala za svůj. Redakce měla vizi v rozšíření množství sloupků určeným ženám, ale zároveň chtěla ponechat prvotní rubriku spojenou s módou a odíváním. Redakce *Lidových novin* s Ma-Fou se zde zásadně názorově rozcházejí. V redakci nastávají další změny, které přispěly k výměně redaktorky, a to změna šéfredaktora Arnošta Heinricha za Karla Klímu, který měl o vedení ženské rubriky jasný názor. Klímovy se články od Fantové příliš nezamlouvaly a hledal tak náhradu v Mileně Jesenské.

Dosazení nové redaktorky nebylo tak jednoduché jak se čekalo, Jesenská ho totiž poprvé odmítla a tak převzít vedení rubriky do svých rukou. Zásadní změnou taky byla změna názvu rubriky z Móda a společnost na Společnost a móda, dále si přizval k sobě redaktorku Olgu Vojáčkovou, jež nacházíme pod pseudonymem O-Ja. Ani tyto změny nebyly tak úspěšné, jak se od nich očekávalo a tak byla znovu požádána Milena Jesenská o pomoc a tentokrát nabídku přijala. Výměna redaktorek zde byla jasná, Ma-Fa psala pro ženy a chtěla jim sdělit co nejvíce z nabízených témat, nedokázala psát pouze a jenom o módě, jak od ní vedení očekávalo. Proto na její místo přichází nám již známá Milena Jesenská, o které jsem se zmiňovala již v předešlé části. Její působení bylo vcelku stejné jako u předešlého meziválečného deníku *Národní listy*, kde se také angažovala. Konec Mileny Jesenské nastal, když se do redakce zpět navrátil šéfredaktor Arnošt Heinrich, který se neskrýval se svými antipatiemi vůči právě nově dosazené Mileně Jesenské, a proto byla Jesenská z deníku odejita.

Její poslední článek si tak mohly čtenářky přečíst v *Lidových novinách* roku 1930. Poté se vedení ujala Míla Tilschová.

Další a také poslední deník, který jsem pro svou práci zvolila je *Rudé právo*, kterému se věnuje následující kapitola a mnoho podrobnějších podkapitol. *Rudé právo* se stalo stranickým tiskem Komunistické strany Československa, která vznikla roku 1921. Má práce se ale nezabývá pouze deníkem *Rudého práva*, ale především jím vydávaného časopisu určeného právě ženským komunistickým čtenářkám. Komunistická strana si vzala za úkol přilákat nové voličky a tak zde nalezneme právě časopis věnující se pouze ženám. Časopis začal vycházet dvakrát do měsíce a přinášel proletářským čtenářkám mnoho zajímavostí, jak z politického, hospodářského, ale také kulturního a společenského dění. Na stránky se zařadily i články o módě a odívání, nejčastěji však směřované ke skromnosti oděvu. Nechyběla ani témata jako byla rodina, domácnost, děti, právní rubrika a jiné zajímavé články. Později vycházela publikace s názvem *Ženské listy*, která byla přejmenována na příhodnější název a to *Komunistka*, poslední přejmenování přišlo roku 1926, kdy se časopis začal jmenovat *Rozséváčka* a pod tímto názvem také zůstal. První redaktorkou, která se ujala redigování komunistického časopisu, byla známá novinářka a překladatelka Marie Majerová. Její hlavní snaha byla v zachycení prostých lidí a ukázat tak, že i oni mají právo na kvalitní život. Právě tyto své teze často vkládala do svých děl.

Roku 1925 jí od patnáctého čísla vystřídala další redaktorka Helena Malířová, kterou záhy nahradila třetí a i poslední redaktorka Jožka Jabůrková. Za jejího působení v redakci se výrazně změnila obrazová stránka publikace, začaly se tak častěji objevovat obrázky a dokonce i fotografie, které zdobily titulní stránky časopisu. Jabůrková se podílela nejenom na vedení časopisu, ale také často přispívala svými články, které obvykle podepisovala jako Ida Ostravská, Ada nebo jednoduše Jožka. Na stránkách se s příchodem Jožky objevovala témata o dělnických stávkách, hospodářské krizi, velkou část také zabraly články o SSSR, které se staly pro proletářské čtenářky jakousi modlou. Redaktorky měly za hlavní cíl zaujmout co největší počet nových, komunisticky smýšlejících čtenářek. I jako v jiných publikacích, tak i zde si redaktorky utvářely jakousi komunitu přispěvovatelů a dopisovatelek, ty se nejčastěji nacházely v prostých ženách, které alespoň tímto způsobem mohly interpretovat své názory a poznatky.

Čtvrtá část a také poslední část mé diplomové práce je nejzásadnější a přináší nám tak samotný rozbor nejčastěji se objevujících témat na stránkách vybraných prvorepublikových deníků. Nejprve jsem vymezila pole zkoumání na nejčastěji se objevující témata, která jsem rozdělila na sedm jednotlivých tematických celků. Každé ze sedmi témat jsem zkoumala

pozorně ve všech mnou zvolených denících, kde jsem došla ke konečnému závěru o jejich vývoji a struktuře. Každý ze zkoumaných deníků se snažil zaujmout jinou společenskou vrstvu čtenářek. Proto nacházíme jisté rozdílnosti, jak ve vývoji, tak především v použitých tématech, jež mohly čtenářky nalézt na stránkách určeným právě jim. Pokud se zaměříme na nejčastěji se objevující téma, nalezneme zcela jasně téma s názvem Móda a odívání, které prolíná celou ženskou rubriku již od samého počátku. Téma je opravdu prioritní na stránkách ženských příloh, ale i ženských časopisů a jiných publikací. Toto téma se nejlépe vyjímallo právě v ženských rubrikách, kde mělo možnost přinést nejnovější módní trendy svým čtenářkám. Móda se tak stala projevem životního stylu každého člověka. Čtenářky měly možnost dočíst se i o módě v zahraničí. Velmi oblíbenou rubrikou se staly Dopisy Pařížanky, jež se objevovaly na stránkách *Lidových novin*. Ale nejednalo se vždy pouze o módu ze zahraničí, redaktorky se snažily svým čtenářkám také přinášet nejzajímavější módní kousky, které bylo možno ušít si doma, a proto ke svým článkům často připojovaly názorné ilustrace nebo dokonce střihy daného oděvu. Prvorepublikové čtenářky měly možno seznámit se s článkem o módě nebo nejnovějších módních trendech, a to ve všech zkoumaných publikacích, ať už se jednalo o pravicově nebo levicově zaměřené čtenářky. Je ovšem pravdou, že musíme brát zřetel na to, komu byly noviny a jejich ženské rubriky určeny. Těžko bychom se na stránkách *Komunistky* dozvídali o střevících z hadí kůže nebo šále z činčily. Každý deník měl také svůj okruh čtenářek, které se lišily a díky tomuto faktu se lišila i témata jim určená. Témata zaměřující se na módu nejčastěji nacházíme u *Lidových novin* nebo *Národních listů*, kde se setkáváme v postatě v každém čísle s článkem obsahující módu. U *Komunistky* následně *Rozsévачky* tomu bylo také tak, avšak ne v takové míře jako u předešlých zkoumaných publikací. Nebylo to však z důvodu, že by komunistické čtenářky neměly zájem o módu, ale především z důvodu obsazování jiných, pro ně podstatnějších témat (politika, hospodářství, práva žen, volební program). Po probádání všech zvolených publikací musím říci, že téma móda bylo nejen nejčastěji se objevujícím, ale především nejvěčným tématem všech čtenářek.

Velmi příbuzným tématem se stala Krása a hygiena, která šla ruku v ruce s předešlým tématem. Redaktorky si byly vědomy, že je nutno toto téma zahrnout na stránky ženské rubriky. Důležitým faktorem zde byla cílová skupina čtenářek, u žen čtoucí *Lidové noviny* nebo *Národní listy* často nacházíme návody na nejrůznější zkrášlovadla nebo dokonce i salony krásy. U komunistických žen se spíše setkáváme s přirozenou krásou a především s péčí o hygienu těla i duše. Musím také konstatovat, že právě všechny zkoumané deníky se shodovaly na tom, že přirozená krása je více, než-li mnoho líčení. V tom se shodují všechny

probírané deníky. Dále stojí za zmínku, že právě toto téma nebylo až tak časté jako tomu bylo například u módy a odívání.

Třetím tématem, jež jsem zařadila do výčtu nejčastěji se objevujících témat je téma Domácnost a kuchyně. Toto téma bylo na poli ženských publikací nedílnou součástí. Právě v těchto tematicky zaměřených člancích se mohly čtenářky dozvědět zajímavé rady a tipy na zjednodušení chodu domácnosti, nejrůznější vychytávky a jiné. Přední místo zde zaujímají recepty, které se staly velmi oblíbeným a vyhledávaným tématem na stránkách ženských rubrik. Každá rubrika přikládala tomuto tématu jinou váhu, například v *Lidových novinách* se do ženské rubriky první zmínky o domácnosti nebo o vaření dostaly až začátkem roku 1923, kdy redakce otevřela novou rubriku určenou právě domácnosti. V *Národních listech* se tohoto tématu hrdě ujímá známá Oldřiška Zemanová, která vede pravidelnou rubriku s názvem Domácnost, vycházející od roku 1926. Ani komunistické ženy zde nezůstávaly pozadu ba naopak, na jejich stránkách nacházíme téma domácnost a vaření častěji především z důvodu usnadnění chodu domácnosti i prostým ženám. Na stránkách se tak objevovaly i velmi povedené jídelníčky na celý týden s přesným popisem potřebných potravin včetně jejich ceny. Rozdílnost zde nacházíme především v nabízených receptech na vaření čtenářkám, čtenářky *Lidových novin* nebo *Národních listů* si mohly pochutnat na nadívané huse, za to komunistické čtenářky se leckdy musely spokojit s vodňankou nebo prostými pokrmy.

Následující téma jsem nazvala Rodina a děti a nalezneme ho v další podkapitole, která nás seznámila s daným tématem u probíraných deníků. Právě toto téma pronikalo na stránky ženských rubrik pomaleji než tomu bylo u jiných témat. Čtenářky se ale mohly setkávat s takzvanou právní poradnou, která jim odpovídala na jejich otázky. Právní poradny nacházíme například v *Národních listech*, ale i *Lidových novinách*, kde se svým čtenářkám věnovaly přímo kvalifikované právničky. Na stránkách *Rozsévачky* se objevovaly články týkající se dětské práce, vzdělání, umělému přerušení těhotenství a jiných často někdy zbytečně přehlížených tématech.

Na předešlé téma navazuje část s názvem Pro děti, v této kapitole jsem se zaměřila na články určené dětským čtenářům. Všechny děti, a to bez rozdílů politického zaměření čteného deníku, našly rubriky určené právě jim. Děti tak měly možnost si přečíst pohádky, říkanky, básničky a na větší čtenáře pak čekaly rébusy, hádanky a dobrodružné pohádky na pokračování. Všechny tři deníky se snažily dětem svých čtenářek připravit pokaždé kousek pouze pro ně samotné. Například *Národní listy* pojmenovaly svou rubriku Neděle našich dětí. V komunistické *Rozsévачce* se setkáváme i s větším prostorem věnovaným právě dětským čtenářům. Publikace byly z velké části vždy doplněny hezkými obrázky a ilustracemi. Další

zajímavostí se staly ankety, které se vyskytovaly u všech publikací. Děti tak redaktorky novin zapojovaly do anket nebo luštění rébusů a hádanek. Správné odpovědi mohli mladí čtenáři zaslat zpět do redakce a kolikrát se těšit i na pěkný dárek nebo pochvalu.

Šestým tématem, jež jsem zařadila do mé diplomové práce je téma s názvem Dům, byt, zahrada. Toto téma není zcela klíčové, ale jako nově se rodící na stránkách ženských příloh, velmi zajímavé. Na stránkách dobového tisku se tak začínají objevovat články o architektuře, bytovém designu, ale i o zkrášlení zahrady nebo letního bytu. S touto myšlenkou o obohacení zaběhnuté ženské rubriky přichází nám již známá Milena Jesenská, která měla vždy za cíl pozdvihnout ženskou rubriku novými a neotřelými tématy. Právě Jesenskou můžeme považovat za jednu z prvních, jež toto téma vnáší na stránky ženských rubrik. Články se tak objevovaly na stránkách dobového tisku – *Národních listů* a *Lidových novin*, kde se čtenářky dozvěděly mnohé zajímavé informace o bytovém designu, doplněné o příhodné ilustrace později i fotografie, dotvářející celkový dojem z celého článku. Co se týká komunistického tisku, zde jsem se setkala s vyčleněním tohoto tématu, a to zcela právem, právě komunistické ženy neměly leckdy prostředky ani možnosti na zútulnění svých domovů. Naopak zde nacházíme články, které píšou samy čtenářky o neúnosných životních a bytových podmínkách, ve kterých musejí žít i celé rodiny.

Díky poslední podkapitole jsem se dozvěděla zajímavé informace o dalším, často se objevujícím tématu s názvem Sport, volný čas a cestování. Za první republiky se stal sport vyhledávanou volnočasovou aktivitou. Nejoblíbenějšími sporty byly u žen například gymnastika, tenis, Sokol, ale také automobilismus. V ženských rubrikách se setkáváme s tímto tématem poněkud sporadicky, ale rozhodně ho nesmíme opomíjet. Musím ovšem poznamenat, že právě toto téma velmi často sklouzávalo zpět k našemu prioritnímu tématu, a to módě a s ní spojenému odívání. Články byly velmi často doprovázeny obrázky a ilustracemi vhodného oděvu na jednotlivé sporty nebo cestování. Co se týká cestování i to zde nacházíme především v podobě zápisků z cest, které dodávaly zcestovalé redaktorky ženských rubrik, ale i dopisovatelky z různých koutů světa.

V poslední části své diplomové práce jsem se snažila ukázat postupný vývoj a strukturu jednotlivých probíraných deníků. V probíraných publikacích nacházíme podobnosti tak i rozdílnosti jak ve vzhledu, struktuře i celkovém zaměření. Nejdříve musím poznamenat, že každý ze tří deníků byl zaměřen na jinou cílovou skupinu čtenářek. *Národní listy* a jejich ženskou rubriku tak četly především ženy pravicově orientované, *Lidové noviny* převážně ženy emancipované a sečtělé a poslední komunistický tisk četly převážně ženy nižších vrstev a postavení. Každá z publikací si tak zvolila svůj okruh čtenářek, kterým přinášela pravidelně

své články. Další podobnost je mezi *Lidovými novinami* a *Národními listy*, oba dva deníky vydávaly ženskou rubriku jako přílohu nedělního vydání, ze začátku se jednalo pouze o články a později i celé stránky určené právě ženským čtenářkám. Naopak u komunistického deníku tomu bylo jinak, *Rudé právo* přišlo s jinou myšlenkou, a to vydávání samostatného časopisu pro své proletářské čtenářky. Na novinových stáncích se tak nejprve objevil časopis s názvem *Ženský list*, který začal vycházet od roku 1892 a rozhodně nebyl prvním ženským dělnickým periodikem v Rakousku-Uhersku. Od roku 1920 začala časopis vést známá spisovatelka Marie Majerová, kdy se pod jejím vedením časopis transformoval na pravý komunistický týdeník. Dále se týdeník přejmenoval na příznačnější název, a to *Komunistka* a dále vycházel jako *Rozséváčka*. Časopis byl nejčastěji vydáván jako šesti až osmistránkový, počet stran se lišil z hlediska jak finanční nákladnosti na vydání listu, ale především dle hlavního tématu objevujícího se v deníku.

Další rozdílností, jež jsem vypožorovala u zkoumaných ženských rubrik, byla cenzura tisku, která se za první republiky objevovala. Jednalo se zde pouze o komunistický tisk, u dvou předešlých se s cenzurou na stránkách ženských rubrik nesetkáme. U komunistického časopisu je tomu ovšem naopak, bílé odstavce někdy i celé stránky se v meziválečném období objevují poměrně často.

Diplomová práce měla za úkol přinést ucelený přehled rubrik určeným ženám u třech zkoumaných publikací v meziválečném období. A to především z hlediska jejich vývoje a tematického obsahu rubrik. Kromě dobového kontextu, kterým jsem se zabývala na začátku své práce, jsem se snažila především o jasný a stručný nástin prvorepublikových deníků, jež se ve své práci zabývaly mimo jiné právě ženami. V mé práci považuji za stěžejní rozdělení tří deníků podle jejich politické orientace a bližší zkoumání každého z již uvedených, v oblasti ženské rubriky. Věřím, že práce přinesla přehlednou komparaci jednotlivých rubrik věnovaných ženám a především nejčastěji se objevujících témat na jejich stránkách. Svou prací jsem se snažila o širší výzkum prvorepublikového tisku, určeného ženám a přispět do genderové diskuze nad tímto obdobím.

Summary

This thesis aimed at a comprehensive overview of topics which most frequently recur within the pages of women's supplements during the time of the First Czechoslovak Republic. The first part of the thesis introduces the period in question and its cultural context. The second part is devoted to an examination of the media development of the time and offers an overview of the most influential media owners and publications of the First Republic. The third part presents an assessment of selected political parties and those newspapers dedicated to their cause, together with one independent newspaper, which are the subject of this thesis. The publications examined include the right-wing *Národní listy*, the independent *Lidové noviny* and, last but not least, the left-wing *Rudé právo* and its women's magazine *Ženské listy*, later renamed *Komunistka* and *Rozséváčka*. These newspapers are analysed with respect to their development, particularly with regard to the topics that most frequently recur on pages targeting female readers. This is precisely the task of the fourth part of this thesis. Part four presents a comparative analysis of seven topics most commonly discussed in the selected papers. The final part of the thesis examines the state and gradual development of each newspaper examined from the point of view of their women's columns. The thesis is supplemented with images that enhance and complement the understanding of the issue.

Seznam pramenů a literatury

Dobový tisk

1. *Lidové noviny*, 1918-1938.
2. *Národní listy*, 1918-1938.
3. *Ženský list* 1894, 1904-1905, 1911-1914, 1920.
4. *Komunistka*, 1922-1926.
5. *Rozséváčka*, 1926-1938.

Literatura

1. ADLEROVÁ, Alena. *České užité umění 1918-1938*. Praha: Odeon, 1983. Užití umění.
2. BAHENSKÁ, Marie, Libuše HECZKOVÁ a Dana MUSILOVÁ. *Ženy na stráž!: české feministické myšlení 19. a 20. století*. Praha: Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, 2010. ISBN 978-80-86495-70-5.
3. BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8.
4. BUBER-NEUMANN, Margarete. *Kafkova přítelkyně Milena*. 2. vyd. Praha: Mladá fronta, 1992.
5. BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0248-3.
6. BURIANOVÁ, Miroslava. *Móda v ulicích protektorátu*. Praha: Národní muzeum, 2013.
7. CABALA, Ladislav a David ŠANC. *Český stranický systém ve 20. Století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-50-4.
8. HARNA, Josef, Jaroslav VALENTA a Emil VORÁČEK. *Československo 1918-1938*. Praha: Historický ústav AV ČR, 1999. ISBN 80-85268-99-x.
9. HORSKÁ, Pavla. *Naše prababičky feministky*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. Knižnice Dějin a současnosti. ISBN 80-7106-380-0.
10. KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938)*. Praha: Libri, 2000. Dějiny českých zemí. ISBN 80-7277-027-6.

11. KOMÁRKOVÁ, Olga. *Genderové stereotypy v reklamních textech*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2006. ISBN 80-7308-148-2.
12. KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8.
13. KUBÍČEK, Jaromír. *Dějiny žurnalistiky na Moravě: první století českých časopisů 1848-1948*. V Brně: Muzejní a vlastivědná společnost, 2013. Vlastivěda moravská. ISBN 978-80-7275-095-5.
14. LENDEROVÁ, Milena, ed. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Česká historie, sv. 21. ISBN 978-80-7106-988-1.
15. LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k motlitbě: žena v minulém století*. Praha: Mladá fronta, 1999. Kolumbus.
16. MALÍNSKÁ, Jana. *Do politiky prý žena nesmí - proč?: vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha: Libri, 2005. Gender sondy. ISBN 80-7277-295-3.
17. OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-791-7.
18. ROSSMANN, Zdeněk. *Písmo a fotografie v reklamě*. Olomouc, Index 1938.
19. SLOAN, W. David a Lisa Mullikin. PARCELL. *American journalism: history, principles, practices*. Jefferson, N.C.: McFarland a Co., c.2002. ISBN 978-0786413713.
20. TOMAN, Jindřich, PRIMUS, Zdenek, ed. *Foto/montáž tiskem: Photo/montage in print*. Praha: KANT, 2009. Moderní česká kniha. ISBN 978-80-86970-92-9.
21. UCHALOVÁ, Eva. *Česká móda 1918-1939: [elegance první republiky]*. Praha: Olympia, 1996. ISBN 80-7033-424-X.
22. ZÍDEK, Petr a Zdeněk HAZDRA. *Osobnosti Lidových novin: životní příběhy lidí, kteří vytvářeli nejstarší český deník (1893-1989)*. Praha: Knižní klub, 2014. Universum (Knižní klub). ISBN 978-80-242-4507-2.

Vydané prameny

1. ČERNÁ, Jana. *Adresát Milena Jesenská*. 3. české (2. dopl.) knižní vyd. Praha: Torst, 2014. ISBN 978-80-7215-481-4.
2. HÁJEK, Jiří. *Marie Majerová, aneb, Román a doba*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1973. Monografie (Československý spisovatel).
3. HOLEČKOVÁ-DOLEJŠÍ, Božena. *Komunistická novinářka Jožka Jabůrková*. Praha: Novinář, 1978. Osobnosti české a slovenské žurnalistiky.
4. LANGEROVÁ, Marie. *Weiner*. Brno: Host, 2000. Studium. ISBN 80-86055-97-3.
5. NEJEDLÁ, Jaromíra. *Marie Majerová: [studie s ukázkami z díla a korespondence a s výběrem kritického ohlasu]*. Praha: Melantrich, 1986.
6. RAŠÍN, Alois. *Paměti dr. Aloise Rašína ; Z otcových zápisků sest. Ladislav Rašín*. 2. vyd. Brno: Bonus A, 1994. Memorabilia. ISBN 80-901693-4-1.
7. VONDRÁČKOVÁ, Jaroslava. *Kolem Mileny Jesenské*. Praha: Torst, 1991. ISBN 80-900149-2-5.
8. WAGNEROVÁ, Alena. *Milena Jesenská*. Vydání druhé, v Argu první, doplněné a upravené. Přeložil Alena BLÁHOVÁ. Praha: Argo, 2015. ISBN 978-80-257-1485-0.

Dobová odborná literatura

1. JESENSKÁ, Milena. *Cesta k jednoduchosti*. Praha: F. Topič, 1926. Žena.
2. JESENSKÁ, Milena. *Člověk dělá šaty*. Praha: F. Topič, 1927. Žena.
3. *Národní listy 1861-1941: jubilejní sborník*. V Praze: Tiskem a nákladem Pražské akciové tiskárny, 1941.

Sekundární literatura

1. KUCHAROVÁ, Jaroslava. *Helena Malířová, typ emancipované spisovatelky*. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze, 2010.
2. MARSOVÁ, Dominika. *Vznik a vývoj Ženského listu (1892-1914)*. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, 2013.

3. PENKALOVÁ, Lenka. *Rubriky pro ženy v denním tisku 20.let 20.století a jejich autorky: Olga Fastrová, Marie Fantová, Milena Jesenská, Staša Jilovská a Zdena Wattersonová*. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, 2011.
4. ŠÁMAL, Petr. *Beletrie, ženský komunistický tisk a problémy kontinuity (na příkladu Rozsévačky)*. In: Povídka, román a periodický tisk v 19. a 20. století. Sborník příspěvků ze symposia pořádaného oddělením pro výzkum literární kultury ÚČL AV ČR v Praze 13. – 14. Října 2004/Praha : ÚČL AV ČR, 2005 s. 145-169.
5. ZAMAZALOVÁ, Michaela. *Obraz ženy v tištěných médiích v meziválečném Československu*. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, 2014.

Internetové zdroje

1. Časopis *List paní a dívek* Dostupné z URL:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/List_paní_a_dívek> [cit. 2016-16-6].
2. České nakladatelství a vydavatelství Melantrich Dostupné z URL:
<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Melantrich>> [cit. 2016-16-6].
3. Františka – Heda Tůmová, Filmová databáze. Dostupné z URL:
<<http://www.fdb.cz/lidi-zivotopis-biografie/397617-frantiska-heda-tumova.html>> [cit. 2015-13-5].
4. Komunistická strany Československa (KSČ) Dostupné u URL:
<http://www.totalita.cz/vysvetlivky/s_ksc_02.php> [cit. 2016-15-2].
5. Národní demokratická strana Dostupné z URL:
<<http://narodnidemokracie.cz/strana/odkaz-karla-kramare/>> [cit. 2016-15-6].
6. Národní listy Dostupné z URL: <
https://cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%A1rodn%C3%AD_listy> [cit.2016-19-6].
7. *Ústava republiky Československé z roku 1920*, Praha 1992, s. 33 Dostupné z URL: <
http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html> [cit. 2017-5-1].

Seznam obrazových příloh

Obr. 1: Ukázka ženské přílohy - Žena, domácnost, rodina, včetně Dopisu Pařížanky. In *Národní listy*, 25.1.1933, č.73, roč.139, s.1.

Obr. 2: Ukázka stránky věnované módě. In *Rozsévačka*, 30.8.1929, č.35, roč.3, s.5.

Obr. 3: Ukázka ženské přílohy Domov-móda-společnost. In *Lidové noviny*, 26.1.1930, č.46, roč.38, s.18.

Obr. 4: Ukázka ženské přílohy Domov-móda-společnost, věnované mužům. In *Lidové noviny*, 31.3.1929, č.166, roč.37, s.18.

Obr. 5: Z cizích kuchyní. In *Národní listy*, 19.3.1925, č.77, roč.65, s.5.

Obr. 6: Ukázka receptů. In *Rozsévačka*, 29.1.1931, č.2, roč.6, s.12.

Obr. 7: Marja R. : Zahradnická hlídka. In *Národní listy*, 4.10.1925, č. 271, roč.65, s.10.

Obr. 8: Neděle našich dětí. In *Národní listy*, 8.1.1933, č.8, roč.73, s.13.

Obr. 9: Rozsévačka dětem. In *Rozsévačka*, 31.12.1931, č.24, roč.6, s.11.

Obr. 10: Moderní domácnost. In *Národní listy*, 4.4.1926, č. 173, roč. 34, s.17.

Obr. 11: Ukázka z rubriky Domov-móda-společnost, věnované sportu. In *Lidové noviny*, 23.3.1930, č.150, roč.38, s.18.

Obr.1: *Národní listy*, Žena, domácnost a rodina.

Obr. 2: Rozsévačka, Pro naše hospodyně.

PRO NAŠE HOSPODYNĚ

Blíží se podzim...

S blížícím se podzimem a zimou nastává nám starost o teplejší oděv. Bohaté dámy si zajdou jednoduše do módního závodu nebo zavedou autem ke krejčímu a poručí, co a jak. My proletárky hledíme si všechno udělat samy.

Nynější móda pletených obleků je pro nás výhodná. Proč ručním pracem jsou sice námitky, jako proti všemu starodávnému a doma vyrobenému. V budoucnosti, to je jisté, všechnu tuto práci budou vykonávat stroje a to mnohem lépe než naše ruce. Tak jako dnes už se doma nepředě a netká, tak se nebude brzo ani plést, ani háčkovat. Ale zatím — nic platno, doma zhotovené svetry, bluzy i šaty přijdou nám levnější, a z řad našich čtenářek dostáváme stále dotazy, jak by si mohly samy udělat nějaký ten hadřík.

Pletené nebo háčkové věci se hodí pro každou roční dobu. Jupičky můžeme nosit místo pláště, v létě i na podzim. Vesty nebo pulovry hodí se pod zimní kabáty místo kožíškových podšívek. Je to zkrátka praktická móda!

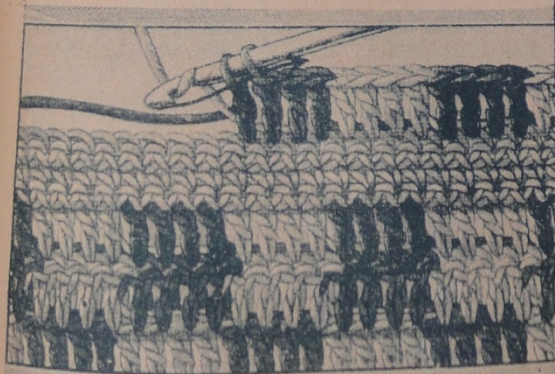
Přinášíme dva obrázky a vzorek k háčkování.

Hořejší pletený pulover vyžaduje: 265 g drap vlny, 20 g zelené, 15 g růžové, 10 g chrpové modré.

Dolejší háčková jupička je zhotovena ze 170 g světlé a tmavošedě melírované a ze 150 g tyrkysové modré vlny.

Která soudružka přála by si podrobný návod k pletení i háčkování těchto modelů, nechť zašle dotaz do redakce listu a přiloží 2 Kč na odpověď.

Vzorek k háčkování kostkované jupičky.

DOMOV-MÓDA-SPOLEČNOST

Jarní klobouky.

Straslivé brožby módních časopisů, které se na nás vytíhly na podzim, že totiž máme nosit krajkové, kožíškové a pernaté klobouky, minuly se účinkem. Přece tedy aspoň jeden nesmysl zbyl pro příští sezonu. Musíme doznat, že jich módní sezona zimní skutečně byla dost. V zimě nosily se jen plstěné klobouky a i když tyto plstěné krásné materiály byly všelijak zohřabané a nakroucené, dělaly nakonec přece jen dobrý dojem, protože volné čelo přinášelo nezvyklou linii a líbilo se. Toto volné čelo — podle Greta Garbo — pro letní sezonu zmizí. Ostatně je zajímavé podívat se jednou na starší film, ve kterém hraje Greta Garbo, dokud ještě nebyla »Ohnivou Orchiděí«. Treba na film »Ulčička«, ve které není radost. Je to asi nejstarší film, protože Greta Garbo tam hraje malíčkovu roli, ale je docela přirozená a je ještě velmi krásná. Není ani trochu de-

monická a nenosí módu, podle které by se oblékaly ženy celého světa. Následkem toho je velmi neafektovaná a mnohem, mnohem krásnější, než ve svých posledních amerických filmech, kde ji režisér dovoluje nudnou svůlnost a spousta nemožných tolet. Podívejte-li se na její profil v měkkém, plstěném klopěném klobouku, shledáte, že svým výmyslem rovného čela ukodila nejen nám všem, které to děláme po ní, ale i sobě, protože ji klopěná krepelka slušela daleko víc. Podívejte-li se na její nádherné a zvláště vlasy, dojdete k přesvědčení, že její nejposlednější účes, hladké vlasy, stěsnané za uši, který padělá každá hloupá Nanyka i každá chytřá elegantní dívka, ji dávalo tak nesluší, jako přirozené vlasy, které vroubily drív její trochu dlouhou a trochu klopou tvář. A když se tak díváte na to, co se stalo s tímto děvčetem, které vůbec není tak hezké, jak se tvrdí — má nesmírně hloupou ústa, spojují nohy, nedovržené vlasy jí a tím méně bžet a má dohromady nanejšvší tři výrazy — jak si uskudoilo a jak by zkrásnelo, kdyby se mohlo vrátit do své přirozené krásy před desíti lety, poznáte, jak jsme si uskudoily my všechny, které jsme tak slepě přijímaly všechna módní gesta, která jsme ji obkokuvaly na plstěné a všechny nápadů, které ji obkokuvaly módní závody a kadeřníci.

Tedy: prý od Greta Garbo. Zkusme vrátit se k tomu, co nám slušelo a přemýšlet o tom, co se nosí. Na příklad ve výběru klobouků to máte velmi snadné: nosí se všechno, každý tvar a každá linie a není vůbec nic, co by nebylo moderní. Iola snad široký a zohřabaný klobouk. Malé čelce a turbany, klopěné krepelky, tuhé volánky vzadu, vytvojené příličky, helmičky a přílehlé raděvky, všechno je moderní. Materiál: plst a

sláma lesklá a tmavá ke kořichům. Odpolední klobouk je skoro vesměs tmavý, protože odpolední šaty jsou tmavé. Závazky — prosím Vás, ať se nezlomím. To je nápad, plst se vůbec. Tedy žádné závoječky, samozřejmě. Dopolední klobouk je plstěný, hodí se k tweedu a vlně, je barevný a ležerní. Pro sport a pro sportovní oblečení ke kostýmu například je radiolka jako byla vždycky, standardní klobouk. Nejnovější pokolení radiovek tipují se všemi barvami a není odčinu ve tweedu, který by se neopákoval v radiove. Večerní klobouk — takového něco se zrodilo právě tuto zimu — je fantastičtější, než odpolední. Je zdobený žetem a lesklými kovovými sponami, jejichž originalita stoupá podle peněz, které stojí. I ten nešťastný závoječek je tedy víc na místě než odpolední. Miská a chlupatá plst je při tom všem stále nejelegantnější materiál. Pro všechny kombinace světlých, kostýmů z tweedu a vlny, které se začínají plati vkladní skříně pro vaši cestu k moři: budi se, nejlépe světlé, plstěné klobouky, trochu širší, nejlépe i malé malíčkové. Bily a šlutý plstěný klobouk je k bílému vlněnému kostýmu právě tak krásný, jako byl před pěti čtyřmi, třemi, dvěma a jediním rokem. V této vlněné móde doplnění se nezměnilo nic. Zůstává ještě nedoložena Greta Garbo a jejím demoinsem. Mám ji však v podezření, že zavěšela na tuto rovnou módu vlněných věcí jen proto, že neumí utíkat a že nedovržené kláš pěkně a pňavě nohy v chůzi vedlo sebe. Ji tedy nesluší: ale proč by neslušela nám?

Milea.

Nosí se. Vysoké rukavice.

Tohle je kapitola plesová, nebo chcete-li, velká kapitola večerní. Vysoké rukavice se totiž nosí k velikým večerním šatům. Kdyby se o výšce rukavic referovalo jako o výšce vody, dalo by se napsat, že snad ještě nikdy nestoupal tak vysoko nad normu jako letos. Příčinu tohoto nápadného vzestupu rukavicových vod můžete hledat v různých psychologických momentech, ale bezpečněji ji najdete při svateb italského prince a belgického princezny. Vidíte, vzlyčky jsem vám říká, že si móda potpí na pohádky a hlavně na princezny a prince. Ať chce mluvit šle demokratičtější, ve skutečnosti se to ještě nezměnilo a polibává po ledačce, co pak teoreticky chce potírat. Ale abychemom se vrátil k rukavicím, jako k důkazům mého tvrzení o úzkých vztazích módy a pohádek. Italský princ si tedy bral belgickou princeznu. Kromě princezny, o jejichž šatech mluvil celý ženský, nebo alespoň ženskochopisecký svět, zúčastnilo se svatby mnoho vznešených dam, jejichž toalety budily stejnou pozornost. Pafí, která se velmi zasloužila o svaatební lesk a eleganci, žila

před svatbou ve velkém napětí. Představte si, jak se musel takový Wurth, Juny, Louiseboulanger etd. ukázat, když šli šaty na takovou slavnou svatbu. Na a tu se přihodilo toto: Na svatbě nesměla mít žádná z přítomných dam nabé ruce. Ukázalo se, že v zákonech v narižených se nemluví o rukavicích, nýbrž jenom o těch rukou, tedy, že není zakázáno mít šaty bez rukávů, ale oblékat k nim rukavice, sahající až k náramníkům. Záměr nebyl porušen. Jak se tohle Pařížanky dovedly, stala se z velmi dlouhých rukavic móda. Můj Bože, muži se nám smějí, budou vykládat, že se optáme po princezně a nevzpomenou, potěšili na svého Waleského prince. Ať jenom vzpomenu na jeho šedivou vestu v černém smokingu a jsou-li rozumní a nechtějí-li se hádat, jistě zmiznou a pokorně zakoupí žadné dlouhé rukavice. Abych potěšila jejich ustarané kapsy, povím vám, že právě tak krásné, jako kožené, jsou také rukavice hedvábné, které jsou přece jen lacinější. Bezvadně padnou, dělají malou a velmi jemnou ruku a zachovávají ji první lidský smysl — hmat. Všechny tyto rukavice se objevují bez ozdob. Stučí přece, že jsou náramně dlouhé... Kromě bílých tradičních rukavic potkáte letos v zimě i rukavice barevné, hlavně ovšem lede a béžové. Přišlo se totiž se to, že bílé rukavice nedoplňují vhodné všechny barvy večerních šatů a tak je bylo třeba obarvit, aby se staly přízpůsobivější.

Večerní pláště.

Vyhliďtej tak nevině, že by se někdo neodvážil podezřít je z nějakých postranních úmyslů. Jsou usity z velmi drobnocenných materiálů: velurůhán, lamé, fauill, moaré, brokátů a jsou odobeny nejdrahcejšími kožíšninami, nebo alespoň jejich

dokonalými imitacemi. Jsou nejvznešenější mezi kabáty. Ženy se nikdy neodvážily odložit je neuctivé v šatech, jak to bývalo osudem jejich méně oslnivých bratří. Prokazují jim dokonce takovou čest a úctu, že sedí celé večery zabalený v jejich majetku a odkládají je s aktivou omluvou, jen když si jdou zatančit. Chápete nyní důležitost takového večerního pláště nebo capu a což je pro vás závazek a snad nepřijímání chlapce, jeho neposlušnost? Všude tam, kde se večer schází širší společnost, potřebujete ke své večerní toaletě nezbytně také večerní plášť, neboť jinak jste vde nabé ruce a váš výtřih úplně neomluvitelně a vy si připadáte přes svoje dlouhé sukně trapně málo oblečené. Je tedy třeba pořídit si večerní plášť. Budele nuceny teší asi velmi složité dílo, kde x bude reprezentovat značnou sumu v Kč, ale večerní plášť vás odčiní za všechny přestářlé strasti. Rekla jsem, že vyhlíďtej velmi nevině, ale neviný není. Všechno, co se dříve psalo o vějíři, platí dnes o večerním plášti. Hra s vějířem se stala příliš známou a popsanou. Hra s večerním pláštěm je objev a má všechny půvaby objevu. Je složitější než hra vějířová, protože vyžaduje vymyšlení nových fines, jež však nikdo nesmí odřízt, jako finesu, nebo něco, co chce vřít a lákat. Večerní plášť je vznešený a nepřístupný. Chráni plet těje, ramanou a rukou před dotěrnými pohledy. Tím dychtivěji ovšem tyto dotěrné pohledy čekají, až jim je odhalí. Nikdo, kdo si prohlíží jeho decentní noblesu, nepamyslí, jak právě tento zábal činí ženskou postavu v pláštěných večerních šatech lákavější, protože ji odhaluje jenom na chvíli a nedá ji zevšednět. S večerním kabátem lze provádět úplná kouzla: Jak se do něj zaháhlal — jak se jí zveřel s ramenou! — Jak odkrýla kůže? Rina kousek její kůže! — Slova tu nejsou nic, to se musí vidět, jako se musí vidět obraz. Nyní ještě několik popisných slov. Délka večerních kabátů je velmi různá. Jsou téměř

Kosmata.
LILIOMLEČNÝ KREM
jemně parfumovaný, dodává Vaši pleti nědech jabloňového květu. 711

úplně dlouhé kabáty, jsou třicetiletí a velmi mnoho krátkých. Materiál znáte. Kožíšiny je na nich ovšem mnoho (viz její-liustvost), ale uvidíte i kabáty bez ní, ozdobené vázankou z látky, nebo nějakou jinou fantasií. Celé z kožíšín jsou většinou jen capy, anebo krátke kabátky s ohromně širokým, sbíhajícím se rukávem. Poněvadž večerní kabáty jsou výhradně večerním ústrojem, mohou si dovolit leda jakou zvláštnost. Mohou být velmi originální, smet i nápadné, lze na nich uplatnit mnoho osobního. Ale zákony elegance a vkusu platí u nich snad pšněněji, než všude jinde. Van.

Minerva
nejlepší
šicí stroj
přítomnosti!

Prádlo a látky
veškeré, pro dámy a pány, prec. vlněné, hedvábné, koží, prádlo, ubrusy, ručníky, kapesníky, hotová oděva, plet. zboží, látky soupravy, záclony, koberec, čal. výlohy, dodává přímo rodinám žna italského LILIANE A KRAUSER, Dobruška (Převládání jakost. Těž. se splátky. Ceniky a vzorky zdarma. 4317-Pra

Jednou pro vždy
zařizujete si kuchyni!
Poradte se proto s odborníkem.
NEFFOVO
nádobí, strojek a kuchyňské pomůcky promění ji v čistotu, zdravou a praktickou místnost, kde bude radost vařit.
Praktická kuchyně — nado vše!
Praha II. J. NEFF Příkopy 24.
Vše — od vidličky až ke sporáku!

Smetol jednou - Smetol vždycky
Nejoblíbenější šněrovačky jsou B. Konšelové-Novákové
Pražská 1, Městek 9

Obr. 5: Národní listy, Z cizích kuchyní.

Z cizích kuchyní.

Dva žádané recepty.

Turecký med.

56 dkg cukru, 28 dkg medu a $\frac{1}{2}$ l vody necháme prudce svařit (až cukr létá). Mezitím ušleháme tuhý sníh ze 6 bílků a vařící cukr za stálého míchání do něho vlejeme; chvíli ještě mícháme, pak dáme do studena. Vychladlé postavíme na plotnu a mícháme tak dlouho, až se dělá kulička (asi $\frac{1}{2}$ hodiny). Hmota se nemíchá dokola, nýbrž jen zvedá ode dna. Nakonec přidáme 7 dkg loupáných mandlí, 7 dkg oříšků a 1 dkg pistácií. Narmeteme hmotu na bílé oplatky a druhou oplatkou přikryjeme. Druhý den krájíme.

Pi Božena Hanková, Praha.

Túrocsússa.

Obyčejné nudlové těsto nakrájíme na nudle šířky 1 cm, uvaříme je ve vařící slané vodě, vyndáme je z vody a vhodíme na mísu, kde je horké sádlo a promícháme. Posypeme je pak hodně strouhaným soleným tvarohem a slaninou, do růžova vyškvařenou. Nakonec je polejeme nakyslou hustou smetanou.

Pi Julie Chládková, Kutná Hora.

Obr. 6: Rozséváčka

Vodové polévky

(Vyňato z »Lidové kuchařky«, vydané u Boreckého; cena 12 Kč.)

Vodové polévky byly kdysi téměř v opovržení — jako výlučný pokrm chudých a nejchudších. Bramboračka, hrachovka a všechny, které se dnes připravují bez masa, znávaly dřívější kuchařky jen jako polévky z hovězího masa, jenže ne »čistě«, nýbrž zapražené. A přece ta hovězí chuť se v mnohých dobře a výživně upravených bramboračkách a jiných nepozná. Podávám zde předpisy nejznámějších a nejjednodušších vodovek i méně známé a nezvyklé.

Bramboračka nakyslá. Brambory se uvaří ve vodě s kminem. Asi 2 lžice kyselého zeli uvaříme zvlášť, přidáme k bramborům. Může být i zbylé od pečené. V hrnečku kyselého mléka nebo smetany rozmícháme 2 lžice mouky a vlijeme do polévky. Povaříme a nakonec omastíme kouskem čerstvého másla.

Bramborová s kroupami. $\frac{1}{2}$ kg brambor dáme vařit se 4 lžicemi menších krup, zvaných perličky, všechnu zeleninu, pro změnu chuti můžeme dát více celerové nati, koření jako do každé bramboračky, a když je vše měkké, tedy omastíme buď masťotou s pečením sebranou, husím sádlem, nebo čerstvým máslem. Dáme-li hotovou jišku, tedy jen velmi málo, protože polévka zahoustne kroupami.

Cibulová. Počítáme na osobu jednu až dvě velké cibule. Rozkrájíme nadrobno nebo ustrouháme a dusíme na loji nebo na jiné masťotě. Pak zaprášíme moukou, necháme zažloutnout, zalijeme vodou a nakonec, když je polévka hladce rozvařená, přidáme asi dva stroužky utřeného česneku. K této polévce se nejlépe hodí brambory.

Bavlněná. Dáme dusit zeleninu na másle nebo na ceresu, přidáme vody a smícháme asi se dvěma lžicemi vařeného hrachu, přecedíme. Asi 2 lžice mouky umícháme ve $\frac{1}{4}$ l mléka, rozkloktáme v tom 1 celé vejce a přilejeme to do polévky.

Obr. 7: Národní listy, Zahradnická hlídka.

Zahradnická hlídka.

Tři základní podmínky.

Jistě, že jste se mnohdy vrátili z prázdnin a našla své květiny v ubohém stavu. A teď, když jste už uklidily a vypravily děti do školy, promyslejte jak byste doplnily květinový stoleček kyticemi pěknými, levnými a takovými, které dlouho vydrží. A než se vydáte do trhu nebo k nějakému zahradníkovi nakoupit kytiky, bude dobře, dozvíte-li se, co jim prospívá a čeho je třeba, aby vám doma nezašly.

Tedy za prvé: každá, bezvýjimečně každá květina nutně potřebuje světlo a dokonce mnoho světla. V tmavém koutě nebo někde na skříní u kamen se žádné květině líbit nebude. Kytiky patří k oknu; ale nemyslete, máte-li na okně tmavé plyšové záclony a husté stěry a před oknem, které ústí na sever, parádní stoleček, že květina ocení své „vznešené“ prostředí a bude se snažit dělat mu čest? Proč pak se daří květinám tak výborně na venkově, kde je chovají vždycky mezi okny a na malých, obyčejných prkénkách? Mají světlo a to je pro květinu nejdůležitější. U nás se ujmula móda dvouposchodových květinových stolečků, které se sice svým podlouhlým tvarem k oknu velmi dobře hodí, ale v dolější přehradě postrádají ubohé květiny i tu trošku světla, a slunce, kterou jim v městě můžeme dopřát a kterých nutně potřebují, aby nekrmily a na konec nezašly. Nejlépe se daří květinám v arkýřích, kde mají světlo ze všech stran. Velikou roli hrají také strany strany „světové“. Nejlépe se kytikám daří na východní a jižní, pak na západní straně (ovšem v létě nutno okno stínit, aby netrpěly přímým slunečním zářem). Na severní straně a v úzké ulici nadočkáte se na kyticích nikdy veliké radosti. — Doporučuji vám vřele místo všech stolečků sklápovací desku, kterou vám každý truhlář udělá. Do předu dejte kyticky nižší, do zadu vyšší, tak jako to vidáte ve sklenících a uvidíte, jak se jim u vás zalíbí a jakou vám budou dělati radost.

Za druhé je velmi důležité, jaký vzduch květině můžete poskytnout. Máte-li ústřední topení, americká kamna, nebo plyn, nečekejte zázraků. Květiny milují vlhký vzduch a nejlépe mají skleníkové topení anebo teplo z kamen kachlových. Vytápíte-li pokoj na 19 až 20 Celsia, musíte je raději odstěhovat do vedlejšího pokoje, nižší teplota jim půjde lépe k duhu. Také vám neradím dávat květiny mezi dvě okna, totiž přes roh, stálý jemný průvan nemá rády. A stíhání teple a studené teploty jim ovšem také nesvědčí.

V zimě, kdy nemůže být stále okno otevřeno, musí se květiny opatrně stíkat. Trpí v pokoji nejvíce prachem, ať už je to prach uhejný, uhlíční nebo jemný prášek z ústředního topení a je nutno alespoň jednou do týdne je postříkat. Jinak se ucpou listové pory a květiny chřadnou. Rostliny s velikými listy, jako palmy, dracaeny, philodendrony a pak ty nešťastné aspidistry („ševcovské palmy“) je nejlépe utírat vlhkou houbou. Ostatní si přenechte do koupelny nebo do kuchyně, kde máte kachličky nebo linoleum a důkladně je postříkejte. Jemné květiny, jako asparagus plumosus a arankarie mají velmi rády vlhký vzduch a tu je dobře občas je jemnou stříkačkou postříkat (alespoň jednou nebo dvakrát denně).

Třetí a nejdůležitější podmínka — jak květiny zalévat. Někdo zalévá kytiky denně, jiný obden a všichni zahradníci a odborníci vám poví, že větší procento kytěk hyne spíše přelitím a přespřílišným vlhkem, než suchem. Veliká chyba je zalévat málo, aby se stoleček přeteklou vodou nezatím — voda pronikne jen do hořejší vrstvy země a dolejší kořínky se o ni nedozví — právě tak chybné je zalévat květiny do misek, — spodní kořínky nasáknou a na povrch voda nepronikne. Nejlépe je, prolit květináč vlažnou vodou (ne přímo z vodovodu) třeba i z kamenovce, je-li to voda čistá a nemasťná. Voda, která chvíli stáje do misek, se musí slít, aby kořenáče stály v suchu. Nejlépe poznáme, že květina potřebuje zalití, podle suchého povrchu a když zaklepeme na květináč, a ten zní dutě. Budete-li tedy jen trochu dbátí těchto tří podmínek, uvidíte, jak se vám kyticky odmění.

Přistě si povíme, jak a čím rostliny přibírají a doporučí vám hned nějakou tu květinu na stoleček a povím, co má a co nemá ráda.

Marja R.

Listárna zahradnické hlídky.

Dobrý vkus. Páté se, jaký stoleček na květiny: náš dnešní článek je nejlepší odpověď. Budete-li si přát nějaké pokyny a rady ohledně kytic, nebo zahradky, obraťte se na naši Listárnu zahradnické hlídky. Radi vám poradíme, pokud zkušení stačí.

Obr. 8: *Národní listy*, ukázka z rubriky Neděle našich dětí.

Obr. 9: *Rozsévačka*, ukázka z rubriky Rozsévačka dětem.

[illegible][illegible]

MODERNÍ DOMÁCNOST

Moderní domácnost.

Praha 3. dubna.

Byla by to jistě zajímavá anketa slyšet, aby naposl, co si představují pod pojmem moderní domácnost.

Babičky by asi na ni nebyly, že se v ní přišlo vyžít, že paní lidové domácnosti má víc po kinech než po kuchyni a oduš se více kolem gramofonu než kolem plotny, dědečkové by na oko sice také na ni brkli, ale v hloubi svých zakřivených čelůstevských stěn by si přece pomysleli, že se v lidové moderní domácnosti nějak volněji dýchá, už proto že tam není tažba se náležitou po obědě na potůvek a koutů v přední a levé části dokrá, a slo iných lakových věcí, které babičku vždycky tolik rozčilovaly, muž v prostředních letech — li, lič temno počiná hubnou a vesla se zdávala — by asi počali vykládat, že se v té moderní domácnosti člověk nikdy tak dobře nenají jako v těch starodávných domácnostech, děli by nám na anketu asi napsaly, že je to u nich doma, v moderní domácnosti, mnohem krásnější a zdravější a příjemnější než u teček, kde se jen pořád uklízí a kde je smetlím bříchem vsouvaná na koberec nebo poskobená na židli, protože se hned z elatřky počnou sypat všeláké sošky a skleničky, služná děvčata by asi podotkla, že je sice všude státní dřina, ale že v moderní domácnosti aspoň není tolik zbytečného cprostování a důstojného šedění, jako v nemoderních domácnostech.

A co by asi řekli naši anketé mladí lidé, kteří žijí po tom, jak si vyvíjejí? Zadí jistě neřiká: První podmínkou moderní domácnosti je moderní byt. První podmínkou moderního bytu je moderní dům. První podmínkou moderního domu je moderní rozínkalet. První podmínkou moderního podnikání jsou dobré stavební zákony. První podmínkou toho všeho jsou zdravé hospodářské poměry. Zkrátka soustily by známou oftenanou písničku, jejíž třetí zní: Zdobele bytovou nouzi!

Nic, lépe je se neptát do klatu patřivého tématu. Neboť domy pro vás vystavět nemáme. Ale můžeme vám dát radu. Kdybychom byli sariatami, mohli bychom vám namítnout, že je tato rada čarodějným protiklém a zároveň maslí na tuto bolest všech bolestí: Dostavte se do dvíř svého bytu a ohlídněte se svými očima, jako byste se na ně dívali po prvé. Zaznamenejte si na papír všechny jeho chyby a nedostatků. Uvědomte si hvězdičku k tem, že nebudete nic vyvařovat a kráček k tem, kterých nezte napravít. Ty s kráčkem zoudíte ze své mysli. Nás si ubírá energie, již se v životě tak zoufale potřebuji, že si strávíte na trápení and nemotavitelem? Pak bod po bodě s hůlkou v ruce si vypočítejte, kolik by stála náprava jednotlivých věcí a kolik na ni týdně nebo měsíčně můžete utéřit. A vězte mi, že věnujete-li jedno nedělní odpolední tébě úvahám, uvědte, co se dá udělat za skromné peníze, a že váš byt má v sobě možnost vyvolat úplně pohodlné, moderní, elegantní, nové a příjemné, střechou do něho spíše mnoho důmyslu a mnoho práce a mnoho pochůzek a mnoho slášení, než peněz.

Nedovídejte-li jeho však a umíte-li jenom vyzehat a nadávat a mluvit vnu na pověry, věřte, že nebudete mít moderní domácnost ani tehdy, kdyby vám někdo na to daroval půl milionu. Neboť první podmínkou moderní domácnosti je, že v ní žijí lidé, kteří neřeknou a neškádíli ruce v křín, nýbrž státně a chytře a s hlavou vzhůru čelí těžkému žvotu.

M. A. F. a.

Pětadvacetileté jubileum

hraní svého závodu slaví tyto dva čalounícká firma

Josef Choděra, Brno,
Falkensteinerova č. 12.

Tento čestný žvotinský, jenž otevřel svůj závod ve velice skromných poměrech, svojí pílí, svědomitostí — a solidností vyvíjel se za tuto dobu na jeden z prvních závodů tohoto druhu na Moravě a ve Slezsku.

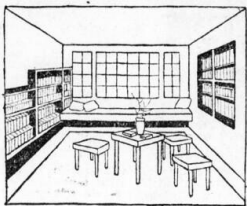
O moderním bydlení.

or - Praha 3. dubna.

Přiznáváme se, že nadpisu této přílohy: Moderní domácnost, jsme neužili rádi. Moderní je slovo příliš zneužívané. A ze všech lidských vlastností jest nešťastnější náklonnost zneužívat. Tato nečnost ootrpí nejvíce špatností a e lo nečnost snad neobecně. Marmotatni se se vším, se slovy, láskou, penězi, lidskou láskavostí, mateřským čajem a prosím vším, co lidé mají a s čím zacházejí. A také přivádí a mrtvá slovy je velkou, ba jednou z největších bolestí našeho veřejného života. Slovo moderní je jedno z těch, která lze vyslovit jen k tem, o kterých věří, že stejně a vším smýšlejí. Je z těch, které, užívají-li se příliš, veřejně označují, že neřekají nic. Co, prosím vás, dnes není moderní? Co, prosím vás, dnes není lidem, dostalo vzak bezmála od obskurní. Zpomínáte aserdu? Nečlá se dívka moderních názorů — Bylo by krásné odlišit hodně jasné toto slovo od jiné, to, které ztí podobné, ale smysl má jiný, je to slovo módní. A protože nemáme toho nále, abychom mohli vysvětlit přesně, co se

rozumí módností a co moderností, řekneme si jen o chápání slova moderní, zvláště se zretelem k domácnosti.

Moderní věc, jsou především ty, které dokonale splňují podmínky jejich výroby. Každá činná práce je moderní. Čistá práce je laková, která nic nepředstírá, nic nefalšuje. V domácnosti nebudeme napodobovat dčtem poměry, známým od lakynika mramor. Mabu na zdi nepodstírá, si lakovou, aby napodobovala položené zdi láskou nebo šluky na stropě. Moderní věci jsou ty, které dokonale splňují své poslání. Moderní věci musí být nevíř účelné. Moderní byt má být místem klidu a místem odpočinku. Dřve zafixováni lidé bytí asi tak, jako bohatý a mocný

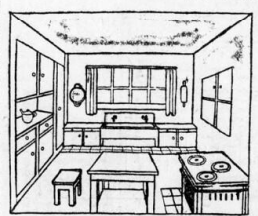

král si sloví svůj palác. Lidé se chtějí bytem reprezentovat, chtějí na něm a na jeho zařízení ukázat, co si mohou dovolit. Byt byl přepychem a salony starých domácností se nehodily k němu. Moderní byt musí být skromný a obyvatelný. Prostí věcí, které nejsou k němu, které překážejí, musí tam být vše, co je potřebí k pohodlí. Dřívější byty podobaly se více muzeím, než čemkolik jinému. Moderní byt musí být prostorný, protože jednou z podmínek pohodlí moderního člověka je čistota a hygiena. To je slunce, vzduch a elektrický vysavač práchu. Na koutělně zaleží věc, než na rolovu, v němž se přijímají hosté, jisto je, že dnešní a oní ty nelepší byty nesplňují požadavky na opravdu kulturních a opravdu moderních

nervů. Bude to stát ještě mnoho práce, než se byt zreformuje tak, aby se v něm uplatnily všechny možnosti moderní, přímýslové výroby, která umožňuje vyrobit kolik věcí, že se dostane na všechny.

Ve všech revuách, ve všech časopisech a v době všude, kde se mluví o nových směrech a věcech slavenictví a bytové kultury, užívá se k jejich označení slova moderní. Musíme přiznat, že sice všechny jsou poněkud jiné, než bývaly, ale domy a byty zmodernily se vlastně jen v některých vnějších drobnostech. Za to však velmi důrazně změnil se život člověka. A proměně jeho děje se stálo e je následkem zprámslovení světa. V devatenáctém století se udály velké věci, mnoho nových vynálezů bylo uskutečněno, mnoho utopii zohledněno. Vskazy prošli světové automobilu uhánějí stokilometrovou rychlostí v hodině, je slyší koncerty z velikých dalek vyslané radiovými vlnami, vyplňujícími všechny vzdálený prostor zeměkoule. Máme doma telefon, svítíme elektrinou, ale to vše

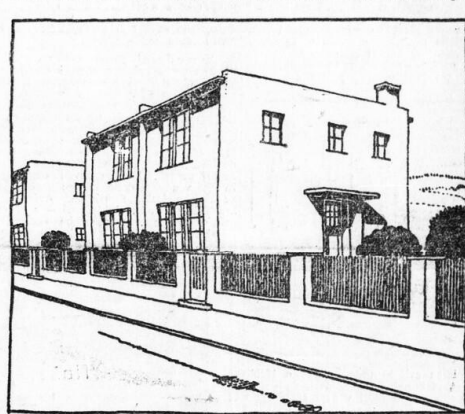
jíme si instalovali ve starých středověkých domech a v těch moderních, které se ve svém základě v nicém neliší od středověkých. I způsob jejich výstavby je jiz. A domy odpočíváme na židích, které od středověkých liší se vlastně jen svou dekorací neb jen tím, že nám je dodala továrna, která jich v krátkém čase vyrobit láse. Stroj, to by bylo, které nám umožníř sesti věcí, jakých bychom jinak neměli, a které nám poskytlí mnoho pohodlí, jaké neznal člověk minulých

dob. Ale i moderní byt a moderní dům, aby si jen o chápání slova moderní, zvláště se zretelem k domácnosti. Moderní věc, jsou především ty, které dokonale splňují podmínky jejich výroby. Každá činná práce je moderní. Čistá práce je laková, která nic nepředstírá, nic nefalšuje. V domácnosti nebudeme napodobovat dčtem poměry, známým od lakynika mramor. Mabu na zdi nepodstírá, si lakovou, aby napodobovala položené zdi láskou nebo šluky na stropě. Moderní věci jsou ty, které dokonale splňují své poslání. Moderní věci musí být nevíř účelné. Moderní byt má být místem klidu a místem odpočinku. Dřve zafixováni lidé bytí asi tak, jako bohatý a mocný

Nové typové domy v Brně.

Brno 3. dubna.

Otázku stavby levných rodinných domků posunula v posledních letech znovu do popředí nejen lřvda bytové lásky, ale stejně i nový názor a nové požadavky na moderní bydlení. Podobné jako v jiných městech i v

Brně vyrostla po převráta řada nových čtyřtří a rodinných kolonií, mezi nimiž vynikají výsledek pouhými pokusy pochybých hodnol i s příklady vzorného a přiléhavého řešení této novotvůrč časové otázky.

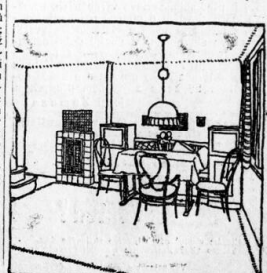
V době předválečné se soustřeďoval stavební ruch tohoto druhu v předměstích a straně města (Žlutý kopec), kde společně s domy v něm prováděla v německém duchu posle věcí, většinou došh nákladné, často honosně vypravené a nezdíká málo praktické, které se dnes nemohou ani svým vnitřkem ani svým zařízením za poměrů hodné změnících a rozličných brát za vzor; nicméně však mají vyšší stavební úroveň než ovšem nestěnné domky schematických půdorysů a monotonního vzhledu. Zvláště tam, kde omezenost finanční prostředků nutí ke křoviní hospodárnosti a šetrnosti, hledí se neztřížiti na úkor lřvlnivosti věci a jakosi málí teriálu, jež se později ovšem často mají. Na druhé straně také úsilí po nové účelnosti a příliš jednostranný ohled k materiálu vyvolal a požadavky architektonické. Není ovšem tak snadno, zvláště za dnešních hospodářských poměrů a stavebních poměrů, koinv. Vše nelze také řešit jednotně a nejak povrchně; je třeba uvážit si dobře jednotlivé články, a krok za krokem dospět

povali k jejich zpracování a rozluštění. Tyto problémy, které se sloví dčležitým nejen u nás, ale i v cizině, náležejí teoretické i praktické rozdílné řešení, hlavně podle podmínek místních. Důležitě však jde všude o lřvz zásady vytvořití moderního člověka, vedená lřvlnem Vaníkem, která uplatňuje ve své praxi soustavně moderní zásady Le Corbusierovy a Loosovy. Jsou to principy hospodárnosti, účelnosti a konstruktivismu jako protiklady dosavadního dekorativismu v architektuře, která využívali novodobých technických vymožeností a správným uplněním povahy materiálu spíše k normalisaci, standardisaci a typisaci.

Některé staveb rodinných domků tohoto druhu, které byly předlohy provedeny v Cerných polích ve Stefaníkově čtvrti, odlišují se už celým svým vzhledem od běžných slabeb konvenčních patřel a provedení. Veškeré domky mají rovné střechy (b. i) a jsou bez jakékž živé plošné dekorativní řasady. Jsou rytmického tvaru a zcela bílých stěn. Při konstrukci těchto domků uplatnila Bytová společnost dnešní technické vymoženosti, které umožňují zlevnění stavebního nákladu, jež však není na úkor jakosti staveb. Snížení nákladu se dosahuje také novým způsobem zdění — při tom je však hodno pozoru, že konstrukce zdí a stěny osvědčily i při prudkých mrazech za letáží sniž překvapující stupeň izolace — dále reformou organce

stavební práce, racionálním uplněním lidské energie a tím i v celém životě a v celém tempem. Půdorys slabeb jsou řešeny s promyšlenou ekonomí; zastavěné plochy se využívají maximálně, aniž by byl uvnitř plochy pocit stísněnosti.

Vnitřek domků překvapuje svým zařízením, které úlně vybudoze z běžné slabeby. Z malé předstě vede vchod do kuchyně (spáčen se špičatou a sušinou prádla, do sklepa a na druhé straně do obývacího po-

koje (haly), která svou prostorností a po všem tímto lřem podnám. Zvláště tam, kde omezenost finanční prostředků nutí ke křoviní hospodárnosti a šetrnosti, hledí se neztřížiti na úkor lřvlnivosti věci a jakosi málí teriálu, jež se později ovšem často mají. Na druhé straně také úsilí po nové účelnosti a příliš jednostranný ohled k materiálu vyvolal a požadavky architektonické. Není ovšem tak snadno, zvláště za dnešních hospodářských poměrů a stavebních poměrů, koinv. Vše nelze také řešit jednotně a nejak povrchně; je třeba uvážit si dobře jednotlivé články, a krok za krokem dospět

Obr. 11: Lidové noviny, ukázka z stránky věnované sportu.

DOMOV-MÓDA-SPOLEČNOST

Když ne girl, tedy alespoň sport.

Milena.

Společnému úsilí všech lidí, kteří se zaslouží o lepší bytovou úroveň a lepší úroveň celého života vůbec, podařilo se zmocnit alespoň to, že ke každému i nejmenšímu bytu je dnes počítána lázeň jako samozřejmost. I když je to pokrok veliký, nesmíme přece při něm se zastavit. Sláva, máme lázeň, ale potřebujeme ještě takové lázně, kde by se dalo cvičit. Tedy alespoň žebřík do ní povazte, jak bychom se všechny přiblížily této nakreslené lázni, jejíž pas je tak závažně hodně úzký, kdybychom měly doma rímstol, na němž se tak snadno nechává šálo, u Bergru navštívit (anopos u Bergru: lázeň tam jednou v pět hodin odpoledne shádněte tu tlačenci a řeknete pak ještě, že jsou ženy ještěnější). O účelnosti cvičení na žebříku jsme se přesvědčily v životě mnohokrát. Jenže jsme to nikdy neviděly do konce. Snad kdybychom jej měli doma, snad bychom nikdy nepřišly?

Do všech cvičebních hodin doma i u učitelce, není jednotvárných, předpauzových, jeme cviček, když jedeme na letní byt, abychom tam mohly nerušeně cvičit na lince za zahradou. Ale v Americe, kde v každém vel-

kém závodě mají dívky na střeše svoji cvičebnou pahlodinku, je tento sportovní dres tak samozřejmý, takže i u nás alespoň z obrádků víme, jak vypadá. Tmavě kalhotky a světlé tričko a barevný pás. Takový dres se hodí do všech hodin. Kam chodíte na cvičení, i samy doma v létě můžete cvičit, pokud nemáte nebo nechcete cvičit nahé. Rozhodně si jej však opatřete k moři nebo na hory nebo do Zlamané Lhůvy, kam pojedete na prázdniny, protože jistě se vám tam udá někde příležitost cvičit po slavném nebo, a současně upotřebíte tohoto dresu jako vycházkového obleku po pláži nebo sportovního obleku v loděci. Jakaku a když je horko, tedy třeba ten doma ve své zahrádce. Pro vás, které bývají na venkově, je třeba nespočetných příležitostí k jeho uplatnění a není to vždycky jen voda. V Americe hrají v něm dívky i tenisu a letos prý se tak bude hrát tenis po celé Rivière. Jistě si nedovedete představit nic pohodlnějšího?

Každé mladé děvče, které má poměr k fyzické práci a ke sportu, ke každodennímu cvičení a k svalovému výcviku, najde pro něj uplatnění.

tuhle šokoládové zlo je dobře od nich vzdálené. Mám vidět, že je marně zapírat. Po-
lovat jak jen možno dlouho. Tetička by nejra-
ději nacpala Honzu plnou bonbonů, aby
na vlastní oči viděla, jak budou Honze chut-
nat. A trochu sklamání se obě divají za ska-
tuli, která putuje do skříně pod záminkou,
že Honza dostane až po jídle, protože by ne-
obdivovala.

Tetička odejde a s ní jedno nebezpečí.
Ale Honza už je velká holčička a má rozum.
Jednak je Honza zvyklá, že máminu slovo
platí na beton, co máma řekne, to je docela
jisté. A máma řekla po obědi, Honza má
jeté plnou pusku nikypu a už se žene spou-
stě jako křídla na celý pokoj. Samimom, za-
mámon, samimom, což je za mámon a zma-
páčkám: »Páčku. Oza amile Tentokrát
mená to, že jde Honza navštívit mámu. Má-
min pohled ji zarazí uprostřed dveří. Podívá
se na ručičky a řekne sama: Bek. Jsou špi-
navé, protože Honza byla asi v dřívějším ži-
votě uhličkou. Honza však ví, že špinavé ru-
čičky nesmí samimom, chvilku ještě přesta-
puje a váhá, zda by se to přece nedalo nějak
obejít, a když je na mámu velmi jasně vidět,
že by nedalo, cupe zpátky jako vichřice.

jako vichřice se dožaduje pomoci v umytí a
obědi a křídla na celý pokoj. Samimom, za-
mámon, samimom, což je za mámon a zma-
páčkám: »Páčku. Oza amile Tentokrát
mená to, že jde Honza navštívit mámu. Má-
min pohled ji zarazí uprostřed dveří. Podívá
se na ručičky a řekne sama: Bek. Jsou špi-
navé, protože Honza byla asi v dřívějším ži-
votě uhličkou. Honza však ví, že špinavé ru-
čičky nesmí samimom, chvilku ještě přesta-
puje a váhá, zda by se to přece nedalo nějak
obejít, a když je na mámu velmi jasně vidět,
že by nedalo, cupe zpátky jako vichřice.

Máma, papu bonbon. Teta. Tam, uka-
zuje pod náhlým vnučením ke skřini, kde vskut-
ku skutale je. A najednou si vzpomíná na
slovíčko, které docela tajemně jako sesun
otevřít všechna práni. Jako opička dává ru-
čičky k sobě, šmudluje a povídá: »Posim,
jako vichřice se dožaduje pomoci v umytí a
obědi a křídla na celý pokoj. Samimom, za-
mámon, samimom, což je za mámon a zma-
páčkám: »Páčku. Oza amile Tentokrát
mená to, že jde Honza navštívit mámu. Má-
min pohled ji zarazí uprostřed dveří. Podívá
se na ručičky a řekne sama: Bek. Jsou špi-
navé, protože Honza byla asi v dřívějším ži-
votě uhličkou. Honza však ví, že špinavé ru-
čičky nesmí samimom, chvilku ještě přesta-
puje a váhá, zda by se to přece nedalo nějak
obejít, a když je na mámu velmi jasně vidět,
že by nedalo, cupe zpátky jako vichřice.

Máma vidí, že je marně zapírat. Po-
lovat jak jen možno dlouho. Tetička by nejra-
ději nacpala Honzu plnou bonbonů, aby
na vlastní oči viděla, jak budou Honze chut-
nat. A trochu sklamání se obě divají za ska-
tuli, která putuje do skříně pod záminkou,
že Honza dostane až po jídle, protože by ne-
obdivovala.

Tetička odejde a s ní jedno nebezpečí.
Ale Honza už je velká holčička a má rozum.
Jednak je Honza zvyklá, že máminu slovo
platí na beton, co máma řekne, to je docela
jisté. A máma řekla po obědi, Honza má
jeté plnou pusku nikypu a už se žene spou-
stě jako křídla na celý pokoj. Samimom, za-
mámon, samimom, což je za mámon a zma-
páčkám: »Páčku. Oza amile Tentokrát
mená to, že jde Honza navštívit mámu. Má-
min pohled ji zarazí uprostřed dveří. Podívá
se na ručičky a řekne sama: Bek. Jsou špi-
navé, protože Honza byla asi v dřívějším ži-
votě uhličkou. Honza však ví, že špinavé ru-
čičky nesmí samimom, chvilku ještě přesta-
puje a váhá, zda by se to přece nedalo nějak
obejít, a když je na mámu velmi jasně vidět,
že by nedalo, cupe zpátky jako vichřice.

jako vichřice se dožaduje pomoci v umytí a
obědi a křídla na celý pokoj. Samimom, za-
mámon, samimom, což je za mámon a zma-
páčkám: »Páčku. Oza amile Tentokrát
mená to, že jde Honza navštívit mámu. Má-
min pohled ji zarazí uprostřed dveří. Podívá
se na ručičky a řekne sama: Bek. Jsou špi-
navé, protože Honza byla asi v dřívějším ži-
votě uhličkou. Honza však ví, že špinavé ru-
čičky nesmí samimom, chvilku ještě přesta-
puje a váhá, zda by se to přece nedalo nějak
obejít, a když je na mámu velmi jasně vidět,
že by nedalo, cupe zpátky jako vichřice.

Máma, papu bonbon. Teta. Tam, uka-
zuje pod náhlým vnučením ke skřini, kde vskut-
ku skutale je. A najednou si vzpomíná na
slovíčko, které docela tajemně jako sesun
otevřít všechna práni. Jako opička dává ru-
čičky k sobě, šmudluje a povídá: »Posim,
jako vichřice se dožaduje pomoci v umytí a
obědi a křídla na celý pokoj. Samimom, za-
mámon, samimom, což je za mámon a zma-
páčkám: »Páčku. Oza amile Tentokrát
mená to, že jde Honza navštívit mámu. Má-
min pohled ji zarazí uprostřed dveří. Podívá
se na ručičky a řekne sama: Bek. Jsou špi-
navé, protože Honza byla asi v dřívějším ži-
votě uhličkou. Honza však ví, že špinavé ru-
čičky nesmí samimom, chvilku ještě přesta-
puje a váhá, zda by se to přece nedalo nějak
obejít, a když je na mámu velmi jasně vidět,
že by nedalo, cupe zpátky jako vichřice.

že se s tou krabici něco událo, přece jen jsou
rajská jablčka její zamířovaná pochoutkou a
nebyla tedy oizena. Máma nemusila kap-
tulovat a táta má nový argument pro svoje
tvrzení, že s dětmi, dokud jsou tak malíčké,
že se jim slovy nic nemůže vysvětlit, se nedá
jednat vědecky spovité.

Ale představte si, jak by to bylo jedno-
duché, kdyby tetičky nosily dětem jablka,
tomaty, kompoty, chřest, karfiol, banány,
kakao a vůbec něco z těch výtečných věcí,
které dětem tak jdou k duhu a které jim
chutnají a které jim máma beze strachu
může dát? Na příklad krabici amerického
kompotu, který Honza tak k smrti ráda...

Orodajeme tedy za všechny maminky,
které si tuto prosbu nemohou dát do novín!

Záclony, story, pokrývky
Industrie, stromky ve všech šířkách.
Největší výběr má
Krkonošská řeznice,
Brno, Nová 25, tel. 5074.
Vlastní výroba, firma ruční a výšev.
Výklní skříně v přehledě.

Minerva
nejlepší
šicí stroj
přítomnosti!

Pokyn tetičkám,
co mají nosit snědku malým
holčičkám.
Milena.

Tetička Amálka sedí na židli, na klíně má
obrovskou skatuli ohromných šokoládových
bonbonů a před ní tančící Honza, plná dy-
chivosti. Bonbony jsou zabaleny do krás-
ných barevných papírků a všechno to leží v
kaskádách blůch, nastříhaných papírových
trávní. Honza už viděla několikrát takovou
krabici. Máma ji nikdy odkouzila. Tento-
krát si Honza umínla, že si na to dá dobrý
pozor. Nehne se jednoduše od krabice. Kam
půjde krabice, tam půjde taky Honza. Uvi-
díme.

Na druhé straně se máma taky chytá k
boji. Napřed s tetičkou, která by se urazila,
kdybychom ji řekly, že Honza šokoládu ne-
smí, protože se po sladkých věcech dětem
kazi zoubky, šaludka a šafivání, protože po
nich pak děti nechají obědvat, a protože

GOBELIN, ITYLOV, KŘELA
A SALONNÍ ŽIDLE
franc. barok, emp., shippendale atd. předložená i
hotová (pouze pravé franc. materiály, pokrývky a por-
dukry) v bohaté výbavě obřadní v uměl. přílm. dílně
JAR. VRTICKOVY, Třebíč, telefon 139, Morava. 3598

Prádlo a látky
vařené, pro dámy a pány, mod. vlněné, bavlněné
lodi, prádlo, obrus, ručníky, kapesníky, bavlněné
a pima, ortěle, loží, soupravy, záclony, koberec, celá
výbava, dodává přímo rodinné řez. italského LIZNAR
A. FRATISER, Dobruška, Třebíčská ulice. Těž. na
společ. Česká a vzorky zdarma. 4017-Prs

Nejoblíbenější šněrovačky B. Konšelové-Novákové
Praž 1, Městek 9, tel. 38876, Čeniky s.d.r.m.

*Smetol jednou -
Smetol vždycky*